

BEŞÂRET-NÂME
GENC-NÂME
ŞEHİRİYÂR-NÂME
FEYZ-NÂME

Hurûfî Şiirler III

REFÎÎ
PENÂHÎ
MÎSÂLÎ

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 117

Edebiyat ve Sanat Serisi : 28

Kitabın Adı : BEŞÂRET-NÂME, GENC-NÂME, ŞEHRİYÂR-NÂME, FEYZ-NÂME
Hurûfî Şiirler III

Müellifi : Refî'i (15. yy.), Penâhî (15. yy.), Misâli (ö. 1577)

Özgün Dili : Osmanlı Türkçesi

Hazırlayan : Prof. Dr. Fatih Usluer
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

Son Okuma : Fatih Kablan, Yazma Eser Uzmanı

Arşiv Kayıt : Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emîrî, Manzum, No. 390, 943
Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emîrî, Farsça, No. 1041
Millî Kütüphane, Yazmalar A 884
Millî Kütüphane, Yazmalar A 1688
Millî Kütüphane, Adnan Ötüken, No. 4425
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp., TY 310
Atatürk Üniversitesi Ktp., Seyfettin Özege Kit., Âgah Sırrı Levend, No. 412

Kitap Tasarım : AS-64 Basın-Yayın Tanıtım, Org. ve Paz. Ltd. Şti.
Divanyolu Cad. Erçevik İşhanı No: 203 Sultanahmet-İstanbul
Tel: 0212 513 39 90 / info@asbook.org

Baskı : İmak Ofset Basım Yayın
Akçaburgaz Mah. 137. Sk. No: 12 Esenyurt/İstanbul
Tel: 444 62 18 www.imakofset.com.tr / Sertifika No. 12531

Baskı Yeri ve Yılı : İstanbul 2019

Baskı Miktarı : 1. Baskı, 1500 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Library of Congress A CIP Catalog Record

Refî'i, Penâhî, Misâli

Hurûfî Şiirler III, *Beşâret-Nâme*, *Genc-Nâme*, *Şehriyâr-Nâme*, *Feyz-Nâme*

1. Edebiyat, 2. Mesnevi, 3. Şiir, 4. Osmanlı Edebiyatı, 5. Hurûflilik.

ISBN: 978-975-17-4148-6

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No: 5 34116 Fatih / İstanbul

Tel.: +90 (212) 511 36 37

Faks: +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

BEŞÂRET-NÂME
GENC-NÂME
ŞEHİRİYÂR-NÂME
FEYZ-NÂME

HURÛFÎ ŞİİRLER III

(İNCELEME - TENKİTLİ METİN)

REFÎÎ
PENÂHÎ
MÎSÂLÎ

Hazırlayan

Fatih Usluer

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim, sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşa edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gökkubbe altında gelişen her değer, haki-katin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine’de, Kahire’de, Şam’da, Bağdat’ta, Buhara’da, Semerkant’ta, Horasan’da, Konya’da, Bursa’da, İstanbul’da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu öreceğ değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanların geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşa edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	4
ÖNSÖZ	9
KISALTMALAR	11
GİRİŞ	13
HURÛFÎLİK	13
a. Ortaya Çıkışı ve Tarihi Gelişimi	13
b. Hurûfîlik Felsefesi	16
REFÎ'Î, BEŞÂRET-NÂME ve GENC-NÂME'Sİ	19
PENÂHÎ VE ŞEHRİYÂR-NÂME'Sİ	25
MİSÂLÎ VE FEYZ-NÂME'Sİ	27
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	33
TENKİTLİ METİN	35
BEŞÂRET-NÂME	35
GENC-NÂME	177
ŞEHRİYÂR-NÂME	193
FEYZ-NÂME	231
KAYNAKÇA	321
DİZİN	323

ÖNSÖZ

Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının, Hurûfî Şiirler serisinin üçüncü kitabı olarak *Beşâret-nâme*, *Genc-nâme*, *Feyz-nâme* ve *Şehriyâr-nâme* mesnevilerini yayınlamaya karar vermesi herkesten çok beni sevindirdi. Bilindiği gibi bu seriden daha önce Fazlullah Esterâbâdî'nin müritlerinden Âmioloğlu'nun *Arş-nâme Tercümesi* ve Muhîti Dede'nin *Kısmet-nâme'si* yayımlanmıştı.

Bu ciltte topladığımız mesneviler, 15 ve 16. yüzyıl Hurûfî şairleri tarafından yazılmıştır. Bu nedenle Hurûfiliğin Anadolu'da yayılması sürecinde önemli bir yer tuttuklarını düşünebiliriz. Dolayısıyla bu ciltte neşrettiğimiz mesnevilerin ortak hedefinin, Hurûfiliğin temel prensiplerinin geniş kitlelere anlatılması olduğunu söylemek mümkündür. *Beşâret-nâme* dışındaki mesnevilerin nispeten küçük hacimde olması, bir topluluğa okunmasını kolaylaştırmaktadır. Bu mesnevilerle ilgili bu özelliklerin akılda tutulmasında fayda görüyoruz.

Zikredilen mesnevilerden *Beşâret-nâme*'nin bu coğrafyada asırlarca sevilerek okunduğunu nüshalarının fazlalığından anlıyoruz. Çoğu zaman *Beşâret-nâme* ile birlikte istinsah edilmiş olan Refî'î'nin diğer mesnevisi ve yine Hurûfî felsefesinin anlatıldığı *Genc-nâme* de bu çalışmamızda yer alıyor.

Beşâret-nâme şairi Refî'î'nin şairliği yanında en önemli özelliği Nesîmî'nin irşad ettiği bir Hurûfî olmasıdır. Nesîmî ile karşılaşmasını, Hurûfiliği kabul edişini, Nesîmî tarafından Rum ehlini irşad için Anadolu'ya gönderilişini ve bu süreçte yaşadıklarını bu eserden öğreniyoruz. Refî'î'nin hayatı hakkında *Beşâret-nâme*'de anlattıklarından başka elimizde pek fazla bilgi yok. Ancak şurası bir gerçek ki, Nesîmî'nin *Dîvân*'ından sonra elimizdeki en eski Türkçe Hurûfî manzum eser budur.

Hurûfîlik İran'da ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra Anadolu ve Balkanlara geçmiş, daha geniş kesimlere ulaşmasını da bu coğrafyada gerçekleştirmiştir. Fazlullah'ın halifelerinden Aliyyü'l A'lâ, Emir Gıyâseddin, Emir Nûrullah ve Seyyid İshak'ın Anadolu'ya geldikleri biliniyor. Ancak bunlar uzun soluklu olmayan, yeni coğrafyalardaki tebliğ çalışmaları şeklindedir.

Refî'î de bizzat kendi ifadeleriyle Anadolu'ya Hurûfiliği yaymak için geçtiğini söylüyor. Onu diğerlerinden ayıran nokta ise, Batı Türkçesini (belki de

Türkçeyi ilk defa) öğrenerek Anadolu insanı için eser vermesi ve Hurûfluk adına uzun soluklu tebliğ faaliyetlerinde bulunmasıdır. Bu açıdan Anadolu'da Hurûflüğün yayılmasında Refî'î'nin konumu gerçekten eşsizdir. Tüm bu serencamın da anlatıldığı *Beşâret-nâme*'nin, yeni harfli baskısının yapılmasını kültür ve tasavvuf tarihimiz açısından oldukça önemli görüyoruz.

Elinizdeki bu eser de serinin diğer kitapları gibi Hurûflikle ilgili tarihî ve felsefî bilgilerle başlıyor. Mesneviler ve mesnevilerin şairleri hakkında tanıtıcı bilgileri de bir sonraki bölüme koyduk. Mesnevilerin metin kısmını transkripsiyon harfleriyle yazdık. Mesnevilerde geçen âyet ve hadislerle ilgili bilgileri ve nüsha farklarını dipnotlarda verdik.

Bu eser başta Nesîmî ve onun müridi Refî'î olmak üzere Hurûfî mesnevi şairlerine bir vefa borcudur. Anadolu'yu bir sığınak olarak görüp bu topraklardaki insanların sinesine gelerek onları irşad etmek istemişler ve bu uğurda çok sıkıntı çekmişlerdir. Yüzyıllar sonra bu vesileyle Rum diyarında bu mesnevilerin basılacak olması muhakkak onların ruhunu şad edecektir. Gayret bizden, himmet erenlerden, tevfik O'ndandır.

Fatih Usluer

KISALTMALAR

- A : Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Manzum, No. 943.
a.g.e. : Adı geçen eser
a.s. : Aleyhisselâm
AKM : Atatürk Kültür Merkezi
c. : Cilt
d. : Doğumu
hızl. : Hazırlayan
I : İbrahim Olgun, Yazmalar Koleksiyonu
İ.B.B. : İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Ktp. : Kütüphane
M : Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Farsça, No. 1041
MK : Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Manzum, No. 390
MY : Millî Kütüphane, Yazmalar A, No. 1688/8
no. : Arşiv numarası, numara.
Ö : Millî Kütüphane, Adnan Ötüken, No. 4425/4
ö. : Ölümü
S. : Sayı
s. : Sayfa
ss. : Sayfaları arası
T.T.K. : Türk Tarih Kurumu
U : İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe, No. 310
Ü : Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kit.,
Âgah Sırrı Levend, No. 412
vr. : Varak
Y : Millî Kütüphane, Yazmalar A, 884.
Yay. : Yayınları
yp. : Yaprak

GİRİŞ

HURÛFİLİK

a. Ortaya Çıkışı ve Tarihi Gelişimi

Hurûfîlik bir keşiftir. Kâşîfi de Fazlullah Esterâbâdî (ö. 796/1394). Uzun yıllar süren çileli bir hayatı Hak'tan gelecek ilham ve feyizlere adanmıştı Fazlullah. Israrla çaldığı o ilahi kapıdan kendisine yanıt elbette gelecekti. Rüya tabir etme bilgisiyle başladı kendisine bahşedilen ilahi ilimler. Daha sonra da Kur'ân'ı ve hadisleri tevil etme ilmi verildi. Kendisine verilen bu ledünnî ilimler, çevresine birçok insanın toplanmasına neden oldu. Evli, çocukları olan, Tebriz'deki tekkesinde ibadet ve riyazet içinde yaşayan bir insandı. Her dönemde olduğu gibi o zamandaki hasûdlar da onu rahat bırakmadı. Belki de derdini ve davasını anlatmak, Timur hanedanına kendisinden bir zarar gelmeyeceğini göstermek için Semerkand'a kadar gitti, amacına ulaşmadan Kuzey Azerbaycan'a geldi. Ok yaydan çıkmıştı bir kere, kendisini hakkıyla anlatamadan Timur'un oğlu Azerbaycan valisi Miranşah tarafından Şeyh İbrahim'in fetvasıyla ölüm fermanı yazılıp imzalandı.

Fazlullah'ın şanslı olduğu bir şey varsa o da talebelerindeki keyfiyetti. Aliyyü'l A'lâ, Kemaleddin Kaytağ, Nesîmî, Seyyid İshak, Emir Gıyâseddin gibi takipçileri olmasaydı Fazlullah'ın fikirlerinin yok olup gitmesi kaçınılmazdı. Bu haleflerin her biri adeta bir Fazlullah olmuş, hem müridler yetiştirerek, hem oradan oraya koşturarak hem de eserler telif ederek Fazlullah'ın fikirlerini yaşatmış, geliştirmiş ve yaymışlardır.

Hurûfîlerin Timur Devletinin hüküm sürdüğü topraklardaki makus talihi, Anadolu'da tersine dönmüştür diyebiliriz. Osmanlı Devleti yönetiminde Hurûfîlerin, görece bir rahatlığa kavuştuğu muhakkaktır. Özellikle Bektaşîler arasında Hurûfîliği kabul eden dervişler ve şeyhler, onun yirminci yüzyıla kadar varlığını devam etmesinde hayatî bir rol üstlenmişlerdir.

Fazlullah'ın torunu Emir Nûrullah, Timur'un oğlu Şâhruh zamanında tutuklanıp zindana atılır. Buna sebep de 23 Rebiülahir 830 (21 Şubat 1427) tarihinde Cuma namazından çıkarken Ahmedî Lor adında biri tarafından kendisine düzenlenen başarısız suikast girişimidir. Ahmedî Lor'un kim olduğunu bilmiyoruz. Hurûfîliğine dair hiçbir delil yok. Timur Devleti resmî kaynaklarına göre kitapları arasında Câvidân-nâme bulunmuş.

Bazı Hurûfîler ve harflerle uğraşan sufilerle görüştüğü söyleniyor. Bu olayla hiçbir bağlantısı olmayan Emir Nûrullah uzun süren bir sorgulamadan sonra zindana atılıyor ve oradan kaçarak kurtuluyor. Son olarak geç dönem tarihçilerine göre 835 (1431) yılında İsfahan'da Hacı Surh önderliğinde bazı Hurûfîler isyan çıkartıyor ve Şâhruh'un emirlerinden Abdussamed'in iki oğlu öldürülüyor. Sükûnetini muhafaza edemeyen bazı Hurûfîler bu dönemlerde isyan girişimlerinde bulunmuş olabilirler. Neticede tüm bu olaylardan sonra Orta Asya'da ve İran coğrafyasında Hurûfîlerin izleri siliniyor.

Belki artık yaşanamaz hale gelen şartlardan, belki de Hurûfîliği en müsait ve münbit topraklarda yayma isteğinden, Hurûfîlerin Anadolu'ya geçtiğini görüyoruz. En somut örnek de daha önce zikrettiğimiz Refî'î. Her ne kadar Fazlullah ve takipçileri tarafından yazılan eserlerin tamamına yakını Farsça olsa da Hurûfîlik Anadolu'daki yeni mecrasını Türkçe olarak ifade etmeye başlıyor. 20. yüzyıla kadar da bu sayede yaşıyor. Elbette *Tahkîk-nâme* müellifi Mir Fâzîlî, *Şerh-i Câvidân-nâme* müellifi (telif tarihi 1000/1592) Câvidî Ali Efendi ve *Salât-nâme* (1030/1620'den sonra telif edilmiştir) müellifi Işkurt Dede gibi isimler 17. yüzyıla kadar Anadolu ve Balkanlarda Farsça yazan Hurûfîlerin varlığını da göstermektedir.

Anadolu'da neşv ü nemâ bulan Hurûfîler, Fazlullah döneminde Farsça dile getirilmiş olan fikirleri ya tasarruflarla Türkçeye çevirmişler ya da onlardan mülhem Türkçe eserler vermişlerdir. 15. yüzyıl Anadolu'sunda Hurûfîlik üzerine eser verenler arasında öne çıkan isimler arasında Refî'î, Âmiloglu ve Firişteoğlu Abdülmecid'i sayabiliriz. *Beşâret-nâme* ve *Genc-nâme* isimli mesnevileriyle tanıdığımız Refî'î'nin bu ilk eserinin telif tarihi Ramazan 811 (Ocak 1409), yani Fazlullah'ın vefatından sadece on beş yıl sonradır.

Refî'î'nin bu eserinden on yıl kadar sonra ise Âmiloglu, belki *Beşâret-nâme*'den ilham alarak Fazlullah'ın *Arş-nâme* isimli manzum eserini Türkçeye tercüme etmiştir.¹ Bunların hemen akabinde de Abdülmecid b. Firişte (ö. 864/1460) Anadolu'da ilk Türkçe mensur eserleri yazmış ve Farsçadan Türkçeye çeviriler yapmıştır: *Işk-nâme* (Şevval 833/Haziran 1429), *Hidâyet-nâme* (Rebî'ül-evvel 838/Ekim-Kasım 1434), *Tercüme-i Hâb-nâme* ve *Âhiret-nâme*.

1 Fatih Usluer, "Farsçadan Türkçeye Hurufî Metin Tercümeleri", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX*, İstanbul: Klasik, 2014, ss. 365-366.

15. yüzyılda bu eserlerle başlayan Hurûflîğin Anadolu'daki macerası eser telifinde ve yayılmasında herhangi bir engelle karşılaşmadan artarak devam etmiştir. Elbette Hurûflîğin büyük oranda Bektaşîler tarafından kabul edilmiş olmasının, varlığını devam ettirmesinde önemli bir yeri olduğunu vurgulamak gerekir. Fazlullah'ın mensur eseri *Câvidân-nâme*'nin Bektaşî dervişi Murtazâ tarafından motamot şekilde *Dürr-i Yetîm* ismiyle Türkçeye tercümesi en önemli örneklerdendir.²

Anadolu ve Balkanlarda, Penahî, Misalî, Muhîtî, Arşî gibi Hurûfî şairlerin birçoğunun Bektaşî olduğu bilinmektedir. Onlar, Hurûflîği şiirleriyle yaşatmışlar ve bu felsefeyi yaymışlardır. Câvidî Ali'nin şerhleri, Mukîmî'nin *Vahdet-nâme*'si, İşkurt Dede'nin *Salât-nâme*'si, felsefî anlamda özgün ve Hurûfî felsefesini ileriye götüren mensur eserler arasındadır. Yeni veriler ışığında Hurûflîğin özellikle Alevî-Bektaşî şairler arasında 20. yüzyıla kadar yaşadığını söyleyebiliriz.

Osmanlı Devleti nezdinde Hurûflîğin baskılara maruz kaldığını söylemek çok basmakalıp bir ifade olur. Osmanlı Devleti, Hurûflîği bir tehdit olarak görmemiştir. Elimizdeki yazma nüshaların birçoğunun ketebe kayıtlarında eserleri istinsah eden kişilerin adları, oturdukları yer vs. gibi bilgiler yazılıdır. Ortada çok ciddi bir takibat olsaydı bu kadar çok eserin birçok nüshası günümüze kadar ulaşmaz ve bu eserleri yazanlar ve istinsah edenler gizlenme yolunu tercih edip kimliklerini bu kadar açık etmezlerdi diye düşünüyoruz.

Bununla birlikte birçok tarikatın ve felsefenin tarihinde de görüldüğü gibi Hurûflîlik de bazı dönemlerde yönetimden birkaç kişinin gazap oklarını üzerine çekmiştir. II. Mehmet'in (ö. 1481) Hurûflîlikle ilgilenmesinden endişe eden Mahmut Paşa'nın, Fahreddin Acemî'den Hurûflîlerin katline dair fetva alıp Edirne'de birkaç yüzünü idam ettirmesi buna bir örnektir.

Bunun dışında II. Bayezid (ö. 1512) ve Kanunî (ö. 1566) dönemlerinde bâtinî zümreler üzerine yapılan takibatlardan Hurûflîlerin de etkilenmiş olabileceği ihtimal dâhilindeyse bile, doğrudan Hurûflîleri hedef alan bir emir veya olaydan söz etmek şimdilik mümkün değildir.³

2 Bkz. Fatih Usluer, *Fazlullah Esterâbâdî, Câvidannâme; Dürr-i Yetim İsimli Tercümesi*, İstanbul: Kabcacı, 2012.

3 Fatih Usluer, *Hurufilik; İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren*, İstanbul: Kabcacı, 2009, s. 24.

Elimizde bulunan Hurûfî el yazması kitapların kahir ekseriyeti Balkanlarda ve özellikle de Arnavutluk'ta yazılmış ve istinsah edilmiştir. Bu coğrafyadaki Bektaşî ve Kalenderî zümrelerin yaygınlığıyla bir bağlantısı olduğu muhakkaktır. Bununla birlikte Anadolu'daki Bektaşî zümrelerden çok Balkanlardaki Bektaşîler arasında Hurûfîliğin yayılmış olması, üzerinde ayrıca durulması gereken bir konudur. Hurûfîlik kendine has vahdet-i vücud yorumuyla müstakil bir felsefi-mistik ekol olduğu için diğer tarikat mensuplarını da yer yer etkilemiştir. Dolayısıyla Melâmî, Kalenderî, Halvetî ve Mevlevî çevrelerinde de bu felsefenin izleri görülebilmektedir.

b. Hurûfîlik Felsefesi

Yaratma “Kün” emriyle başladı. Kef ve nûn harflerinden oluşan bu emirle Zât-ı İlâhî kendi dışındaki her şeyi varlık âlemine getirdi. Dolayısıyla ne “Kün” emri ne de bu kelimeyi oluşturan iki harf, ne de Zât-ı İlâhî'ye ait herhangi bir kelâm, mahlûk yani yaratılmış değildir. Yaratanın bir enstrümanı hatta yaratanın sıfatı ve ayrılmazıdır. Fazlullah Esterâbâdî (ö. 796/1394) çok eski bir kelâm konusu olan Kur'ân'ın mahlûk olup olmadığı meselesine böylece çok farklı bir noktadan dâhil olmuş ve dikkatini tamamen ilâhi kelâmdaki harfler üzerine yoğunlaştırmıştır.

Diğer taraftan ise tasavvufun İbn-i Arabî'den beri oldukça sistemleşmiş vahdet-i vücud felsefesini, tamamen bilgi düzeyine taşıyarak bunu ilâhi kelâmı oluşturan harflerle birleştirmiştir. Artık biz, tüm varlıkta “Kün” emrinin izlerini yani Zât-ı İlâhî'nin izlerini aramaya başlarız. Varlık eğer harflerle yaratılmışsa, harflerin izleri tüm varlıkta bulunmalıdır. Fazlullah bunu şu şekilde sistemleştirir: Öncelikle tüm varlıkta yaratışın temeli olan harfler bi'l-kuvve veya bi'l-fiil bulunmaktadır. Bi'l-kuvve olması cisimlerde gizli olan seslerle açıklanır. Her birinin içinde, ancak bir yere çarptığı zaman ortaya çıkan sesler vardır. Hayvan ve insan türünde ise bu harfler bi'l-fiil olarak ağızdan ortaya çıkar.

Buna ek olarak Zât-ı İlâhî'nin kelâmının yarattığı varlıkta fiziksel olarak da izlerini görmek mümkündür. Bazı hayvanların başlarındaki delikler buna bir örnektir. 2 göz deliği, 2 kulak deliği, 2 burun deliği ve bir ağız boşluğunun toplamı 7'dir ve 4'er unsurdan oluştuğundan toplamı 28'dir. Bu da tam olarak Zât-ı İlâhî'nin kelâmı olan Kur'ân'ın oluştuğu 28 harf sayısına eşittir. Varlığı simetrik iki eşit parçaya ayıran hatt-ı istivâ çizgisini

yüzün ortasından geçirdiğimizde bu deliklerden ağız boşluğu ikiye ayrılarak 8 boşluk oluşturur. 4 unsurla çarpımı da 32'ye eşittir. Bu da Zât-ı İlâhî'nin nutkundaki tüm sesleri oluşturan, bu nedenle esmâ-i küll dediğimiz, Farsçadaki 32 harf sayısına eşittir. Hatt-ı istivâ buradaki işlevinden de anlaşılacağı gibi bizi 32 harfin müşahedesine götürür. Bu nedenle de esmâ-i küll denilen 32 harfin bir alametidir. Nitekim bitkilerin yapraklarını iki eşit parçaya ayıran damar, hurma ve buğday gibi bitkilerin çekirdeklerini de iki eşit parçaya ayıran çizgi, horozun ibiği, gergedanın boynuzu, devenin dudağındaki yarık, tüm bunlar hatt-ı istivâdır ve ilâhi nutkun 32 harfinin varlıktaki izleridir.

Tüm varlığı “Kün” emriyle yaratan Zât-ı İlâhî, insanı ise kendi suretinde yaratmıştır. İnsan, hem Zât-ı İlâhî'nin kelâmındaki 32 harfi bi'l-fiil telaffuz edebilen hem de 32 harfin yüzünde ve vücudunda tam olarak tecelli ettiği tek varlıktır. Bunlar yüzdeki ve vücuttaki hatlardır. İnsan 2 kaş, 4 kirpik ve bir saç olmak üzere 7 hatla dünyaya gelmektedir. Hatt-ı istivâ ile saç ikiye bölünür ve 7 hat, 8 hat olmuş olur. Erkeklerde buluş çağında yüzün iki tarafındaki sakal, bıyığın iki tarafı, iki burun deliğindeki kıllar ve çene altı (anfeka) olmak üzere 7 ebî hat ortaya çıkar. Ebî hatlardan anfeka, hatt-ı istivâ ile ikiye bölündüğünde 8 hat olur. Tüm bu 7 ve istivâ hattından sonra ortaya çıkan 8 hat dörder unsurdan oluştuğundan 28 ve 32 hat olmuş olur. İşte Zât-ı İlâhî'nin Kur'an'da telaffuz ettiği 28 harf ve Hz. Âdem'e öğrettiği 32 harf, yani esmâ-i küll, insanın yüzünde bu şekilde tam olarak tecelli eder.

İnsanın ağzındaki 28 veya 32 diş de bu tecellinin diğer bir örneğidir. İnsan vücudundaki 12 delik, hatt-ı istivâdan sonra 16 olur, mahalleriyle birlikte ise 32'dir. Bu da ilâhi nutkun tecellisinin diğer bir alametidir. İnsan vücudundaki 360 parça kemik, damar ve sinir de 6 kere 28 ve 32'ye eşit olması hasebiyle, insan vücudunun 6 yönden 28 ve 32 harfin mazharı olduğunu göstermektedir. Sağ ve sol el parmaklarımızdaki 28'er mafsâl da bu minval üzere yorumlanmıştır. Namaz, oruç, hac gibi tüm ibadetlerde de 28 ve 32 harfin tecellisi gösterilir.

Hurûfîliği bu hesaplardan ibaret saymak elbette çok yanıltıcıdır. Fazlullah'ın keşfinin temel çıkış noktasının bu olduğu bir gerçek, ancak *Câvidân-nâme* baştan aşağı bir teviller yumağıdır. Âyetler ve hadisler hep bu zaviyeden yorumlanır. İşte tam da bu nedenle, Ebu Mansur İclî

(ö. 121/739), Ebu Yusuf Yakub b. İshak Kindî (ö. 252/866), Sehl b. Tus-terî (ö. 283/896) ve İbn Arabî (ö. 560/1240) gibi harfçilerden ayrılır.

Hurûfîlik, yukarıda ifade ettiğimiz kelâm ve tasavvuf sentezini tevil/tefsir alanına da uygulayarak tam anlamıyla bir ekol oluşturmuştur. Bu müstakil düşünce sistemi, günümüz insanına değişik ilhamlar verebilir, aşına olmayanlar ise bunu tarihimizdeki farklı bir renk olarak okuyabilirler. Şurası bir gerçek ki, bu ummanda herkes kendince bir katre bulacaktır.

REFÎ'Î, BEŞÂRET-NÂME ve GENC-NÂME'Sİ⁴

Anadolu'da bir süre kalan ve Âzerî lehçesiyle yazan Nesîmî'yi saymazsak, Nesîmî'nin halifesi Refî'î'yi Osmanlı Türkçesiyle yazan ilk Hurûfî şair olarak tanımlayabiliriz. Refî'î'nin asıl isminin Muhammed Seyyid olduğunu bir Hurûfî Risâle'sinin derkenarından öğreniyoruz. Aynı Risâle'de Privez/Peryûz'da (پریوز) medfun olduğu söylenmiştir.⁵ Gölpınarlı bu kelimeyi Preveze şeklinde okumuştur.⁶ Kelimenin Risâle'deki yazımı eğer doğruysa Peryûz şeklinde okunmalıdır ki bugünkü Kirman sınırları içerisinde bulunmaktadır. Gölpınarlı'nın yorumunu doğru kabul edersek de Refî'î'nin, Osmanlılar tarafından fethedilmesinden yaklaşık bir asır önce Preveze'ye gitmiş olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Bu da bize Refî'î'nin Balkanlardaki seyahatindeki şaşırtıcı sınırları gösterir.

Refî'î *Beşâret-nâme* isimli eserini aşağıdaki beyitlerinden anlaşılacağı gibi “râh-ı Hüdâ”nın ebcedi olan 811 yılı Ramazan'ının ilk Cuma'sında (18 Ocak 1409) tamamlamıştır:

1241. Bu *Beşâret-nâme*yi kıldum tamâm
Şavmuñ evvel cum'ası gün ve's-selâm

1242. Târîhi kendüleyin râh-ı Hüdâ
Ser-be-ser ebyâtı oldu rehnümâ

M nüshasında ise derkenarda “râh”a bedel “nûr” yazılmıştır. Bu durumda “nûr-ı Hüdâ”nın ebcedi olan 860'ı (Ağustos 1456) da *Beşâret-nâme*'nin tamamlandığı tarih olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak, Millî Kütüphane, Yazmalar A, No. 884'ün arka kapağının iç tarafında “tanzîmi sene 811” yazısı ilk söylediğimiz ihtimali güçlendirmektedir. Bu mesnevinin, Refî'î'nin hayatında yaşadığı farklı ilmî ve tasavvufî tecrübelerden sonra Hurûfîliğe intisabı ve Nesîmî'den aldığı halifelik akabinde yazıldığı göz önünde bulundurulursa onun 15. yüzyılın ilk yarısında vefat etmiş olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Refî'î, Hurûfîliği kabul edinceye kadar, ilimle meşgul olduğunu, tenâsüh, dehrîlik gibi felsefî akımlara ilgi duyduğunu, tasavvuf büyüklerini

4 Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü'ne yazdığımız “Refî'î” maddesi esas alınarak hazırlanmıştır.

5 ? , *Risâle*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Farsça, no: 1052, vr. 70a.

6 Abdülbâki Gölpınarlı, *Hurûfî Metinleri Kataloğu*, Ankara: TTK, 1989, s. 28.

methedip nerede bir kâmil insan olduğunu duysa ardına düştüğünü ancak tüm bunlardan bir sonuç elde edemediğini *Beşâret-nâme*'de belirtmiştir (vr. 96a). Tüm bu arayışların sonunda Nesîmî'nin kendisine Fazlullah'ı tanıtmayla irşat edilmiştir. Hurûfîlikteki tekamülünü takiben Nesîmî tarafından Rum ehlini bu gizli sırdan yani Fazlullah'ın ortaya koyduğu sistemden haberdar etmek için Anadolu'ya gönderilmiştir (vr. 96b). Bu yeni coğrafyada Türkçe yazmanın zaruri olduğunu ve bunun için emek harcadığını belirten Refî'î yazdığı bu eserle Anadolu'da Hurûfîliğin yayılmasında öncü bir rol oynamıştır.

Beşâret-nâme

Refî'î'nin mesnevi formunda yazdığı *Beşâret-nâme*, 1457 beyitten oluşmaktadır ve aruzun fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Ali Emîrî, Manzum, no. 943'teki *Beşâret-nâme* nüshasının başında eserin ismi *Câvidân-nâme* olarak yazılmıştır ancak Hurûfî metinlerinin bu isimle isimlendirilmesi karşılaşılan bir durumdur ve Fazlullah'ın *Câvidân-nâme*siyle karıştırılmamalıdır.

Nesîmî'nin *Dîvân*'ından sonra Hurûfîliğin anlatıldığı ikinci Türkçe eser Refî'î'nin *Beşâret-nâme*'sidir. Eser, Refî'î'nin de belirttiği gibi Fazlullah'ın *Arş-nâme*, *Muhabbet-nâme* ve *Câvidân-nâme*'sinden mülhem bir çeviridir. Hurûfîlik felsefesini tebliğ için yazılan bu eser didaktik özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Kendisinin de eserde belirttiği gibi bu mesneviyi avam için yazmıştır ancak avam bu eseri okuyarak havass olacaktır (vr. 97b). Bu doğrultuda Refî'î'nin sade bir dil kullanarak Hurûfîliğin yer yer girift konularını oldukça anlaşılır bir şekilde dile getirdiği görülmektedir.

Refî'î, Fazlullah'ın zuhuruyla Zât-ı Kirdgâr'ın bilinip peygamberlerin vadelerinin tamamlanmış olduğunu bu eserde müjdelediği için onu *Beşâret-nâme* olarak isimlendirmiştir:

1251. Añladuñ mı ne beşâretdür i yâr
Bu ki ma' lûm oldu zât-ı Kirdgâr

1252. Enbiyânuñ va' desi oldu tamâm
Âşikârâ oldu Fazl-ı lâ-yenâm

Refî'î ayrıca, Nesîmî'den naklen, Fazlullah'ın Hurûfîlerin şair olması yönünde bir arzusu olduğunu dile getirir. Fazlullah, Hurûfîlerin yazdıkları

bu sözlerin, kendisinin sözü imişçesine kabulünü de istemiştir dervişlerinden. Ancak Refî'î tevazu göstererek, Fazlullah'a kul olma mertebesine ulaşmanın kolay olmadığını ve bunun kendisinin haddi olmadığını dile getirmiştir (vr. 98a). Dolayısıyla Rum ehlini âgâh kılmak için yazılan bu eserin mensur değil de manzum olarak tertiplenmesi, daha rahat okunup ezberlenebilmesi, toplu halde okumalara fırsat vermesi gibi pratik faydaları yanında Fazlullah'ın Hurûfîlerin şair olması yönündeki bu arzusundan kaynaklanmıştır diyebiliriz.

Refî'î, *Beşâret-nâme*'de, Fazlullah'ın rüyalarını ve rüya tabirlerini ihtiva eden eserler dahil olmak üzere başka bir yerde karşılaşmadığımız Fazlullah'a ait bir rüyadan bahseder. Bu rüyasında Fazlullah, Rum ehli birkaç takipçisinin Kur'ân'ı Türkçe okuduklarını ve kendisinin bundan memnun olduğunu söylemiştir. Refî'î bu rüyanın, *Beşâret-nâme* ile gerçekleşmiş olduğunu kabul etmektedir (vr. 98a).

Mukayeseli neşrimizde kelimeleri dönemin dil hususiyetleri ve vezinli okuyuşa uygun şekilde yazma yoluna gittik. Örneğin bugün “ey” olarak telaffuz ettiğimiz kelimeyi, dönemin telaffuzuna uygun şekilde “iy” olarak, veznin açık hece okumamızı gerektirdiği durumlarda da bunu “i” olarak yazdık. Yine aynı şekilde vezinli okumaya uygun olarak “Hakk'a” kelimesi, “Hak'a” şeklinde de yazılmıştır. Rakamlarda da benzer durumla karşılaşılacaktır, “sekiz” ve “sekkiz” gibi.

Beşâret-nâme üzerine Mehmet Yiğit bir doktora tezi hazırlamıştır (1986). Biz bu neşrimizde farklı nüshaları esas aldık. *Beşâret-nâme*'nin tespit edebildiğimiz 28 nüshası vardır. Bu da eserin ne kadar yaygın olarak okunduğunun bir göstergesidir. Bunları neşrimizde kullandıklarımızla birlikte şu şekilde listeleyebiliriz:

1. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Manzum, No. 943, vr. 7b-82a.

Neşrimizde (A) ile gösterdiğimiz bu nüsha, 75 varaktır. Her sayfada 13 satır vardır. Bu nüshanın özelliği, beyitlerde atıfta bulunulan âyet ve hadislerin beyitlerin hemen arkasından yazılmış olmasıdır. Nüshanın ketebe kaydı yoktur.

2. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Farsça, No. 1041, vr. 56b-103b.

Neşrimizde (M) ile gösterdiğimiz bu nüsha 47 varaktır. Her sayfada 15 satır vardır. Derkenarlarda beyitlerde geçen bazı âyet ve hadisler, ay-

rıca sahh kayıtları bulunmaktadır. Eserin bulunduğu mecmua içerisinde, Beşâret-nâme'den başka Ebu'l-Hasan'ın Farsça Beşâret-nâme'si, Refi'î'nin Genc-nâme'si, Penâhî'nin Şehriyâr-nâme'si, Nesîmî'nin bir gazeli ve Misâlî'nin Miftâhu'l-Gayb'ı bulunmaktadır. Mecmua, 1031 (1621) tarihinde Ali b. Mustafa el-Müezzîn tarafından istinsah edilmiştir.

3. Millî Kütüphane, Yazmalar A, 884, 59 yp.

Neşrimizde (Y) kısaltması ile gösterdiğimiz nüsha 59 varaktır. Her sayfada 10 satır vardır. Bazı ayet ve hadisler beyitlerin arasında sûrh ile, bazıları da derkenarda yazılmıştır. Nüshanın baş tarafı, 222. beyite kadar, eksiktir. Ke-tebe kaydında müstensihin ismi ve istinsah tarihine dair bilgi yoktur. Ancak harekeli nesihle yazıldığı için bu nüshayı mukayeseli neşrimize dahil ettik.

4. Millî Kütüphane, Yazmalar A, 2711/1, vr. 1b-33b.
5. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken, No. 4837/2, vr. 72b-111a.
6. Millî Kütüphane, Yazmalar A, 2845, 11 yp.
7. Millî Kütüphane, Yazmalar A, 2919, 45 yp.
8. Millî Kütüphane, Yazmalar A, 6909, vr. 119b-131a
9. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 77.
10. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 310.
11. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, No. 4899/48, vr. 392-422.
12. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, No. 327/3, vr. 66a-136b.
13. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan, No: 35/1, 44 yp.
14. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi, 1662, 41 yp.
15. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Tercüman Gazetesi Türkçe Yazmalar, Y-297/3, vr. 26a-68a.
16. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmalar, No. 201, 57 yp.
17. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmalar, No. 339, 56 yp.
18. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmalar, No. 302/1, vr. 1-49.

19. İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmalar, No. 378/2, vr. 38b-78b.
20. Mısır Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Talat 64, vr. 58-61.
21. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Supplement Petis de la Croix; Arsenal, 52 yp.
22. Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe, Or. 569.
23. British Museum, Add. 5, 986.
24. Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi, MS. Browne, A. 43, vr. 11b-54a.
25. Almanya Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Ms.or.quart.1401, vr. 1b-69b.
26. İngiltere Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Or. 5986, 34 yp.
27. Avusturya Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, A.F. 374 (284)/2, vr. 120b-155a.
28. Avusturya Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, A.F. 300c (493), 48 yp.

Genc-nâme

Refî'î'nin bundan başka *Genc-nâme* isimli 168 beyitlik kısa bir mesnevisi vardır. Aruzun mef'ûlü, mefâ'ilün, fe'ûlün kalıbıyla yazılmıştır. *Beşâret-nâme* keyfiyetindeki bu mesnevinin *Genc-nâme* olarak isimlendirilmesi, küçük ancak önemli noktalara ve tavsiyelere işaret etmesinden kaynaklanmış olabilir. Ancak ilk beyitte insanın Allah'ın bir tecellisi olarak "gizli bir hazine" şeklinde tanımlanmasından hareketle de bu isim verilmiş olabilir. Zira eser, insandaki bu hazineliğin mahiyetini açıklamakta ve bunu ortaya çıkaran yollara kısaca işaret etmektedir.

Eser konularına göre şu şekilde taksim edilebilir: İnsanın önemi (1-16. beyitler arası), Fazlullah ve Hz. Muhammed'in önemi ve onları takip etmenin kazandırdıkları (17-52), Allah'ı, cenneti ve cehennemi evvela bu dünyada görme ve Makâm-ı Mahmûd'un hakikati (53-99), Fazlullah'ın ve Hz. Muhammed'in yoluna, yüzdeki ilâhi tecelliyi okumaya davet (100-130), Hurûfiliğin rüchâniyeti (131-168).

Eserin İsmail Hikmet Ertaylan tarafından tıpkıbasımı yapılmış (1946), Nesîmî Dîvânı içinde de yayımlanmıştır (1260). *Genc-nâme*'nin bilinen nüshaları şunlardır:

1. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Farsça, No. 1041, vr. 104b-110a.

Neşrimizde (M) ile gösterdiğimiz bu nüsha 6 varaktır. Her sayfada 15 satır vardır. Ketebesinde 1031 (1621) tarihinde Ali b. Mustafa el-Müezzin tarafından istinsah edildiği kayıtlıdır.

2. İbrahim Olgun, Yazmalar vr. 1-11.

Bu nüsha, tıpkıbasım olarak İsmail Hikmet Ertaylan tarafından İstanbul Üniversitesi Yayınlarından basılmıştır. Neşrimizde (İ) ile gösterdiğimiz bu nüshayı Ali bin Hüseyin, Cemâziye'l-Âhir 1152 (Eylül 1739) tarihinde istinsah etmiştir. Nüshanın her sayfasında 17 beyit vardır.

3. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe, No. 310.

4. Cambridge University Library, MS. Browne, A. 43, vr. 115b-120a

5. Almanya Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Ms.or.quart.1401, vr. 70a-74a.

6. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hekim Ali Paşa, No. 639.

Refî'î şiirlerini, Hurûflîği anlatmak için yazmıştır, dolayısıyla onun için şiir bir araçtır. Bununla birlikte, idealleri doğrultusunda başarıya ulaşmak isteyen Refî'î, Hurûflîği en etkili şekilde anlatabilmek için, kendisinin de belirttiği gibi çok emek harcamıştır. Şiirlerindeki akıcılık, Hurûflîği içselleştirdiğini gösterdiği gibi, dilindeki sadelik ve bu sadeliğin vezinle imtizacı şiirlerine verdiği önemi göstermektedir. Refî'î, Nesîmî'den sonra Türkçe yazan ilk Hurûfî şair olması, özellikle Hurûfî inançlarını en temel şekliyle anlatması açısından Anadolu'da Hurûflîğin yayılmasında öncü bir rol oynamıştır.

PENÂHÎ VE ŞEHİRİYÂR-NÂME'Sİ

Edebiyat tarihlerinde üç farklı Penâhî'den bahsedilir. Her üçü de 16. yüzyıl şairidir. Birincisi Rumelili, bir diğeri Tebrizli, Mustafa Penâhî ismiyle bilinen sonuncusu da Konyalıdır. Bu sonuncusunun ölüm tarihi 1563 olduğuna göre Hurûfî Penâhî, bu kişi olamaz. Çünkü *Şehriyâr-nâme*'nin 1456 yılında yazıldığını biliyoruz. Elimizdeki bilgilere göre, *Şehriyâr-nâme* şairi Hurûfî Penâhî'nin diğeri iki Penâhî'den biri olup olmadığını kesin bir şekilde söylemek zor. Ancak biyografi kaynaklarında adı geçen Penâhî'lerin şiirlerindeki üslup göz önüne alındığında karşımızda dördüncü bir Penâhî olduğu ihtimali güç kazanıyor. Hurûfî şair Penâhî, mesnevisinde eseri, 860 yılı Ramazanında (Ağustos 1456) tamamladığını belirtmiştir (M126b). Eldeki nüshalardan birinde mesnevinin ismi *Şehriyâr-nâme* olarak anılmıştır.⁷ Bu isimlendirme, eserin mahiyetine bakıldığında doğru olarak kabul edilebilir. Zira mesnevi, "vücut şehriden yola çıkarak Allah'ı bulma" üzerine kuruludur.

Bu mesnevide Penâhî ilk olarak, Allah'ın varlıkta içkin olduğunu, onu bulmak isteyenin aramaya kendisinden başlaması gerektiğini söyler. Elbette öncelikle kişinin benliğinden geçmesi, ardından da kendi vücudunun şehrinin tanınması gerekir. Vücut şehri de, dörder unsurdan oluşan (mesnevide dört direk şeklinde geçer) kara ve ak hatlardan, otuz iki menzili olan yoldan, yetmiş üç makamdan oluşur. Bu şehrin yetmiş iki leşkeri, surunun üç yüz altmış burcu, her burcun da yirmi sekizer bekçisi vardır. Şehrin içinde birçok kapı vardır. Yirmi sekiz bekçinin seslerini işiten gaflet uykusundan uyanır. Yirmi sekiz bekçi, yirmi sekiz harftir. Eserin bu kısmında Penâhî, yirmi sekiz harfin varlıkta tecelli ettiğini, bunların her varlığın aslı olduğunu, evvel ve âhir olduklarını, şekilleri farklı olsa da aslında bir hakikat olduklarını söyler. Vücut şehrinin yedi kapısı vardır ve her kapıda iki melek bulunur.

Penâhî, bu şehrin gerçeğinin, o şehrin üstadı olan halife ile bilinebileceğini söyler. O kişi de sayesinde kâinatın nura gark olduğu Sâhib-i Te'vîl yani Fazlullah'tır. Onun sırrını bilenler on sekiz bin alemin remzini bileceklerdir. Kâinatın aslı, evvel ve âhir olan noktanın sırrını da ortaya çıkaran

7 Edward G. Brown, "Further notes on the literature of the Hurufis and their connection with the Bektashi order of dervishes", *Journal of Royal Asiatic Society*, 1907, s. 557.

Fazlullah'tır. Penâhî, harflerin ve varlıktaki birliğin bilgisine ulaşan ve ulaşamayanları tasvir ettikten sonra insanları Hurûfîlere (gerçek Âdem oğlanlarına) katılmaya davet etmektedir. Hurûfîler eserde, ilim ve edebın vârisi, nutk ve harfe ulaşan, enbiyânın zatını gören, her şeyde Allah'ı ve O'nun vechini gören, on sekiz bin âlemin sırrını bilenler olarak tanımlanmıştır.

Penâhî'nin bilinen tek eseri neşre hazırladığımız *Şehriyâr-nâme* mesnevisidir.⁸ Eserin belli başlı nüshaları şunlardır:

1. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Farsça, No. 1041, vr. 114b-126b.

Neşrimizde (M) ile gösterdiğimiz bu nüsha 12 varaktır. Her sayfada 15 satır vardır. Mesnevinin bulunduğu mecmua, 1031 (1621) tarihinde Ali b. Mustafa el-Müezzın tarafından istinsah edilmiştir. Bu nüshada 369 beyit vardır.

2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe, No. 310

Neşrimizde (Ü) nüshası olarak gösterdiğimiz bu nüsha 8 varaktır. Her sayfada 21 satır vardır. Diğerlerine göre eksik bir nüshadır. Toplam 318 beyittir.

3. İbrahim Olgun, Yazmalar, vr. 1-20.

Bu nüsha da, İsmail Hikmet Ertaylan tarafından tıpkıbasım olarak basılmıştır. Nüsha İbrahim Olgun'un özel kütüphanesinden alınmıştır. Neşrimizde (İ) ile gösterdiğimiz bu nüshayı İskenderiye'nin (Arnavutluk) Top-hanelik mahallesinden Ali bin Hüseyin, 1141 (1728) tarihinde istinsah etmiştir. Nüshanın her sayfasında 17 beyit vardır. Bu nüsha 330 beyittir.

4. Cambridge Üniversitesi Kütüphanesi, MS. Browne, A. 43, vr. 121b-131a.

5. Vatikan Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 165/2, vr. 61-79b.

8 Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde, 1120/3'te Penâhî tarafından yazılan *Nakş-ı Cihân* isimli yedi varaklık (14b-21b) mensur bir eser vardır. Ancak bu eserin Hurûfî olan Penâhî'ye ait olup olmadığını tespit edemedik.

MİSÂLÎ VE FEYZ-NÂME'Sİ

Hurûfî edebiyatının önemli bir ismi olan Misâlî, Gül Baba ismiyle de bilinmektedir, Budin'de (Budapeşte) medfundur. Misâlî, Hurûfîliğin Balkanlarda yayılmasında önemli rol oynayan diğer bir isimdir. Gölpınarlı, Millet Kütüphanesindeki Misâlî Dîvânı'nın müstensihî tarafından yazılan “Mahşerî didi anun târîhin Kodı dünyada Misâlî de bir ad” beyitinin Misâlî'nin vefatına düşürülmüş bir tarih olduğunu varsayarak onun 985'te (1577) vefat ettiğini öne sürmüştür.⁹ Misâlî'nin vefat tarihi hakkında diğer yaygın görüş, onun Budin Savaşı'nda (948/1541) şehit düştüğü şeklindedir.¹⁰ Ancak *Feyz-nâme*'nin Misâlî tarafından nazma dökülmesi 969 (1562) yılında tamamlandığına göre Misâlî'nin vefat tarihi olarak 985'i (1577) kabul etmemiz gerekir.

Misâlî'nin dîvânından başka bilinen *Miftâhu'l-Gayb* risâlesi ve *Feyz-nâme* mesnevisi vardır. *Miftâhu'l-Gayb*, tarafımızdan yayınlanmıştır.¹¹ Misâlî'nin *Feyz-nâme*'si bir yüksek lisans tezi ve seri halinde üç makalede farklı kişiler tarafından neşredilmiştir ancak söz konusu neşirlerdeki çok ciddi hatalar nedeniyle¹² “Hurûfî Şiirleri” çalışmamıza *Feyz-nâme*'yi eklemek durumunda kaldık.

Feyz-nâme, Hurûfî felsefesinin esaslarının anlatıldığı didaktik bir mesnevidir. Fazlullah'ın *Câvidân-nâme*'si ile bu yüzden paralellik göstermektedir. Bu eser için *Câvidân-nâme*'nin manzum çevirisidir diyebiliriz. Nitekim Misâlî,

1053. *Câvidân-nâme*'dendür bu beyân
Var maḥallinde taleb kıl iy cüvân

demiştir. Eserin ismini de şu beyitinde anmıştır:

1057. *Feyz-nâme* oldu nâm-ı nüshâ hem
FeYZe irür her kim okur bî-elem

9 Abdülbaki Gölpınarlı, *Hurûfîlik Metinleri Kataloğu*, Ankara, TTK, 1989, s. 123.

10 Nimet Tohumcu, *Misâli'nin Kitâb-ı Manzûme-i Feyznâme-i İlahî Mesnevisi*, Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2002, s. 25.

11 Fatih Usluer, “Misâlî'nin Miftâhu'l Gayb'ı Metin ve Açıklama”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 2/2, Bahar 2007, ss. 697-722.

12 Fatih Usluer, “Feyznâme-i Misâlî Neşirleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi*, C. 56, 2010, ss. 299-323.

Misâlî'nin Budin'de (Budapeşte) medfun olduğunu söylemiştik, *Feyz-nâme* de orada yazılmıştır:

1060. İrdi itmâma Budin tahtında bu
Güni de seşenbedür iy kām-cû

Feyz-nâme'yi yazdığı tarihi de şu beyitlerinde zikreder:

1058. Kıl taleb sırrın zi-Faẓl-ı bî-zevâl
Tārîhinden oku feyz-i lâ-yezâl

1059. Hem Cemâziye'l-Ülâ iy kân-ı cûd
Mâhıdur buldı evâsıtda vücûd

Dolayısıyla *Feyz-nâme*, “Feyz-i lâ-yezâl”ın ebcedi olan 969 yılının Cemâziye'l-Evvel ayının ortalarında Salı günü yazılmıştır ki bu, Ocak 1562 tarihine karşılık gelmektedir.

Misâlî eserini,

1055. Sî vü se faşl üzre bünyâd oldu bu
Harf-i sî vü seden açdı saña rû

beyitinde de dile getirdiği gibi, Hurûfî felsefesine uygun bir şekilde, Fazlul-lah'ın nutkundaki harf sayısı olan 32 ve lamelif ile birlikte 33 olan esmâ-i küll sayısınca 33 bölüme ayırmıştır. Bu bölümlerin başlıklarından bazıları, nüshalar arasında farklılık göstermektedir. Biz onları neşrimizde gösterdik ancak eserin başlıkları genel olarak şu şekildedir:

1. Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm (Der beyân-ı Âdem u Havvâ)
2. Der beyân-ı sırr-ı hakikat-i besmele
3. Der beyân-ı taksîm-i hutût-ı vech-i Âdem
4. Der beyân-ı nutk-ı tevhid
5. Der beyân-ı taksîm-i sî vü dü dendân-ı Âdem
6. Der beyân-ı sî vü dü surâh-ı vech-i Âdem
7. Der beyân-ı devâzdeh surâh-ı Âdem aleyhi's-selâm
8. Der beyân-ı sî sad u şest üstühân-ı Âdem
9. Der beyân-ı sî sad u şest derecât-ı felek
10. Der beyân-ı taksîm-i kamer mutâbık-ı vech-i Âdem
11. Der beyân-ı taksîm-i sırr-ı salât
12. Der beyân-ı sırr-ı salât-ı Cum'a

13. Der beyân-ı sırr-ı kâf nûn
14. Der beyân-ı sırr-ı kıyâm u rûkû vü sücûd
15. Der beyân-ı esrâr-ı vuzû ve gayruhû
16. Der beyân-ı sırr-ı ezân
17. Der beyân-ı sırr-ı Ka'be ve gayruhû
18. Der beyân-ı esrâr-ı Ka'be şerrafehu'llâh
19. Der beyân-ı te'vîl-i Hacerü'l-Esved
20. Der beyân-ı esrâr-ı beyne'l-alemeyn
21. Der beyân-ı kasr u halk
22. Der beyân-ı cebel-i Arafât
23. Der beyân-ı hayme-i Mûsâ aleyhi's-selâm
24. Der beyân-ı hatt u benân
25. Der beyân-ı muhkemât mutâbık-ı vech-i Âdem
26. Der beyân-ı se nev'-i salât
27. Der beyân-ı hilkat-i vücûd-ı Âdem be-nev'-i diğér
28. Der beyân-ı taksîm-i ikrâ'e'l-Kur'âne alâ harfin vâhidin
29. Der beyân-ı taksîm-i ikrâ'e'l-Kur'âne alâ harfin vâhidin be-nev'-i diğér
30. Der beyân-ı sırr-ı "el-ilmü noktâtun kesserâhe'l-câhilûn ve ene noktatu'l-bâi"
31. Der beyân-ı utlubu'l-ilme vele v bi's-Sîn
32. Der beyân-ı "küntü nebîyyen ve Âdeme beyne'l-mâ'i ve't-tîn"
33. Tetimme-i risâle-i Misâlî fermâyed

Görüldüğü gibi konular, Hurûfîliğin temel prensiplerinin bir çoğunu dile getirmiştir.

Feyz-nâme' nin son beyitinde Misâlî, eserin 33 kez 32, yani 1056 beyitten oluştuğunu söyler:

1061. Hem biñ elli altı beyt oldu tamâm
Otuz üç kez sî vü düdür ve's-selâm

Ancak neşrimizde de görüleceği gibi eldeki nüshalardaki beyit sayısı 1056'dan fazla veya azdır.

Feyz-nâme' nin tespit ettiğimiz nüshaları şunlardır:

1. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî, Manzum, No. 390, vr. 8b-37a.

(MK)

Millet Kütüphanesindeki bu nüsha 29 varaktır, her sayfada 19 satır vardır. Neşrimizde (MK) kısaltmasıyla gösterdiğimiz nüsha bir mecmua içinde yer almaktadır ve Feyz-nâme'den başka, yine Misâli'nin Miftâhu'l-Gayb'ı ve Dîvân'ı bulunmaktadır. Mecmua, 992 (1584) tarihinde Mahşerî tarafından istinsah edilmiştir.

2. Millî Kütüphane, Yazmalar A, No. 1688/8, vr. 78b-111b. (MY)

Neşrimizde (MY) kısaltmasıyla gösterdiğimiz ta'lik hatlı bu nüsha, her sayfada 15 satır olmak üzere 33 varaktır. Bu nüsha Seyyid Mustafa Fahrî el-Kâdirî el-Alevî tarafından 1275 (1858) tarihinde istinsah edilmiştir. Eserin başına, "Noktatu'l-Beyân Abdu'l-mecîd ibn-i Ferîşteh" şeklinde yanlış bir kayıt düşülmüştür.

3. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kit., Âğah Sırrı Levend, No. 412, vr 1b-33a. (Ü)

Karşılaştırmasını yaptığımız son nüsha, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesindeki nüshadır. (Ü) kısaltmasıyla gösterdiğimiz nüsha 33 varaktır. Her sayfa 17 satırdır. Revnakî tarafında 1257 (1841) tarihinde istinsah edilmiştir.

4. Millî Kütüphane, Adnan Ötügen, No. 4425/4, vr. 143b-179b. (Ö)

Bu nüsha, mecmua içerisinde dördüncü eserdir. Mecmuadaki diğer eserlerin istinsah tarihi 1113 (1700) olarak yazılmıştır. *Feyz-nâme*'nin sonunda ketebe kaydı yoktur sadece fî sene 969 yazılıdır ki bu, kataloglarda yazıldığı gibi istinsah tarihi değil *Feyz-nâme*'nin yazıldığı tarihtir. Ayrıca bu nüsha Kültür Bakanlığı katalogunda Hisâlî Efendi'ye ait gibi gösterilmiştir, oysa eserin başında açık bir şekilde "Feyznâme-i Misâlî Efendi" yazmaktadır.

5. Millî Kütüphane, Yazmalar A, No. 2206/3, vr. 172b-204a.

Bu nüsha Kültür Bakanlığının web sitesindeki katalogda Abdülmecid b. Fîrîşteh'e ait gibi gösterilmiştir. Nüsha, 20 Zî'l-ka'de 1240'ta (5 Temmuz 1825) Seyyid Muhammed Nurî Aksarayî tarafından istinsah edilmiştir.

6. Millî Kütüphane, Yazmalar A, No. 3329, vr. 1b-31b.

Mustafa Cemalî Üskübî tarafından istinsah edilen bu nüsha 1312 (1894) tarihli dir.

7. Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Şer'îye, No. 1355, vr. 7b-48b.

Seyyid Muhammed Ali tarafından 8 Rebî'ü'l-Âhir 1268 (1844) tarihinde istinsah edilen bu nüshanın ketebe kaydı şöyledir: “İmdi bu manzûme-i Feyz-nâme-i ilâhî Nemçe'de Budin şehrinde medfûn Gül Baba erenlerimiz ya' nî Mişâlî Baba efendimüzün te' lif-i tamâm buyurdukları risâle-i şerîfi-dür rahmetu'llâhi ' aleyhi ecma' in min es-Seyyid Muhammed ' Alî anlara gedâ ya' nî bende-i âl-i ' abâ muhibb-i bi-tarîk-i Hüdâ fi'l-yevmi's-şâmin min şehri Rebî' u'l-Âhir sene şemân ve sittîn ve mi' eteyn ve elf.” (vr. 48a).

8. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmut Ef., No. 3359/3, vr. 41b-68a

9. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi , Hacı Mahmut Ef., No. 3735, vr. 1b-22a

10. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi , Ali Nihat Tarlan, No. 193/4, vr. 49b-92b.¹³

11. İ.B.B. Osman Ergin, Türkçe Yazmalar, No. 378/4, vr. 84b-118.¹⁴

12. Hüseyin Kocabaş Kitaplığı, Türkçe Yazmalar, No. 303, 37 yp.

13. İzmir Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. 2022, 32 yp.

14. Arnavutluk Devlet Arşivleri, Türkçe Yazmalar, No. 126.¹⁵

15. Mısır Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, No. S 7765.

16. Cambridge University Library, MS. Browne, C. 9, vr. 51b-76a.

13 1318 (1899) Bu nüsha Kültür Bakanlığı kataloğunda Hisâlî Hasan Çelebi'ye ait gibi gösterilmiştir. Eserin başında ise açık bir şekilde “Misâlî Hasan Çelebi Edirneli ifadesi” vardır.

14 İbrahim Edhem Atınavî tarafından istinsah edilen bu nüsha 1257 (1841) tarihli dir.

15 Bu nüsha 990 (1582) tarihli dir.

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

آ ا	ā,Ā, A,a E,e	ص	Ş,ş
ب	B,b	ض	D,d Ž,z
پ	P,p	ط	T,t
ت	T,t	ظ	Z,z
ث	S,s	ع	‘
ج	C,c	غ	Ġ,ġ
چ	Ç,ç	ف	F,f
ح	H,h	ق	K,k
خ	Ĥ,ĥ	گ,ك	K,k, G,g, ħ
د	D,d	ل	L,l
ذ	Z,z	م	M,m
ر	R,r	ن	N,n
ز	Z,z	و	V,v O,o Ö,ö U,u Ü,ü ū,ō
ژ	J,j	ه	H,h E,e A,a
س	S,s	ی	Y,y I,ı İ,ı Ĭ,î
ش	Ş,ş	ء	A, a ’

BEŞÂRET-NÂME

TENKİTLİ METİN

REFÎÎ

Beşâret-nâme¹

(M56b) (A7b) 1. Evvel-i seb‘ u'l-meşânî iy ĥakīm
Geldi bismi'l-lâhi'r-raĥmâni'r-raĥîm²

Ĥaĥķ te‘ âlâ evvel ismin kıldı yâd
Çünkü Ĥur‘ân başladı iy ĥōş-nihâd³

Ya‘ nî ismümden olur dir fetĥ-i bâb
İsme yol bulandır olur kām-yâb⁴

Âdem esmâ bildüğüçün görseñe
Enbiyânuñ atası dirler aña

5. İsm-i hâdîdür müsemmâ iline
İsme yol bulsañ müsemmâ biline

Çünkü Ĥaĥķ isminsüz ebterdür her iş
Gel düriş sırrına esmânuñ iriş

Añlayıcaķ ism-i raĥmâni'r-raĥîm
Ol arada tırımaz dîv-i racîm⁵

(A8a) Zibĥ-i ĥayvân itseñ ismin yâd kıl
Yohsa murdâr oldu ol ĥayvânı bil⁶

Her ki Ĥaĥķ ismin okursa iy cüvân
Yirde vü gökde aña olmaz ziyân⁷

1 Hâzâ kitâb-ı *Câvidân-nâme* li-mü'ellif-i Refî‘î A.

2 Bâ-i bismi'l-lâhi'r-raĥmâni'r-raĥîm A. Beyitten sonra Âda: فاتحة الكتاب سبع آيات احديهن بسم الله الرحمن الرحيم [Fâtihatü'l-kitâb yedi ayettir, onlardan biri bismi'llâhi'r-raĥmâni'r-raĥîmdir.] Bkz. Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, II, 45.

3 Çünkü evvel Ĥur‘ân başladı ĥōş-nihâd M.

4 olur: olan A. Beyitten sonra Âda: Sünnet şöyle cârî oldu ki Ĥur‘âna ibtidâ idicek e‘ üzü ve besmele ile diye ba‘ dehü bismi'l-lâh ve e‘ üzü bi'l-lâhi diye zîrâ bunların başında elif be ĥâsıl olur Âdem (as)dur.

5 tırımaz: durımaz A. M'de der-kenarda: لا يضر مع اسم شيء في الأرض ولا في السماء [Allahu Teâlâ dedi ki: Ne yerde ne de gökte hiçbir ismin zarar vermediği Allah'ın ismiyle. O Allah ki her şeyi işitir ve bilir.] Bkz. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred*, 660.

6 Yohsa ol ĥayvân murdâr oldu bil A. Beyitten sonra Âda: Ya‘ nî bismi'l-lâhi Allâhu ekber demek gerek yüzi kıbleden yaña olmak gerek tâ murdâr olmaya.

7 Yirde gökde aña nesne itmez ziyân M.

10. Añmadın Hakk ismini yirseñ ta‘âm
Şöyle bil kim ol ta‘âm oldu harâm⁸
İsmiñi añsañ yidüğüñ nûr olur
Varlığıñ ol nûr ile ma‘mûr olur⁹
- (M57a) Pes havâşsın bilmege ismüñ i yâr
Sa‘y ider her kimde kim dîn derdi var¹⁰
Âdeme öğretti esmâyı Hüdâ
Şöyle kim Kur‘ânda didi küllehâ¹¹
Kendü şeklinde yaratdı Âdemi
Aña virdi on sekiz biñ ‘âlemi¹²
- (A8b) 15. Âdemüñ yiri felek esmâ için
Oldı mescûd-ı melek esmâ için
Öğrenen esmâ mu‘arrebdür emîn
Dîv-çün öğrenmedi oldu la‘în
Olayın dirseñ Haka lâyıķ melek
Âdemüñ esmâsın öğrenmek gerek
Ottuz ikki harfdürür esmâ-i küll
Enbiyâdandır bu söz yañlış degül
Oldı yiggirmi sekiz harf iy cüvân
Ahmed-i mürsel kitâbı bî-gümân
20. Lâm elifle oldu yiggirmi tokuz
Ol da bir harf oldu başķa şübhesüz

8 oldı: olur A.

9 Beyitten sonra A‘da: Hazret-i Risâlet buyurmuşdur bir kişi ta‘âma el şundukķda bismi‘l-lâh dise helâl olur dimese harâm olur her loķmada dise yedüğü nûr olur.

10 Beyitten sonra A‘da: Her ki havâşs-ı esmâ bile aña cemî‘-i nesne musahħar ola bilmedügi nesne kalmaz.

11 Kur‘ânda didi: didi Kur‘ânda M. Beyitten sonra A‘da: وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [Ve Âdem’e isimlerin hep-sini öğretti. (Bakara, 2/31)]

12 Beyitten sonra A‘da: خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ وَعَلَى صُورَةِ الرَّحْمَنِ [Nebi a.s. dedi ki: Allah Âdem’i kendi sureti ve Rahman sureti üzerine yarattı.] Bkz. Buhârî, “İsti‘zân”, 1; Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 379; Müslim, “Birr”, 115; İbn Hanbel, II, 244, 251, 315, 323, 434.

Pâ vü çā vü jā vü gā dōrt hārf ki var
Gelmedi Qur'ānda gördün āşikār¹³

İncil u Tivrāda bu dōrdini Hāḫḫ
Yād idüpdür bu söze yokdur nuṭak

Lik bu dōrdün yirinde iy hümām
Lāmelif olmuşdurur kâ'im-maḫām¹⁴

Enbiyādan nuṭḫ-ı Aḫmeddür hemān
K'oldı yiggirmi sekiz hārf iy cüvān¹⁵

25. Ayruḡınuñ nuṭḫı irmez buña bil
Aḫmedün faẓlına bir budur delil

Ottuz ikki Ādemüñdür Ādemün
Ādeme yaklaştı nuṭḫı Hātemün

(A9a) Bunlaruñ mişli cihāna gelmedi
Nuṭḫı şekline berāber olmadı¹⁶

(M57b) Lā-cerem esrār bunlardan i yār
Āşikārā oldı diñle āşikār¹⁷

Ādem u Hātemden alursañ haber
Olasın ikki cihānda mu' teber

30. İkkisiür āferīnişden murād
Bunlara şākird olandur üstād¹⁸

Kā'ināta 'illet-i ḡāyī bular
Cān göginün güneşi ayı bular

13 Gelmedi: Gelmedin A. Beyitten sonra A'da: لسان اهل الجنة عربی و فارسی و دری [Nebi a.s. dedi ki: Cennet ehlinin dili Arapça, Farsça ve Deriyydir.] Hadislerde فارسی دری (Farsça Deridir) olarak geçmektedir. Bkz. Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a fî'l-Abbâri'l-Mevdû'a*, no: 358.

14 -A.

15 K'oldı: Ki oldı A.

16 cihāna: cihānda M ; Nuṭḫı: Nuṭḫ A.

17 Āşikārā: Āşikāre A.

18 āferīnişden: āferīnişinden A.

Ḥilkat-i eflāk u eşyâ ser-be-ser
 Bunların fazl u kemâlin şerh ider
 Âdem u Ḥâtemden oldu feth-i bâb
 Bunları bul kim olasıñ kām-yâb
 Ottuz ikki harfdürür aşl-ı kelâm
 Ḥaḡdan Âdem bildi yol andan tamâm¹⁹

35. Zât-ı Ḥaḡḡ gibi hemîşe bî-zevâl
 Dâ'im u kâ'im be-zât-ı Zü'l-celâl²⁰

Nuṭḡ-ı Ḥaḡḡ tâlib Ḥaḡuñ ġayrı degül
 Söyleyenden bil sözi ayru degül²¹

Aşl-ı eşyâ nuṭḡ-ı Ḥaḡdur bî-gümân
 Ģayr-ı maḡlûḡ u ḡadîm u câvidân²²

(A9b)

Yâr ise 'aḡluñ bu sözi añla var
 Fehm iderseñ olmayasın ehl-i nâr

Küllü şey'in hâlikün²³ ol bâḡîdür
 Cümle 'âlem ḡaḡkınuñ ḡallâḡıdur

40. Evvel u âḡir nihân u âşikâr
 Nuṭḡ-ı Ḥaḡdur şöyle bil iy hûş-yâr

Nuṭḡı eşyâdan eger iy nâm-ver
 Alsañ eşyâdan bulımazsın eşer²⁴

Nuṭḡ imiş pes varlıḡuñ mâhiyyeti
 Bu sözi añlamaḡa dut niyyeti

(M58a)

Ser-be-ser eşyâya nuṭḡ olmuş muḡîṭ
 Görseñe her vara olmuşdur ḡalîṭ²⁵

19 harf dürür: harfdür A, M ; yol: bul M.

20 Dâ'im u kâ'im: Kâ'im u dâ'im A. Beyitten sonra A'da: هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ [O ilktir, sondur. (Hadîd, 57/3)]

21 bil sözi: sözi bil M.

22 Beyitten sonra A'da: كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَى أَصْلِهِ [Her şey aslına döner.]

23 Küllü şey'in hâlikün: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ [O'nun yüzünden başka her şey helak olacaktır. (Kasas, 28/88)]

24 Nuṭḡı: Nuṭḡ A. Beyitten sonra A'da: Ya' nî farzla eşyâdan ḡurûfî almak isteseñ eşyâdan vücüd ḡalmaz ol vakt kendözününden alamazsın eşyâdan nice alursun.

25 Bu beyit A nüshasında, mısraları ber-aks olarak neşrimizin 38. beyitinden sonra da yazılmış ve üzerine "mükerrer" kaydı düşülmüştür.

- Uş bilindi ol muhîṭ-i bî-zevāl
Bir daḥı vardur diseñ bu söz muḥāl²⁶
- (A10a) 45. Bir olur ‘ârif iki olmaz muhîṭ
Nuṭḡa mazḥardur mürekkeb ger basîṭ
- Ottuz ikki nuṭḡ-ı Hakk bir nûrdur
Ol ki eşyânuñ varında bulunur²⁷
- Bunlara eşyâ mezâhirdür i yâr
Bil ki bunlardur ḥaḳîḳat her ne var²⁸
- Bunlaruñ mülkidür eşyâ bunlaruñ
Ser-be-ser pinhân u peydâ bunlaruñ
- Bunlaruñdur ḥükm ü kudret bunlaruñ
Bunlaruñ emrinde ḥilḳat bunlaruñ²⁹
50. Mülk ü mâlik birdür ayurmak muḥāl
Ayıram dirseñ bulımazsın mecâl
- Ottuz ikki ḥarfdürür ümmü’l-kitâb
Aşldur bunlardan olur fetḥ-i bâb³⁰
- (A10b) Ger ḥurûfı Hakk kitâbından ala
Şanma yirinde daḥı nesne ḳala³¹

26 vardur diseñ: var dirseñ M. Beyitten sonra A'da: Qur'ân iki kısımdur biri müfredâtur ve bir kısmı mürekkebâtur müfredât olan elifdür gûyâ kim ذَٰلِكَ الْكِتَابُ [Elif lâ mîm bu kitap... (Bakara, 2/1-2)] ve ol mürekkebât bâ-i bismi'l-lâhdur elif ve bî eb olur Ademdür (as) Hakk Te'âlâ Qur'ânı evvelin bâdan başladı ki murâd Âdem (as)dur ve âḫirin sîn ile tamâm eyledi ki murâd Ḥâtemdür (as).

27 -M. Beyitten sonra A'da: اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ الثَّاقَةِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ قَالَ عَم: [Eğer yeryüzündeki ağaçlar hep kalem olsa, deniz de arkasından yedi deniz daha kendisine destek olduğu halde mürekkep olsa yine de Allah'ın kelimeleri yazmakla tükenmez. Şüphesiz ki Allah çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir. (Lokmân, 31/27)] كَلَامِ اللَّهِ غَيْرُ مَخْلُوقِ [Yaratıklarının şerrinden Allah'ın tam kelimelerine sığınırım. Aleyhi's-selâm dedi ki: Allah'ın kelanı yaratılmış değildir.] cümle eşyânuñ icâd sebebi kâf u nûn olmuşdur eger kâf nûn kâdîm olmasa bir kâf u nûn daḥı gerekdür bu kâf u nûnuñ icâdına sebep ola bu ḥod muḥâldür.

28 Beyitten sonra A'da: هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ [Sizi, rahimlerde dilediği gibi şekillendiren O'dur. (Âl-i İmrân, 3/6)]

29 Bu iki beyit A'da ber-akstir.

30 Beyitten sonra A'da: Eger bunlar muḥtelifu'z-zât olsa müttefiḳu's-sıfât olmazdı.

31 Beyitten sonra A'da: Eger bu ḥarfî muşḥafdan alsalar me'ânisinde ḥalel vâḳi' olur.

Ḥaḫḫ te' ālā her ne kim farz eyledi

Ḥāl diliyle sırr-ı esmā söyledi

Şerḥ ider esmāyı şer' -i enbiyā

Enbiyā sözinde bulunmaz riyā

55. Mişl-i şavm u ḥacc u ḫurbān u şalāt
Mişl-i iḥrām u vuzū' ḫums u zekāt³²

Cum' a vü ḫuṭbe ikāmet bang-ı namāz

Bu ḫurûfî bildürür iy serfirāz

Yiddi yiddi Ka' beyi kılmak tavāf

Hem delîl oldu ḫurûfa bî-ḫilāf

Beyt-i Maḫdis Beyt-i Ma' mūr iy refîḫ

Ḥayme-i mî' ād ü hem Beyt'ül-' Atîḫ

Ḥilḫat-i eflāk u eşyā ser-be-ser

Âşikāre bu ḫurûfî şerḥ ider³³

- (M58b) 60. Burc u seyyār u derec kim gökde var
Bu ḫurûf esrārın eyler âşikār³⁴

Buldı yigirmi sekiz menzil kamer

Tā ḫurûfî bildüre iy bî-ḫaber³⁵

- (A11a) Hafta vü eyyām u sâ' at māh u sāl
Şerḥ ider esmāyı aḫlār ehl-i ḫāl³⁶

Ḥilḫat-i Ḥavvā vü Âdem hemçünān

Bu ḫurûf esrārını eyler beyān³⁷

32 şalāt: zekāt ; zekāt: şalāt A.

33 Âşikāre: Âşikārā M.

34 eyler: ider M.

35 bî-ḫaber: nām-ver A. Beyitten sonra A'da: وَخَفِظْنَاَهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ إِلَّا مَنْ أَمْتَرَقَى السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ مُبِينٌ [Andolsun biz, gökte birtakım burçlar yaratık ve bakanlar için onu süsledik. Ve göğü taşlanan bütün şeytanlardan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden şeytan hariç, onu apaçık bir alev sütünü takip eder. (Hicr, 15/16-18)] وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا [Kitapta İdris'i de an; çünkü o, çok sadık bir peygamberdi. Biz onu yüce bir yere yükselttik. (Meryem, 19/56-57)]

36 Beyitten sonra A'da: وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ ilā āḫir. [Ay'a gelince, ona menziller tayin ettik. (Yâsîn, 36/39)]

37 eyler: ider M.

Şafha-i eşyâda yazludur hürûf
Eydevüz tâ bulasın Hâkdan vukûf³⁸

65. Her ne kim eşyâda yazludur i yâr
Fâzıl-ı Hâkğ gösterdi bize âşikâr

Bil ki zîbâ şüretünden iy cüvân
Şöyle okundu ki kalmadı gümân

Nefse yol bulmağa esmâdur sebeb
Gel berü esmâyı bizden kıl taleb³⁹

Ger dilerseñ kim bilesin bunları
Añlayasın hem bulasın bunları⁴⁰

Ottuz ikki harfı bir bilmek gerek
Bir elifde ottuz biri bulmak gerek⁴¹

(A11b) 70. Cümlesi bir nûr ammâ muttaşif
Varı bir harf u ‘ibâret muhtelif⁴²

Bunlara maḥrec tutaḳdur dil u ḥalk
Tâ me‘âniden ḥaberdâr ola ḥalk⁴³

Kimi ḥalkı kiminün tutaḳ yiri
Dil sebebdür ba‘zıya iy dîn eri⁴⁴

38 Beyitten sonra A'da: من لم يعلم سر الحروف فهو ضالّ و مضلّ [Kim harflerin sırrını bilmezse o dalâlette ve dalâlete götürücüdür.]

39 Beyitten sonra A'da: مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ [Nefsini bilen Rabbini bilir.] Bkz. Suyutî, *el-Hâvî li'l-Fetâvâ*, II, 412; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 362; Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfûa*, 351.

40 hem: ve M.

41 Beyitten sonra A'da: وحده لا شريك له، له الملك، وإليه يرجعون [Birdir, ortağı yoktur, mülk O'nundur ve ona döner.]

42 Beyitten sonra A'da:

اصل این جزء و کل یک کلمه است
خوان توریت خوان فرقان خوان زبور

[Bu cüz ve küllün aslı bir kelimedir. İster Tevrat oku, ister Kuran, ister Zebur oku.]

43 tutaḳdur: dudakdur A.

44 tutaḳ: dudak A.

- Bu imiş ol rahmet olan ihtilâf
Fehm ider şunlar kim ola ƣalbi şâf⁴⁵
- Ottuz ikki olmağa maħrec sebeb
Şâni⁴⁶ -i maħrec bulardur iy ⁴⁶ aceb
- (M59a) 75. Ottuz ikki maħrec ider bunları
Yoħsa bir âvâzedür iy dîn eri⁴⁷
- Ottuz ikkidür bularuñ her biri
Her biriyle biledür ottuz biri⁴⁸
- Bunlaruñ birligine diñle delil
Añla tâ ƣalmayasın ħ⁴⁹âr u zelil⁴⁹
- Her şıfat kim var elifde âşikâr
Bî vü tîde gösterüpdür Kirdgâr
- Olur ismu'l-lâh elif bî tî vü şî
Bir bir okı tâ gelince ħarf-i yî
- (A12a) 80. Her ne kim vardur olur ismi bular
Cümleñ cānı vü hem cismi bular⁵⁰
- Ġayr-ı mer'îdür elif bî cîm ü dāl
Levnden ħālîdür iy ħuceste-fāl
- Yok elifde tûl u ⁵¹ arz u ⁵¹ umķ u ħad
Mażhar-ı Ħaķdur kim aña yok ⁵¹ aded⁵¹
- Bî vü tî elifleyündür bî-gümân
Cümlesi bâķî vü ħayy-ı câvidân⁵²

45 Beyitten sonra A'da: ٢٠٠٠ اختلاف ائى رحمة [Aleyhi's-selâm dedi ki: Ümmetimin ihtilafında rahmet vardır. Bkz. Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a fi'l-Ahbârî'l-Mevdû'a*, no: 506] ümmetden burada murâd nuṭṭkdur şöyle kim حَنِيفًا ٱللّٰهُ قَانِتًا إِنَّ ٱلْإِبْرَہِیْمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا ٱللّٰهُ [Şüphesiz İbrahim Allah'a itaat eden, Hakk'a yönelen bir önderdi. (İsrâ, 16/120)]

46 iy ⁴⁶ aceb: zî-⁴⁶ aceb.

47 Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir.

48 bularuñ: ħurûfuñ A.

49 K'olmayasın iki ⁴⁹ âlemde zelil M.

50 ismi: ism A; Cümleñ cānı vü hem cismi bular A.

51 Mażhar-ı Ħaķdur: Mażharı çokdur A.

52 bî vü tî elifdür bî-gümân A.

Qâbil-i kısmet degüldür her biri
Öñli soñlı olmadı iy dîn eri

85. Her ne kim elifde vardur bîde var
Hem celâl u hem cemâl iy nâmdâr⁵³

Her nişân kim virdi Hâkdan enbiyâ
Bul Hâkuñ nuṭkında iriş Tañrıya⁵⁴

Küfr ü İslâma sebeb bunlar olur
Kendüye kişi bulardan yol bulur

Bunlaruñla idilür bey⁵ u şirâ
Bunlaruñla olur nikâh iy âşinâ

Bunlaruñla kâ'im olmış her dü kevn
Hâkğ gibi bî-şibh ü mişl ü reng ü levn⁵⁵

(M59b) 90. Yol bulardur hem bular yol gösterür
Şunlara kim Hâkğ te'âlâya varur

Ottuz ikki nûr-ı Hâkğ bir nûrdur
Varlığ ol bir nûr ile ma' mûrdur⁵⁶

(A12b) Nûr-ı Hâkğ birdür iki kaçan olur
İkkidür diyen aña şeytân olur⁵⁷

Mazharıdur anuñ eşyâ ser-be-ser
İkki 'âlemde ne kim var huş u ter⁵⁸

Hâkğ te'âlânuñ sözi birdür eger
Bir olmasaydı iy şâhib-hüner⁵⁹

53 Her ne kim vardur elifde bîde var A.

54 nuṭkında: nuṭkından M. Beyitten sonra A'da:

معنی سی و دو از هر حرف حق

گر بیایی بُردی از کونین سبق

[Otuz iki (harf)in manası Hakk'ın her harfinden(dir). Eğer iki cihandan ders bulup alırsan.]

55 Hâkğ gibi bî-mişl şibh reng eden A.

56 Varlığ: Varlık A ; nûr ile: nûrla A.

57 iki kaçan: kaçan iki A.

58 Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir.

59 şâhib-hüner: şâhib-naẓar M.

95. Bu nuḳûş u bunca şüretler ki var
Kâf u nûndan olmasaydı âşikâr⁶⁰
Bil ki bir ḥarfinden olur şöyle bil
Her birini ottuz ikki añağıl
İy muvaḥḥid şöyle kim birdür ḥurûf
Her biri ottuz ikidür bul vuḳûf
Ya‘ nî her ma‘ nâ ki Ḳur’anda gelür
Ottuz ikkinüñ birinde bulunur
İlḥtilâf-ı elsiñeyle bî-ḥilâf
Emr olur her ḥarf mişl-i nûn u kâf
100. Şöyle kim “kün” dir ‘Arab “şev” dir ‘Acem
Türk “ol” dir aña kim rüşen direm
Emr u nehy u maşdar olurlar tamâm
İsm u fi‘l u ḥarf olurlar ve’s-selâm⁶¹
Şol ki vardur âşikârâ vü nihân
Bulunur adında her ḥarf iy cüvân⁶²
İḳra’el Ḳur’ân ‘alâ ḥarfîn ki var
Aña bu sözden kim oldı âşikâr⁶³
- (A13a) Âşikâre oldı esrâr-ı nihân
Furşatı elden çıkarma nâgihân
- (M60a) 105. Olmayaydı Faẓl-ı Hâḳḳ iy nâm-ver
Bu ḥaberlerden kim alaydı ḥaber⁶⁴
Ḳul hüva’l-lâhu eḥad⁶⁵ esrârını
Añlayan görür Hâḳuñ dîdârını⁶⁶

60 olmasaydı: olmayaydı A.

61 ḥarf: ḥurûf A.

62 âşikârâ: âşikâre M ; adında: Âdemde A.

63 M’de der-kenarda: اقراء القرآن على حرف واحد [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Kuran’ı bir harf üzerine okuyun.] Bkz. Müslîm, “Mûsâfirîn”, 273-274; Nesâî, “İftitâh”, 37.

64 Olmayaydı: Dimeseydi A.

65 قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ [De ki: O Allah birdir. (İhlâs, 112/1)]

66 Ḳul hüve’l-lâhuñ eger esrârını Añladuñsa göresin dîdârını M.

Ottuz ikki harfî bir bilmek gerek
Her birinde sî vü dü bulmağ gerek⁶⁷

Tâ muvaḥḥid olasın iy yâr-i pâk
Olmasañ bil kim helâk olduñ helâk

Ger bu râzî añladuñsa bî-gümân
Ehl-i îmânsın yirüñ oldı cinân

110. İsmdür ‘ ayn-ı müsemmâ bî-ḥaṭar
Elif u bî tî vü şîye kıl naẓar

Tâ müsemmmâyı bulasın ismden
Olasın âgâh cân u cismden

Çün “e” nûñ ismi elifdür dâ’imâ
Noḥt müsemmmâ olur isminden cüdâ

Ayruğın daḥı buña itgil kıyâs
Tâ ki olasın cihânda Hâk-şinâs

Her ne vaḳt itseñ bir isme ibtidâ
Evvelinde bul müsemmmâ-yı Hüdâ⁶⁸

115. Ottuz ikki oldı esmâ iy cüvân
Hem bular oldı müsemmmâ bî-gümân

Elif u be vü te müsemmmâdur bular
Gör kim ayruğına esmâdur bular⁶⁹

(A13b)

Añla bu tevḥîdi fehm it bu demi
Diler iseñ kim olasın âdemî

Didi Yâsîn ḳalb-i Ḳur’ândur Resûl
Ya’ nî vaḥdet sırrını gel yîde bul⁷⁰

67 sî vü dü: otuz biri M.

68 müsemmmâ-yı: müsemmmâyı A.

69 Elif u be te şe müsemmmâdur bular A.

70 yîde: sînde M. M’de der-kenarda: لكل سى قلب و قلب القرآن يس: [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Her şeyin bir kalbi vardır ve Kuran’ın kalbi Yasin’dır.] Bkz. Avâliyu’l Âlî, I, 65. Beyitten sonra A’da: و قال من قرأ يس يُريد بها وجه الله و غفر الله له وأعطى من الأجر كأنما قرأ القرآن اثنتى عشرة مرة [Ve aleyhi’s-selâm dedi ki: Kim Yasin’i okuyarak Allah’ın vechini murad ederse, Allah onu afveder ve ona Kuran’ı on iki kere hatmetmiş gibi sevap yazar.] yâsîn ondur yigirmi iki ile otuz iki olur.

- Ye müsemmadur hemân ismi yîdür
Vaḥdet-i ism u müsemmâ yîdedür⁷¹
- (M60b) 120. Birliği ism u müsemmânun i yâr
Aḥmed-i mürselden oldu âşikâr
Bu sebebden didi Ḥaḳḳ iy bâ-şafâ
Raḥmeten li'l-‘âlemîndür Muştafâ
Sîn u ṭâ-hâ kelime-i taḳvâdur ol
Añla tâ kim bulasın bu sırra yol⁷²
Ḥaḳḳ anuñ adını çün kıldı ḥurûf
İsm olur ‘ayn-ı müsemmâ bul vuḳûf
Muştafâdur ḥ‘âce-i dünyâ vü dîn
Şem‘-i cem‘-i evvelîn ü âḫirîn
125. Ma‘ni-i nûrun ‘alâ nûr iy cüvân
Kıldı esmâyı müsemmadan beyân
Bildüñ añladuñsa bu râzı tamâm
K’ismdür ‘ayn-ı müsemmâ ve’s-selâm
İsm-i Allāhuñ elifdür lâm u hî
Tañrı dirseñ oldu tî vü gâf rî⁷³
- (A14a) Ger Ḥüdâ dirseñ elifdür ḥî vü dâl
Rabb diseñ rî bî olur bî-ḳîl ü ḳâl⁷⁴
Gör ki varı şey‘-i vâhid ismidür
İḥtilâf-ı elsine sırrı budur⁷⁵
130. Ağaca dirler dıraḥt u çüp-dâr
Ya‘nî mecmû‘-ı ḥurûf oldu bular⁷⁶

71 Ye: Yî A.

72 tâ kim: kim tâ A.

73 lâm u hî: lâm hî A. Beyitten sonra A’da: اَلَمْ اَللهُ لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ [Elif, Lâm Mîm, Allah, kendisinden başka tanrı olmayan, Hayy ve Kayyûmdur. (Âl-i İmrân, 3/1-2)]

74 diseñ: dirseñ A ; ismidür: ismidür A.

75 Gör ki: Gör key A.

76 bular: iy yâr A.

Od u yil toprağ u şu mişl-i dıraht
Bu ħurūfuñ ‘aynıdur iy nîk-baht⁷⁷

Ĥaqq ben Allāham dir üç ħarfdür inan
Bir elif bir lām ü bir ĥidür hemān⁷⁸

Ger şorarlarsa safa kimdür Ĥasen
Ĥî vü sîn ü nūn üçi birdür di sen⁷⁹

Didi yâ Âdem Ĥüdâvend-i kerîm
Âdeme ya‘ nî elifdür dâl ü mîm⁸⁰

135. Diseler pes bu tarîk üzere ‘Alî
‘Ayn u lām u yî olur digil belî

(M61a)

Her ne kim vardur buña itgil kıyās
Tâ olasin Faẓl-ı Ĥaqqdan Ĥaqq-şinās

Nuṭṭ-ı Yezdândur ne kim var az u çok
Zâhir u bâtında ġayra çâre yok

(A14b)

Gör ki bir şey çün birine tokınur
Yâ şınur anda sî vü dü oқınur⁸¹

Ya‘ nî bir âvâz olur şol dem ‘ayân
Kim degül ġayrı ħurūfuñ bî-gümān⁸²

140. Enbiyānuñ ittifâkı şöyledür
Kim kıamu eşyâyı Yezdân şöyledür⁸³

Ger ol âvâzı kışı andan ala
Şanma ol şeyden dağı nesne kıala

77 toprağ: toprak A.

78 lām ü: lām A. Beyitten sonra A'da: اَنَا اللهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ [Allahu Teâlâ dedi ki: Ben, mutlak galip ve hikmet sahibi olan Allah'ım! (Neml, 27/9)] eger bir kışı isim ‘ayn-ı müsemma degül dise pes Ĥaqquñ ena'l-lāh didügi şadıķ olmaya ne‘üzü bi'l-lāh min zâlike'l-i‘tikād.

79 di sen: inan M.

80 kerîm: kâdîm A ; Âdeme: Âdemi A. Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir.

81 anda sî vü dü: sî vü dü anda A ; oқınur: oқınur A.

82 ġayrı: ġayr-ı M.

83 Beyitten sonra A'da: اَنْطَقْنَا اللهُ الَّذِي اَنْطَقَ كُلُّ شَيْءٍ [Bizi her şeyi konuşturan Allah konuşturdu. (Fussilet, 41/21)]

Nice kalsun çünkü nuṭkuñ gayrı yok
Varlığı oldur hîç andan ayru yok⁸⁴

Sözi eşyâdan ayırmaḡdur muḥâl
Gitmez eşyâdan kelâm-ı lâ-yezâl⁸⁵

Rüşen oldı zâhir u bâtın budur
Gayr yokdur evvel u âhîr budur⁸⁶

145. Oldı ma‘lûm işbu sözden kim ḥurûf
‘Ayn-ı eşyâdur ḥaḳîḳat bul vuḳûf

Nuṭḡ-ı Yezdândur nihân u âşikâr
Andan artuḡ bir daḡı di kim ne var⁸⁷

Nuṭḡ-ı Ḥaḳdur cümle eşyâ nuṭḡ-ı Ḥaḳ
Perdeyi Ḥaḳḳ açdı görindi ṭabaḳ⁸⁸

Ṭoḡdı maḡribden güneş iy bî-ḥaber
Biz Ḥaḳuz dir cümle eşyâ ser-be-ser⁸⁹

Uş bedel oldı söze yir u felek
Rûḥ eydür cā’ e rabbuk ve’l-melek⁹⁰

84 Varlığı: Varlık A ; ayru: ayrı A.

85 Beyitten sonra A'da:

جز حروف اندر نهان و آشکار
نیست چیزی گر تو می یابی بیار

[Gizli ve açıkta harflerden başka bir şey yoktur. Eğer bir şey bulursan getir.]

86 zâhir u bâtın: bâtın u zâhir A ; Gayr: Gayrı A.

87 Ger degül diseñ daḡı di kim ne var A. Beyitten sonra A'da: İḥâṭat-ı ḥazret-i Eḥadiyyet celle ismuh sā’ır eşyâya kelâm-ı ḳadîmiyledür kelâm mütekellimüñ zâtından münfekk olmaz pes ḳande kim kelâm olsa mütekellim bile olur bu söze delîl oldur kim şıfatuñ vücudı mevşûfla ḳā’imdür çünkü şıfat ‘ayn-ı mevşûf ola kelâm ‘ayn-ı mütekellim olur eger kelâm mütekellimüñ ‘aynı olmasa vücüd vâcib olur birbirinüñ muḡâyiri hâl bu kim evliyâ vü enbiyâ ve cenîf’-i ehl-i taḥḳîḳ ittifâḳ itmişlerdür ki Ḥaḳḳ Te‘âlâ ferd u eḥaddür eger kelâm Ḥaḳḳuñ gayrı olsa mürekkeb olur mürekkeb maḥlûḳ ve muḥdeş olur hâl bu kim Ḥaḳḳ Te‘âlânüñ zâtı ve şıfatı kim kelâm-ı ḳadîmdür ve gayrı maḥlûḳdur ve daḡı Ḥaḳḳ Te‘âlânüñ kelâmı ki eşyâya muḥîṭ olmuşdur eger Ḥaḳḳuñ gayrı olsa iki muḥîṭ olmuş ola hâl bu ki iki muḥîṭ olmaḡ muḥâldür.

88 Ḥaḳḳ: Faḫl A.

89 cümle: oldı A.

90 Beyitten sonra A'da: يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ [O gün yeryüzü bir başka yere, gökler, (başka göklere) çevirilecek... (Hicr, 14/48)] وَجَاءَ رُبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا [Rabbinin emri gelip melekler sıra sıra dizildiği zaman. (Fecr, 89/22)] وَأَقَالَ عَمَّ: بدلاء أمتي في جنة يرون الله من شاء [Aleyhi's-selâm dedi ki: Ümmetimin abdalları cennettedir, istedikleri zaman Allah'ı görürler.]

- (A15b) 150. Sevfe ye 'ti'l-lâh⁹¹ oldu âşikâr
Var ise 'aqluñ gönül gözün uyar
- (M61b) Fazl-ı Hâkķ irişdi açıldı hicâb
Kaatre baħr oldu vü zerre âfitâb
Şûr uruldu öliler kaldurdu baş
Çeng ü 'ûd eyler ene'l-Hâkķ şimdi fâř⁹²
Bil ki kûs u tabl u şurna vü nefir
Leyse ğayra'l-lâhi fi'd-dâreyn⁹³ dir
Didise Mañşûr ene'l-Hâkķ ol zamân
Şimdi ene'l-Hâkķ dir zemîn u âsumân
155. Gitdi keşret irdi vaħdetden necât
Ölümü öldürdi Hâkķ kaldı ğayât⁹⁴
Uş ğörindi her cihetden vech-i pâk
Ğayr-ı vech-i Fazl-ı Hâkķ oldu helâk⁹⁵
Tutdı eşyâ mülkini nuţķ u kelâm
Gitdi yir ğökler dürildi ve's-selâm
- (A16a) Her ne ğörseñ sensün ol iy bî-ħaber
Mâ tağâ 'aynu ve mâ zâġa'l-başar⁹⁶
Bu ğadar didük ğalanın bilesin
Maħrem-i esmâya ger yol bulasın

91 فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ [Allah yakında öyle bir toplum getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. (Mâide, 5/54)]

92 öliler: ölüler A ; eyler: ider A. Beyitten sonra A'da: فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ [Allahu Teâlâ dedi ki: Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, bilsin ki Allah yakında öyle bir toplum getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. (Mâide, 5/54)]
هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ [Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. (Tevbe, 9/24)]
وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [O ilktir, sondur, zahirdir, bätündür. O her şeyi bilendir. (Hadid, 57/3)]

93 İki cihanda Allah'tan ğayrısı yoktur.

94 öldürdi Hâkķ: öldürdiler A.

95 Beyitten sonra A'da: كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ [O'nun yüzünden başka her şey helak olacaktır. (Kasas, 28/88)]
فَإِنَّمَا تُؤَلُّوا لَهُ وَجْهَ اللَّهِ [Nereye dönerseniz dönün, Allah'ın yüzü oradadır. (Bakara, 2/115)]

96 ğörseñ: ğörsen A. مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى [(Peygamberin) ğözü şaşmadı ve sınırı aşmadı. (Necm, 53/17)]

160. Sa‘ y kıl ṯalib yaḳîn ele getür
Kim dimişdür f̱arig ol epsem otur⁹⁷

Ĝafil olma kim irer bir gün ecel
N’olisardur ḥāl-i bī-‘ ilm u ‘amel⁹⁸

Saña ḥidmetkār iken yir u felek
Rabbūnī bilmege düriřmek gerek

Çün ne kim vardur seni bilür tamām
Pes saña n’oldı ki ḳalduñ böyle ḥām⁹⁹

‘Arş-ı Belḳīs oldı çün saña firāř
Dīvi ḳo gitsün Süleymāna ulaş

165. Ḥātem-i mülk-i Süleymān sendedür
Ḥüküm ide gör kim ḳalanı bendedür

Geldi ‘İsā ṭoldı ‘ālem cümle nūr
Görimez deccāl eşekdür gökür¹⁰⁰

(M62a) Bu sözi her kim okur āḡāḥ olur
Zinde-i enfās-ı rūḥu’l-lāḥ olur

İy birāder bu nefesdür neḥ-i şūr
Ger işidürse öli diri olur

Ḥayy u bākī bul anuñla zinde ol
Ölmegünden öñdin öl pâyende ol¹⁰¹

170. İşit ümmiden kelām esrārını
Göresin tā kim Ḥaḳuñ dīdārını

97 Beyitten sonra A'da: قال الله تعالى: لا تسبوا الدهر فإنَّ الدهر هو الله [Allahu Teâlâ dedi ki: Zamana küfretmeyin. Muhakkak ki zaman, Allah'tır.] Bkz. Buhârî, “Tefsîru Sure”, 45; “Tevhîd”, 35; Müslîm, “Elfâz”, 2, 3.

98 irer bir gün: bir gün irer A.

99 böyle: şöyle M. Bu üç beyitin A nüshasındaki sırası, 162, 163, 161 şeklindedir.

100 ṭoldı: doldı A ; Görimez: Göremez M. Beyitten sonra A'da: إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ الْأَنْفِيَّةَا [Meryem oğlu İsa Mesih, sadece Allah'ın elçisi, Meryem'e atmış olduğu kelimesi ve O'ndan bir ruhtur. (Nisâ, 4/171)] bu âyetden añlanur kim kelime ve rûḥ ikisi birdür bu İncilün evvelinde şöyle gelmişdür kim evvel nesne kim gökde andı söz idi Tañrı ol söz ile idi ben ol söz idim ve dahi havâriyyün didi kim size ne kim didümse remz u işâret u kinâyetle didüm göge giderüm yine geliserüm ol kudreti âřikārâ söyleyiserüm ve daḡı enbiyanuñ dñnin tamām itmege geldüm naḳış itmege gelmedüm dimişdür.

101 Ḥayy u bākī: Ḥayyu bākī A ; ölmegünden: Ölmekden A.

İncil u Tevrât u Furkân u Zebûr
Hakḳ Te‘âlâ didi bu dördine nûr¹⁰²

Nûr u rahmetden işâretdür bular
Hakḳ Te‘âlâdan beşâretdür bular¹⁰³

Hem didi Qur’ânda Hakḳ iy nâzenîn
Kendüye nûr-ı semâvât u zemîn¹⁰⁴

(A17a)

Rüşen oldı işbu sözden aç gözüñ
Tañrı ile birligini bul sözün

175. Pâdişâh-ı mülk-i sultân-ı cihân
‘İsî’ye sözüm dimişdür bî-gümân

Aḥmede yâsin deyü kıldı hıṭâb
Kelme-i takvâ didi hem bî-ḥicâb¹⁰⁵

Hakḳ katında enbiyâdur çün kelâm
Lâ nüferik¹⁰⁶ ma‘nâsı budur tamâm

Yüz yigirmi dört biñ oldı enbiyâ
Sırrını bilür bu ‘aḳdün evliya¹⁰⁷

Tañrı Qur’ânda neden iy dîn eri
Añdı yigirmi sekiz peygamberi¹⁰⁸

102 bu dördine nûr: budur dîne nûr A. Beyitten sonra A'da: وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا [Size apaçık bir nur indirdik. (Nisâ, 4/174)] إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ [İçinde hidayet ve nûr bulunan Tevrat'ı, elbette biz indirdik. (Mâide, 5/44)] وَأَتَّبِعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ [Onun ile birlikte indirilen nuru izleyin. (A'râf, 7/157)]

103 Nûr u rahmetden işâretdür: Nûr-ı rahmetdür beşâretdür A ; beşâretdür: ‘inâyetdür A.

104 Beyitten sonra A'da: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ [Allah Tebâreke ve Teâlâ dedi ki: Allah, göklerin ve yerin nurudur. (Nûr, 24/35)]

105 deyü: didi M. Beyitten sonra A'da: وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنْهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ [Rahmetim her şeyi kaplamış ve kuşatmıştır. Onu da özellikle korunanlara, zekatını verenlere ve âyetlerimize inananlara mahsus kılacağım. (A'râf, 7/56)]

106 Lâ nüferik¹⁰⁶ ma‘nâsı budur tamâm. (Bakara, 2/285)

107 Beyitten sonra A'da: إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ [Onları takva sözü üzerinde durdurdu. (Fetiḥ, 48/26)] إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ [Sizin asıl dostunuz Allah'tır... (Mâide, 5/55)]

108 Beyitten sonra A'da: إِنَّ اللَّهَ يَأْتِيهِ مِائَةُ أَلْفٍ وَأَرْبَعَةٌ وَعِشْرِينَ أَلْفًا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ [Aleyhi's-selâm dedi ki: Allah yüz yirmi dört bin peygamber gönderdi. Bkz. *Bihârul Envâr*, XI, 43] yüz yigirmi dört biñ üç kere sî vü dü ve bir kere bîst u heşt biñ olur tâ bilesin bu hadîş daḥı Âdem u Hâtem fazîletine delâlet ider cümle eşyâ delâlet itdügi gibi.

180. Enbiyâ ya‘ nî kelâmu’l-lâhdur
İşbu sözden Murtażâ âgâhdur

(A17b) Mütttekâsıdur serîr-i innemâ
Kerrema’l-lâhdan cemâlidür behâ¹⁰⁹

(M62b) Çün Resûl u Murtażâ bir nûr idi
Biz kelâmu’l-lâh-ı nâııkvan didi¹¹⁰

Ĥaııı Te‘ âlâ nûr hem nûr enbiyâ
Nûrdur Ĥur‘ân inanıl Taıırıya¹¹¹
Ger bu envâruı bilürseı vaıdetin
Bil ki bulduı Ĥaııı Te‘ âlâ rahmetin

185. Burada her kimse kim zerı eylemez
Enbiyâdan Ĥ‘âcesin fark eylemez

Bir olur nûr ikki olmaz şöyle bil
Ehl-i vaıdetden bu râzı aılaıl

Nûı u İbrâıım u Dâvûd u Kelım
Aımed u ‘İsâ kımu nûr-ı kâdıı

Aıladıısa nûkte-i Allâıı nûr¹¹²
Ehl-i vaıdet oluban bulduı Ĥuzûr

(A18a) Nâzil u mûnzal nedür didük tamâm
Aıla kim Ĥur‘ân anuıııındur imâm

109 Beyitten sonra A‘da: قال علی بن ابی طالب کرم الله وجهه: انا کلام الله ناطق و قال الانسان کلمة الله فی الذارین و قال یا کهیص اعوذ بک من شر ما ظلمنا ربنا فانصرنا علی من ظلمنا [Ali b. Ebî Tâlib k.v. dedi ki: Ben Allah‘ın konuşıan kelamıyım. Ve dedi ki: İnsan iki cihanda Allah‘ın kelimesidir. Ve dedi ki: Ey Kef he ye ayn sad! Bize zulmedenin şerrinden sana sığınırım. Rabbimiz! Bize zulmedenlere karşı bize yardım et. Bkz. Bkz. *Bihâru’l Envâr*, XXX, 546.]

110 Resûl u Murtażâ: Resûl Murtażâ A ; Biz: Men M.

111 nûr hem: nûrdur hem A ; inanıl: inanıl M. Beyitten sonra A‘da: إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُتَّخَذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا [Onlar, Allah‘ı ve peygamberlerini inkâr ederler, Allah ile peygamberlerinin arasını ayırmak isterler. ‘Kimine inanırız, kimini inkâr ederiz’ derler. Bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isterler. İşte onlar gerçek kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azab hazırlamışıızdır. (Nisâ, 4/150-151)]

112 Allah Tebâreke ve Teâlâ dedi ki: Allah, göklerin ve yerin nurudur. (Nûr, 24/35)]

190. Dir nebî her kim imâmin bilmedi
Câhil oldu Tañrıya yol bulmadı¹¹³
Çünkü bildüñ nuṭḡ-ı Hâkdur enbiyâ
Nuṭḡ-ı Hâkḡ olmaya zâtından cüdâ¹¹⁴
Âdem oldu mazḥar-ı esmâ-i küll
Enbiyâyı vü Hâkî Âdemde bul
Fehm iderseñ bil ki Âdemdür hemân
Her ne kim var âşikârâ vü nihân¹¹⁵
Şeş cihetden aña eşyâ muttaşıl
Aşldur fer‘ olmaz andan munfaşıl

195. Merkezidür ‘âlemüñ hem cânıdur
Kıblesidür varlıguñ sulṭânıdur¹¹⁶
Külldür Âdem cüz’idür eşyâ anuñ
Mâlik oldur esfel u a‘lâ anuñ

(M63a)

- Her kim ol Âdem sözine yol bula
Len terânî guşşasından kurtula¹¹⁷
Şol kişi kim Âdemüñ ‘ilmin bilür
Mürdeyi ‘İsâ gibi diri kıılır¹¹⁸
A‘zam-ı eşyâ nedür ‘arş-ı Hüdâ
Oḡı e‘r-raḥmân ‘alâ’l-‘arşistevâ¹¹⁹

(A18b)

200. Aḡmed-i mürsel beyân itdi bunı
Kim işidicek bilesin ‘arşını

113 Beyitten sonra A'da ve M'nin der-kenarında: *من مات ولم يعرف إمام زمانه مات ميتة جاهلية*: [Zamanının imamını bilmeden ölen kişi cahiliye ölümü ile ölmüştür. Bkz: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 96.]

114 nuṭḡ-ı Hâkdur: nūr-ı Hâkdur M.

115 iderseñ: idersen A.

116 cânıdur: cândur A ; sulṭânıdur: sulṭândur A.

117 *قَالَ لَنْ تَرِيَنِي وَلَكِنْ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ* [Rabbi ona buyurdu ki; “Beni katiyyen göremezsın velâkin daḡa bak... (A'râf, 7/143)]

Beyitten sonra A'da:

آن خرد بخشی که آدم ذات اوست

جملهء اشیا تمام آیات اوست

[O akıl bahşeden ki Âdem onun zatıdır. Tüm varlık onun ayetleridir.]

118 Mürdeyi: Öliyi M.

119 *الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى الظَّاهِرُ عِوَانُ الْبَاطِنِ* [O Rahmân Arş'a istiva etti. (Tâhâ, 20/5)]

Qalb-i mü'min 'arş-ı rahmân dir Resûl
Çün Muhammed sözidür itgil kabûl¹²⁰

Bir haberde beyt-i Yezdândur didi
Hâce-i kevneyn şâh-ı sermedî

Bil gönülde sözden artuq nesne yok
Keşf-i esrâr itdi Aḥmed bunda çok

Elif lâm mü'min iy ḥuceste-fâl
Elif lâm 'ahddür bî-kîl u kâl

205. Mü'min-i ma'ḥūd Âdemdür kim ol
Maḥrem-i esmâ-i külldür Fazl bol¹²¹

'Arş Âdemdür pes e'r-rahmân kelâm
İ' tîkâd-ı enbiyâ budur tamâm

Âdemde tecellî kıldı Allah
Kıl Âdeme secde olma gümrâh¹²²

Gönüle dimişdür erbâb-ı kemâl
Mehbûz-i esrâr-ı Zât-ı lâ-yezâl¹²³

İster iseñ Hakk Te'âlâyı i yâr
Eskisin şınuq gönülde iste var¹²⁴

210. Pes vücûd-ı enbiyâ vü evliyâ
Qalb-i 'ârîfdür şınuq dil bî-riyâ¹²⁵

(A19a) Şol emânet k'itmedi yir gök kabûl
Ânladuñsa bu sözi kendüñde bul

120 Beyitten sonra A'da: قال النبي: ع: قلب المؤمن عرش الله. قال ع: م: قلب المؤمن بيت الله. [Peygamber a.s. dedi ki: Mümin Allah'ın arşıdır. Aleyhi's-selâm dedi: Müminin kalbi Allah'ın evidir. Bkz. *Bihârul Envâr*, LV, 39.]

121 kim: ki A.

122 -M.

123 Gönüle: Gönülde A ; lâ-yezâl: zü'l-celâl A.

124 Eskisin: Eski A ; gönülde: gönüllerde A. Beyitten sonra A'da: قال الله تعالى: يا داود لا يسعني في الارض ولا في السماء بل يسعني في قلب المؤمن، و قال: يا داود اطلبني عند قلوب المتكسرة و قبور المتندسة [Allahu Teâlâ dedi ki: Ey Davud! Ben yere ve göğe sığmadım ancak müminin kalbine sığdım. Ve dedi ki: Ey Davud! Beni kırık kalplilerin ve kabirleri silinmiş olanların yanında ara. Bkz. *Bihârul Envâr*, LXXIX, 243 ve LXX, 157] ol kabri ikincide itmek gerek.

125 Pes: Sîn M.

Ger saña el vire bu keşf-i kûbûr
Hâsıl ola gönlüñe esbâb-ı nûr¹²⁶

Huş beyân itdi bize nûr-ı mübîn
Pâk rûhına hezârân âferîn

(M63b)

Ya‘ nî Aḥmed k’andan itdi âşikâr
Fâzıl-ı Yezdân dînde her müşkil ki var¹²⁷

215. Çün şehâdet lafzını Yezdân didi
Râstî rā kâ’imen bi’l-kıst didi¹²⁸

Ottuz ikkide taḥallûf iy yigit
Olsa ḥilkat böyle olmazdı işit

Bu vücûda hem taḥallûf olmadı
Şübhe yok bu söze çok Âdem didi¹²⁹

Her ne kim görseñ elif bîdür i yâr
Gayr-ı vechu’l-lâh şanma nesne var¹³⁰

Şemme vechu’l-lâha iderseñ nazâr
Ottuz ikkiden alasin çok ḥaber¹³¹

220. Dir şarîḥ ottuz iki nuṭṭ-ı Ḥüdâ
Rabbünñüz degül miyüm dirler belâ

(A19b)

Hakḳ Te‘ âlâ şuñâ kim virdi belâ
İşidür eşyâdan ol ḳavl-i belâ

126 gönlüñe: kendüñe M ; Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir. Bu iki beyitten sonra A'da: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا [Allahu Teâlâ dedi ki: Biz o emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik, onlar, onu yüklenmeye yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yükledi. O gerçekten çok zalim ve çok cahildir. (Sebe', 33/72)]

127 k'andan: ki andan A.

128 Beyitten sonra A'da: شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأَوَّلُوا الْعِلْمَ قَائِمًا بِالْقِسْطِ [Allah şehadet eyledi şu gerçeğe ki, başka tanrı yok, ancak O vardır. (Âl-i İmrân, 3/18)]

129 Bir vücûda hem taḥallûf oladı M; yok: yokdur M ; çok Âdem: k'Âdem M.

130 Her ne görseñ elif u bîdür i yâr A.

131 M'de der-kenarda: وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَالِيمٌ [Doğu da Allah'ın, batı da Allah'ındır. Artık nereye dönerseniz dönün, orası Allah'a çıkar. Şüphe yok ki, Allah'ın rahmeti] geniştir, O, her şeyi bilendir. (Bakara, 2/115)]

(Y1a)

Yir ile gökler söze oldı bedel
Yirlerin tutdı kelâm-ı Lem yezel¹³²

Bu sözi abdâl-ı dîn-i Muştafâ
Tañrıdan bildi vü bildürdi saña

Olmağ isterseñ katında yüzi ağ
İste kim yokdur aña illâ'l-belâğ¹³³

225. Nefsüñi ger Fazl-ı Hâkdan bilesin
Enbiyâ esrârına yol bulasın

Enbiyâ her söz ki gizlü söyledi
Geldi Âdem âşikârâ eyledi¹³⁴

Virdi bir harf ile varından nişân
Bil ki bir noktayla bildürdi hemân¹³⁵

Fazl-ı Hâk Âdemdür Âdem Fazl-ı Hâk
Perdeyi götürdi açıldı tabak¹³⁶

(M64a)

Şimdi geldi Âdem açgıl gözünü
Key ‘aceb sözdür yitürme özüñi¹³⁷

(A20a)

230. Dirseñ Âdem var idi göster delîl
Yok delîlün budur Âdem şöyle bil¹³⁸

132 Yir ü gök tıldı kelâm-ı Lem yezel Y. M'de der-kenarda: *يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ* [O gün yeryüzü bir başka yere, (gökler, başka göklere) çevirilecek. (ve bütün varlıklar, kabirlerinden çıkıp) Bir ve gücüne karşı durulmaz olan Allah'ın huzuruna toplanacaklardır. (Hicr, 14/48)]

133 Olmağ: Olmak A, Y.

134 âşikârâ: âşikâre A, Y.

135 harf ile: harfle A ; varından: varlıktan A, Y ; Bil ki: Belki Y. Beyitten sonra A'da:

کرد بیک حرف بیان همه
داد ز یک نقطه نشان همه

جنبش این سلسله از مهر اوست

بودن این مرحله از مهر اوست

نیک تأمل کنی از آدم اوست

کشف کن قاعدهء خاتم اوست

[Bir harfle her şeyi açıkladı, bir noktadan her şeyin alametini verdi. Bu silsilenin hareketi onun sevgisindendir, bu merhalenin oluşu onun sevgisindendir. Âdem'in o olduğunu iyice düşünün, Hâtem'in o olduğu kuralını keşfedin.]

136 Fazl-ı Hâkdur Âdem Âdem Fazl-ı Hâk A, Y.

137 açgıl: açgıl M.

138 var idi göster: vardı gösterdi A, Y.

(Y1b)

Var idi Âdem deyü kılsañ ‘inād
Aşl ‘ilmidür degül ismi murād

Enbiyâdan gelmemişdür bilesiz
Nuṭkı ottuz ikki yigirmi sekiz¹³⁹

Nuṭk-ı Hakk kim ottuz ikkidür tamām
Şâhib-i te ‘vîle geldi ve’s-selām¹⁴⁰

Aḥmed-i muḥtârdan iy hūşyâr
Oldı yigirmi sekiz harf âşikâr

235. Bunlaruñ nuṭkıındadır dâniş tamām
Bu ikisiyle cihân buldı nîzâm

Ḥillkat-i insân u eşyâ her ne var
Bunlaruñ fazlına şâhiddür i yâr

Ottuz ikki nuṭk-ı pāk iy nâmdâr
Fazl-ı bî-hemtâya oldı âşikâr

Aña zâhir oldı çün esmâ-i küll
Âdem oldur lâ-cerem ayruḡ degül¹⁴¹

Oldur Âdem ayruḡ Âdem isteme
Bir daḡı sulṭân-ı ‘âlem isteme¹⁴²

240. Andan öñdin Âdem olaydı i yâr
‘İlmi ḡalaydı cihânda yâdgâr¹⁴³

Yogıdi ‘âlemde ‘ilm illâ ḡalîl
Aña keşf oldı tamâmı uş delîl¹⁴⁴

139 Nuṭkı: Nuṭk A, Y.

140 kim otuz ikidür tamām: otuz iki dürür tamām A.

141 Aña: Oña M.

142 Oldur Âdem: Âdem oldur Y.

143 olaydı: olsaydı A, Y; ‘İlmi cihânda ḡalaydı âşikâr A; Beyitten sonra A’da ve M’de der-kenarda:

کس نخواندی سی و دو خط ازل

راه گم بودی بسوی لم یزل

[Ezelî otuz iki hattı okumayan kişi, Lem yezel’e giden yolu kaybetmiştir.]

144 Yogıdi: Varıdi Y; Anda bulundu tamām işbu delîl Y. Beyitten sonra Y’de: قوله تعالى جلّ جلاله: وَمَا أَوْتِيتُمْ قولہ تعالٰی جلّ جلالہ: وَمَا أَوْتِيتُمْ [Allahu Teâlâ’nın c.c. sözüdür ki: “size ilimden ancak az bir şey verilmiştir. (İsrâ, 17/85)]

(A20b) (Y2a)

Şorsañ iy t̃alib cevāb itseñ taleb
Bu söze diseñ sebeb neydi ‘aceb¹⁴⁵

K’Âdem-i evvel benem didi ‘Alī
Ya‘ nī âhirdür bu kıavmüñ evveli¹⁴⁶

(M64b)

Âhir evvel mi olur dirseñ dilir
Gel qadīmüñ evvelini bulıvir

245. Añla remzin Aḥmedüñ iy zū-fünūn
Kim bizüz dir âhirüne’s-sābiḳūñ¹⁴⁷

Hem didi âhir gelen evvel bizüz
Çünkü asluz efḍal u ekmel bizüz¹⁴⁸

Buñla na‘l-i bāz gūne dir ‘Acem
Yol bulınsa iz azıtmakdan ne ğam

Ger daḥı rüşen dilerseñ bilesin
Cāvidān-ı nāmesinde bulasın¹⁴⁹

Budur Âdem secde kııl vü qalma dūr
K’Âdeme secde itmeyen şeyṭān olur¹⁵⁰

250. Geliser dimişler idi geldi uş
Gel sözine cān u dilden eyle gūş

Âb-ı kevşerdür kelāmı nūş kııl
Tā qalasın cāvidān iy zinde-dil¹⁵¹

145 t̃alib: s̃a’ıl A ; itseñ: itgil M. Beyit Y’de der-kenardadır.

146 Beyitten sonra A’da: *قال علي: أنا آدم الأول وأنا نوح وأنا إبراهيم الخليل وأنا نوح الأول* [Ali dedi ki: Ben ilk Âdem'im ve ben Nuh'um ve ben Halil İbrahim'im. Ben ilk Nuh'um.] didüğünde mevḳūf söz var kim Nūḥ (as) ikinci Âdemdür f’efhem.

147 *نَحْنُ الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ وَالْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ* [Biz, bizden önce gelenlerin sonuncusuyuz... Buharî, “Cum’a”, 876] bizüz dir: bizüzdür Y.

148 Beyit Y’de der-kenardadır.

149 Ger: Bir Y ; bilesin: bulasın A; bulasın: bilesin A ; *Cāvidān-ı nāmesinde*: *Cāvidānī nāmesinde* Y.

150 ve qalma dūr: gel qalma hūr A, gel qalma dūr Y.

151 cāvidān: cāvidānī Y.

- (A21a) Enbiyānuñ atasıdır her ki var
Gerçi mehdî Âdem oğlıdur i yâr¹⁵²
- (Y2b) Gevher-i deryā-yı bi'l-lâhi'l-^c azîm
Âdem-i hâkîdûr ol dürr-i yetîm¹⁵³
- Ger anı bulduñsa bil bulduñ Hâķı
Bulmayan iblîs olur iy müttakî¹⁵⁴
255. Cümle eşyâ Hâķķ kitâbıdır velî
Âdem-i hâkîdûr anuñ evveli
Bu cihetden bâ-i bismi'l-lâhdur
İşbu sözden ehl-i Fazl âgâhdur¹⁵⁵
- Gel Muḥammedden şor anuñ zâtını
Gel Muḥammedden okı âyâtını
Gerçi andan enbiyâ virdi nişân
Lîkin Aḥmed rûşen itdi bî-gümân¹⁵⁶
- (M65a) (A21b) Muştafâdur enbiyānuñ mihteri
Muştafâdur kâ 'inātuñ serveri

152 oğludur; oğlıydı M. Beyitten sonra Âda: مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ [Muhammed, sizin adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir. Ama Allah'ın Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. (Ahzâb, 33/40)] ya' nî Âdemdür ki ' arabuñ ve ' acemiün atasıdır eger Âdemden artuk kimse olsaydı Muhammed (as) olmayaydı.

153 ol: iy A, M.

154 Ger anı bildünŕse bulduñ bil Hıķı A ; Ger anı bildünŕse bil bulduñ Hıķı Bilmeyen mahrûm u şeytân-
dur şakı Y.

155 Beyitten sonra A'da:

بسم الله الرحمن الرحيم
آدمی خاکبست ای دیو رجیم

[Bismî'l-lâhî'r-rahmânî'r-rahîmin be'si, topraktan olan Âdem'dir ey taşlanmış şeytan!]

156 Likin: Lik M. Beyitten sonra A'da: والطين وآدم بين الماء والطین [Aleyhi's-selâm dedi ki: Âdem su ve balçık arasındayken ben nebi idim.] ya' nî Âdem 'aleyhi's-selâm benden şofıra geliser dimek olur anuñ içün ol vakitte şuyla balçık ğarasında görışdi ya' nî henüz kuvvet idi ومن دونه آدم قال ع: [Aleyhi's-selâm dedi ki: (Âdem) ve ondan gelenler Kıyamet gününde sancağım altındadır. Bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-Haflâ*, I, 16.] livâ ve 'alem nişâne yirleri Âdemüñ vechinde ki sî vü dü nişân vechinde beyân endek bîst u heşt nişânın altında dimek olur ya' nî hañ-ı istivâ ile ol bîst u heşt nişân Âdemüñ ve enbiyâ 'aleyhimu's-selâm vüzerlerinde ki nişân âşikâr olmaz f'efhem.

(Y3a)

260. H'âce -i dünyâ vü dîndür Muştafâ
Raḥmeten li'l-^ç âlemîndür Muştafâ¹⁵⁷
- Aşl Âdemdür bu yolda iy cüvân
Âdemi bul kim ıalasın câvidân¹⁵⁸
- Âdemi Aḥmedden it ^ç ârif taleb
K'olmayasın tâ ki mişl-i Bû-leheb¹⁵⁹
- Kıblesidür enbiyânun bî-gümân
Beyt-i Maḳdis bu söze yiter nişân
- Ḥayme-i mî^ç âd hem Beytü'l-^ç Atîk
Bu sebebden vaż^ç olupdur iy refîk¹⁶⁰
265. K'ola bunlar Âdeme kâ'im-maḳâm
Olalar mescûd irince ol imâm¹⁶¹
- Şöyle bil kim gevher-i baḥr-i vücûd
Âdem-i ḥâkîdür aña kıl sücûd¹⁶²
- Âdeme beñzer buları yapıdılar
Bunlara yüz tutup aña ṭapdılar¹⁶³
- Beyt-i Ma^ç mûr aña dirler bî-ḥilâf
Kim melek anı ider dün gün tavâf¹⁶⁴
- Beyt-i ^ç izzetdür ki Ḥaḳḳ ider nüzûl
Ya^ç nî Qur'ânı ol evde iste bul
270. Pes ḥaḳîkî ev ol ayruḡı mecâz
Yüzüñi aña ṭutup kılḡıl namâz¹⁶⁵

157 A nüshasında bu beyitten sonra neşrimizin 289. beyitine geçilmiştir. Nüsha oradan devam etmektedir. Neşrimizdeki 262-290 arasındaki beyitler A nüshasında, 883. beyitten sonra gelmiştir. Bu beyitler A51a-A52a sayfalarındadır.

158 bul: bil Y.

159 K'olmayasın: Olmayasın A, Y.

160 Ḥayme-i mî^ç âd: Ḥayme-i mî^ç âd u A.

161 ol: bu A ; Olalar: K'olalar Y.

162 -Y.

163 ṭutup: dutup A, Y. Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir.

164 aña dirler: dirler aña A ; anı ider: ider anı M, Y.

165 aña ṭutup: dutup aña A.

Ka^c be göge çıkdı gökden indi dūd
Evüñ ıssı geldi aña kıl sücūd¹⁶⁶

Hâşılı arzuñ çü Âdemdür i yâr
Yir yüzinden yaradıldı âşikâr¹⁶⁷

Alnı başı Ka^c bedendür iy cüvân
Şadr u zâhrı Beyt-i Mağdisden hemân¹⁶⁸

Şağ eli maşrıkdan aldı dir Resül
Şol eli mağrib yirinden kıl kabül¹⁶⁹

(M65b)

275. Bu hadîşi iste bul iy kāmırân
Âdem-i hākiden isterseñ nişân

Maşrıq u mağrib arası kıbledür
Vechini bul dağı aña karşı tur¹⁷⁰

Ahmed-i mürsel dimişdür bî-herâs
Nefsini kim bilse oldu Haq-şinâs¹⁷¹

Vechini bulan bilür nefsin ol
Nefsini bilen bulur Allâha yol¹⁷²

Bu cihetden didi iy dānā-yı dīn
Ahmede Haqq rahmeten li'l-^c âlemîn¹⁷³

280. Ahmede ümmî laqab ümmü'l-kitâb
Ol ki insân buldı andan fetḥ-i bâb¹⁷⁴

Remz-i Furkân u kamu esrâr-ı cân
Ehl-i Fazl andan olur esrâr-dân¹⁷⁵

166 dūd: cūd A.

167 yir yüzinden: yir yüzinde M, Y.

168 mağdisden: mağdisdür A.

169 -A.

170 karşı tur: karşıdur A.

171 oldı: olur A, M.

172 bilür: bulur A ; bilen bulur: bilür bulan M. Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir.

173 iy dānā-yı dīn: ol pākīze-dīn M ; iy pākīze-dīn Y.

174 buldı andan: andan oldı M.

175 Furkân u: Furkânı M ; olur: bulur A.

Sırr-ı İncîl u Zebûr andan okı
 Hikmet-i Tevrâtı Qur'āndan okı¹⁷⁶

Vâzı¹⁷⁷ -ı dîn-i hanîf ol Hâk-şinâs
 Hikmetüñ mülkine hoş urmuş esâs¹⁷⁷

Şöyle kim ol virdi Âdemden haber
 Virmedi bir kimse iy şâhib-naẓar¹⁷⁸

285. Âdemüñ vechinden ol dānā-yı rāz
 Rūşen itdi ma¹⁷⁹ ni-i hacc u namāz¹⁷⁹

Gören ol vech u vücūd āyâtını
 Okudı gördi Hüdānuñ zātını¹⁸⁰

Gözün aç gel Âdemüñ vechine bak
 K'olmayasın Hâk Te¹⁸¹ ālādan ırak

Âdem-i hākî cihānuñ cānıdır
 İlmi gönül derdinün dermānıdır¹⁸¹

(Y3b)

Bildi gören Âdemüñ dīdārını
 On sekiz bin 'ālemün esrārını¹⁸²

(M66a)

290. Dört kirpük ikki kaç bir saç yidi
 Bunlaruñ ümmü'l-kitāb oldu adı
 'Ārız u enfünde yazlu dört hatt
 İkki lebdan okı üç hatt bî-galat
 Oldı on dört hatt yüzünde āşikār
 Her biri bir yirde kılmışdur qarār
 İkki on dört oldu yigirmi sekiz
 Bu sözi dīv anlhamaz bilesiz

176 Tevrâtı: Tevrât A, Y. 269-283 arasındaki beyitler der-kenarda müstensihsten başka biri tarafından yazılmıştır.

177 urmuş: virmiş A.

178 bir kimse: kimse bil A, M.

179 vechinden ol: vechinde iy A, Y.

180 vech u vücūd: vech-i vücūh M.

181 cānıdır: aşıldır A ; Sözlari derd ehlinün dermānıdır Y.

182 gören: gördi M.

Haıtları on dört yiri on dört müdâm
Oldı Qur'ānuñ ħurūfınca tamām¹⁸³

295. Bu ħurūf oldı şıfât-ı Zü'l-celâl
Zât-ı Hakk gibi hemîşe bî-zevâl

(A22a)

Hakk gibi eşyâda olmuştur muķīm
Tutmuş eşyâ mülkini nuıķ-ı kâdīm¹⁸⁴
Âdemüñ vechinden iy şâhib-nazar
Gel işit ma' nâ-yı ve'n-şakķa'l-kamer¹⁸⁵
Bir degül saç ikkidür böldi Halîl
Ahmedüñ ħisûları buña delîl¹⁸⁶

(Y4a)

Şaç iki bölünse ħaıı-ı istivâ
Rüşen olup görünür rāh-ı Hüdâ¹⁸⁷

300. Bil kim ol yoldur sırât-ı müstaķīm
Geçmeyen görmeye dîdâr-ı na' im¹⁸⁸

Aşağa tudaķda bir ħaıı âşikâr
Şaç gibi anı daıı ayır i yâr¹⁸⁹

(A22b)

Ger bu ħaııdan ider olursañ güzêr
Rüşen ola ma' ni-i şakķu'l-kamer¹⁹⁰
Göresin on altı ħaıı âşikâr
Yirleriyle ottuz ikkidür i yâr¹⁹¹

183 Haıtlar on dört yirleri on dört müdâm Y.

184 Tutmuş: Dutmuş A, Y. Ve ħayy u mürîd u ħayr-ı maıılık u semî' u başîr u mütekellim u kâdir u muşavvir-i eşyâ olsa ħayr-ı mer'î tül u 'arz 'umıķdan levnden ħâlî olsa ħâsıl-ı kelâm Hakk Te' âlanuñ cemî' i şıfâtla mevşûf olsa her kim aña Tañrı dimeşe Hakk Te' âlayı inkâr itmişlerden olur ne' üzü bî'l-lâhi min zâlike'l-i' tıķād Hakk Te' âlâ gibi nesne olmaz illâ Hakk Te' âlanuñ nişânları ve sıfatları kim enbiyâu'l-lâh haber virmişlerdür bulunmaz illâ Hakk Te' âlada bulunur meşelâ bir nesne bulasuz kim ol kâdīm olmasa ve eşyâya muıııt olsa A.

185 ma' nâ-yı: ma' ni-i M, A ; vechinden: vechinde M.

186 böldi: bildi Y ; buña: oldı Y.

187 görünür: görine A, M.

188 Bil ki bu yoldur sırâtul-müstaķīm A ; Geçmeyen: Göçmeyen A ; dîdâr-ı: dîdârı A.

189 tudaķda: tutaķda A, Y. Zarf u mazrûf sî vü düdür iy yâr Y. Y'de bu mısraın üstüne "Şaç gibi anı daıı ayır iy yâr" yazılmış.

190 ola: oldı M. Beyitten sonra Âda ve M'de der-kenarda: اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ: [Allahu Teâlâ dedi ki: Kıyamet saati yaklaştı, Ay yarıldı. (Kamer, 54/1)]

191 Bu iki beyit Y nüshasında der-kenarda müstensihin hattından farklı bir hatla yazılmıştır.

- Nuṭḡ u ḥaṭṭ ottuz ikidür bî-gümân
 ‘Alleme’l-esmâ¹⁹² budur i kâmrân
- (M66b) 305. Bu ḥuṭûṭuñ her birisi dört ḥaṭṭ
 Od u yıl toprağ u şudur bî-ğalaṭ¹⁹³
 Şöyle kim nuṭḡ-ı od u yıl toprağ u şu
 Her biri ottuz iki iy nîk-ḥû¹⁹⁴
 Her ki vechinden okımaz sözini
 Bî-ḥaber kalur bilimez özini¹⁹⁵
 Tâlibâ gel bir daḥı itgil naẓar
 Bilesin tâ ma‘ ni-i şaḡḡu’l-ḡamer
 Şüretüñ ağ ḥaṭların görgil ki tâ
 Bilesin sırr-ı semâvâtu’l-‘ ulâ¹⁹⁶
310. İkki ağ ḥaṭ Ḃademüñ alnı ağı
 İkki kirpük ile ғаş aralığ¹⁹⁷
 Aşağa kirpükden inince yüz
 İkki ḥaṭdur Faẓl-ı Hâḡḡ didi bize
- (Y4b) Ḃademüñ yañaḡlarıdur ikki ḥaṭṭ
 İkki ḥaṭṭ burnı ki yok anda ġalaṭ¹⁹⁸
 İkki ḥaṭṭ tudağıla yüz arası
 Kim anı örtmez sibîlüñ ғarası¹⁹⁹
- (A23a) İkki tudaḡ daḥı dört ḥaṭdur i yâr
 Şâribüñ kesdür kim ola âşikâr²⁰⁰

192 وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا [Ve Ḃadem’e isimlerin hepsini öğretti. (Bakara, 2/31)]

193 toprağ: toprak A.

194 toprağ: toprak A.

195 vechinden: vechinde M ; kalur bilimez: kalur u bilmez A, Y. Beyit Y nüshasında der-kenardadır.

196 ağ: ak A, Y ; ḥaṭların: ḥaṭlarıñ M ; ki: -A ; görgil ki tâ: gel gör ki tâ Y.

197 ağ: ak A, Y.

198 yok anda: bunda yok A, Y.

199 tudağıla: dudağıla M, dudaḡ ile A ; sibîlüñ: sebilüñ Y.

200 tudaḡ: dudaḡ A ; kesdür: göster A, kes dir Y. Beyitten sonra A’da: Çün şârib kesilmeye yukarı dudağı örte dudaḡ örtülecek insân nâḡısu’l-halk görünür on altı ak ḥaṭṭ âşikâr olmaz lâ-cerem İbrâhîm ve enbiyâ (as) şâribi kesdiler tâ kim on altı ak ḥaṭṭ zâhir ola ve on altı kara ḥaṭṭ ile ikisi sî vü dü olur ve’l-hâşıl ma‘ rifet-i nefse sebeb ola tâ ki هُوَ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ [Nefsini bilen Rabbini bilir. Bkz. Suyutî, *el-Hâvî li’l-Fetâvâ*, II, 412; Aclûnî, *Kesfü’l-Hafâ*, II, 362; Ali el-Kârî, *el-Esrârü’l-Merfûa*, 351.]

315. Çünkü rüşen oldu bu on altı hatt
Her taraf hattı sekizdür bî-galaṭ
Her sekiz ottuz ikidür bî-gümân
Od u yıl toprağ u şu iy kāmṛân²⁰¹
Ağ hatt on altı on altı kara
Oldı tā ottuz ikiyi göstere²⁰²
Başa mesh idüp yuduğun bunları
Bu sebebdendür bil iy dîn serveri²⁰³
Kara hatdan eyleseñ kat^ʿ -ı naẓar
Kala ottuz ikki ağ hatt ser-be-ser²⁰⁴
- (M67a) 320. Aḥmed eydür pâdişâh-ı bî-niyâz
Ol ki ma^ʿlûm oldu aña cümle râz²⁰⁵
Didi bir ağ yirde sizi haşr idem
K'olmaya anda ʿalef daḥı ʿalem²⁰⁶
- (A23b) (Y5a) Añla vechün yiridür iy nâmdâr
K'anda haşr oldu ḥalâyık her ne var²⁰⁷
Sen Ḥaḳun âyînesisün bî-galaṭ
Uş ṭanuk yüzünde ağ u kara hatt²⁰⁸
Her kim ol bu sırrı bilmez şöyle bil
Nefsini bilmez ḳalur ḥ^ʿâr u ḥacîl²⁰⁹
325. Ottuz ikki hatt ki Yezdân hattıdur
Gördün Âdem şüretinde yazludur

201 toprağ: toprak A.

202 ağ: ak A, Y ; on altı on altı: on altı vü on altı Y.

203 serveri: eri M.

204 ağ: ak A, Y.

205 Ol ki aña ma^ʿlûm oldu gizli râz A.

206 ağ: ak A, Y. M'de der-kenarda: [Allah insanları üzerinde ot ve işaretin olmadığı beyaz bir yerde haşredecektir.]

207 her ne: ne ki Y.

208 ağ: ak Y.

209 -Y. sırrı: esrâr A ; Nefsini: Nefsini ol A ; ḥ^ʿâr u: - A.

Ol ھاtı Һavvâdan okı iy cüvân

Tâ ki bulasın behişt-i câvidân

‘Ârız-ı Һavvâda ger ھاtt oladı

Tañrıya kişi nice yol buladı

Bu cihetden Âdemüñ saçı ile

‘Ârızı ھاttı ulaşmışdur bile²¹⁰

Dise olur bir kişi kim iy fülân

Şaç şaķal ikkisi bir ھاtdur inan²¹¹

330. Rehzen-i t̄alib olurdu d̄iv-i d̄ün

Ma‘ niye olmazdı ş̄uret reh-nümün

Dirdi iy t̄alib ğalať itd̄üñ ğalať

Ş̄uretüñde yokdur ottuz ikki ھاť

Pes bu ھاť Һavvâdan oldu âşikâr

Gör ki ħilķatde ne kılılmış Kirdġâr²¹²

(A24a) (Y5b)

Yiddi ھاťtı yazmadı Һavvâda Rabb

Һaťt-ı ‘ârız ھاťt-ı b̄inī ھاťt-ı leb²¹³

Bu yidi Һavvâ yüzinde b̄i-ġalať

Maĥv olupdur var zarfı yiddi ھاťt²¹⁴

(M67b)

335. Âdemüñ yüzinde ھاťtı dört yidi

Bir yidi Һavvâ yüzinde gelmedi²¹⁵

Yiddi yigirmi sekizden iy cüvân

Gelmedi yigirmi bir ħaldı hemân²¹⁶

210 Âdemüñ: K’Âdemüñ A ; ‘Ârızı: ‘Ârız M, A.

211 olur: olurdu M ; fülân: cüvân A ; inan: hemân Y.

212 Beyitten sonra Âda: من وصلني وقال: أنا الله وأنا الرحمن، خلقت الرحم وشققت لها من الحي لها اسمي. تقول: من وصلني وقال: أنا الله وأنا الرحمن، خلقت الرحم وشققت لها من الحي لها اسمي. [Allahu Teâlâ dedi ki: Ben Allah’ım ve ben Rahmanım. Rahmi yarattım ve ona ismimden bir isim türettim. (O) ‘Kim bana ulaşırsa, Allah’a ulaşır ve kim benden keserse, Allah ondan (rahmetini) keser’ der. Bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 191, 194; Buharî, “Edeb”, 13; “Tefsîru Sure”, 47, “Tevhîd”, 35; Müslîm; “Birr”, 16.]

213 M’de der-kenarda: إن الجنة تحت أقدام الأمهات قال عم: [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Cennet annelerin ayakları altındadır. Bkz. *Müstedrekü’l Vesâil*, XV, 180.]

214 -A. zarfı: zarf-ı M.

215 yüzinde ھاťtı: ھاťtı yüzinde A.

216 yigirmi sekkizdür: yigirmi sekkizden Y. Yiddi çün yigirmi sekkizdür i cân M. Beyit Y’de der-kenardadır.

Çün bu hatlar sağışincaydı namâz
Oldı Havvâ hatları Âdemden az²¹⁷

Bu sebebdan kılmaz ol geh geh şalât
Anladuñsa bulduñ âteşden necât²¹⁸

Oldı Âdem hattı andan feth-i bâb
Yiddi hatdan k'ol durur ümmü'l-kitâb²¹⁹

340. Bu cihetden Fâtıha iy nev-cüvân
Yiddi âyet geldi gördüñ bî-gümân²²⁰

Hem yigirmi bir hurûf oldı hemîn
Kim anuñla kıl namâzı dir Emîn²²¹

Bu sebebdan oқınur tekrâr ol
Tâ bulasın şüret-i Havvâya yol

Geldi çün yigirmi bir harf-i Hüdâ
Şüret-i Havvâya oldı reh-nümâ

(Y6a)

Anuñ için adıdur ümmü'l-kitâb
K'anda vardur hat-ı Havvâ bî-hicâb²²²

345. Çünkü Âdem vechinüñ sırrı i yâr
Oldı Havvâ şüretinde âşikâr²²³

Lâ cerem didi anuñ haққında zât
Cennet ender taht-ı pâ-yı ümmehât²²⁴

217 Âdemden: Âdemde Y.

218 geh geh: gâh gâh Y ; necât: berât M.

219 hatı: hatına A; hatdan k'ol durur: hatından k'odur A, Y.

220 cihetden: sebebdan A ; gördüñ: gökden Y.

221 hurûf: harf M

222 K'anda: K'onda A.

223 şüretinde: şüretinden Y.

224 Y'debu beyitten sonrave M'deder-kenarda: إن الجنة تحت أقدام الأمهات [Aleyhi's-selâm dedi ki: Cennet annelerin ayakları altındadır. Bkz. *Müstedrekü'l Vesâil*, XV, 180.] Beyitten sonra A'da: Enbiyânuñ atasıdur ve mescüd-ı melâ'ik ve mu'allim-i esmâ-i küll ve halifetu'l-lâhdur kendinüñ mübârek vücûdında ve kütüb-i enbiyâ ve hilkat-i eşyâdan esrârü'l-lâh okudı ve açdı ve beyân eyledi ve diledüğine bildürdi ki وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ [O'nun dilediği kadarından başka ilminden kimse hiç bir şey kavrayamaz. (Bakara, 2 / 255)] وَسِعَ قُلُوبَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ [Kalpleri kaplamıştır. Eğer üzerinizde Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasa idi herhalde zarar uğrayanlardan olurdunuz. (Bakara, 2/64)]

- (A24b) Sûre-i seb‘ a’l-meşâniden nişân
Aḥmed-i muhtâr virmişdür hemân
Yiddi âyetdür adı çokdur i yâr
Her bir adınun firāvân şerhi var²²⁵
Ba‘ zısın yād idelüm tutğıl kulağ
Sırr-ı Qur’ândur işit kalma ırağ²²⁶
350. Fātiha ümmü’l-kitâb u hem esâs
Sûre-i kenz u şalât iy Hâk-şinâs²²⁷
- (M68a) Vâfiye hem kâfiye geldi ‘ ayân
Şâfiye ya‘ nî ki dir iy ḥurde-dân
Vâfî vü kâfî vü şâfidür eger
Bu yidi âyetden alursañ haber²²⁸
- (A25a) (Y6b) Vech-i Havvâdan haberdâr olmağa
Kalmayup gâfletde bîdâr olmağa
Aḥmed eydür derdlerün dermânıdur
Fâtiḥayla ‘ İsâ öli dirgürür²²⁹
355. Ya‘ nî cāhil kim ölüpdür bî-gümân
Dirilür çün bula Qur’ândan nişân
Cāhil u müşrik ölidür ḥayy degül
Bir adı lâ-şeydür anuñ şey degül²³⁰

225 şerhi: sırrı A.

226 idelüm: ideyin Y ; kulağ: kulak A, Y ; ırağ: ırak A ; kalma ırağ: iy yüzi ak Y.

227 u şalât: e’ş-şalât Y.

228 Vâfi-i şâfi-i kâfidür eger A. Vâfî vü şâfî vü kâfidür eger Y. M’de der-kenarda: فاتحة عليه السلام قال ع م: فاتحة الكتاب سبع آيات، أحديهن بسم الله الرحمن الرحيم، وقال ع م: فاتحة الكتاب سبع المثاني والقرآن العظيم [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Fatihatü’l-kitâb her hastalığa devadır.] Beyitten sonra A’da: قال ع م: فاتحة الكتاب سبع آيات، أحديهن بسم الله الرحمن الرحيم، وقال ع م: فاتحة الكتاب سبع المثاني والقرآن العظيم [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Fatihatü’l-kitâb yedi ayettir, onlardan biri bismi’l-lâhi’r-rahmâni’r-rahîm-dir. Ve aleyhi’s-selâm dedi ki: Fatihatü’l-kitâb seb’u’l-meşânî (tekrarlanan yedi) ve büyük Kurandır. Bkz. Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, II, 45.] Fātiha Qur’ânun evvelidür ki evvelü külli şey’in Fātiha enbiyâu’l-lâh ‘ aleyhimü’s-selâm cemî‘-i eşyâ kitâbu’l-lâh ve âyâtü’l-lâhdur ve ol kitâbuñ evveli ve Fâtihası Âdemdür (as) her vechle daḥî Fātiha ism-i fâtiḥdür ya‘ nî açıcı demek olur ve şâḥib-i te’vîl buyurur Fātiha Muhammede geldi daḥî kimseye gelmedi f’efhem.

229 derdlerün: dertlerün Y. Beyitten sonra Y’de: قال النبي عليه السلام: فاتحة الكتاب دواء كل داء [Nebî aleyhi’s-selâm dedi ki: Fatihatü’l-kitâb her hastalığa devadır.]

230 müşrik: merg A.

- Her ki bilmez Âdemi cāhildür ol
Ya‘ nî Hâkdan kendüden ġāfildür ol²³¹
- Âdemi bilmek adın bilmek degül
Bî-haberler gibi dirilmek degül²³²
- Âdemi bilmek sözün tutmağımış
Şol k’aña hoş gelmez unutmağımış²³³
360. Bu yidi âyetde söz çokdur i yâr
Binde birin ger yazam defter tolar²³⁴
- İşidesin Fazl-ı Hâkdan var ise
‘Akl u devlet ger senüñle yâr ise²³⁵
- (A25b) Fazl-ı Hâk ‘ ilmin okımazañ inan
Bulmayısarsın vücûduñdan nişân²³⁶
- (Y7a) Bilmeyen bu ‘ ilmi kırtılmaz neden
Zann u taklîd u gümân u şübheden
- Dîn ü mezheb toġru yol budur hemân
Bundan artuġ Hâkka yol varmaz inan²³⁷
365. Enbiyānuñdur bu dîn iy yâr-i pāk
Hâsıl itmezseñ helāk olduñ helāk²³⁸
- Ottuz ikki diş çü dürr-i âbdâr
Ottuz ikki yirde kılmışdur qarâr
- (M68b) Şunlaruñ k’ottuz iki olmaz dişi
Bil ki yigirmi sekizdür iy kişi

231 cāhildür ol: cāhil dūrür Y ; ġāfildür ol: ġāfil dūrür Y.

232 -Y.

233 tutmağımış: dutmak imiş A ; Şol: Ol Y.

234 tolar: dolar A.

235 İşidesin: İşit sen M ; ger senüñle: senüñle A, Y.

236 Bulmayısarsın: Bulmazsın hîç Y.

237 -Y. yol budur: yoldur bu A. Beyitten sonra A'da: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَأَتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ [Allahu Teâlâ dedi ki: İşte benim doğru yolum budur; ona uyun. Sizi O'nun yolundan ayıracak başka yollara uymayın. (En'âm, 6/153)]

238 -Y.

Ekşer ottuz ikki bulunur i yâr
 Ottuz ikki nuṭṭ andan âşikâr
 Her birisi dōrt ḥaṭdur iy cüvân
 Od u şu ḥāk u hevâdur bî-gümân²³⁹

370. Yirlerin daḥı buña itgil kıyâs
 Olmak isterseñ cihânda Ḥaḥ-şinâs
 Ḥilḥatinden Âdemün iy âdemî
 Bulmak olur on sekiz biñ ‘âlemi
 Âbdest alur iken yu dişüñi
 Tâ oñara Ḥaḥḥ Te‘ âlâ işüñi
 Elün ü yüzün ayaḡuñ yu i yâr
 Çün bular söz gibi zâhir oldılar²⁴⁰

(A26a) Bunları yu dimeḡün ma‘ nâsı ne
 İresin tâ şûretün ma‘ nâsına

- (Y7b) 375. Anuñ içün yu didiler bul vuḡûf
 Kim bularda âşikârâdur ḥurûf²⁴¹
 Yaz u kıış dâ’im yuduḡuñ bunları
 Bu sebebdendür bil iy dîn serveri²⁴²
 Oḡınur âyât-ı Yezdân ser-be-ser
 Enfüs ü âfâḡdan iy bî-ḥaber²⁴³
 Başuña mesh it mesîḥâdan işit
 Âbdestün sırrını sen iy yigit²⁴⁴

239 Od u yıl topraḡ u şudur bî-gümân Y.

240 Elün ü yüzün: Elün yüzün M.

241 âşikârâdur: âşikâredür M, Y.

242 serveri: eri M.

243 Beyitten sonra A'da: سَتَرِيهِمْ أَيْتَانَا فِي الْأَفَاقِ وَهِيَ أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَبَيِّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ [Biz onlara hem ufuklarda ve hem kendi nefislerinde delillerimizi göstereceğiz ki, Kur'an'ın hak olduğu kendilerine açıkça belli olsun. (Şûrâ, 41/53)]

244 Beyitten sonra A'da: قال عيسى بن مريم: لا مهدي إلا عيسى بن مريم [Aleyhi's-selâm dedi ki: İsa b. Meryem'den başka Mehdi yoktur. Bkz. Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 441; Suyûtî, *el-Hâvî li'l-Fetâvâ*, II, 7, 165.]

- Ger vuzû' sırrından almazsañ haber
Şöyle bil olmaz şalâtuñ mu' teber²⁴⁵
380. Seyyidü's-sâdât faḥru'l-mürselin
H'âce-i maḥşer şeff' -i yevm-i dîn²⁴⁶
- Bildi mehdî söyleyiserdür faşih
Mesh sırrın didi mehdîdür Mesih²⁴⁷
- (M69a) Ger Mesihâdan açılmazsa gözüñ
Yüz yıl okursañ bulımazsın özüñ²⁴⁸
- Üç yüz altmışdur derec gökde i yâr
Her biri altmış daḳîka âşikâr²⁴⁹
- (A26b) Her daḳîka oldı altmış şâniye
Şâniye vü şâlişe tâ ' âşire²⁵⁰
- (Y8a) 385. Her ne kim üstinde vü altında var
Bil bu resme baḥş olur iy nâm-dâr²⁵¹
- Giymiş insân tonın eşyâ ser-be-ser
Yırde gökde her ne kim var huşk u ter²⁵²
- Üç yüz altmışdur kemügün iy yigit
Üç yüz altmışdur hem etün key işit²⁵³
- Üç yüz altmışdur pey u cild u tamar
Her birisi altı kez altmış i yâr²⁵⁴
-
- 245 Bil: Bil ki M.
- 246 seyyidü's-sâdât: Seyyid-i sâdât M ; yevm-i dîn: yevmü'd-dîn M. Beyitten sonra A'da: خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَجَلٍ سَأَرِكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَغْفِرُونَ [İnsan aceleci olarak yaratılmıştır. Size yakında alametlerimi göstereceğim. Şimdi siz acele etmeyin. (Enbiyâ, 21/37)]
- 247 Mesih: faşih A.
- 248 Yüz yıl: Yüz biñ A ; bulımazsın: bilmezsın A, M ; özüñ: sözüñ A.
- 249 Beyitten sonra A'da: وَالسَّمَاءُ ذَاتَ الْبُرُوجِ [Burçlar sahibi gökyüzüne. (Burûc, 85/1)] إِنَّ كِتَابَ الْأَنْبِيَاءِ لَفِي عَلَيْينَ [İyilerin yazısı muhakkak İlliyyin'dedir. (Mutaffifin, 83/18)]
- 250 Şâniye vü şâlişe tâ ' âşire: Şâniye altmış şâlişe tâ ' âşire M, Y.
- 251 Baḥş olur bu resme bil iy nâm-dâr M, Y.
- 252 tonın: donın A.
- 253 hem etün: eti hem Y.
- 254 iy yâr: bular Y. Beyitten sonra A'da: قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ فِي الْإِنْسَانِ ثَلَاثَ مِائَةٍ وَسِتُّونَ مَفْصَلًا [Aleyhi's-selâm dedi ki: İnsanda 360 mafsâl vardır. Bkz. Müslim, "Zekât", 54; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 354.]

Her bir altmış oldu iy ehl-i temîz
Ottuz ikki ile yigirmi sekiz²⁵⁵

390. Uş irişdi va‘ de-i yevmü’l-ḥulûd
Uş bedel oldu söze ‘uẕv u cülûd²⁵⁶

Yirde gökde her ne kim vardur tamâm
Kendünüñ idindi söz temme’l-kelâm

Âdemüñ ḥaḳḳında didi Muştafâ
Ṭüleḥü sittüne zirâ‘ fi’s-semâ²⁵⁷

Âdem u Ḥâtemdür aşl iy nâm-dâr
Bunları bil k’olmayasın ehl-i nâr²⁵⁸

(A27a) Enbiyâdan gelmedi bunlar gibi
Nuṭkı yigirmi sekiz ottuz iki²⁵⁹

(Y8b) 395. Mazharıdur çünki Ḥâtem Âdemüñ
Lâ cerem cânı olupdur ‘âlemüñ²⁶⁰
Âdem u Ḥâtemdedür esrâr-ı cân
Ṭutar altmış gün oruç bir gün şıyan²⁶¹

(M69b) Bunlaruñ nuṭkı izâsında tamâm
K’oldı kâf u ḥî vü lâm bî ve’s-selâm²⁶²
Ya‘ nî bu ikki kişi bir nûrdur
İkkisiyle mülk-i dîn ma‘ mûrdur

255 oldı: olur A, Y.

256 oldı: -Y. Beyitten sonra Âda: وَقَالُوا لَجُودِهِمْ لَمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ [Derilerine, ‘Bizi her şeyi konuşuran Allah konuştu’ derler. (Fussilet, 41/21)]

257 ḥaḳḳında: vaşında A, Y.

258 u: -A ; bil: bul M, Y.

259 Nuṭkı: Nuṭk A, Y.

260 Ḥâtem Âdemüñ: Âdem Ḥâtemüñ Y.

261 Ṭutar: Dutar A.

262 K’oldı kâf u ḥî vü lâm u bî ve’s-selâm A. Burada Hz. Âdem’in nutkündaki 32 ve Hz. Muhammed’in nutkündaki 28 harfin toplamı olan 60 söz konusu olduğuna göre, mısradaki geçen harflerin “kâf, ḥî, lâm, bî” şeklinde anılması gerekirdi zira bu harflerin ebced değerleri toplamı altmışa eşittir. Dolayısıyla eldeki nüshalarda geçen “ḥî” veya “ḥî” şekilleri hatalıdır.

Ḥilḳatinden ‘âlemüñ iy ḥōṣ nihād
Añlanur kim bu ikisidür murād²⁶³

400. Zülmeti bunlar götürdi qaldı nūr
Bunlara kıl olmayan bulmaz ḥuzūr²⁶⁴

Âdemüñdür lik çün esmâ-i küll
Enbiyâyı vü Ḥaḳı Âdemde bul

İkki ‘âlemde ne kim vardur i yâr
Dimek olur kim ḳamu Âdemde var²⁶⁵

Ḥilḳatüñ sırrın işit iy nev-cüvân
Bulmak isterseñ behişt-i câvidân²⁶⁶

Göz kulaḳ ağız burundur yiddi ḥaṭṭ
Her biri dört ḥaṭṭ bularuñ bî-ğalaṭ

405. Od u yil topraḡ u şudur ser-be-ser
Añla kim itdüm bu sözi muḥtaşar²⁶⁷

(Y9a) Oldı yigirmi sekiz ḥaṭṭ-ı celil
Tâ ki Tañrı yolına ola delil

(A27b) Yiddidür şehrum ḳapusu dir Resül
Şaḳlıdur Deccâlden dir kıl ḳabul²⁶⁸

Her ḳapuda ikki ferîşteh feth-i bâb
Her biri men ‘indehü ‘ilmü’l-kitâb²⁶⁹

Ya‘ nî on dört ḥaṭṭ-ı Ḥaḳḳ iy pür-hüner
Kim saña virdük ol on dörtden ḥaber²⁷⁰

263 ‘âlemüñ: Âdemüñ Y.

264 qaldı: kıldı Y.

265 Bu beyit Y’de der-kenardadır.

266 sırrın işit iy nev-cüvân: sırrından işit iy cüvân A, Y ; behişt-i câvidân: behişt ü câvidân Y.

267 topraḡ: toprak A.

268 Şaḳlıdur: Şaḳlanur A, Y ; dir kıl: itgil Y.

269 قال عليه السلام: لا يدخل المدينة رعب المسيح الدجال، لها يومئذ سبعة أبواب على كل باب ملكان [yanında kitap ilmi bulunan... (Ra’d, 13/43)]. Beyitten sonra A’da: Mesih Deccal’ın korkusu Medine’ye giremez. O gün (Medine’nin) yedi kapısının her birinde ikişer melek bulunur. Bkz. Buhârî, “Fedâilü’l-Medîne”, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 43.]

270 ḥaṭṭ-ı Ḥaḳḳ: ḥaṭṭ-ı var Y ; dörtden: dördden A.

410. Ağzı ھاٲtı istivâ ider iki
Sekkiz olur dört sekiz ottuz iki
Başdan ayağa kelâmu'l-lâhsın
Kendüñe yol bulmasañ gümrâhsın
- (M70a) ھاٲٲ Te' âlânuñ yolu sensin i yâr
Bulmaz olursañ olursın şermsâr²⁷¹
- (A28a) Aḥmed-i mürsel didi kim Cibri 'îl
Gögsümi yardı elem neşrah delîl²⁷²
Didi Mûsâ şadrumı şerḥ it Ḥüdâ
Aḥmede ḥâlüm muvâfıḳ ola tâ²⁷³
- (Y9b) 415. Gel vücûduñ levḥini sen daḥı yar
Tâ ola ottuz iki ھاٲٲ âşikâr²⁷⁴
İstivâ sırrın bilesin ser-be-ser
Anuñıla alasın ھاٲdan ḥaber
Olduğıçün istivâ ھاٲtı delîl
Cennet-i Firdevse olmuşdur sebîl²⁷⁵
Bu ھاٲuñ esrârı bî-ḥadd vaşfı bol
Câvidân-ı nâmede var iste bul²⁷⁶
Câvidân-ı nâmedür deryâ-yı nûr
Bu *Beşâret-nâme* andan ھاٲredür²⁷⁷

271 Beyitten sonra A'da: Yol bulanlar yolcular yol azmasun yollarda nişân iderler yâ taş yığarlar yâ ağac dikerler ھاٲٲ Te' âlâ daḥı insanı ve gökleri ve cümle eşyâyı şöyle yaratmışdur kim tâliblere ḥılkat-i eşyâ delâyl ve nişânlar ola ol nişânlar ile ھاٲٲ Te' âlâyı bulalar ve bileler ve cehl zulmetinden ḥalâş olalar bu cihetden 'Alî kerremâ'l-lâhu vecheh تدل آية شيء له فني كل شيء [Allahu Teâlâ'ya giden yollar, mahlukatın nefesleri adedinceidir. Her şeyde öyle bir ayet vardır ki onun tek olduğuna delalet eder. Bkz. *Bihârul Envâr*, LXIV, 137.]

272 Cebrâ 'îl: Cebrâ 'îl A, Y.

273 Bu beyitten sonra Y'de: قوله تعالى: رَبِّ اسْرُخْ لِي صُدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاخْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي [Allahu Teâlâ'nın sözü/Kuran'dan: Ey Rabbim! Benim göğsüme genişlik ver, işimi kolaylaştır, dilimden düğümü çöz. (Tâhâ, 20/25-27)]

274 ھاٲ: nuḥḳ Y.

275 ھاٲtı: ھاٲٲ M, A ; Cennet-i: Vahdet u Y.

276 Câvidân-ı: Câvidânî Y.

277 Câvidân-ı: Câvidânî Y.

420. Zî deñiz kim kaçresinde yüzerüz
 Bu düri bir kaçresinde düzerüz
 Bu deñizün şuyı kevşerdür inan
 İçer iseñ ölmeyesin bî-gümân²⁷⁸
 Bir kadeh içen bu şudan ölmeye
 Mağşer ıssısında şusuz kılmaya²⁷⁹
 Ger bu şerbetden bulımazsañ şifâ
 Derdüñe bil kim dağı yokdur devâ²⁸⁰
 Ger saña irmezse bu âb-ı hayât
 Bulmayısarsın cehâletden necât²⁸¹

425. Gel işit esrâr-ı haţţ-ı istivâ
 Tâ okına on iki haţţ-ı Hüdâ²⁸²

(Y10a)

Gel berü işnâ aşer sırrına ir
 Şöyle kim Mûsâ irişmişdür dilîr²⁸³

(M70b) (A28b)

Gel berü aşhâb-ı kehf ol gel beri
 Tâ cihânda gezmeysesin serseri²⁸⁴
 Kehf imiş sūrâh-ı küh iy kâmyâb
 Tūr-i Sînâsın bu kehfün it hisâb²⁸⁵
 Göz kulağ göğüs burundur ikkişer
 Bunları haţţ-ı istivâ ikki böler

430. Ya^c nî ağzı göbegi mağrecleri
 Oldı on altı haţţ on altı yiri

278 İçer iseñ: İçerseñ M. Bu beyit A nüshasında neşrimizdeki 425. beyitten sonra gelmiştir.

279 - A. kılmaya: olmaya Y.

280 dağı yokdur: bulımazsın A, bulunmaz hiç Y.

281 -Y.

282 Tâ okına: K'okıyasın M, Y.

283 M'de der-kenarda: فَضَّلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ نَضْرًا [Allahu Teâlâ'nın sözü: Asâla taş vur demiştik, bunun üzerine o taştan on iki pınar fışkırmıştı. (Bakara, 2/60)]

284 Beyitten sonra A'da: On iki imâm hażret-i Risâletle ve Fâtıma ile on dört olur on iki havâriyyün İsa Meryem ile on dört olur on iki nakab-ı Hârûn Mûsâyıla on dört olur on iki havâriyyün İsa İنا عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ [Doğrusu, Allah katında ayların sayısı oniki aydır. Gökleri ve yeri yarattığı günkü Allah yazısında (böyle yazılmıştır). Bunlardan dördü haram aylardır (Tevbe, 9/36)] ثَلَاثَةٌ سَرَدٌ وَوَاحِدٌ فَرْدٌ [Üçü ard arda, biri tek başınadır.] f'efhem.

285 bu kehfün it: gel it kehfün A, Y.

İkki on altı otuz ikki müdām
Budur esrâr-ı elem neşrah tamām²⁸⁶

Haqq kitâbıdur vücûduñ ser-be-ser
Gel okı qalma özüñden bî-haber

Her ne kim hilkatde birdür âşikâr
Ortada komışdur anı Kirdgâr²⁸⁷

Farq u cebhe ağız u eñek gibi
Aşağa tudağ hatı göbek gibi²⁸⁸

(A29a) 435. Bunlaruñ ortada hatı yok i yâr
Enbiyâ bildi ki ikkidür bular

(Y10b) Çün elem neşrahdan²⁸⁹ aldılar haber
Rüşen oldı ma^c ni-i şakke'l-kamer²⁹⁰

Olsa münşakq ağız u burun tudağ
Ola idi hüsn Âdemden ırak²⁹¹

Likin ayruk cânverden âdemi
Enbiyâ buldı key aña bu demi²⁹²

Gergedân alnında bir şâh üstüvâr
Dir saña kim fâ^c il-i muhtâr var²⁹³

440. Yaran oldur nâka tudağın ki tâ
Ahmed andan tudağına yol bula²⁹⁴

Bu sebebden gösterür dilini mâr
Ya^c nî âgâh ol dilüñden dir i yâr²⁹⁵

286 otuz ikki: otuz ikkidür M, Y.

287 komışdur: koymışdur A.

288 cebhe ağız u eñek: cebhe vü ağız eñek A, Y.

289 ağız u eñek: ağız u eñek A, Y. [Biz senin için göğsünü açmadık mı? (İnşirâh, 94/1)]

290 أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ [Biz senin için göğsünü açmadık mı? (İnşirâh, 94/1)]
290 قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ [Allahu Teâlâ dedi ki: Kıyamet saati yaklaştı, Ay yarıldı. (Kamer, 54/1)]

291 ağız u burun tudağ: alın vü burun dudak A, Y ; ola idi: olaydı M, olur idi Y.

292 buldı key: bildi ki Y.

293 alnında: alnına M.

294 tudağına: dudak A. Beyitten sonra A'da: أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ [Bakıyorlar mı o develere, nasıl yaratılmış? (Ğâşiye, 88/17)]

295 Ya^c nî dir dilüñden âgâh ol iy yâr A.

- (M71a) Tāvusuñ tâcını gel gör iy cüvân
Bulasın tâ kendü farquñdan nişân
Bu cihetden dir nebî tâvus u mâr
Cennetüñ kapucılarıdur bular
Gel ħorüsuñ tâcına itgil nazâr
Alasın tâ kendü farquñdan ħaber
445. Hüdħüdüñ sırrı öküşdür bilesin
Câvidân-ı nâmede ger bulasın²⁹⁶
- (Y11a) Lâyık olmak diler iseñ rahmete
Ĥilkâte gel ĥilkâte gel ĥilkâte²⁹⁷
Nefsüñi vü Rabbüñi tâ bilesin
Ottuz ikki nuṭṭı âsân bulasın²⁹⁸
Ĥilkat esrârın bilen insân olur
Bilmeyen câhil qalur şeyṭân olur²⁹⁹
455. Kaş u kirpük saçıla olur yedi
Ehl-i cennet ĥaṭṭıdur Aḥmed didi
Muşḥaf-ı Ḥaḳdur ki yazmış Zât-i pāk
Od u şu yilden velikin aşı ĥāk³⁰⁰
- (M71b) (A30a) Bu yidi ĥaṭṭ aşıldur iy nâm-dâr
Çün bu aşı Aḥmed itdi âşikâr³⁰¹
- (Y11b) Hem muḳaṭṭa‘ aña geldi bî-ħicâb
Kim olardur şübhesüz ümmü'l-kitâb³⁰²

296 Câvidân-ı nâmede: Câvidân-ı nâmei A, Câvidânî nâmei Y.

297 diler iseñ: dilerseñ A isteriseñ Y ; rahmete: ħazrete Y.

298 Tâ ki nefsiñi vü Rabbi bilesin M, Y.

299 Ĥilkat esrârın: Ĥilkatî sırrın Y.

300 aşı: metinlerde aşı-ı. Beyitten sonra A'da: لَا يَمْشِي إِلَّا الْمَطْهُرُونَ [O, elbette şerefli bir Kur'an'dır. Korunmuş bir kitaptadır. Ona temizlenenlerden başkası el süremez. (Vâkı'a, 56/77-79)]

301 aşıldur: aşıldur A ; Çün bu aşı: Bil bu ĥaṭṭı A.

302 muḳaṭṭa‘: muḳaṭṭa‘ a M.

Ümmî anuñçün didi aña Hüdâ
Şanma yazmak bilmez idi Muştafa³⁰³

460. Aşl anuñdur dimek olur iy cüvân
Bu söze besdür muқтаṭṭa'lar nişân³⁰⁴

Anadan her kim toğar erkek dişi
Bu yidi haṭṭ-ile gelmekdür işi³⁰⁵
Kelime-i taḳvâ imâmu'l-mürselîn
Mazhar-ı Hakk rahmeten li'l-âlemîn

Çün bu ümmî haṭları bildi i yâr
Yiddişer kıldı tavâfî âşikâr

Bu huṭûṭuñ sırrını Ahmed bilür
Ki şağışınca Haka secde kıılır³⁰⁶

(A30b) 465. Çün Muhammed virdi Havvâdan nişân
Yâ-yı ümmî yâ-yı nisbetdür hemân³⁰⁷

Haṭṭ-ı enf ü haṭṭ-ı 'arız dört haṭṭ
İkki lebden okı üç haṭṭ bî-galaṭ³⁰⁸

Ol yidiyle bu yidi on dört i yâr
Yirleri daḥı hem on dört âşikâr

(Y12a) İkki on dördün hisâbı bellidür
Ya' nî Qur'ânıñ hurûfî deflûdür

İstivâ haṭṭın yüzünde iste bul
Tâ bulasın ottuz ikki nuṭka yol

303 Beyitten sonra A'da: Hâzret-i Risâlet (as) barmağıyla yirde bir dâ'ire çekdi ol dâ'irenüñ ortasına bir toğrı haṭ çekdi bir tarafına yazdı kim hâzâ rızkuküm ve bir tarafına yazdı kim hâzâ ecelüküm işbu resme çok nesne yazmışdır ammâ barmağıyla yirde yazmışdır.

304 muқтаṭṭa'lar: muқтаṭṭa'alar M.

305 toğar: doğar A ; haṭtile: haṭtla M.

306 şağışınca: hisâbınca Y. Beyitten sonra A'da: Yidi tavâf-ı kudüm yidi tavâf-ı 'umre yidi tavâf-ı vedâ' ya' nî nev haṭlar yigirmi sekiz ve otuz iki oldı namâz yigirmi ve otuz iki kıldı.

307 Havvâdan: Âdemden Y ; nisbet: nisbîdür M.

308 İki lebinde yazlu üç haṭṭ bî-galaṭ A. İki lebde yazlu üç haṭṭ bî-galaṭ Y.

470. Ger bu haţtı okımazsañ şöyle bil
İkki ‘ âlemd e olırsarsın hacil³⁰⁹
İstivâ haţtın okursañ tâlibâ
Bil şırâtı geçdüñ olduñ âşinâ
- (M72a)
- Okıduñ Qur’ânı vechüñde tamâm
Şöyle k’okudı Hâlıl oldu imâm³¹⁰
Bu haţı eşyâda rûşen gör i yâr
Gizlü râz olmağ dilersen âşikâr³¹¹
Var bu haţ yirde vü gökde kıl nazâr
Var ‘ anâşırda bu haţ iy pür-hüner
475. Ka‘ bedür yir göbegi didi Resûl
Ya‘ nî haţ-ı istivâyı yirde bul
Ka‘ beden bul şuda yilde odda gör
Okı göklerde bu haţtı kalma kör³¹²
Gökden okı bu haţı insün yire
Yirden okı kim vara göge ire
- (A31a)
- Oğumayan bu haţı görmez Hâkı
‘ Ârif ol sen cümle eşyâda okı³¹³
Gösterür bu haţtı ezhâr u giyâ
Var bu haţ hayvânda işit bî-riyâ
480. Buğday u yaprakda vardur âşikâr
Fâliku’l-habb âyetin okı i yâr³¹⁴

309 Bu iki beyit A nüshasında yoktur.

310 Qur’ânı vechüñde: vechüñde Qur’ânı A, Y ; k’okudı Hâlıl oldu: okudı Hâlıl k’oldı A.

311 eşyâda rûşen: rûşen eşyâda Y. Beyitten sonra A’da: خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ [Yerin bitkilerinden, kendi nefislerinden ve daha bilemeyecekleri şeylerden bütün çiftleri yarattı. (Yâsîn, 36/36)]

312 şuda yilde: şu vü yilde A ; okı: oğı A ; kalma: olma A.

313 eşyâda: eşyâdan A. Bu son üç beyit Y’de der-kenardadır.

314 Beyitten sonra A’da: إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى [Şüphesiz ki taneleri ve çekirdekleri yaran Allah’tır. (En’âm, 6/95)] وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ [Biz her şeyden iki çift yarattık. Umulur ki, iyice düşünür-sünüz. (Zâriyât, 51/49)] Y’de sadece ilk ayet var.

(Y12b)

Hurma tohumın dâne-i haşhâşî gör
Şan' atında kudret-i nakkâşî gör³¹⁵

Dâne bulsañ k'anda olmaya bu haţţ
Yaprağında okı rûşen bî-ğalat³¹⁶

Çiçeğinden kıl taleb tohumında bul
Tâ bulasın kâf u nûn sırrına yol³¹⁷

İnşirâh-ı şadr-ı Mūsâ sırrı bu
Gel elem neşrah³¹⁸ okı iy nîk-hû

485. Âdemün vechidür elvâh-ı Hüdâ
Şıddı Mūsâ tâ görine istivâ³¹⁹

Levh-i Mūsâ vechi haţţıdır hemân
Şımayınca bulmadı Hâkdan nişân³²⁰

(M72b)

Levhi kakıyup uvatdı şandılar
Şımayınca hâd bütün olmaz bular³²¹

Bil ki şeytâna gâzab kılımışdır ol
Kim şıdı levhi vü nuţka buldı yol³²²

(A31b)

Kardaşı başında levhi şıdı dir
İnce sözdür bu sözün sırrına ir³²³

490. Levhün esrârı öküşdür iste bul
Şol kişiden kim biz olduk aña kul³²⁴

315 haşhâşî: haşhâş A ; nakkâşî: nakkâş A ; Şan' atında kudret-i: Kudretinde şan' at-ı Y.

316 k'anda olmaya: olmaya k'anda A, Y ; Yaprağında: Yaprağından A, Y.

317 Çiçeğinden: Çiçeğinde M.

318 ۱لَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ [Biz senin için göğsünü açmadık mı? (İnşirâh, 94/1)]

319 Şıddı: Şıydı Y, Şıdı A.

320 vechi: vech M. Beyitten sonra A'da: وَأَلْقَى الْأَلْوَاخَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ [Elindeki levhaları bıraktı ve kardeşi Harun'u başından tutarak kendine doğru çekmeye başladı (Ârâf, 7/150)] Beyit Y'de der-ke-nardadır.

321 Levhi: Levh A.

322 Bil ki: Belki Y ; Kim levh şıdı ve buldı nuţka yol A.

323 levhi şıdı: şıdı levhi M.

324 olduk: olduk M. Beyitten sonra A'da: Levh kardaşı başında şıdı didüğünün ma' nâsı oldur kim kardaşının başındağı şaç kim levh-i ilâhîdür ayırdı ve ol ayırdüğundan hâşıl ola haţţ-ı istivâ sırrına irişdi.

(Y13a)

Aña kıl olmayan âzâd olmadı
Şübheden kurtılmadı şâd olmadı³²⁵

İstivâ sırrından işit bir haber
Kim begâyet mu‘ teberdür mu‘ teber

Kulağın bu söze tutğıl bir nefes
K’olasın tãiblere feryâd-res³²⁶

Maḥrem olan bu sözün esrârına
Oldı müstağrak Ḥakûn dîdârına

495. Şâh-ı rusûl müftî-i devr-i kâmer
Virdi eşrât-ı kıyâmetden haber³²⁷

Didi yarıla ḥarem yiri ki var
Dâbbetu’l-Arz andan ola âşikâr³²⁸

Çünkü ol yirden çıka iy zû-fünûn
Okuyısar âyet-i lâ-yûḳînûn³²⁹

Alısar Mûsâ ‘ aşâsını ele
Hem Süleymân ḥâtemin daḥı bile³³⁰

(A32a)

Halk anı görüp kılalar çok şalât
Korkusından tâ ki bulalar necât

(Y13b)

500. Diye şınasam gerekdür sizi zâr
Bu ‘ aşâ vü emr-i Ḥakdan her ki var³³¹

Kılısar ḥalk-ı cihânı iy cüvân
Ol ‘ aşâ ucuyla bir bir imtiḥân

325 Beyit Y’de der-kenardadır.

326 bu söze tutğıl: tutğıl bu söze A ; tutğıl: dutğıl Y.

327 Şâh-ı rusûl: Şeh-i rusûl ol M, Şâh-ı resûl Y. Beyitten sonra A’da: وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ [Söylenen başlarına geleceği vakit, bunlar için yerden bir dâbbe (canlı) çıkarırız ki bu, onlara insanların âyetlerimize kesin bir iman getirmemiş olduklarını söyler. (Neml, 27/82)] Aynı ayet Y’de bir sonraki beyitten sonra verilmiştir.

328 andan ola: ola andan A.

329 Çünkü: çünkü M, Y ; ol yirden çıka: yirden çıka ol M ; Okuyısar: Okıyardur M.

330 ḥâtemin: yüzüğün A, M. Beyitten sonra A’da: دابة الارض معه عصاء موسى وخاتم سليمان [Aley-hi’s-selâm dedi ki: Dabbetu’l-arzın yanında Musa’nın asası ve Süleyman’ın mührü vardır. Bkz. Tirmizi, “Tefsîru’l-Kur’ân”, 28.]

331 Ol diye şısam gerekdür sizi zâr M, Ol diye kılsam gerekdür sizi zâr Y ; Ḥakdan: Ḥakda Y.

(M73a)

Her kişinüñ alnı ortasındadır
 Qoyısar ucın ‘aşānuñ ol dilir³³²

Olısar bir nokta derhāl āşikār
 Ağ olısar yā kara iy hūşyār

Ağ olursa yüzün ağ eyler tamām
 Yazar alnına budur mü ’min be-nām³³³

505. Bunlaruñ şānında tebyeẓẓa’l-vücūh
 Oķı kim bunlardur ol nācī gürūh³³⁴

Qara olsa nokta qarardur yüzün
 Yüzi qaradur çü bilmez kendözin³³⁵

Yazar alnı üzre kim kāfir budur
 Müsteħaķķ-ı la‘ net-i āzer budur

Mühr urur burnına hātemden kim ol
 Dīve uydı bulmadı nefesine yol³³⁶

(A32b)

Bileler tā ehl-i cennet k’ol le ’īm
 Bulmadı Hāķdan sırāt-ı müstakīm

(Y14a)

510. Hılķati sırrından āgāh olmadı
 Burnı içi hātṭına yol bulmadı³³⁷

Bunlaruñ hāķķında tesvedde’l-vücūh
 Oķı kim bunlardur ol azğun gürūh³³⁸

Didi Mūsā Hāķķ çü Ādem hılķatin
 İtdi gösterdi kemāl-i kudretin

332 ortasındadır: ortasında dir M, Y. Mısralar A nüshasında ber-akstir.

333 olursa: olurısa A.

334 şānında: vechinde A.

335 Nokta kara olsa qarardur yüzün M, Y.

336 burnına: yüzine A. Beyitten sonra Āda: مَا أَشْهَدُهُمْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلَقَ أَنْفُسَهُمْ [Ben, onları -İblis ve soyunu- ne göklerin ve yerin yaratılışında, ne de kendilerinin yaratılışında şahit tutmadım. (Kehf, 18/51)]

337 Burnı içüne neden: Burnı geh ü geh neden A. Burnı içüne neden yürübilmedi A, M.

338 Beyitten sonra Āda: فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ [Yüzleri kararanlara: İmanınızdan sonra küftettiniz ha? Öyle ise inkâr etmenize karşılık azabı tadın (denecektir). (Āl-i İmrân, 3/106)]

- Rûhını burnından urdı dir aña
Didüm uş Tevrât sözidür bu saña³³⁹
- Ahmed anuñçün dir alıcak vuzû³⁴⁰
Burnuñ içine gerek irişe şu
515. Ya[‘] nî burnuñ hatların bilmek gerek
Rûha andan toğrı yol bulmak gerek³⁴⁰
- Şād ol iy Ahmed-i mürsel ki Hāk
Perdeyi yüzüñden açdı bî-nuṭaḳ³⁴¹
- (M73b) Kāfir ü mü³min ü ḥilḳat āşikār
Senden olur durduğınca rüzigār³⁴²
- Mazhar-ı İzd-i Te[‘]ālāsın yaḳīn
Raḥmeten li[‘]l-‘ālemīnsin iy Emīn³⁴³
- (A33a) ‘Ālemīndendür bilürüz enbiyā
İrmedi irmez kimse sensüz Tañrıya³⁴⁴
- (Y14b) 520. Enbiyānuñ daḥı sensin raḥmeti
Gelmeseñ sen kim bilürdi vaḥdeti³⁴⁵
- Çün ḥabībî hemdemisin Ādemüñ
Ol cihetden raḥmetisin ‘ālemüñ
- Bunda ‘ilmüñle bugün olduñ şeffi[‘]
Anda faẓluñla şeffi[‘] ol yā refi[‘]³⁴⁶
- Bilürüz zūlm eyledük nefsumüze
Yā şeffi[‘] a[‘]l-müzniḃīn raḥm it bize
-
- 339 sözidür bu: sözün ben M, Y. Beyitten sonra A'da: وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي [Ey Muhammed! Sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh Rabbimin bildiği bir iştir. (İsrâ, 17/85)]
- 340 burnuñ: burnı M.
- 341 yüzüñden açdı: yüzden götürdi Y.
- 342 olur: oldı A, Y ; durduğınca: olduğınca Y. Beyitten sonra A'da ve M'de der-kenarda:
گر نکردی بیست و هشت نطقش بیان
کس نمی بردی بحق ره جاودان
[Onun nutkündaki yirmi sekiz harfi beyan etmediysen, kimse ebedî -Câvidân- yola kimseyi ulaştırma-
mazsın.] Beyit Arşnâme'dendir ve M'de ilk kelime کس şeklinde hatalı yazılmıştır.
- 343 iy: yā A, Y.
- 344 bilürüz: muḥakkak Y.
- 345 bilürdi: bulurdı A, Y.
- 346 Bunda ‘ilmüñle: Bunlara ‘ilmüñle Y, Bunlara ‘ilmüñ ile A.

Dābbe gör kim neyledi iy dīn eri
Seçdi kâfirlerden uş mü ’mînleri

525. Aḥmed-i ümmī Ḥabīb-i Kirdgār
Sözin ańla k’olmayasın ehl-i nār³⁴⁷

İşit andan istivānuń sırrını
Tut kulaqda bu me’ ānī dürrini³⁴⁸

Bize dimişdür ḥorūs-ı ‘arş var
Her namāz vaktinde bańlar āşikār

Dinlegil bu sözi iy şāhib-naẓar
Tā ḥorūs-ı ‘arşdan alasın ḥaber³⁴⁹

‘Arş Ādemdür didüm rüşen saña
Pes ḥorūsuń sırrın aña şorsaña

530. Kā ’inātuń Ādem el-Ḥaḳḳ cānıdır
‘İlmi gönül derdinüń dermānıdır³⁵⁰

(Y15a) Dünye vü ‘uḳbā ne kim var az u çok
Ādem u Ḥātemden artuḳ kimse yok³⁵¹

(M74a) (A33b) Anuń eczāsıdır eşyā külldür ol
Ḥāşıl it ‘ilmin dilerseñ toḡru yol³⁵²

Ādemüń faẓl u kemālin dört kirāb
Bildürür tā gide gözününden ḥicāb

Ġayr-ı āẓīne vü āẓīne namāz
Ottuz ikki farz idüpdür bī-niyāz³⁵³

535. Ottuz ikki nuḳḳ izāsında i yār
K’Ādemüń yüzinde yazdı Kirdgār³⁵⁴

347 ḥabīb: ḥabibi A.

348 Tut: Dut A.

349 Dinlegil bu sözi: Gel bu sırrı dińle Y.

350 Kā’inātuń nuḳḳ-ı Ādem cānıdır A ; Sözlari derd ehlinüń dermānıdır A, Y.

351 Ādemī ādemdür ayruḳ kimse yok A, M.

352 toḡru: toḡrı A. Beyit Y’de der-kenardadır.

353 Beyitten sonra Āda: Ġayr-ı āẓīne on yidi rek’at ve āẓīne gün on biş rek’at farz oldı tā kim ottuz iki rek’at ola. M’de der-kenarda: Ya’ nī ḡāhī kāf u ḥī ḡāh lām u bī Ḥaḳḳ yüzinde yazdıḡı ḥatlar gibi.

354 Kirdgār: āşikār Y.

On yidi rek^ç at hâzarda farz-ı Hakk
Kıl seferde on bir oldu karz-ı Hakk³⁵⁵

Oldı yigirmi sekiz rek^ç at tamâm
Aḥmedüñ nuṭṭınca ya^ç nî ve's-selâm³⁵⁶

Şûretüñ sırrın beyân eyler namâz
Bu sebebden farz olupdur kış u yâz³⁵⁷

Çün Ḥalîlu'l-lâh bu şekle buldı yol
Şaçını fi'l-hâl ikki böldi ol

540. İkki dürlüdür ḥorûs-ı tâc-dâr
Tâci ikki pâre vü bir pâre var³⁵⁸

İkki pâre çün otuz ikki olur
Biri yigirmi sekizi bildirür³⁵⁹

(A34a) (Y15b)

Ḥâl diliyle hoş beyân eyler faşîḥ
Añlayanlar işidür anı şarîḥ³⁶⁰

Ya^ç nî dir ^ç âkil şu kim maḥşüddur
Biri Âdem birisi Maḥmüddur³⁶¹

Ḥilḳat-i insân u eşyâ ser-be-ser
Hoş virür Ḥâtemden Âdemden haber³⁶²

545. Tâc-ı Hüdḥüd bir iken iy nev-cüvân
İkki pâre niçün olur nâgihân³⁶³

Dimek olur Âdem ü Maḥmûdı bul
Ol ikisine ki birdür var ḳul ol

355 Bil on bir seferde oldu farz-ı Hakk A. A'da der-kenarda: *قال ع م: من أتم الصلوة في سفر فقد عصى* [Aley-hi's-selâm dedi ki: Kim seferde namazı tam olarak/kısaltmadan kılsa isyan etmiş olur.]

356 Oldı: K'ola A, Y.

357 eyler: ider M.

358 ḥorûs-ı tâc-dâr: ḥorûs iy tâc-dâr A.

359 çün otuz iki: otuz iki çün M, Y ; Biri: Birisi A, Y ; sekizi: sekiz A, Y.

360 eyler: ider M.

361 şu: şol A ; Birisi Âdem biri Maḥmüddur A.

362 insân u eşyâ: eşyâ vü insân Y.

363 bir iken: bir kez A.

(M74b)

Âdemi vü Hâtemi biz bulmuşuz
Ol vaşat ümmet ki işitdün bizüz³⁶⁴

Hilkat-i eşyâ ser-â-ser bang-ı namâz
Virür ammâ degme kişi aılamaz

Bu cihetden didi şâh-ı enbiyâ
Her ne vaktin kim müezzîn baılaya

550. İşidür eşyâ ol âvâzı tamâm
Muştafânuñ rûhına bizden selâm³⁶⁵

Tutmuşam cânım yüzini yüzine
Ser-be-ser vârum fedâdur sözine³⁶⁶

(A34b) (Y16a)

Dîn-i İslâm andan oldı âşikâr
Şer^c anuñdur turduğınca rûzigâr³⁶⁷

HilKate yol bulmayınca iy cüvân
Ehl-i a^c râf olımazsın bî-gümân³⁶⁸

Çün lügatde ^cörfdür tâc-ı ħorûs
Cem^c-i örf a^c râf geldi bî-füsüs³⁶⁹

555. ^cÂrif ol bil ^cörfi iy yâr-i ħakîm
Bulmak isterseñ sırât-ı müstaķîm³⁷⁰

Vâlî-i şehri-i velâyet Murtażâ
Kim aña tevķî^c olupdur hel etâ³⁷¹

364 biz bulmuşuz: bir bilmişüz M. Beyitten sonra A'da: وَيَكُونُ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ [Ve işte böyle, sizi ortada yürüyen bir ümmet kıldık ki, siz bütün insanlar üzerine adalet örneği ve hakkın şahitleri olasınız, Peygamber de sizin üzerinize şahit olsun. (Bakara, 2/143)]

365 Beyitten sonra A'da: يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ [Göklerde ve yerde olanlar O'nu tesbih etmektedirler. (Haşr, 59/24)] ve ^caklı ve cânı olmayan tesbih itmez ve mü'ezzin âvâzın işitmez.

366 Tutmuşam: Dutmuşam A, Y; Ser-te-ser cânım fidâdur özine Y.

367 turduğınca: durduğınca A.

368 a^c râf olımazsın: ^cirfân olmayasın A, Y.

369 geldi: oldu A.

370 ^cörfi: ^cörf A; sırât-ı müstaķîm: sırâtı'l-müstaķîm A, Y. Beyitten sonra A'da: هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَّذْكُورًا [Gerçekten insan üzerine zamandan öyle bir müddet geldi ki o zaman o, anılmaya değer bir şey değildi. (İnsân, 76/1)]

371 Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir.

Ahmed eydür lâ fetâ illâ ‘Alî
Şâbit oldu naşşile k’oldur velî³⁷²

Ol kelâmu’l-lâh-ı nâtık gör ne dir
Sâķî-i kevşer cüvânmerd-i dilîr

Didi a‘ râf erlerinden bir erem
Ol cihetden dîn yolında mehterem³⁷³

560. Key ‘aceb yirdür bu a‘ râf iy cüvân
Cennet ü nâr ortasında bî-gümân³⁷⁴

(A35a) (Y16b) Ya‘ nî hîlkat sırrına her kim ire
Cennet ü nâr ehlini rûşen göre³⁷⁵

(M75a) Anlaruñla söyleşe bî-perde ol
Nicesi söyleşmesün çün buldı yol³⁷⁶

Didi ‘örf at yalıdur ba‘ zı ‘Arab
Ya‘ nî hâtt-ı istivâyı kıl taleb

Kim anuñla bilinür esrâr-ı dîn
Anuñ ile bulunur ‘ilme’l-yaķîn³⁷⁷

565. Gör ne rûşen ‘ilmdür iy merd-i râh
Kim kamu eşyâ buña olmuş güvâh³⁷⁸

Añlayanlar söyleşür eşyâ ile
Münkir olanlar alısar vâyile

372 Beyitten sonra A’da: إلا على لا سيف إلا ذو الفقار [Aliden başka yiğit zülfikardan başka kılıç yoktur. Bkz. *Bihâru’l Envâr*, XL, 87]

373 ol cihetden: bu sebebden Y ; yolında: yolına M ; mehterem: rehberem Y. Beyitten sonra A ve Y’de: قال: على كرم الله وجهه: أنا من رجال الأعراف [Ali k.v. dedi ki: Ben Araf erlerindenim. Bkz. *Bihâru’l Envâr*, XXXVI, 351]

374 Beyitten sonra A’da: وَعَلَى الْأَعْرَافِ رَجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسَيِّئِهِمْ [A’raf üzerinde de her iki taraftakileri simalarından tanıyan kişiler vardır. (A’raf, 7/46)]

375 Ya‘ nî hîlkat: Kim ki bu a‘ râf Y.

376 söyleşe: söyleşür A, Y.

377 Anuñ: Hem anuñ A, Y.

378 ‘ilmdür: ‘ilm olur A, Y ; buña: aña A. Beyitten sonra A’da: الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ [Yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılmış bulacakları... (A’raf, 7/157)]

Her kime şâh-ı ‘Arab maşşûd ola
 ‘Âkıbet hâli anuñ maḥmûd ola
 Zülfi anuñ ‘urvetü’l-vüşkâ-yı dîn
 Vechinüñ ḥaṭṭı nedür ḥablü’l-metîn³⁷⁹
 ‘Urve şol ipdür kim ol kıldan olur
 Bu sözi Aḥmedden artuḳ kim bilür³⁸⁰

570. Cum‘ anuñ sırrın işit andan ki tā
 Olmayasın Ḥaḳḳ Te‘ âlâdan cüdâ³⁸¹

(A35b) (Y17a)

Didi bir âyîne Cibrîl-i emîn
 Aldı geldi şâf u beyzâ vü mübîn³⁸²

Didi bu âyinedür Cum‘ a günü
 Ḥaḳḳ saña viribidi ancaḳ buni³⁸³

Hem senüñ hem ümmetüñ bayrâmıdır
 Ḥaḳḳ Te‘ âlânuñ saña in‘ âmıdır³⁸⁴

Aḥmedüñdür Cum‘ a iy yâr Aḥmedüñ
 Aḥmedüñdür ḥuṭbe tekrâr Aḥmedüñ

575. Aḥmedüñ Ḳur‘ân u esrâr Aḥmedüñ
 Aḥmedüñ mi‘ râc u dîdâr Aḥmedüñ³⁸⁵

Âyîne geldüğine Cum‘ a sebep
 Bu ki yüzin anda gösterdi Çeleb³⁸⁶

379 Beyitten sonra A'da: فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى [O gerçekten en sağlam kulpa yapışmıştır. (Lokmân, 31/22)]

380 şol: bir Y.

381 Beyitten sonra A'da: الجمعة الآخر فاعليه الجمعة: قال ع م: من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فاعليه الجمعة: [Aleyhi's-selâm dedi ki: Allah'a ve kıyamet gününe inanan kişiye Cuma farzdır. Bkz. Dârakutnî, *Sünen*, II, no:1558.]

382 şâf u beyzâ vü mübîn: şâfi beyzâ-ı mübîn A, şâf beyzâ vü mübîn Y. Beyitten sonra A ve Y'de: قال عليه السلام: جئني جبرائيل وفي كفه مرأت بيضاء، قال: يا محمد! هذه الجمعة يعرضها عليك ربك لتكون لك عيداً ولأمتك من الميزد [Aleyhi's-selâm dedi ki: Cebrâil, avucunda beyaz bir aynayla bana geldi ve dedi: Ey Muhammed! Bu Cuma'dır. Rabbin bunu senin ve senden sonra gelecek olan ümmetin için bayram olarak takdir etti. O, bizim katımızda, günlerin efendisidir. Biz onu *yevmü'l-mezîd* olarak adlandırırız. Bkz. İbn Mâce, "İkâme", 79.] fe'fhem.

383 -M.

384 Beyitten sonra A'da: قال الله تعالى: في كل جمعة ستة مئة ألف عتق من النار [Allahu Teâlâ dedi ki: Her Cuma altıyüz bin kişi cehennemden çıkar.]

385 Ḳur‘ân u: Ḳur‘ân A ; dîdâr: dîzâr A.

386 geldüğine: geldüğine M.

- Ottuz ikki Cum‘a gün olur namâz
Şûretüñ nakşı gibi iy serfirâz
- (M75b) Her ki bu gözgüde görmez yüzini
Bî-ḥaber ḳalur bilmez özini³⁸⁷
- (Y17b) Cum‘a gün zâhir olur ‘arş-ı mecîd
Bu sebebdan adıdur yevmül-mezîd³⁸⁸
- (A36a) 580. Ya‘nî Âdem kim odur ‘arş-ı Hüdâ
Añla e’r-raḥmân ‘alâ’l-arşı’s-tevâ³⁸⁹
- Âdemi Ḥaḳḳ Cum‘a gün yaratdı dir
Bu sözi añla nebîden iy dilîr³⁹⁰
- Bilesin tâ ‘arş-ı Ḥaḳḳdur Âdemi
Göresin anda nuḳûş-ı ‘âlemi³⁹¹
- Cum‘a gündür va‘de-i dîdâr-ı Ḥaḳḳ
Cum‘a ḳıl bul Âdemi dîdâra baḳ³⁹²
- Âdemüñ yüzini ol gözgüde gör
Diler iseñ cennet ola saña gür³⁹³
585. Her kim ol gözgüde görmez Âdemi
Dîv-i mel‘ündür degüldür âdemî³⁹⁴
- On yidi rek‘at ḥazarda farz-ı Ḥaḳḳ
Ḳıl seferde on bir oldı ḳarz-ı Ḥaḳḳ³⁹⁵

387 özüni: özüni A, Y.

388 zâhir olur: olur zâhir A.

389 Ya‘nî k’Âdem ol durur ‘arş-ı Hüdâ M ; Añla: Okı Y.

390 Beyitten sonra Âda: الجمعة وفيه النّحة وفيه الضّعفة [Aleyhi’s-selâm dedi ki: خلق الله تعالى آدم في يوم الجمعة وفيه الضّعفة وفيه النّحة. Bkz. Müslim, “Cum’a”, 18.] Allah Âdem’i Cuma günü yarattı. Üfleme o gündedir, çılgılık o gündedir. Bkz. Müslim, “Cum’a”, 18.]
[ve aleyhi’s-selâm dedi ki: Arş Cuma günü ortaya çıkar. *Câmiü’l-Tirmizî*, Hadis no: 2488] الجمعة [ve aleyhi’s-selâm dedi ki: Güneş, Cuma gününden daha hayırlı bir günde doğmuş değildir. Bkz. *Meşâhatu ibn-i Tuḥmân*, Hadis no: 117.]

391 ‘âlemi: Âdemi M ; anda: andan Y.

392 M’de der-kenarda: لا تقوم الساعة إلا يوم الجمعة [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Kıyamet ancak Cuma günüdür. Bkz. *Bihâru’l-Envâr*, LXXXVI, 274.]

393 yüzini ol gözgüde: yüzünü ol gözgüde A.

394 gözgüde: gözgüde A, Y.

395 Bu beyit Y nüshasında 588. beyitten sonra gelmiştir.

On yidi rek^c at hâzarda kıl namâz
 Cum^c a gün on biş ki tâ keşf ola râz
 İkkisi ottuz iki olur hemân
 ‘Arş-ı Âdemden virür saña nişân³⁹⁶

(A36b) (Y18a)

Oldı yigirmi sekiz iy nâmver
 Virdi Qur’ânun hürûfindan haber

590. Çün namâzı şorisarlardur saña
 Erken anuñ yarağını görseñe³⁹⁷

Kılduğundan mı şorisarlar hemân
 Bil ki sırrın dağı şorarlar inan³⁹⁸

Fazl-ı Hâkdan bilinür sırr-ı şalât
 Sırr-ı şavm u hacc u ihrâm u zekât³⁹⁹

(M76a)

Cum^c a gündür nefḥa-i şûr i cüvân
 Cum^c a gündür va^c de-i hûr u cinân⁴⁰⁰

Hem kıyâmet aña bu günde kopar
 Bu günün sırrı firâvândur i yâr

595. *Câvidân-ı nâmede* var iste bul
 K’Ahmede ümmet olasın Fazla kıl⁴⁰¹

Câvidân-ı nâmedür hablu’l-metîn
 İste bul yapış kim olasın emîn⁴⁰²

İste kim te’vîl-i Qur’ân andadur
 Cehl şayrusına dermân andadur⁴⁰³

396 virür saña: saña virür A. A nüshasında bu beyitten sonra neşrimizdeki 586. beyit gelmiştir.

397 Erken: Bu gün Y ; görseñe: kılsaña A.

398 Kılduğundan: Kılduğundan M ; Kılduğun mı şorisarlardur hemân Y’de der-kenarda. M’de der-kenarda: قال ما يحاسب به العبد الصلوة [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Kulun ilk hesaba çekileceği şey namazdır. Tirmizî, “Salat”, 305; Nesâî, “Salât”, 9]

399 sırr-ı şavm u sırr-ı ihrâm u zekât A. M’de der-kenarda: لا جناح عليكم ان تقصروا من الصلوة [Namazı kısaltmanızda size bir vebal yoktur.] Kur’ân’da Nisa sûresi 101. Ayeti: فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ

400 nefḥa-i: nefḥ-i Y.

401 Câvidân-ı nâmede: Câvidânî nâmeyi A, Y.

402 Câvidân-ı nâmedür: Câvidânî nâmedür Y.

403 Bu beyitin mısraları A nüshasında ber-akstir. Bu iki beyit Y’de ber-akstir.

- Bu kadar didük kalanın bî-ḥicāb
Şerḥ ide men ‘ indehū ‘ ilmu’l-kitāb⁴⁰⁴
- Dīnle şundan k’andadur ümmü’l-kitāb
İdesin tā dīn u mezheb iktisāb⁴⁰⁵
- (Y18b) 600. Dīn-i Âdem dīn-i Aḥmed dīn-i Ḥaḳ
Ḥāşıl it k’olmayasın Ḥaḳdan ırak⁴⁰⁶
- Ḥaḳḳ Te‘ âlâdan müselmân u yehūd
Bütperest u gebr u tersâ vü hünūd⁴⁰⁷
- (A37a) Enbiyâ vü evliyâ vü aşfiyâ
Buldı Âdem şüretini bî-riyâ
- Nuṭḳ u şüret degdi Âdemden saña
Muḥtelif olmadı şüret görseñe
- Bâınuñ zâhirleyindür bî-ḥilâf
Pes nedendür dīnde bunca iḥtilâf⁴⁰⁸
605. Ger bilür iseñ bu esrârı eyit
Bilmez iseñ eydelüm Ḥaḳdan işit⁴⁰⁹
- Ottuz ikki kelimedür ‘ ilm u cehl
Bu sözi añlar şular kim ola ehl⁴¹⁰
- Aşl-ı eşyâdur ḥurûf-ı lem yezel
Anlaruñdur emr u nehy u ‘ aḳd u ḥal⁴¹¹

404 ‘ ilmu’l-kitāb: ümmü’l-kitāb A, Y.

405 k’andadur: k’ondadur A. M’de der-kenarda: إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ [Doğrusu Allah katında din, İslâm’dır. (Âl-i İmân, 3/19)]

406 İltmedi kimse bu Âdemden sebak Y.

407 hünūd: ‘ unūd A.

408 dīnde bunca: bunca dīnde A. Beyitten sonra A’da ve M’de der-kenarda: قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ وَ عَلَى صُورَتِ الرَّحْمَنِ [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Allahu Teâlâ Âdem’i kendi sureti üzerine ve Rahman sureti üzerine yarattı.] Bkz. Buhârî, “İsti’zân”, I; Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 379 Müslîm, “Birr”, 115; Ahmed b. Hanbel, II, 244, 251, 315, 323, 434.

409 eyit: iy yigit M.

410 kelimedür: ḥarfededür A, ḥarfdür Y.

411 Ol ki yokdur zâtına ḥaḳ u ḥalel A, Y.

- (M76b) Luṭf u ƙahruñ ‘illetidür bî-gümân
Ḥayr u şer işleden anlardur hemân⁴¹²
Bunca dîn u mezheb u millet ki var
Ġarƙ-ı deryâ-yı ħurûf oldu bular⁴¹³
- (Y19a) 610. Kimi yoldan ƙor kimi hâdî olur
Ḥayr u şerr Ḥaƙdan didükleri budur⁴¹⁴
Çün gönül tahtında sultândur ħurûf
Ḥükmi cārîdür ne ƙılsa bul vukûf⁴¹⁵
- (A37b) Nâfi‘ oldur zârırdur hem şöyle bil
Gel cemâliyle celâlin añağıl⁴¹⁶
Ƙudret-i ƙabzındadır eşyâ tamâm
Ḥüküm anuñdur yirde gökde ve’s-selâm⁴¹⁷
Tañrı nuṭƙıdur kelâmuñ iy yigit
Şüret-i Ḥaƙdur yüzün Ḥaƙƙ söz işit
615. Nuṭƙ u şüret bilinicek bî-ħilâf
Ƙalmaya bâtında daħı iħtilâf⁴¹⁸
Bâtınuñ zâhirleyin ma‘ mür ola
Gide şübhe ikkisi bir nûr ola⁴¹⁹

412 Beyitten sonra A'da: قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [De ki: Hepsi Allah'tandır. (Nisâ, 4/78)]

413 mezheb u millet: millet u mezheb Y ; bular: iy yâr A, Y.

414 kimi: kime A, Y. M'de der-kenarda: يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا [Allah onunla birçoklarını şaşırır, yine onunla birçoklarını yola getirir. (Bakara, 2/26)] Beyitten sonra A'da: لَا يَأْمُرُ اللَّهُ بِالْعِصْيَانِ إِلَّا الْمُتَابِعِينَ [Allah'ın tuzağından emin mi oldular? Ziyana uğrayan topluluktan başkası, Allah'ın tuzağından emin olmaz. A'râf, 7/99]

415 Bu beyit Y'de der-kenardadır. Beyitten sonra A'da:

نطق آدم مى و دو نطق خداست

پیش ابلیس حکایت نیست رامت

[Âdem'in nutku otuz iki nutktur, İblis'in nezdinde bu hikaye doğru değildir.]

416 Nâfi‘ oldur zâr oldur şöyle bil A, Y ; añağıl: añağıl M.

417 Bu beyit Y'de der-kenardadır.

418 -M. daħı: hergiz Y.

419 ola: olur A ; şübhe: zulmet A.

Dîn ü mezheb bir ola zûlmet gide
 Qalmaya bir ğayr-ı millet dünyede⁴²⁰

Her ne söz kim geldi gökden iy cüvân
 Ottuz ikkiden mürekkebdür hemân

Ottuz ikki harfdür aşl-ı kelâm
 Ol ki Âdem Hâkdan öğrendi tamâm⁴²¹

620. Ottuz ikki âyeti vechüñde bul
 Tâ bulasın ottuz ikki nuṭṭa yol

Ottuz ikki harfdürür esmâ-i küll
 Ottuz ikkiyi yaḳîn insânda bul⁴²²

Ottuz ikkidür hurûf-ı lem yezel
 Ol ki yoḳdur zâtına ḥarḳ u ḥalel⁴²³

(A38a) (Y19b) Hâḳḳ Te‘âlâ gibi şüretten berî
 Likin oldur ḳamunun şüretgeri

(M77a) Hâḳḳ gibi eşyâya olmuştur muḥîṭ
 Her ne kim var aña olmuştur ḥalîṭ⁴²⁴

625. Ger dir iseñ nuṭṭ otuz ikki degül
 Kâ’inâtı iste vü bir daḥı bul

Ger bulursañ bir daḥı direm saña
 Yüzüñi bundan çevürgil dut aña⁴²⁵

420 Beyitten sonra A'da ve M'nin der-kenarında:

چون بیاید عسی حق از سما

دین یک گردد بفرمان خدا

[İsa gökten geldiği zaman, Allah'ın emriyle -dinleri- tek bir din yapar.]

421 Âdem Hâkdan: Hâkdan Âdem Y.

422 Bu beyit Y'de der-kenardadır.

423 Anlaruñdur emr u nehy u ‘akd u ḥall A, Y. A nüshasında beyitlerin sıralanışı 621, 619, 620, 622 şeklindedir.

424 Beyitten sonra A'da: لَا تَذَرُكَ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ [Gözler onu göremez, O ise bütün gözleri görür. (En'âm, 6/103)] وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ [O her şeyi ihata eder.]

425 çevürgil dut: çevür dutğıl A, Y. M'de der-kenarda:

گر بیایی غیر ازین سی و دو شی

بگذر ازین روی خود را کن بوی

[Eğer bu otuz ikiden başka bir şey bulursan, bundan geç ve yüzünü ona çevir.]

Şekki yokdur bu sözün Hağdur inan
Nuṭṭ-ı Âdem ottuz ikkidür hemân⁴²⁶

Gökden ottuz ikki inmişdür i yâr
Lâ-cerem muḥkem bulardur âşikâr

Bunlara vardur şebîh iy hoş-likâ
Şöyle kim bir zâğ ötügen dise kâ⁴²⁷

630. Ol seçilmez kâ mıdır yâ ğâ mıdır
Her şebîhün aña kim hükmi budur
Şöyle olmuş birbiriyle muttaşıl
Kim seçilmez vahdetinden şöyle bil⁴²⁸

Sen şebîhi muḥkeme ḥaml it i yâr
Kâ veyâ ğâdur seçilmezse ne var⁴²⁹

Vahdetdendür ki fark olmaz bular
Şanma ottuz ikki nuṭṭuñ gayrı var⁴³⁰

Nuṭṭ artuḳ degül ottuz ikkiden
‘Alleme’l-esmâ okımazsın neden

(A38b) (Y20a) 635. Âdem u eşyâ bunı söyler hemân
Ger degül dirseñ getür göster nişân
Nefsünü bilmek dilerseñ gel beri
K’olmayasın ğâh dîv u ğâh perî⁴³¹
Ottuz ikki nuṭṭa yol bul i cüvân
‘Âlem-i ma’ nâdan isterseñ nişân⁴³²

426 Şekki yokdur bu sözün: Şekk degüldür bu söze Y. Hağdur: direm A.

427 dise: diye Y.

428 Bu beyit Y’de der-kenardadır. şöyle: öyle A.

429 seçilmezse: seçmezseñ A, M ; sen: her A.

430 Bu beyit Y’de der-kenardadır. Vahdetdendür: Vahdetindendür A, Y.

431 ğâh: geh A.

432 Bu iki beyit Y’de der-kenardadır. Bu beyitten sonra A’da: *الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ* [Bugün biz onların ağızlarını mühürleriz de neler kazandıklarını bize elleri söyler, ayakları da şahitlik eder. (Yâsîn, 36/65)]

- Ma' niye şüret didiler dâlldür
Bu sözi aňlamayanlar dâlldür⁴³³
- (M77b) Nuţk ma' nâdur aña şüret delil
Añla kim olmayasın h'âr u zelil⁴³⁴
640. 'Azım u pey üstinde et cild u tamar
Ottuz ikki nuţk izâsında i yâr
Elün ayağın topuğın kolların
Yuduğın ma' nâya şâhiddür senün⁴³⁵
Göz kulağ ağız burun u diş yiri
Saña virürler tanıklık her biri⁴³⁶
Çün gözün var Hakk seni kılmadı kör
Şüret-i Havvâda yiddi satrı gör
Şaç bir kaç ikki kirpik dört haţ
Yiddi haţdur her biri dört bî-galaţ
- (A39a) 645. Od u yil toprağ u şudur iy cüvân
Dört yidi yiggirmi sekkizdür hemân⁴³⁷
Ya' nî Qur'ânun hurûfinca iy yâr
K'Ahmed andan kıldı dîni âşikâr
- (Y20b) Yiddi haţ olur sekiz k'ez istivâ
Sırrını Hağdan bilürseñ tãlibâ⁴³⁸
Dört sekiz ottuz iki olur i yâr
Nuţk u şüret sırrı olur âşikâr⁴³⁹

433 Bu sözi aňlamayanlar: Aňlamayanlar bu sözi A.

434 Nuţk ma' nâdur: Nuţk u ma' nâdur M ; olmayasın: kalmayasın A, Y.

435 Yuduğın: Yuduğın M ; senün: añın A. Beyitten sonra A'da: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَىٰ تَابِ آيَاتِهَا الَّذِينَ آمَنُوا [Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın. Başlarınızı mes-hedin, iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. (Mâide, 5/6)]

436 Göz ağız bîñi kulağ diş yiri A, Göz ağız burun kulağdır diş yiri Y.
Saña tanıklık virürler her biri A, Y.

437 toprağ: toprak A ; iy cüvân: bî-gümân A, Y.

438 bilürseñ: bilürsin A. Beyitin mısraları A nüshasında ber-akstir.

439 olur: oldı M, Y.

Ottuz ikki haṭṭı bî-çün ü çerā
 Âdemün yüzinde yazmışdur Hüdā⁴⁴⁰

650. Tā ki ola ma‘ nāya şüret delîl
 Anlasañ olmayasın h‘ār u zelîl⁴⁴¹

Bu sebebdendir didi dînün devleti
 Şüret-i Raḥmāndur Âdem şüreti⁴⁴²

Şüretünden ger haberdār olasın
 Merd-i ma‘ nā ehl-i dîdār olasın⁴⁴³

Şüretinden bî-haber gümrāh olur
 Dîv-i müşrik rānde-i dergāh olur⁴⁴⁴

(M78a) **Mev‘ ize**⁴⁴⁵

Gel berü iy tālib-i dîdār-ı Hāk
 ‘Işk kitābından okuğıl bir varak⁴⁴⁶

655. ‘Işk imiş eflāki sergerdān iden
 ‘Işk imiş yıldızları ḥayrān iden

(A39b) Bî-ḳarār itmiş çehār erkānı ‘ışk
 Ḳul idinmiş bende vü sulṭānı ‘ışk⁴⁴⁷

(Y21a) Hākka vāşıl ‘ışkla olmuş enbiyā
 Yolda menzil ‘ışkla almış evliyā⁴⁴⁸

440 haṭṭı: nuṭkı Y. M’de der-kenarda:

حق تعالى چون کل آدم سرشت
 سی و دو خط بر رخ آدم نوشت

[Hak Teâlâ Âdem’in çamurunu yoğururken onun yüzüne otuz iki hattı yazdı.]

441 Bu beyit Y’de der-kenardadır. ki: kim A ; olmayasın: kalmayasın A, Y.

442 M’de der-kenarda: [Aleyhi’s-selâm dedi ki: قال عليه السلام: خلق الله تعالى آدم على صورته وعلى صورة الرحمن: Allahu Teâlâ Âdem’i kendi sureti üzerine ve Rahman sureti üzerine yarattı.] Bkz. el-Buhârî, “İsti’zân”, 1; Aclûnî, *Keşfu’l-Hafâ*, I, 379 Müslim, “Birr”, 115; Ahmed b. Hanbel, II, 244, 251, 315, 323, 434.

443 Şüretünden: Şüretinden M.

444 Beyitten sonra A’da: [سُبْحَانَ اللَّهِ أَسْزَى بِغَيْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا] [Kulu Muhammed’i geceleyin, Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah, her türlü noksan sıfatlardan münez-zehtir. (İsrâ, 17/1)]

445 Y.

446 berü: beri M.

447 bende vü sulṭānı: bende-i sulṭān A.

448 olmuş: aldı Y ; almış: aldı Y.

Her kim ol ‘âşık degül insân degül
Derdi anuñ kâbil-i dermân degül

‘Âşık u ma‘şûk u ‘ışk u âh u zâr
Şey’-i vâhiddür hakîkatde i yâr

660. Her kim ol bir şürete ‘âşık olur
Hatt-ı Hâkdur kim anı şeydâ kılar⁴⁴⁹

‘Âşık-ı seb‘a’l-meşânî oldı çün
Dîn ü dünyâ cân virür anuñ içün⁴⁵⁰

Hîç bildüñ mi nedendür işbu hâl
Kim olur bî-çâre ‘âşık bî-mecâl⁴⁵¹

Anı ‘âşık eyleyen kimdür Hüdâ
Nağş-bend olur mı nağşından cüdâ⁴⁵²

(A40a)

Şandı ‘âşık sevdügi göz kaş imiş
Bilmedi k’ol nağş olan nağşkâş imiş⁴⁵³

665. Hüsn ü vech ü çeşm ü ebrû zülf ü hâl
Zât-ı Hâkdandur k’aña yokdur zevâl⁴⁵⁴

449 Beyitten sonra A'da: ‘İşk kelimedür gönülde dâ’im seyr ider gâh maḥbûbla söyleşmek fikrindedür ve gâh vişâl müyesser ola der ve gâh rakîb helâk olsa der ‘alâ hâzâ.

450 Beyitten sonra A'da:

عاشق سی و دو است هم سی و دو
بارها گفتم من این معنی بتو
[Otuz ikiye aşık olan da otuz ikidir. Bu manayı sana defalarca söyledim.]

451 Bu iki beyit A'da ber-akstır.

452 Nağş olur mı hiç nağşından cüdâ A. Beyitten sonra A'da:

بر نقش خود است فتنه نقاشش
کس نیست درین میانه تو خوش باش

آنکه عاشق کرده است او را خداست
نقش بند از نقش پنداری خداست

[Nakkaşının fitnesi kendi nakşı üzerinedir, ortada başka kimse yoktur sen hoş tut kendini. Onu aşık eden Allah'tır. Sen nakşı yapanı nakıştan ayrı sanırsın.]

453 k'ol nağş olan: ki ol nağş hem A.

454 vech ü: vech A ; zülf ü hâl: zülf-i hâl A ; Zât-ı Hâkdur kim aña yokdur zevâl A ; k'aña yokdur: kim aña yok Y.

- Didi söyler Hakk Te‘âlâ remz ile
Remz ile gelür bu âyetler dile⁴⁵⁵
- (Y21b) Remz idüp söyler ene'l-Hakk göz ü kaç
Bu sözi fehmi it ki şimdi oldu fâş⁴⁵⁶
- Bil ki zerrât-ı cihândan iy yigit
Leyse gayru'l-lâhi fi'd-dâreyn işit⁴⁵⁷
- (M78b) Hakk cemilem çün severem dir cemâl
Seven ol sevilen ol bî-kîl u kâl⁴⁵⁸
670. Her ki bu ma‘nâdan almışdur haber
Gayr görmez kande kim kılsa nazâr
- Gayra hergiz kimse ‘âşık mı olur
Gayr olan sevgüye lâıyk mı olur
- Yir ü gök eşyâ kâmu bir nûrdur
Gayrı yok anuñ içün ma‘mûrdur⁴⁵⁹
- Ottuz ikki nuṭkı bir nûr anlağıl
‘Âşık u ma‘şûk olardur şöyle bil⁴⁶⁰
- (A40b) Mü‘minüñ mir’ati mü‘mindür görür
Yâr yüzinde yüzine hayrân olur⁴⁶¹
-
- 455 Beyitten sonra A'da:
آدمی زاد این همه حسن و جمال
از کجا دارد ز ذات بی زوال
[Âdemoğlu bu güzelliği nereden buldu? Sonsuz Zât'tan.]
- 456 A'da mısralar ber-akstir.
- 457 cihândan: cihânda M ; gayru'l-lâhi fi'd-dâreyn: fi'd-dâreyn gayru'l-lâhi A. Beyitten sonra A'da: وَمَا كَانَ
لِنَبِيِّ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَخِيَا أَوْ مِنْ وَرَائِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا [Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde
arkasından konuşur. Yahut da bir elçi gönderir. (Şûrâ, 42/51)]
- 458 Seven ol sevilen ol: Seven u sevilen ol M, A. Beyitten sonra Y'de ve M'nin der-kenarında: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ
يُحِبُّ الْجَمَالَ [Allah güzeldir, güzelliği sever. Müslim, “İmân”, 147.] A'da bu beyitten sonra yukarıdaki
ayetin devamı gelmektedir: فَيُوجِي بِأَذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [İzniyle ona dilediğini vahyeder. Şüphesiz ki
O çok yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir. (Şûrâ, 42/51)]
- 459 Gayrı: Gayr M.
- 460 nuṭkı: nûrı M ; Otuz iki nuṭk ol nûr anlağıl A ; olardur: oldur M.
- 461 Bu beyit Y'de neşrimizdeki 676. beyitten sonra gelmiştir. Yâr yârûñ yüzine hayrân olur A ; yüzinde:
yüzinden Y. Beyitten sonra A ve Y'de: قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْمُؤْمِنُ مَرَأَتُ الْمُؤْمِنِ [Nebî aleyhi's-selâm dedi
ki: Mümin müminin aynasıdır.] Bkz. Ebû Dâvûd, “Edeb”, 57.

675. Yüsufuñ vechine idenler nazar
Bu cihetden oldu elden bî-ḥaber⁴⁶²
- El nedür kim cânın añmaz ‘ışk eri
Bî-ḥaber olur özinden ‘ışk eri⁴⁶³
- (Y22a) Bu sebebdendür eger ‘ışk-ı mecâz
Pâk ise tâ‘ at olur iy serfirâz⁴⁶⁴
- Pâk bâz ol pâk bâz iy pâk-dîn
Âdemî ol olmağıl dîv-i la‘în⁴⁶⁵
- Pâk bâz olmayan ebterdür cemâd
Ḥaḥḥ dimişdür bu söze kıl i‘timâd⁴⁶⁶
680. Aḥmed eydür muşḥafa arı nazar
Efḍal-i a‘ mâl olur iy nâmver⁴⁶⁷
- Çünkü ‘âşıklar begidür Muşṭafâ
‘İşkî andan öğren isterseñ şafâ
- Kelime-i takvâ imâm-ı pâk-dîn
Sîn u tâḥâ rahmeten li‘l-‘âlemîn⁴⁶⁸
- Buyurur pâk it nazar oğlanlara
Zîrâ Ḥaḥḥ levni virildi anlara⁴⁶⁹

462 idenler: itdiler A.

463 olur: ider A, Y.

464 Pâk ise: Pâkse A, Pâk ola Y.

465 Beyit Y’de der-kenardadır.

466 Pâk bâz olmayan: Olmayanlar pâk Y ; söze: sözi M.

467 a‘ mâl olur: a‘ mâldür A, M. A nüshasında bu iki beyit ber-akstir.

468 Yâsîn u tâḥâ rahmetu’l-lâhi li‘l-‘âlemîn A. Beyitten sonra Aḍa: وَالزَّعْمُ كَلِمَةُ التَّقْوَى [Onları takva sözleri üzerinde durdurdu. (Fetih, 48/26) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. (Enbiyâ, 21/107)]

469 Buyurur pâk it nazar: Pâk it didi nazar Y. Zîrâ: Zîrâ M. levni virildi anlara: levnin virüpdür bunlara A, Y. Beyitten sonra Aḍa: إِنَّهُ لَفَرَّانٌ كَرِيمٌ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ [Allah dedi ki: O, elbette şerefli bir Kur’ân’dır. Korunmuş bir kitaptır. Ona temizlenenlerden başkası el süremez. (Vâkı’a, 56/77-79)] [Ve aleyhi’s-selâm dedi ki: Tüyü bitmemiş gence bakmaktan sizi sakındırırım. Çünkü onlarda Allah’ın rengi gibi renk vardır.] Bkz. Aynu’l-Kuzât, *Tembidât*, Tahran: Menüçehr, thsiz, s. 294.

(M79a) (A41a)

Muşhaf-ı Hâkdur tahâret birle bak
K'olasın dîv-i mülevveşden ırak⁴⁷⁰

685. Şâh-ı hûbân ol habîb-i pâk-bâz
Didi pâk ol tâ olasin ehl-i râz⁴⁷¹

(Y22b)

Çün Zeliḥâ gördi Yûsuf yüzini
Şöyle sevdi kim unuttı özini⁴⁷²

Ger Zeliḥâ şüret-i ḥaṭṭ-ı Hüdâ
Olmasa sevmeydi Yûsuf 'aşîkâ⁴⁷³

Bil ki levḥ-i cennet-i Sübhânmış
Hâkḥ eliyle yazduḡı Qur'anmış⁴⁷⁴

'Arş u kürsîdür bu şüret kıl nazar
Yokdur eşyâda bu yüzden mu' teber⁴⁷⁵

690. Şüret-i Hâkdur bu şüret vaḥdehû
Küllü şey'in hâlik illâ vecchehû⁴⁷⁶

(A41b)

Gel vücûduñ levḥini pâk eylegil
Şüretüñ gör ma' nûñ idrâk eylegil⁴⁷⁷

Saḥa bu şüret ki virmişdür çeleb
Ma' nûñe yol bulmaḡa budur sebeb⁴⁷⁸

470 Kim olasin dîv-i mel' ündan ırak A, Y. Kim: Tâ Y.

471 habîb-i: habîbi A.

472 Yûsuf yüzini: Yûsufuñ yüzün A ; sevdi kim: kim sevdi A.

473 'aşîkâ: ṭâlibâ A, Y.

474 levḥ-i: levḥi A, Y.

475 -M. Beyitten sonra A'da: اَلرَّحْمٰنُ عَلٰى الْعَرْشِ الْاَعْلٰى الظَّاهِرِ عِنْوَانِ الْبَاطِنِ [O Rahmân Arş'a istiva etti. (Tâhâ, 20/ 5)]

476 'Arş u kürsîdür bu şüret vaḥdehû M. M'de der-kenarda: لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ [O'ndan başka tanrı yoktur. O'nun zatından başka her şey helak olacaktır. (Kasas, 28/88)] Beyitten sonra A'da: kim 'ilm u ma' rifedür anuñ miftâhı hûblar yüzine nazar eylemekdür pâklıkla anuñ içün Qur'anı muşhafdan baḡa okımak ezber olmakdan evlâdur قَوْمٌ مُّشْرِفُونَ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّشْرِفُونَ [Çünkü siz kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere gidiyorsunuz. Belki de siz haddi aşan bir kavimsiniz. (Arâf, 7/81)]

477 ma' nûñ: ma' ni Y.

478 bu: bir A ; Ma' nûñe: Ma' niye Y.

Dir saña ya‘ nî sözüñden vâkıf ol
Oķı ol sözi yüzüñden ‘ârîf ol⁴⁷⁹

Şûret oldı sâye-i ma‘ nâ eger
Fehm iderseñ bil kim olduñ mu‘ teber

695. Bu sebebdan on yidi rek‘ at namâz
Farz-ı Hâkdur kıl didi şâh-ı Hicâz⁴⁸⁰

(M23a) (Y23a) Cum‘ a gün on biş ki tâ yol bulavuz
Şûret u ma‘ nâ vü Rabbi bilevüz⁴⁸¹

On yidiyle on biş cem‘ eyle var
Tâ ola ma‘ nâ vü şûret âşikâr⁴⁸²

Ger namâzı Muştafâdan bilesin
Tâ‘ atıñdan Tañrıya yol bulasın

Çün işitdün şorisarlardur şalât
Gel cevâbın ögren isterseñ necât⁴⁸³

(M79b) 700. Bugün esrâr-ı şalâtı şöyle bil
Bilmesen yarın olırsın hacil⁴⁸⁴

Gökden inmişdür namâz iy kâmrân
Göge âsân yol bulunmaz bî-gümân⁴⁸⁵

Bulmayınca bir kişi göklere yol
Sırr-ı mi‘ râc u şalâtı bilmez ol⁴⁸⁶

(A42a) Şâfidür gök aña şâfîler çıkar
Şanma kim zerķ ehli şüfîler çıkar⁴⁸⁷

479 sözüñden: gözünüñden A, özünüñden Y.

480 M‘de der-kenarda: كِتَابًا مَوْقُوتًا [Namaz müminlere belirli vakitlerde yazılı bir farzdır (Nisâ, 4/103)]

481 bulavüz: bulasın A, Y ; bilevüz: bilesin A, Y. Şûret u ma‘ nâ vü: Şûret u ma‘ ni-i A, Şûret-i ma‘ ni-i Y.

482 ma‘ nâ vü şûret: ma‘ ni-i şûret A.

483 işitdün: bilürsin Y ; şorisarlardur: şorisardur A ; cevâbın: cevâb A. M‘de der-kenarda: قال ع م: أَوْل [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Kulun hesaba çekileceği ilk şey namazdır. Tirmizî, “Salât”, 305; Nesâî, “Salât”, 9.]

484 Beyit Y‘de der-kenardadır. hacil: hıdacil M.

485 namâz: şalât Y, Kur‘ân M ; bulunmaz: bulımaz M.

486 mi‘ râc u: mi‘ râcî A, mi‘ râc-ı Y. M‘de der-kenarda: قال ع م: الصَّلَاةُ مَرَاةُ الْمُؤْمِنِ [Aleyhi’s-selâm dedi: Namaz müminin miracıdır. Bkz. Dihlevî, *Huccetu’llahi’l-Baliga*, I, 153; Suyûtî, *el-Câmiu’s-Sağîr*, II, 51.]

487 şâfîler: şâfidür A.

Göge şeytân çıkmaz ańla bî-hicāb
Çıkmak isterse yaķar anı şihāb⁴⁸⁸

705. Ya‘ nî gökler sırrını bilmek diler
Kendü fikrinden yanar girü döner⁴⁸⁹

Şübhe vü zann ü gümāndan çün ħurūc
İtmedi göge nice kılsun ‘urūc⁴⁹⁰

(Y23b)

Ṭālī‘ i naḥs oldu çün baḥtı zebūn
Neylesūn farz it kim ola zū-fünūn⁴⁹¹

Naḥs ılduzu kıomaz göge gide
Gökler esrārını Ḥaķdan fehmi ide⁴⁹²

Pes anı yaķan şihāb oldu şihāb
Ańla Ḥaķdan kim bulasın feth-i bāb⁴⁹³

710. Ādemüńdür gök degül şeytân yiri
Gök melek me‘vāsıdur girmez perī⁴⁹⁴

Ādemüń çün gök mekânıdur i yār
Kıldı mi‘rāc u şalâtı aşikār⁴⁹⁵

Ādemüńdür yir ü gök eşyā tamām
Ḥükm anuńdur yirde gökde ve’s-selām⁴⁹⁶

(A42b)

Rūşen oldu k’aşl Ādemdür i yār
Aşla rāci‘dür ne kim ‘ālemde var⁴⁹⁷

488 yaķar anı: anı yaķar A. Beyitten sonra A’da: وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ [Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık (Mülk, 67/5)] وَخَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ إِلَّا مَنْ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ مُبِينٌ [Ve göğü taşlanan bütün şeytanlardan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı eden şeytan hariç, onu apaçık bir alev sütünü takip eder. (Hicr, 15/17-18)]

489 sırrını bilmek: sırrına irmek Y.

490 kılsun: itsün Y.

491 Ṭālī‘ i: Ṭālī‘ -i A, M ; baḥtı: baḥt-ı M ; ola: evlādı A.

492 Göñül esrārını kıomaz fehmi ide M.

493 Ḥaķdan kim: kim Ḥaķdan A, Y.

494 girmez: irmez A, görmez Y.

495 mi‘rāc u: mi‘rāci A, Y.

496 Beyitten sonra A’da: وَمَا جَعَلْنَاهُ الْإِنْسَانَ إِلَّا فَتْنَةً لِلنَّاسِ [Sana açıkça gösterdiğimiz o temâşâyı yalnız insanlara bir imtihan için yapmışızdır. (İsrâ, 17/60)]

497 Beyit Y’de der-kenardadır. k’aşl: ki ehl A.

- Çün elem neşrahdan oldı fetḥ-i bâb
Aḥmede iy ṯalib-i ümmü'l kitâb⁴⁹⁸
- (M80a) 715. H̱âce-i levlâk şâh-ı mu^c teber
Buldı H̱aḳdan fetḥ u ikbâl u zafer⁴⁹⁹
- Aḥmed-i muḥtâr imâmu'l-mürselîn
Pişuvâ-yı tayyibîn ü ṯahirîn⁵⁰⁰
- İstivâ sırrın çü bildi buldı ol
Sidreye vü cennet ü dîdâra yol⁵⁰¹
- Çün irişdi aña bu fetḥ-i mübîn
Yazuḡın ^c afv itdi H̱aḳḳ oldı emîn
- (Y24a) Yarmayınca gögsini Peyḡamberüñ
Yumayınca içini ol serverüñ⁵⁰²
720. Cebre³l öñine çekmedi Burâḳ
Göklere çıkmaḡa kılmadı yaraḳ
- Bunda bir ḥoş nükte vardur añaḡıl
Ya^c nî âsân göge yol yok şöyle bil
- Sa^c y idüp dürişmeyince bir kula
Şanma kim gökler ḳapusu açıla⁵⁰³
- (A43a) Cānuñı şal oda mānend-i Ḥalîl
Gökler esrārına isterseñ sebîl⁵⁰⁴

498 Beyitten sonra A'da: صِرَاطًا وَيَهْدِيكَ إِلَى نِعْمَتِهِ عَلَيْكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيَتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ [Doğrusu biz sana apaçık bir fetih ihsân ettik. Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru yola iletir. Ve sana Allah, şanlı bir zaferle yardım eder. (Fetih, 48/1-3)]

499 ikbâl u zafer: ikbâl-i zafer A.

500 -A, Y.

501 cennet ü: cennete A.

502 Gör ki yarmayınca göğsin mehterüñ A, M. Beyitten sonra A'da: أَلَمْ تَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ [Biz senin için göğsünü açmadık mı? (İnşirâh, 94/1)]

503 M'de der-kenarda: إِيَّاكَ يَا مُحَمَّدُ [Kulu Muhammed'i geceleyin, Mescid-i Haram'dan kendisine bazı âyetlerimizi göstermek için, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Şüphesiz ki her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla gören O'dur. (İsrâ, 17/1)]

504 isterseñ: istersin A.

Ḥ'ace-i kevneyn sālār-ı cihān
Ol kim aña âşikâr idi nihān⁵⁰⁵

725. Mekkedden gökler yolına gitmedi
Bî-tekellüf sidreye 'azm itmedi
Bil ki evvel Kudse vardı şāh-ı dīn
Peyk-vār öñince Cibrîl-i emîn
Ra's u cebhe mevzi' inden ya' nî ol
Şadr u zāhr-i Âdeme çün buldı yol⁵⁰⁶
Enbiyâ kaşrı anuñla oldı tamām
Bu cihetden anlara oldı imām⁵⁰⁷

(Y24b) Şoñra çıkdı göge ferzend-i Ḥalîl
Gök kapusın kağdı şol dem Cibri 'îl⁵⁰⁸

- (M80b) 730. Şordılar kimsen vü kimdür yoldaşuñ
Nireden geldüñ nedür bunda işüñ
Kendüyi didi vü yoldaşın i yār
Bilmeyince şanma kapu açdılar⁵⁰⁹
Niçün ol kim enbiyâ sultānıdur
Muntazır gökler kapusunda durur
Gökler Âdem yiridür ta' zīm içün
Hem dağı tāliblere ta' līm içün
Göge yol āsān degül iy dīn eri
Gör ne resme buldı yol peygamberi⁵¹⁰
735. Ya' nî dir göklerden iy şāhib-nażar
Kimse virmez Tañrı iznisüz haber⁵¹¹

505 Ol kim: ol ki A.

506 mevzi' inden: ma' razından A. Beyitten sonra A'da ve M'nin der-kenarında: قال عليه السلام خلق الله تعالى رأس آدم وجبهته من تربت الكعبة وصدرة وظهره من بيت المقدس [Aleyhi's-selām dedi ki: Allahu Teâlâ Âdem'in başını ve alnını Kabe toprağından, sırtını ve göğsünü Beytül-makdis toprağından yarattı.]

507 anlara oldı: oldı anlara Y.

508 Şoñra çıkdı göge: Göklere çıkdı yine A.

509 Kendüsi ve dağı yoldaşı i yār M.

510 yol āsān: āsān yol A. Bu beyit A nüshasında neşrimizdeki 736. beyitten sonradır.

511 iznisüz: izinsüz M. Bu iki beyit Y'de ber-akstir.

(A43b)

Olmasa destür Hâkdan bir kıla
Ol ne mümkindür ki göge yol bula⁵¹²

Girdi evvel göge şâh-ı mürselîn
Âdemi gördi vü Cibrîl-i Emîn

Didi Âdemdür buña virgil selâm
Kim budur esmâya mahrem yâ imâm

Çünkü gördi Aḥmed Âdem ḥüsni
Tutdı ḥayret cânını vü cismini⁵¹³

740. Didi yâ Rabb bu ne ḥüsni olur tamâm
Kim hezârân Yûsufi vardur gulâm⁵¹⁴

(Y25a)

Niçün evvel gökde gördi Âdemi
Ol cemîc -i enbiyânuñ ḥâtemi

Ya‘ nî evvel irmeyince Âdeme
Yol bulunmaz on sekiz biñ ‘ âleme⁵¹⁵

Hem yire evvel gök yakîndür âdemî
Bu cihetden anda gördi Âdemi⁵¹⁶

(A44b) (M81a)

İlerü vardı aña virdi selâm
Buldı Âdemden cevâb u ihtirâm⁵¹⁷

512 -Y.

513 Tutdı: Dutdı A, Y. Gördi Aḥmed çün ki Âdem ḥüsni Y.

514 Didi bu ne ḥüsni olur yâ Rabb tamâm A. Son iki beyit Y nüshasında ber-akstir.

515 Beyitten sonra A'da ve Y'nin der-kenarında: Sî vü dü kelimenüñ on dördü ḥurûf-ı muḳaṭṭa‘ âtda gelmişdür Allâhuñ on dört kelimesi izâsında vâkı‘ olmuşdur ki ‘ilm-i Zâtdur sî vü dü kelimenüñ on dördü gidicek on sekiz kalur ki ‘âlem-i mâ sivâ'l-lâhdur ve her birine biñ didikleri ta‘ zîm içündür ‘arab kıatında (kā‘ ide-i ‘arabda Y) biñ intihâ-i ‘adeddür ve bir vech ile daḥı bîst u heşt (yigirmi tokuz Y) kelimenüñ lâm elif ile ki lâm elif Y) dört kelimenüñ kâ‘im-i maḳâmıdır on sekiz (A44a) şekli vardur on sekiz biñ ‘âlem anlardur dimişler bir vech ile daḥı Allâh on dörd kelimedir dört daḥı noktası vardur on sekiz biñ ‘âlem olur dimişler هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ [O ilktir, sondur, zahirdir, bätündür. (Hadîd, 57/3)] bir vech ile daḥı dimişler kim tokuz gökdür ve bir gök (daḥı Y) felek-i cevzâ zühre kamerdür ki ‘uṭârid gögüyle kamer göğünüñ arasındur on oldı dörd daḥı ‘anâşır ol üç mevâlid-i şelâse ya‘ nî ḥayvân u nebât u ma‘den nev‘ -i insânla on sekiz olur on sekiz biñ ‘âlem bunlardur dimişler (nice vech daḥı vardur muḥtaşar kılduk f’efhem Y) bir rivâyetde yitmiş biñ ‘âlem kim ‘âlem-i sırr-ı ḥalk u ‘âlem-i emr dirler ve ‘âlem-i mülk ü ‘âlem-i melekût dirler mündericdür melekût bâtın-ı cihâna dirler zâhir-ı cihâna mülk dirler ve her nesnenüñ melekûtı ḥaḳîḳatdır ya‘ nî cândur bu bir kaç mes‘ele bize dervişlerden irişdi yazduḳ f’efhem.

516 yire: yir M ; Bu: Ol Y.

517 cevâb u ihtirâm: cevâb-ı ihtirâm Y.

745. Gördi Âdem şağına bakar güler
 Şolına ağlar kaçan kılsa nazâr⁵¹⁸
 Şordı Cibrîl-i Emîne Muştafâ
 Kim neden ağlar güler digil baña
 Cebre 'îl eydür eyâ şâhib-kemâl
 Bilmez misin kim nedendür işbu hâl⁵¹⁹
 Çünkü sağ yanına ider ihtiyât
 Görür oğlanlarını geçmiş şırât
 Hâşıl olmuş anlara 'ömr-i ebed
 Hür u ğılmân kaşır u vildân bî-^c aded

(Y25b) 750. Yir ü gök ay u güneş yılduzlar
 Görür ol kavme muţî^c olmuş bular
 Bu cihetden kim olar iy nîk-nâm
 Enbiyâ sözün tutarlardı müdâm⁵²⁰
 Bildi bular küntü kenz esrârını
 Añlamışlardur ma' anî dürrini⁵²¹
 Bildi hoşnûd eylemiş Hakkı bular
 Âdem anuñçün güler iy pür-hüner
 Burada bir kaç haber var güş kıl
 Câm-ı vahdetdür birâder nüş kıl⁵²²
 755. Her ki bilse yir ü gök esrârını
 Añlasa bi'l-kuvve anda vârinı⁵²³
 Bilse kim ol evvel u âhîr nedür
 Göklere feyzi iren kâdir nedür⁵²⁴

518 Bu iki beyit M nüshasında ber-akstir.

519 Bilmez misin: Bilmez iseñ M, bilmezseñ A.

520 tutarlardı: dutarlardı A, Y.

521 -A, Y.

522 birâder: bürâzer Y.

523 anda: andan Y.

524 kim ol: ol ki Y ; feyzi iren: feyz viren M, Y. Beyit Y'de der-kenardadır.

Bilse ol feyyâz-ı feyzi göklere
İrişür evvel irer gökden yire⁵²⁵

Burc u seyyâr u derecden yaz u kış
Bilse niçün olur eşyâ perveriş⁵²⁶

(A45a)

La' l u yâkût u cevâhir sîm u zer
Lâle vü nergis gül ü reyhân u ter

760. Her ne kim hüsne ta' allukşdur i yâr
Bilse bi'l-kuvve ki yirde gökde var⁵²⁷

Añlasa burc u dakâyık kısmetin
Bilse ol kısmetde Hâkkuñ hikmetin⁵²⁸

(A45b)

Hilkat esrârından âgâh olsa ol
Bulsa Hâkdan 'âlem-i tevhide yol⁵²⁹

(M81b) (Y26a)

Añlasa kim 'ayn-ı eşyâdur özi
Yazludur eşyâ kitabında sözi⁵³⁰

Bulsa eşyâyı vücûdında tamâm
Kendüyi eşyâda görse ve's-selâm⁵³¹

525 -M. Beyit Y'de der-kenardadır.

526 seyyâr: seyyâre Y.

527 hüsne: hüsnine M ; bi'l-kuvve ki: ki bi'l-kuvve Y.

528 ol: bu Y ; kısmetde: kısımla M. Beyitten sonra A'da ve Y'nin der-kenarında: ya' nî bil (añla Y) kim niçün on iki burc oldu ve her burc otuz derece olup üç yüz altmış derece oldu her derece altmış dakîka niçün oldu ve her dakîka altmış şâniye ve şâniye altmış şâlişe 'alâ hâzâ tâ 'âşire niçün altmış vâkı' oldu bilmek gerek eger bilürse (bilse Y) ebrârdan olur ki *إِنَّ كِتَابَ الْأَنْبَارِ لَفِي عِلْيَيْنَ* [İyilerin yazısı muhakkak İliyyin'dedir. (Mutaffifin, 83/18)] ve eger bilmezse (bilmese Y) feccârdan olur ki *كِتَابَ الْفُجَارِ لَفِي سَبْجِينَ* [Kötülerin yazısı muhakkak Siccin'dedir. (Mutaffifin, 83/7)] ya' nî gökler ve (dağı Y) kendü nefsi ve cümle (cemî' -i Y) eşyâ kitabı'l-lâhdur ol câhil bedbaht çün (ol Y) kitabı okımadı ve bilmedi mañbûs kaldı (Ya' nî kelâmu'l-lâhı cemî' -i eşyâda okımadı hemân muşhafda şandı kelâmu'l-lâh muqayyed añladı ve cemî' -i eşyâda bulmadı ve okımadı Y) Lâ-cerem ol günahû cezâsı ol 'âlemde (kendüyi Y) bend u zindânda giriftâr u muqayyed bulacakşdur anda (bendlerde ve zindânlarda Y) câvid kalacakşdur ne' üzü bi'l-lâh min ğadabî'l-lezî ve dağı kendüyi insân şüretinde bulmayışardur anuñçün kim bu 'âlemde ol şüretten bî-haberdür bu 'âlemde Âdem şüretinde kendüyi bulmayışardur f'efhem. (Ve yir göğün feyzin kabûl idügi birbirinüñ 'aynı olduğına delâlet ider gökler ve cemî' -i eşyâ da'im seyr itdügi insân olmak isterler 'anâsir bu temennâ müyesser olur amma gökler müyesser olmaz eger bu kemâl göklere hâşıl olıcak olursa talebinden kalurlar ve cihân fesâda varur zâcire mümkin degüldür f'efhem kemâ hüve hâkkuñ Y).

529 olsa: ola A.

530 sözi: özi M.

531 eşyâyı: eşyâ'ı A.

765. Bilse ebrâruñ kitâbıdur burûc
Dirliğinde göklere kılsa ‘urûc
Bilse niçün yir gögün feyzin kabûl
İder olmaz çarh dönmeğden melûl⁵³²
Añlasa niçün kamu eşyâ ki var
Seyr iderler dâ’im itmezler qarâr⁵³³
Bilse kabildür k’olur her zerre hâk
Seyr ile od u şu yil olmaz helâk⁵³⁴
Gâh zülf-i yâr olur geh çeşm-i mâr
Geh gül-i handân olur geh gülde hâr
770. Zehr u tiryâk acı tatlu huşk u ter
Ol olur bir zerre hâk iy nâm-ver⁵³⁵
Seyr ider eşyâyı bu resme tamâm
Yine toprağa irişür ve’s-selâm
Zerre olur her ne var iy nâm-ver
‘Âkıl añlar gerçi kılduk muhtaşar
(A46a) (Y26b) Burada mevķûf söz var şöyle bil
Fazl-ı Yezdân kullarından istegil⁵³⁶
Od u şu yil seyr ider iy rûh-ı pāk
Zişt u zîbâ görinür mânend-i hâk⁵³⁷
775. Burc u seyyâr u derecede hemçünân
Luţfıla kahr âşikârâ vü nihân⁵³⁸

532 yir gögün: yir gök M, yir ü gök Y ; feyzin: feyzi M.

533 Añlasa: Añlasañ M. Bu beyit M’de, neşrimizdeki 774. beyitten sonra gelmiştir.

534 her: bir M, Y ; Seyr ile: Seyrle A.

535 Ol olur: Olur ol A, Y. A nüshasında bu beyitten sonra:

تو دیده بدست آر که هر ذره خاک

جامست جهان نمای چون در نگری

[Yeter ki gözün olsun. Her bir toprak zerresi, eğer bakmayı bilersen, dünyayı gösteren bir aynadır.]

536 istegil: iste gel Y.

537 Zişt u zîbâ: Zişt zîbâ A.

538 seyyâr u: seyyâre Y ; derecede: dereceden A, M ; âşikârâ: âşikâre M, Y.

- Şöyle fehmi it kim cemâliyle celâl
Vardur eşyâda görür ehl-i kemâl⁵³⁹
- Gâh hüsni-i hûb olur geh sürh-i nâr
Gâh müşk-i nâf olur geh heft çâr⁵⁴⁰
- Evvel ottuz ikki esmâda görür
Ol cihetden cümle eşyâda görür
- (M82a) Nuṭṭ-ı eşyâyı nihâyetsüz bilir
Bî-nihâyet mülke Hâkdan yol bulur⁵⁴¹
780. Añlar aşlı varlığıñ esmâyımıñ
İsm-i a‘ zâm Fazl-ı bî-hemtâ imiş⁵⁴²
- Bu sözi fehmi idene eşyâ ki var
Cennet u Rıdvân göriniser iy yâr⁵⁴³
- Kıldı ise gice gündüz kış u yaz
Ottuz ikki harf izâsında namâz⁵⁴⁴
- Bildise sâcid nedür mescûd nedür
Buldısa toğrı yolu ma‘ bûd nedür⁵⁴⁵
- (Y27a) Hûr u gılmân şüretinde bî-galaṭ
Oḡudıysa ottuz ikki saṭr-ı ḡaṭṭ⁵⁴⁶
785. Ottuz ikki nuṭṭ izâsında tamâm
Kim o nuṭṭ eşyâdan ayrılmaz müdâm⁵⁴⁷
- Olisar nâçâr aña eşyâ muṭî‘
Mañşıbı ‘ âlî anuñ ḡadri refî‘
- (A46b) Çün tamâm eşyâyı gördi zerrede
Baḡr-i bî-pâyânı buldı ḡatrede

539 cemâliyle celâl: celâl ile cemâl M.

540 -A, Y.

541 Y’de mısralar ber-akstir. mülke: mülk-i Y.

542 aşlı: aşlın M ; varlığıñ: varlığın M ; esmâyımıñ: esmâ imiş M ; İsm-i a‘ zâm: ‘Arş-ı a‘ zâm: M.

543 göriniser: görünür A.

544 Kıldı ise: Kılur ise Y.

545 nedür: ne A, Y ; toğrı: toğru M ; yolu: yol M.

546 saṭr-ı: saṭr u Y.

547 Kim: Çün M, Y.

Yirde gökde la‘l u dürr-i şehvâr
Göre çün bi‘l-kuvve bi‘l-fi‘l anda var⁵⁴⁸

La‘l u incüden bulısar gökleri
Misk u kâfûr u zebercedden yiri⁵⁴⁹

790. Müdrik u müdrek çü birdür lâ-cerem
Kalışar ol yirde dâ‘im bî-ilem⁵⁵⁰

Bunlara Hakk didi aşhâbu‘l-yemîn
İrdiler dîdâra oldılar emîn⁵⁵¹

Her neyi görse ola emrine râm
Olısar eşyâ murâdınca tamâm⁵⁵²

İy birâder hoş naşîhatdur işit
Var ise ‘aqluñ buña göre iş it⁵⁵³

(M82b) Çün geçer eyyâm u ‘ömr olur tamâm
Cehlden cehd it hâlâş ol ve’s-selâm⁵⁵⁴

(Y27b) 795. Didi Cibrîl Ahmede iy nâm-ver
Çünkü Âdem şolına kıldı nazar⁵⁵⁵

(A47a) Görür aşhâb-ı şimâli mübtelâ
Kim çeker her biri çok dürlü belâ⁵⁵⁶

Çün sırâtı geçmedi ol hâmlar
Bulmadı Rıdvânı ol bed-nâmlar

548 la‘l u: la‘l-i A ; şehvâr: şâhvâr Y ; Gördi çün bi‘l-kuvve vü bi‘l-fi‘l var A, M.

549 Müşk ü kâfur u zeberceddendir yiri M.

550 Beyit Y’de der-kenarda yazılıdır.

551 Anlara didi Hakk aşhâb-ı yemîn A, M. İrdiler: Gördiler Y. Beyitten sonra A’da: كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ فِي جَنَّاتٍ يَنْشَاءُونَ فِيهَا ثَلَوْنٌ عَنْ الْمُجْرِمِينَ مَأْسَلَتَكُمْ فِي سَفَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُفْضَلِينَ [Her nefis kendi kazancına bağlıdır. Ancak amel defterleri sağından verilenler hariç. Onlar cennettedirler, sorup dururlar. Suçluların durumunu. «Nedir sizi Sekar’a sokan?» diye. Suçlular der ki: «Biz namaz kılanlardan değildik. Yoksula da yedirmezdik. Boş şeylere dalanlarla dalar giderdik (Müddessir, 74/38-45)] وَصَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ وَصَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ [Ve selam ashab-ı yeminden sana olsun ve selam peygamberler üzerine olsun.]

552 Her neyi görse: Kavgı şey görse A. Bu iki beyit A ve Y’de ber-akstir.

553 birâder: bürâzer Y.

554 eyyâm u ‘ömr: eyyâm-ı ‘ömr A.

555 kıldı: kıılır A, Y.

556 çok: biñ Y.

- Bilmediler Âdemi şeytân şîfat
 Qaldılar bî-behre vü bî-ma‘ rifet
- Ahşen-i takvîme irişmediler
 Nefsini bilmege dürişmediler
800. Bilmediler ‘arş yâ Raḥmân nedür
 Tuymadılar Âdem u şeytân nedür⁵⁵⁷
- Ottuz ikki nuṭqa yol bulmadılar
 İstivānuñ ḥikmetin bilmediler
- Bilmediler secde kime itmek gerek
 İtmediler şunı kim itmek gerek⁵⁵⁸
- Qılmadılar gice vü gündüz namâz
 Qıldılarsa bî-huzûr u bî-niyâz⁵⁵⁹
- Bilmediler kâf u nûn sırrın bular
 Almadılar ‘arş-ı a‘zâmdan ḥaber⁵⁶⁰
- (Y28a) 805. ‘Alleme’l-esmâ nedür tuymadılar
 Enbiyānuñ sözine uymadılar⁵⁶¹
- Lâ-cerem didârdan dūr oldılar
 Haste vü mecrûḥ u mehcûr oldılar⁵⁶²
- Yir ü gök câhillere zindân olur
 Mûr u mâr u ‘aḳreb u nîrân olur
- (A47b) Bu sebebdan aḡlar iy dîn serveri
 Aḥmed işitdi vü sürdi ileri
- (M83a) İrdi ikkinici göge şâh-ı güzîn
 Yine kapu kaḳdı Cibrîl-i emîn

557 ‘arş: ‘arşı M; şeytân: ḥayvân M.

558 şunı: anı Y.

559 M’de der-kenarda: لا صلوة إلا بحضور القلب [Namaz ancak kalp huzuruyla makbuldur.]

560 ‘arş: ism Y ; a‘zâmdan: raḥmândan A.

561 tuymadılar: bilmediler A ; uymadılar tuymadılar M.

562 Beyitten sonra Âda: لا تَفْتَحْ لَهُمُ أَبْوَابَ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ [Onlara göğün kapıları açılmayacak ve deve iğne deliğinden geçinceye kadar onlar cennete giremeyeceklerdir. (Arâf, 7/40)]

810. Didiler kimsün bilünce kim dūrūr
Didi ol kim mazhar-ı Hākīm dūrūr⁵⁶³

Şormayınca bilmeyince Aḥmedi
Ol kapudan birine yol bulmadı

Yiddi kat gögi bu resme geçti ol
Ya‘ nī āsān göge bulmaz kimse yol⁵⁶⁴

Geçdi el-kışsa irişdi sidreye
İşit imdi sidre için ne diye⁵⁶⁵

Bir ağaç gördüm didi ġāyet güzel
Müntehā dimiş adına Lem yezel⁵⁶⁶

815. Hem eyitdi kim eger ḥalk-ı cihān
Cem‘ ola ḥüsnin idemezler beyān⁵⁶⁷

(Y28b)

Çünkü evvel gökde Âdem ḥüsnini
Ögmiş idi ḥüsnile ögdi bunu⁵⁶⁸

Sidreyi aña bu sözden âdemī
Tā ki zahmetsüz bulasın Âdemi

Didi kim yapraklarından tālibā
Okumuşam rüşen esmā-i Hūdā

Didi ‘ilm-i evvelīn u āḫirīn
Kim virüpdür bize Rabbü'l-‘ālemīn

(A48a)

820. Cem‘ olur evvel o ağaca iner
Ba‘d-ez-ān andan melā‘ik kesb ider

Bu sözüñ sırrın kıl Âdemden taleb
Kim kamu esmāi virdi aña Rabb⁵⁶⁹

563 -M. Hākīm dūrūr: ḥākūm dūrūr A.

564 gögi: göge M ; göge bulmaz kimse: kimse bulmaz göge A ; āsān göge: āsānıgla Y.

565 A nüshasında bu beyitten sonra: إِذْ يُعْشَى الْبَيْتَ مَا يُعْشَى مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَفَى لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى [Sidre'yi kaplayan kaplıyordu. Gözü şaşmadı ve sınırı aşmadı. Andolsun ki o, Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü. (Necm, 53/16-18)]

566 dimiş adına: komuş adını Y.

567 beyān: ‘ayān Y.

568 çünkü: çünkim A.

569 kıl Âdemden: Âdemden kıl A, M ; virdi aña: aña virdi M.

Andan öğrendi melek dir Hakk bize
Şöyle kim Kur'ân tanuğdur bu söze⁵⁷⁰

Ahmed-i muhtâr şâh-ı mu' teber
Dört ırmağ didi dibinden akar⁵⁷¹

Virdi dört harfinden ol şahuñ nişân
H'âce-i kevneyn-i sultân-ı cihân⁵⁷²

(M83b) 825. Her kişinüñ tâ' atin ger çoğ u az
Mişl-i şavm u hacc u tesbîh u namâz⁵⁷³

(Y29a) Çün ola Tañrı içün iy merd-i Hakk
Sidreye ilter melâ'ik ber tabak

Âdeme ilterler aña gözün ac
Yohsa nitsün zıkr u tesbîhi ağac⁵⁷⁴

Düşde ağac insândur iy merd-i Hüdâ
Âdem olduğıçün oldı muntehâ

Gördüm anda Tañrı dîdârın didi
Ahsen-i şüretde şâh-ı sermedî⁵⁷⁵

(A48b) 830. Ahsen-i şüretdür Âdem şüreti
İstemez bu söz delîl u âyeti⁵⁷⁶

Bu haber fî ahsen-i takvîmdür
Bu haberler 'âkile ta' lîmdür⁵⁷⁷

570 Beyitten sonra A'da: بِأَنَّهُمْ يَأْتِيهِمْ بِأَسْمَائِهِمْ [“Ey Âdem, bunlara onları isimleriyle haber ver.” dedi. (Bakara, 2/33)]

571 Dört ırmağ didi: Didi dört ırmağ A.

572 H'âce-i dîn server-i âhîr-zamân A.

573 tâ' atin ger: tâ' atini M, Y. Beyitten sonra A'da: إِلَى سَبْعَةِ أَبْطُنٍ [Aleyhi's-selâm dedi ki: Kuran'ın zahiri ve batını vardır. Batınının da yedi batına kadar batını vardır. Bkz. Feyz-i Kâşânî, *Tefsîru's-Sâfi*, I, 28, 52 ve Avâliyu'l Âli, IV, 107.]

574 tesbîhi: tesbîh A, M.

575 anda: andan A. A nüshasında bu beyitten sonra: رَأَيْتُ رَبِّي فِي صُورَةِ امْرَدٍ قَطَطٍ [Aleyhi's-selâm dedi ki: Rabbimi bıyıkları yeni terlemiş kıvrık saçlı bir oğlan suretinde gördüm. Bkz. İbn Arâbî, *el-Futûhât*, I, 283; IV, 12.]

576 A nüshasında bu beyitten sonra: رَأَيْتُ رَبِّي فِي لَبْلَةِ الْمِعْرَاجِ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ [Aleyhi's-selâm dedi ki: Rabbimi miraç gecesinde en güzel surette gördüm. Bkz. *Avâliyu'l Âli*, I, 52.]

577 Bu haber fî: Bir haberde Y. 'âkile: tâlîbe A. Beyitten sonra A'da: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ قَالَ رَأَيْتُ رَبِّي فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ [Biz insanı en güzel biçimde yarattık. (Tîn, 95/4)] Y nüshasında da bu beyitten sonra aynı ayet verilmiştir.

Muṣṭafâ buyurdu olmaya ğalaṭ
Didi emred şüretinde idi қаṭaṭ⁵⁷⁸

Yiddi ḥaṭṭın Âdemüñ gördi ‘ayân
Kâbe kavseyn itdi qaşından beyân

Bu sebebdan yiddi baṭn oldı kelâm
Anuñ içün yiddi muşḥafdur tamâm⁵⁷⁹

(Y29b) 835. Bu yidi ḥaṭṭ ma‘ nâsın iy kām-yâb
Añladuñsa oқuduñ ümmü’l-kitâb

Bu yidi ḥaṭṭ yiddi yirde yazludur
Ma‘ ni-i nûrun ‘alâ nûrin budur⁵⁸⁰

Ol yidi gökdür ki yiddi yiri var
Yoḥsa bu gökler toқuzdur âşikâr⁵⁸¹

(A49a) Oldı bu seb‘ a’l-meşânî bî-nuṭaḳ
Küllü şey’in hâlik illâ vech-i Hâḳ

Hâḳḳ kitâbıdur tamâm eşyâ velî
Bu yidi âyetdür anuñ evveli

(M84a) 840. Yiddi âyet geldügi ümmü’l-kitâb
Bu sebebdan oldı añla bî-ḥicâb⁵⁸²

İstivâ ḥaṭṭı sekiz ider i yâr
Buña nisbet cümle hâlik her ne var⁵⁸³

Bu sekiz ḥaṭṭuñ yiri daḥı sekiz
Her sekiz ottuz ikidür bilesiz⁵⁸⁴

578 buyurdu: sözidür Y ; idi қаṭaṭ: iy қаṭaṭ M.

579 Beyitten sonra A’da: قال عم: أنزل القرآن آية [لا لها ظهر وبطن ولكل حرف حد ولكل حد مطلع] Aleyhi’s-selâm dedi ki: Kuran âyet olarak indirildi ancak onun zahiri ve batını vardır. Her bir harfin bir haddi vardır ve her bir haddin matlâı vardır. Bkz. Zerkânî, *Menâbilu’l-İrfân*, 30]

580 Ma‘ ni-i nûrun ‘alâ nûrin: Ma‘ nîsi nûrun ‘alâ nûruñ Y.

581 bu gökler: yir gök A. Beyitten sonra A’da: الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ [Allah O’dur ki yedi göğü ve yerden de onlar kadarını yarattı. Emir bunlar arasında iner ki Allah’ın her şeye kâdir olduğunu ve Allah’ın bilgisinin, her şeyi kuşattığını bilesiniz. (Tâlâk, 65/12)]

582 Beyit Y’de der-kenardadır.

583 her ne: her ki A.

584 yiri: biri A. Beyit Y’de der-kenardadır. Beyitten sonra A’da: [Yani bildirme yeri ve kelâmın aslı.]

- Ya' nî her haţţ bu sekizden çârdur
 Toprağ u şudur hevâ vü nârdur⁵⁸⁵
- Muştafâ eydür sekizdür kapısı
 Cennetün ikki kanatlu kamısı
- (Y30a) 845. Her haţuñ çün kim yiri vardur yiri
 İkki kanatlu kapudur her biri
- Didi her kapuda dört satr âşikâr
 Bil 'anâşır sırrın olma ehl-i nâr⁵⁸⁶
- Nüşhasısın varlıguñ sen bî-gümân
 Sende vardur hûr u ğilmân u cinân⁵⁸⁷
- Yüz saña dönmişdür eşyâ her ne var
 Hîdmete meşğûl olupdur bende-vâr⁵⁸⁸
- Sende vardur cümle eşyâdan naşîb
 Mecma' -i eşyâsın iy merd-i ğarîb⁵⁸⁹
- (A49b) 850. Sendeki cennet kapularını bul
 Giregör dîdâr-ı Hâkka vâsıl ol⁵⁹⁰
- Ger vücûduñ cennetine giresin
 Tañrınıñ dîdârın anda göresin⁵⁹¹
- Anda görendür ki eşyâda tamâm
 Hâkdan artuğ nesne görmez ve's-selâm
- Bu cihânda görmeseñ dîdâr sen
 Ol cihânda olduñ ehl-i nâr sen
- Anda görmez görmeyen bunda Hâk
 Ger faķîl olsun gerekse müttakî⁵⁹²

585 hevâ vü: hevâdur A, Y.

586 dört satr: dört haţţ A.

587 ğilmân u cinân: ğilmân-ı cinân A.

588 -M.

589 merd-i ğarîb: şey' -i 'acîb A, Y.

590 Giregör: girügör Y. Beyit Y'de der-kenardadır.

591 anda: âsân Y.

592 Beyitten sonra A'da: وَأَضَلُّ سَبِيلًا [Her kim bu dünyada kör ise ahirette de ködür. Ve gidişçe daha şaşkındır. (İsrâ, 17/72)]

855. Bî-başar geldi kaçan olur başîr
Bî-haber gitdi nice olsun habîr
- (M84b) (Y30b) Bil kim oldı genc-i pinhân âşikâr
İste kim yolşa olursın ẖ'âr u zâr⁵⁹³
- Saňa hîdmetkâr iken eşyâ tamâm
H̱ayf ola ger nefse olasın gûlâm⁵⁹⁴
- Cânı iken 'âlemüñ iy nâm-ver
Dîni koma olma dînden bî-haber⁵⁹⁵
- Bî-haberler çünki ke'l-en' âmdur
Bel eğalldür müşrik u bed-nâmdur
860. Gel haberdâr ol ki Hâkdan bî-gümân
Âşikâre oldı esrâr-ı nihân
- Ahmed-i ümmî imâm-ı pāk-dîn
Pişuvâ-yı tayyibîn u tâhirîn⁵⁹⁶
- (A50a) Çünki Âdem şüretinde gördi ol
Kâbe kavseyne hemân-dem buldı yol⁵⁹⁷
- Hâkķ Te' âlâ çün cemâlinden niķâb
Açdı gördi Ahmed anı bî-hicâb⁵⁹⁸
- Ma' ni-i seb' a'l-meşânî ol zamân
Rûşen oldı Ahmede iy kâmrân
865. Süd yirine hamr-ı Hâkķ içse eger
Hâkķ Habîbi neler eydeydi neler⁵⁹⁹
- (Y31a) Söyledi işitdi oldukça dilek
İrdi bahş-i evhâ ve mâ evhâya dek
- Ahmed-i mürsel çü gitdi aradan
Ol arada zât-ı Hâkķ kaldı hemân

593 İste bul yolşa olursın ehl-i nâr A, Y.

594 olasın: olsan A.

595 Dünya koma kalma dînden bî-haber A.

596 Pişuvâ-yı evvelîn u âhîrîn A.

597 şüretinde: şüretini Y.

598 gördi Ahmed anı: Ahmed anı gördi Y.

599 eydeydi: ideydi Y.

Lî me‘ a’l-lâh bu makâmdur kıl nazâr
Ne melek yol buldı andan ne beşer⁶⁰⁰

Ahmedüñdür çünki bu ‘âlî makâm
Raḥmeten li’l-‘âlemîndür ve’s-selâm⁶⁰¹

870. Çünki geldi kendüye şâh-ı Hicâz
Farz kıldı Hâkḳ aña elli namâz

(M85a)

Bu cihetden kim kelâm-ı Kirdgâr
Oldı yigirmi sekiz ḥarf âşikâr

Noḳtası yigirmi ikkidür hemân
Ḥarf u noḳta elli olur bî-gümân

Buldı ḥarf u noḳtadan mefhûma yol
İkkisin anuñçün elli şaydı ol⁶⁰²

(A50b)

Bu sebebeden gice gündüz kış u yaz
Farz olupdur ḳullara elli namâz⁶⁰³

875. Hâkḳ dimişdür elli biñ yıldur günü
Âḫiret günlerinin fehm it bunı⁶⁰⁴

Ol aradan çünki döndi şâh-ı dîn
Uğradı Mûsâya didi yâ Emîn⁶⁰⁵

(Y31b)

N’eyledün n’itdün eyâ dâna-yı râz
Didi Hâkḳ farz eyledi elli namâz

600 andan: anda A, Y. Beyitten sonra Y’de: قال النبي عليه السلام: لى مع الله وقت لا يسعنى فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Benim Allah ile bir vaktim vardır ki ona ne mukarreb melekler ne de gönderilmiş bir peygamber sığabilir. Bkz. *Bihâru’l Envâr*, LXXIX, 243.]

601 Beyit Y’de der-kenardadır.

602 İkkisin: İkkisin bir Y.

603 Beyit Y’de der-kenardadır.

604 biñ yıldur: bir gündür M. Beyitten sonra A’da: ظهرت لمستوا سمعت فيه الاقلام [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Bir mekanda, istiva etmiş haldeyken, kalemlerin sesini duydum.] *فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ* [miktârı ellibin yıl süren bir gün içinde (Me’âric, 70/4)] *وَأَنْ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ* [Rabbinin katında birgün, sizin sayacaklarınızdan bin sene gibidir. (Hacc, 22/ 47)] *وَقَالَ عَم:* [Ve aleyhi’s-selâm dedi ki: Bana her gün ve gecede elli vakit namaz farz kılındı. Bkz. Müslim, “İmân”, 263.]

605 döndi şâh-ı dîn: şâh-ı pāk-i dîn Y.

Didi var tahfif Hazretten dile
K'ümmetün elli namâzı noht kıla⁶⁰⁶

Vardı geldi şol kadar şâh-ı Hicâz
K'elliden bişe degin geldi namâz

880. Bu cihetden bişde kılmışdur karar
Ki elif üç bî ikidür âşikâr⁶⁰⁷

Çün hurûf eczâsı biş oldı tamâm
Biş namâz anuñçün oldı kıl müdâm

Bu sebebden kim muqatta' noktası
Bişdür aña kim gide gönlün pası⁶⁰⁸

Ser-be-ser Qur'ân hurûfin iy cüvân
İkki üç şay yitmiş ikkidür hemân

Hamzaya yitmiş iki tekbîr Emîn
Bu sebebdendür ki kıldı şâh-ı dîn⁶⁰⁹

(A52b) 885. Seyyididür bu şehîd olanların
Devleti var bu sözi bilenlerün⁶¹⁰

Yitmiş ikki hûriyi anlar kucar
Kim bu yitmiş ikkiden aldı haber

(M85b) Bil kim irdi va' de-i yevmü'l-hisâb
Gör ki mağribden görindi âfitâb⁶¹¹

606 namâzı noht: namâz ne vakt Y.

607 bişde: bişe M. Beyitten sonra Âda: وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ [Andolsun ki biz gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yarattık. (Kâf, 50/38)] وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ [Arşı da su üstündeydi. (Hûd, 11/7)] yiri vü göği ve yirle gök arasında her ne varsa Hakk Te'âlâ altı günde yarattı bir gün on iki sâ' at olur altı gün yitmiş (A51a) iki sâ' at olur bîst u heşt kelimenün eczâsı ki ya' nî yitmiş ikidür Hakk Te'âlâ hilkat-i eşyâyı tamâm eyledi dimek olur bîst u heşt kelimeden 'ibâretdür altı gün geçmesiyle dört kez bîst u heşt ve bir kez sî vü dü sâ' at olur ya' nî Hakk Te'âlâ eşyâyı bîst u heşt ve sî vü düye ölçdi dimek olur محقق ای هفتاد ای کن ماند هفتاد ای محقق ای هفتاد ای [Ve aleyhi's-selâm dedi ki: Benim ile onun arasında nurdan yetmiş perde vardı. -Cebrâil- Eğer bir parmak ucu daha yaklaşırsam yanarım. Cebrâil kün'den yaratıldığı için, yetmiş kaldı ey muhakkik anla. Bkz. *Er-Reddu ala'l-Cehmiyye li'd-Dârimî*, hadis no: 58] hâşıl-ı kelâm oldur ki Qur'ânda ve hadîşde ne kadar yitmiş ve yitmiş iki varsa bîst u heşt kelimenün eczâsına delâlet ider.

608 -Y. sebebden kim: sebebdendür A ; muqatta' : muqatta' a M.

609 Y. Bu cihetden kıldıydı ol şâh-ı dîn A, M.

610 Devleti var: Baht-ı ' âlî A.

611 kim irdi: k'irişdi A.

(Y32a)

Çünkü Hâzret kıldı aña bişi ' arz
Didi budur iy Muhammed farz-ı karz⁶¹²

Her kim ol bu bişümi benüm kıla
Ellinüñ ecrin tamâm benden ala⁶¹³

890. Eylügüñ birine on virür Çeleb
Kıo yavuzluğu var eylük kıl taleb

Ger şorarlarse bu elli namâz
Bişe niçün geldi iy dānā-yı rāz⁶¹⁴

Ne için ol on yidi rek' at olur
Yā müsâfir di neden on bir kıılır⁶¹⁵

Cum' a gün on biş nedendür söylegil
Bu sözün sırrın bize şerh eylegil

Eydevüz söylendi bunlar mücmelen
Ger mufaşşal isteseñ getür ele⁶¹⁶

895. Cāvidān-ı nāmeye itgil nażar
K'olasın ikki cihānda mu' teber⁶¹⁷

Ol sa' âdet gencini ger bulasın
Enbiyâ esrārın āsān bilesin

Bulmasañ Hâkdan kalursın bî-haber
Varı ' ömrün ' ilme şarf itseñ eger⁶¹⁸

(A53a) (Y32b)

Hâk Te' ālā zātını Peyğambere
Niçün Âdem şüretinde göstere

Ya' nî Âdem mazharıdır zātınun
Sırrını vechinde gör âyâtınufı

612 iy: yā A ; farz-ı karz: farz-ı farz M.

613 ala: bula Y. Beyitten sonra Y'de: جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالْبُيُوتَةِ [Allahu Teâlâ'nın sözü: Kim iyilik getirirse, ona o getirdiğinin on katı vardır. Kim kötülük getirirse... (En'âm, 6/160)]

614 şorarlarse: şorarlarsa ki M, Y ; Pes niçün oldu âyā dāna-yı rāz M.

615 Ne için ol: Niçün on biş A, M ; müsâfir di: müsâfirde Y.

616 söylendi bunlar: bu söylenüpdür A, bu söylenendür Y ; isteseñ: isterseñ A.

617 Cāvidān-ı: Cāvidānı Y.

618 -Y. kalursın: kalursun A.

900. Oldı eşyâ mazhar-ı zât-ı Hüdâ
Lîkin Âdemdür kamuya pîşuvâ⁶¹⁹
Tañrı yüzün şüretünden kıl taleb
Ottuz ikki haţţ-ı vechi haţţ-ı Rabb⁶²⁰
Ottuz ikki nuţķ-ı pāk iy hūşyār
Âdem-i hākī dilinden āşikār

(M86a)

- Bu cihetden ‘arş-ı Raḥmāndur yüzi
Bu sebebden beyt-i Yezdāndur özi
Yokdur ayruk yüzde ottuz ikki haţţ
Âdemün vardır şakın olma ğalaţ⁶²¹
905. Cān-ı ‘ālemdür anuñçün bî-gümān
Beyt-i Ma‘mūr ism-i a‘zamdur inan⁶²²
Anuñçün ism-i a‘zamdur yüzi
Beyt-i Maḳdis cān-ı ‘ālemdür yüzi⁶²³
Yazludur haţlar yüzinde müstakīm
Ottuz ikki şöyle kim nuţķ-ı kādīm
Bu sebebdendür kim ol örü тұrur
Sāyir-i ḥayvān yüzi üzre yürür⁶²⁴

619 Hüdā: şafā A.

620 -Y.

621 ayruk: artuķ M ; yüzde: yirde M ; şakın: yakīn Y.

622 ‘ālemdür: ‘ilmdür A ; ism-i: ‘arş-ı Y. Beyitten sonra A'da:

آدمى خاكى كه جان عالم است
پيش ذات حق وى اسم اعظم است

اسم اعظم در میان اسمهاست
آدمش داند كه اسماء خداست

[Topraktan yaratılmış Âdem âlemin canıdır, Hakk'ın zâtının önünde o ism-i azamdır. İsm-i azam, isimlerden bir isimdir. Âdem bilir ki o Allah'ın isimleridir.]

623 -A, Y.

624 kim ol: ol kim A ; örü тұrur: öri durur M.

Çün tamâm esmâ yüzinde yazludur
Şüreti Allâhu nûr âyâtıdur⁶²⁵

(A53b) (Y33a) 910.

Bu cihetden oldı mescüd-ı melek
Bilmedi şeytân yiri oldı derek⁶²⁶

Dîv âdemden çü esmâ bilmedi
Oldı mel'ün çün müsemmâ bilmedi

Her ki esmâ bilmez iy şâhib-nazar
Noht olur aña müsemmâdan haber⁶²⁷

Dîv esmâ sırrına irişmedi
Lâ-cerem secde itmege dürişmedi

Didi ben bir kimseye idem sücüd
K'olmaya anda kıyâm u hem ku'üd⁶²⁸

915. Ger beni dîv itse Hakk ger Ehrimen
Çünkü odam toprağa secde eylemen⁶²⁹

Aşlum oddur Âdem aşı hâkdür
Hâkden hod nâr rüşen pâkdür⁶³⁰

Dîvi menzilden kodı işbu kıyâs
Râstî-râ varıdı bunda hirâs⁶³¹

625 Şüretidür âyet-i Allah nûr A. Beyit Y'de der-kenardadır. A nüshasında bu beyitten sonra: Cümle eşyâ esmâ 'u'l-lâhdur ve Âdem (as) ism-i a' zamdur bir vechle dağı Âdemüñ cemî' -i a' zâsı esmâ 'u'l-lâhdur ve ol esmânuñ arasında mübârek vechi ism-i a' zamdur şöyle ki ' Arş-nâme-i ilâhîde buyurur

اسم اعظم در میان اسمهاست
آدمش داند که اسماء خداست

[İsm-i azam, isimlerden bir isimdir. Âdem bilir ki o Allah'ın isimleridir.]

626 Beyitten sonra Âda: وَادْعُوا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِادَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ [Ve o zaman meleklerle: Âdem'e secde edin! dedik, hemen secde ettiler. Yalnız İblis dayattı, kibrine yediremedi, inkârcılardan oldu. (Bakara, 2/34)]

627 Noht: Ne vaht Y.

628 kıyâm u hem ku'üd: kıyâm u ku'üd A.

629 -A. Dir beni Hakk dîv ide ger Ehremen Şimdi bu dem toprağa secde eylemen Y.

630 Beyitten sonra Y'de: قَوْلَهُ تَعَالَى جَلَّ جَلَالُهُ: خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ [Allahu Teâlâ'nın sözü/kelâmından celle celâlüh: Ben ondan hayırlıyım; beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın. (A' râf, 7/12)]

631 varıdı: vardı M, Y.

- (M86b) (A54a) K'Âdem-i hâkî neden mescûd olur
İtmeyen secde neye merdûd olur⁶³²
- (Y33b) Añlamadı bu sebebdendür kim ol
Maḥrem-i esmâ-yı külldür faẓlı bol⁶³³
920. Şûret-i Raḥmânı anda görmedi
İ' tîkâd-ı enbiyâya irmedi⁶³⁴
- Şûrete çün münkir oldu düşdi ḥ'âr
Yile virdi tâ' ati vü yiri nâr⁶³⁵
- Tañrı ismin bî-müsemma bildi ol
Zîrâ kim dirdi velî bulmadı yol⁶³⁶
- Enbiyâ sırrına şeytân iremez
Güneşi ḥuffâş n'itsün göremez⁶³⁷
- Mazhar-ı Bârîdür eşyâ ser-be-ser
Vech-i Âdemdür ḳamudan mu' teber
925. Olsa bu yüzden laṭîf iy nâm-dâr
Nuṭḳ-ı pâk anda idiserdi ḳarâr⁶³⁸
- Çün bu yüzden buldı a' lâmin tamâm
Zâhir anuñçün olur yüzden kelâm
- Didi innî câ' ilun fi'l-arḍ Haḳ
Âdemi ḳıldı ḫalîfe bî-nuṭaḳ⁶³⁹
- (Y34a) Yazdı on dört ḫaṭṭı anuñ yüzine
Tâ ola ḫaṭṭlar delâ'il sözine⁶⁴⁰

632 neden: niçün A.

633 esmâ-yı: esmâya M.

634 raḥmânı: raḥmân A.

635 Şûrete münkir oluben düşdi zâr Y ; virdi: vardı M ; tâ' ati vü: tâ' atini Y.

636 dirdi: virdi M.

637 M'de der-kenarda: اِنَّهُمْ عَنْ السَّمْعِ لَمَغْرُوْلُونَ [Şüphesiz onlar vahyi işitmekten uzak tutulmuşlardır. (Şu'arâ, 26/212)]

638 laṭîf: luṭfa A ; idiserdi: idiser daḫı A.

639 Beyitten sonra A ve Y'de: وَادْفَالُ ذٰلِكَ لِمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيْفَةً [Bir zamanlar Rabb'in meleklerle: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım demişti. (Bakara, 2/30)]

640 Tâ ola: K'ola ol M, Kim ola Y ; sözine: özine A, Y. Beyitten sonra A'da: Allâh on dört kelimedür Âdemün yüzindeki on dört ḫaṭṭ izâsında vâḳi' olmuştur f'efhem.

(A54b)

Ya‘ nî Allâh adını iy hûşyâr
Âdemün yüzinde yazdı Kirdgâr⁶⁴¹

930.

Şûreti âyîne-i Hâkdur tamâm
Bu cihetden oldu ol kâ'im-mağâm⁶⁴²

Çün anı görmekte 'âciz kaldı göz
Âdemi mir'at idindi ya' nî söz⁶⁴³

Gel bu gözgüde gör isterseñ Hâkı
Rağkî menşûrından âyâtın okı⁶⁴⁴

(M87a)

Men ra'ânî sırrı budur iy cüvân
Añla tâ kim bulasın Hâkdan nişân⁶⁴⁵

Nuṭk u mazhar kim kâdîmândur bular
Şol kim aña cân u ten dîrsin i yâr⁶⁴⁶

935.

Nuṭkıla mazhardan artuṭ nesne yok
İkki 'âlemde ne kim var az u çok⁶⁴⁷

Nuṭka tâbi' dür mezâhir iy hâkîm
Nuṭka maḥkûm oldu tâ 'arş-ı azîm

(A55a)

Ḳudretiyle her ne kim 'âlemde var
Mazhar idinür kıılır anda qarâr⁶⁴⁸

641 Allâh adını: Allâhuñ adın M ; Kirdgâr: âşikâr Y.

642 Şûreti: Şûret M, A.

643 Beyitten sonra A'da: لَا تَدْرِكُهُ الْإِبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْإِبْصَارَ [Gözler onu göremez, O ise bütün gözleri görür. (En'âm, 6/103)]

644 Gel bu yüzde isteriseñ gör Hâkı Y ; menşûrından; menşûrında Y. Beyitten sonra A'da: وَالطُّورُ وَكِتَابٌ مَشْطُورٌ [Andolsun Tûr'a, yayılmış ince deri üzerine, satır satır yazılmış kitaba. (Tûr, 52/1-3)]

645 tâ kim: kim tâ A, Y. Beyitten sonra A'da: من رأى فى المنام فقد رأى الحق [Aleyhi's-selâm dedi ki: Kim beni rüyasında görürse hak görmüştür. Bkz. *Kütüb-i Sitte*, c. IV, s. 516.] وَمَا زَمَيْتُ إِذْ زَمَيْتُ وَلَكِنَّ اللَّهَ [Herhalde sana bey'at edenler ancak Allah'a bey'at etmektedirler. (Fetih, 48/10)] İNَّ الَّذِيْنَ يَتَّبِعُونَكَ إِنَّمَا يُتَابِعُونَكَ اللَّهَ [Attığın zaman da sen atmadın, lâkin Allah attı. (Enfâ, 8/17)] Y nüshasında ise beyitin ardından sadece ilk hadis verilmiştir.

646 Nuṭk-ı mazhar kim kâdîmîdür bular Y.

647 Nuṭkıla: Nuṭkla A, M ; nesne: kimse A. Beyit Y'de der-kenardadır.

648 idinür: idindi A. Y'de beyit der-kenardadır.

İy muvaḥḥid ikkisin bir nūr bil
Zāhir u bāṭın bulardur aṅlağıl⁶⁴⁹

Tā kim anda göreler zātın anuñ
Okuyalar anda āyātın anuñ⁶⁵⁰

- (Y34b) 940. Çünki ayrılmaz mezāhirden bu nūr
Rūşen oldı zāhir u bāṭın budur⁶⁵¹
- Ḥaḳḳ dimişdür zāhir u bāṭın menem
Her ne yirde isteseñ ḥāzır menem⁶⁵²
- Ya‘ nī ol ‘arş ıssı nūr-ı lā-yenām
Ol ki eşyāya muḥīṭ olmuş tamām⁶⁵³
- ‘Ayn-ı eşyādur ḥaḳīḳat nuṭḳ-ı ḥayy
Gör kim ol giderse kalmaz hiç şey⁶⁵⁴
- Dirsın od u şu vü yil bu ḥākdür
Añlamaduñ nuṭḳ-ı Fazl-ı pākdür⁶⁵⁵
945. Dirsın ol gökdür bu yıldızlar i yār
Bilmedüñ nuṭḳ-ı Ḥüdādur her ne var
- Zerrede ottuz ikiyi bul tamām
Noḳṭadan ottuz iki okı müdām⁶⁵⁶

649 Beyitten sonra A'da: هُوَ الْأَوَّلُ وَالْأَخِيرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ [O ilktir, sondur, zahirdir, bāṭındır. O her şeyi bilendir. (Hadīd, 57/3)] لَا تَسْبُو الدَّهْرَ فَأَنَا الدَّهْرُ [Zamana küfretmeyin, ben zamanım. Benzer bir rivayet için bkz. Buhārī, “Tefsīru Sure”, 45, “Tevhīd”, 35; Müslīm, “Elfāz”, 2, 3.]

650 Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir. Y'de ise son beyit der-kenardadır.

651 Çünki: Çünkim A, Y. Beyit Y'de der-kenardadır.

652 menem: benüm A ; zāhir u bāṭın: bāṭın u zāhir Y. Beyitten sonra Y'de: هُوَ الْأَوَّلُ وَالْأَخِيرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ [O ilktir, sondur, zahirdir, bāṭındır. O her şeyi bilendir. (Hadīd, 57/3)]

653 -Y. ki: kim A.

654 Gör kim: Zīrā M, A.

655 Dirsın ol od u şu yel bu ḥākdür A.

656 tamām: müdām Y ; müdām: tamām Y. Beyitten sonra A'da: قَالَ عَلَى كَرَمِ اللَّهِ وَجْهَهُ: الْعِلْمُ نَقْطَةٌ وَكَثَرَتْهَا الْجَاهِلُونَ [Ali k.v. dedi ki: İlim bir noktadır, onu cahiller çoğalttı yani onu cahiller çoğalttı.] ya‘ nī ḥarf noḳṭayla çün eylemişler bilmeyene fā‘idesi (A55b) az olurdu ḥāṭır eylemesi müşkil olurdu burada ‘Alīnūñ ‘ilmden murādı sī vü dü kelimedür bu cihetden kim daḳı bir yirde buyurmuşdur بَصْفُ الْعِلْمِ لَا أَدْرِي [İlmin yarısı bilmiyorum/lâ edrî -demektir.-] lā edrî on altı kelimedür otuz ikiniñ yarusıdır f‘efhem.

- Āfitāb u zerrede iy âdemî
Bulmağ olur on sekiz biñ ‘âlemi⁶⁵⁷
- ‘Ârif ol eşyâya kıl ‘âlî nazar
Cümle Hâkdur kalma Hâkdan bî-ḥaber
- (M87b) Her ne var esmâdur ism-i a‘zam ol
Ol ki bize gösterüpdür toğrı yol⁶⁵⁸
- (Y35a) 950. Ya‘nî Fazlû’l-lâh-ı Rabbu’l-‘âlemîn
Şâh-ı bî-hemtâ hüden li’l-müttakîn⁶⁵⁹
- Müttakîler hâdisi Rabbu’l-enâm
Ol ki ‘ilmiyle cihân buldı nizâm
- Yir u gök anuñla kâ’imdür eger
Ol giderse kalmaz eşyâdan eşer
- Bil ki yir u gök ne kim var oldur ol
Aña tut yüzün dilerseñ toğrı yol⁶⁶⁰
- Bu söze çokdur delâ’il şöyle bil
Câvidân-ı nâmesinde istegil⁶⁶¹
955. A‘zam-ı eşyâ ki ‘arşu’l-lâhdur
Fazl-ı Hâkdur yok diyen gümrâhdur⁶⁶²
- (A56a) Zülfinûn bir adıdur ḥablu’l-metîn
İste bul yapış kim olasın emîn⁶⁶³

657 Āfitāb u: Āfitāb A, Āfitābı M ; on sekiz biñ ‘âlemi: bil ki cümle ‘âlemi M.

658 toğrı: toğru A.

659 müttakîn: ‘âlemîn Y. M’de der-kenarda: لِّلْمُتَّقِينَ [İşte o kitap, bunda şüphesiz yok, müttakiler için hidayettir. (Bakara, 2/2)]

660 -Y. M’de der-kenarda: اللَّهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهُ فِي الْأَرْضِ [Gökteki ilâh da yerdeki ilâh da O’dur. (Zuhuruf, 43/84)]

661 Şöyle: eyle Y ; Câvidânî nâmesinde var istegil Y.

662 Beyitten sonra A’da: «ولا يبرأ ولا جبالاً ولا بحراً» [Ali dedi ki: Ruh büyük bir yaratıştır. Allah, ne sema, ne arz, ne dağ, ne denizde ondan daha büyük birşey yaratmamıştır. Ondan daha büyük yaratılmış bir şey yoktur. İnsan sureti üzerine olan Arş müstesna. Onun yetmiş iki vechi vardır. Her vechinde yetmiş iki ağız ve her ağızında yetmiş iki dil vardır ki her bir dil, yetmiş iki dil konuşur...]

663 Zülfinûn: Sözinûn M, Sırrınûn Y.

Zıkrını cân kıblesi düz özüne
Sürme kıl ayağı tozın gözüne⁶⁶⁴

Gelmedin aña tapardı enbiyâ
Tapmayan aña kul olmaz Tañrıya

Ka‘beyi İbrâhîm bünyâd eyledi
Hâl diliyle aña irşâd eyledi

960. Hıymeı kıldı kelîmu’l-lâh tamâm
Tâ ki ola Âdeme kâ‘im-mağâm⁶⁶⁵

(Y35b) Mescid-i Akşâyı ol şâhib-vücûd
Yapdı ammâ Âdeme kıldı sücûd

(A56b) Bunları Âdem mişâli yapıdılar
Bunlara yüz tutup aña tapdılar⁶⁶⁶

Bunlaruñ bir adı Beytu’l-lâhdur
Ya‘ nî Allâhuñ evi ol şâhdur⁶⁶⁷

(M88a) Ol haķıķî evdür ayruğı mecâz
Aña tut yüzüñ ne vaķt kılsañ namâz⁶⁶⁸

965. Ol eve irişmeyen hâcî degül
Âdeme yol bulmayan nâcî degül⁶⁶⁹

Her kim anı bilmedi bilmez Hâķı
Toğrı sözdür ger kabûl it ger kaķı⁶⁷⁰

664 düz: kıl Y. M’de der-kenarda: اللَّهُ أَذْكُرُوا اللَّهُ ذَكَّرَا كَثِيرًا [Ey iman edenler! Allah’ı çokça anın. (Ahzâb, 33/41)] وَأَذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ [Sabah akşam demeden, kendi içinden, korkarak ve yalvararak, alçak sesle Rabbinı an ve gafillerden olma. (Arâf, 7/205)] وَ قَالَ عَم: شَفَاء الْقُلُوبِ ذِكْرُ عِلَامِ الْغُيُوبِ [Ve aleyhi’s-selâm dedi ki: Kalplerin şıfası gaybları bilen Allah’ı zikretmektir. Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-Ummâl*, hadis no: 1751]

665 Ka‘bei kıldı Hâlîlu’l-lâh tamâm Y ; Tâ ki: Tâ key A.

666 Bunlara karşı özine tapdılar A ; tutup: dutup Y.

667 Bu iki beyit M nüshasında ber-akstir.

668 tut: dut A, Y.

669 bulmayan: bulmadı A.

670 kim: ki A ; Toğrı: Toğru A. Beyitten sonra Âda: وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ النَّارُ [Ve yüzlerini ateş kaplar. (İbrahim, 14/50)] ol ‘ âlemde câhillerüñ yüzünü niçün od kaplayısar ve yandırısar anuñiçün kim bu ‘ âlemde yüz-lerindeki sî vü dü haţtuñ bir cüz’i od idi ol odı yüzlerinde sî vü dü kelime izâsında görmediler f’efhem.

Sen kabûl itmezseñ oğluñ idiser
Hakḳ söze Haxḳdur mu‘ in pes n’idiser⁶⁷¹

Bu sözi hergiz işitmemişdi dīv
Şimdi işitdi nice itmesün gırıv

Bilmez idi vech-i zât-ı Kirdgār
Olisar toprağ u şudan âşikâr⁶⁷²

970. Zâhir oldı Haxḳ dirüz hayrân olur
‘Aklı yok Haxḳ söze sergerdân olur⁶⁷³

(A57a) Çün şorar bu söze bürhân u delil
Eydürüz bî-ḥadd olur ḥ‘âr u zelîl⁶⁷⁴

(Y36a) Ol daḥı söyler velî bünyâdı yok
N’eylesün Âdem gibi üstâdı yok⁶⁷⁵

Sa‘y ider ilzâma çün bulmaz mecâl
Gönl-i vîrânı dolar buğz u melâl⁶⁷⁶

Dir bu kavmi az iken kırmak gerek
Üstümüzden bu yüki ırmak gerek⁶⁷⁷

975. Şanur ol kavmüñ eḏall u ebteri
Kırmak ile dükenür Haxḳ leşkeri⁶⁷⁸

Çünkü mağribden görindi âfitâb
Noḥt olur telbîsi iblîsüñ ḥicâb⁶⁷⁹

671 -Y. pes: bes M.

672 Bilmez idi: Bilmedi kim Y ; Olisar: Kim olur Y ; toprağ: toprak A.

673 oldı: olur M ; söze: sözde A, Y. Beyitten sonra A'da: خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ [Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerinin üzerinde bir de perde vardır. Ve büyük azab onlarıdır. (Bakara, 2/7)]

674 Eydürüz: Eyderüz M ; Eydürüz bî-ḥadd: İşidür bî-ḥod Y.

675 Beyitten sonra A'da: قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ [Yok, dediler, ama biz babalarımızı böyle yapar bulduk. (Şu'arâ, 26/74)]

676 Gönl-i: Gönlü Y ; dolar: tolu Y. Beyitten sonra A'da: وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا [İnsan ise, her şeyden çok mücadelecidir. (Kehf, 18/54)]

677 bu: bir M. Beyitten sonra A'da: فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ [Kalplerinde hastalık vardır. Allah da onların hastalığını artırmıştır. Yalan söylemelerine karşılık onlara elem verici bir azab vardır. (Bakara, 2/10)]

678 Kırmak ile: Kırmağla M, Kırmağıle Y. Bu iki beyit Y'de ber-akstir.

679 Noḥt: Ne vakt Y.

Şunlara kim Hakk Te'âlâdur mu'în
Düşmen olup n'eyleye dîv-i la'în⁶⁸⁰

İsî çâr-mıh iden öldi şanur
Nuṭṭ u rūḥ ölmez ölürse ten ölür⁶⁸¹

(M88b) (A57b)

Bil ki hem ten ölmez añlar ehl-i hâl
Nâtıṭ u zâkir olan ölmek muḥâl⁶⁸²

980. Ölümi öldürdi Hakk kaldı hayât
Öli câhildür ki bulımaz necât⁶⁸³

Daḥı dîvün ba' zısı olmaz fuṣûl
İşidicek Hakk sözi ider ḳabûl⁶⁸⁴

(Y36b)

Secde ider Âdeme insân olur
Küfri ḳalmaz şâhib-i îmân olur

Çâre budur dîve kim ola melek
Maḥrem-i esmâya secd'itmek gerek

Düneyi Âdemden öñdin iy cüvân
Hakk didi kim dutmuş idi ḳavm-i cânn⁶⁸⁵

985. Aşlıdır dir anlarıñ nâru's-semûm
Ḳavm-i Şâm olsun gerekse ehl-i Rûm⁶⁸⁶

Bir ḥaberde dir beni dutmuşdı at
Ya' nî nâdândur bu ḳavm-i bî-şebât⁶⁸⁷

680 Te'âlâdur: Te'âlâ dir Y.

681 Beyitten sonra A'da: وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ [Onu ne öldürdüler, ne de astılar. Fakat öldürdükleri kimse, onlara İsa gibi gösterildi. (Nisâ, 4/157)] وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَدِّيًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ [Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî olarak kalacağı cehennemdir. Allah ona gazab ve lanet etmiş ve onun için büyük bir azab hazırlamıştır. (Nisâ, 4/93)]

682 añlar ehl-i hâl: iy ferḥunde-fâl Y ; ölmek: ölmek M.

683 öldürdi Hakk: öldürdiler A.

684 Var dîvün ba' zısı olmaz fuṣûl A ; Var dîvün ba' zısı k'olmaz bu'l-fuṣûl M ; ider: eyler A, kılar Y.

685 Düneyi: Dünyâ-yı A, M ; öñdin: oldın M ; Hakk didi kim: Dir beni kim M, Aḥmed eydür Y. Beyitten sonra A'da: وَالْجَانُّ خَلْقَنَا مِنْ قَبْلِ مِنْ نَارِ السُّمُومِ [Cinleri de daha önce güçlü bir ateşten yarattık. (Hicr, 15/27)] وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ [Cinleri de hâlis ateşten yarattı. (Rahmân, 55/15)]

686 nâru's-semûm: nâr-ı semûm Y ; ehl-i rûm: ḳavm-i rûm M, Y.

687 dir beni: buyurur Y.

- At gibi ürker eşekdür n'eyesün
Gönli içi şirk u şekkdür n'eyesün⁶⁸⁸
- Zulm u cevr ile cihân tolmış idi
Geldi Mehdî kıst u 'adl ile yudr⁶⁸⁹
- (A58a) Enbiyānuñ va' desî oldı tamām
Geldi Âdem gitdi zulmet ve's-selām
990. Fazl-ı Yezdân olmasa feryād-res
Yiryüzin tutmuş idi nādān feres⁶⁹⁰
- İrmeseydi rahmet-i Fazl-ı mübîn
Halk-ı 'âlem olısardı hāsirîn⁶⁹¹
- (Y37a) Olmasaydı destgîr ol Fazl-ı pāk
Cehl tûfânında olmuşduk helāk⁶⁹²
- Enbiyâ çekdi anuñcün intizâr
Didiler bir gün olısar âşikâr
- Muhtelif esmâ ile zıkr itdiler
Kavmine vaşfın diyüben girdiler
- (M89a) 995. Bize gelür dir tutar her kavm güş
Likin Aḥmed ümmetinden geldi uş⁶⁹³
- Bu sebebdan ümmetî dir ümmetî
K'ümmetinüñ cāvidāndur devleti⁶⁹⁴
- H'âce-i kevneyn şāh-ı mu' teber
Virdi bir kaç ad ile andan ḥaber

688 -Y. Gönli içi: İçi dolu A.

689 tolmış idi: tolmışdı M, dolmuşdı A ; 'adl ile: 'adlle M. Beyitten sonra A'da: يَمَلُ الْأَرْضَ قِسْطًا [قال ع م: يملأ الأرض قسطاً] Aleyhi's-selām dedi ki: -Mehdi- Cevr ve zulmle dolmuş arzı adaletle doldurur. Bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-Hıfâ*, I, 90.]

690 tutmuş: dutmuş A, Y.

691 Beyitten sonra A ve Y'de: مِنَ الْخَاسِرِينَ [Eğer üzerinizde Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasa idi herhalde zarara uğrayanlardan olurdunuz. (Bakara, 2/64)]

692 olmuşduk: olmuşdur A. Beyitten sonra A'da: إِلَّا قَلِيلًا [Allah'ın üzerinizdeki lütfu ve rahmeti olmasaydı, pek azınız hariç, şeytana uyardınız. (Nisâ, 4/83)]

693 tutar: dutar A, Y ; Likin: Lîk M.

694 sebebdan: cihetden A.

- Ba‘ zısın yâd idelüm tutğıl kulağ
K’olmayasın Hâkḫ Te‘ âlâdan ırağ⁶⁹⁵
- Âdem u ‘ İṣā vü Qur’ân-ı mübîn
Sidre vü tûbâ vü firdevs-i berîn⁶⁹⁶
- (A58b) 1000. İsm-i a‘ zam ‘ arş u Mehdî-i Hüdâ
Bunca ye’ti’l-lâh delîl oldu buña⁶⁹⁷
- Levh-i mahfûz âteş-i maşrık i yâr
Şems-i mağribdür ki toğdı âşikâr⁶⁹⁸
- (Y37b) Beyt-i ‘ İzzet Beyt-i Ma‘ mür iy cüvân
Dâbbetu’l-Arz adıdur iy kâmrân
- İşbu esmâ kim işitdün âşikâr
Her birisinün firâvân şerḥi var
- Yirlü yirinde gelicek bilesin
Câvidân-ı nâmei ger bulasın⁶⁹⁹
1005. Ele getür kim gide senden gurûr
Görine gözlerüne iklîm-i nûr⁷⁰⁰
- Hâşıl it kim kalmaya reyb u gümân
Keşf ola gönlüne esrâr-ı nihân⁷⁰¹
- Dav‘ a bulmazsañ yol ol mişbâhdan
Nesne fetḥ olmaz saña miftâhdan⁷⁰²
- Ger o kânûndan bulmazsañ şîfâ
Öyle bil kim derdüne yokdur devâ⁷⁰³

695 tutğıl kulağ: dutğıl kulağ A, Y ; ırağ: ırak A, Y.

696 Qur’ân-ı: Qur’ân u M.

697 ‘ arş u: ‘ arş-ı A ; buña: oña A, Y. Beyitten sonra A’da: عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ [Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, bilsin ki Allah yakında öyle bir toplum getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler. (Mâide, 5/54)] أَوْ يَأْتِي رَبُّكَ [yahut Rabbinin gelmesini... (En’âm, 6/158)] فَتَرْبُضُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهَ بِأَمْرِهِ [Allah’ın emri gelinceye kadar bekleyin (Tevbe, 9/24)] ‘ alâ hâzâ.

698 toğdı: doğdı A, Y.

699 yirinde: yirince Y ; Câvidân-ı: Câvidânî Y.

700 Görine: Görüne A.

701 Bu iki beyit Y’de ber-akstir.

702 bulmazsañ yol: yol bulmasañ M, yol bulmazsañ Y.

703 o kânûndan: oçınandan A ; Öyle bil kim: Şöyle bilgil Y ; Öyle: Şöyle A.

- Fazl-ı Hakk ʿ ilminsüz olmaz fetḥ-i bâb
Aşşı itmez okur iseñ biñ kitâb⁷⁰⁴
- (M89b) 1010. Gel berü diñle rumûz-ı Ahmedi
Diler iseñ kim ıkalasın sermedi⁷⁰⁵
- (A59a) İşit andan Kaʿ benüñ esrârını
Görmek isterseñ Hakuñ didârını
- (Y38a) Kaʿ bedür didi hüden liʿl-ʿ âlemin
Bu söz Âdemden kinâyetdür hemîn⁷⁰⁶
- Ol evüñ bir adıdır Beytüʿl-ʿ Atîk
Yaʿ nî âzâd idicidür iy refîk⁷⁰⁷
- Evüñ ıssıdır ki insânı tamâm
Cehlden âzâd idiser veʿs-selâm⁷⁰⁸
1015. Cehlden âzâd olur âzâd olan
Şol ki dir kullukdan âzâdem yalan
Ol eve giren kişi olur emîn
Şöyle dir nûr-ı semâvât u zemîn⁷⁰⁹
- Yaʿ nî olur cehl u zülmetden ırağ
Her muḳallid sözine dutmaz kulağ⁷¹⁰
- Giren oldur kim evüñ sırrın bilür
Bilmeyen girmez içinde ger olur⁷¹¹
- Anda dutmuşdur Halîluʿl-lâh maḳâm
Bu cihetden adı olmuşdur imâm

704 Ansuz aşşı itmez okursañ biñ kitâb A, Y.

705 berü: beri M ; Ger dilerseñ ıkalasın sermedi A.

706 didi: dir Hakk A, Y. Beyitten sonra A'da: إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ [Şüphesiz insanlar için kurulan ilk ev, Mekke'deki çok mübarek ve bütün âlemlere hidayet kaynağı olan Beyt (Kabe)dir. Onda apaçık deliller, İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren güvene erer. (Âl-i İmrân, 3/96-97)]

707 Beyitten sonra A'da: وَلَيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ [Kâbeyi tavaf etsinler. (22 : 29)] [Oraya giren güvene erer. (Âl-i İmrân, 3/97)]

708 Evüñ ıssıdır ki: Ol evüñ ıssıdır Y.

709 Şöyle dir: Şöyledür Y. Beyitten sonra A'da: اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ [Allah Tebareke ve Teâlâ dedi ki: Allah, göklerin ve yerin nurudur. (Nûr, 24/35)]

710 u: -A ; ırağ: ırağ A, Y ; dutmaz kulağ: tutmaz kulağ Y, tutma kulağ M.

711 içinde ger olur: ger içinde olur A, Y.

- (A59b) 1020. Evvel ol ev oldu andan çıkdı yir
Aḥmed Âdemden ḥaber virdi dilîr⁷¹²
Mekkedür çün ev yiri iy hoş nihâd
Adıdur ümmü'l-kurâ ümmü'l-bilâd
- (Y38b) Olmadı câ'iz şalât-ı enbiyâ
Aña karşı tapmayınca Tañrıya
Bu sebebden k'Âdemün toprağını
Ḳudretiyle cem' idicek ol ḡanî⁷¹³
Alnı ile başı toprağın Ḥüdâ
Ka'be yirinden alıpdur tâlibâ⁷¹⁴
- (M90a) 1025. 'Âlimü'l-esrâr Rabbu'l-'âlemîn
Çünkü Âdem toprağın kıldı 'acîn
Ottuz ikki ḥaṭṭı yazdı yüzine
Tâ delâlet ide yüzi sözine⁷¹⁵
Ol ḥaṭuñ zımnındadır her dürlü râz
Sırr-ı ḥacc u şavm u ihrâm u namâz⁷¹⁶
Âdemün yüzi yiridür çün i yâr
Secde buyurdu aña Perverdigâr
Enbiyâ vü evliyâ vü aşfiyâ
Yüz aña karşı tutarlar bî-riyâ⁷¹⁷
- (Y39a) 1030. Gökler ider ol evi dün gün tavâf
Hem melâ'ik bu sözi şanma güzâf⁷¹⁸

712 Beyitten sonra A'da: جِئِ الْبَيْتَ مِنْ أَسْطَافٍ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ [Ona bir yol bulabilenlerin Beyt'i hacetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse, şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Âl-i İmrân, 3/97)]

713 k'Âdemün: Âdemün A, ki Âdemün Y.

714 Beyitten sonra A ve Y'de: (Y خلق الله تعالى رأس آدم و جبهته من تربة الكعبة (و صدره و ظهره من بيت المقدس) [Allahu Teâlâ Âdem'in başını ve alnını Kabe toprağından yarattı. -Sırtını ve göğsünü Beytül-makdis toğrağından yarattı. Y]

715 ide: ola M.

716 ḥacc u şavm: şavm u ḥacc Y.

717 evliyâ vü aşfiyâ: aşfiyâ vü evliyâ Y; tutarlar: dutarlar Y.

718 dün: çün A.

(A60a)

‘İzzetin anuñ Ĥalîlu’l-lâh bilür
 Kim yüzün aña tutup secde kıılır⁷¹⁹
 Oğlını karşıısına kıurbân ider
 Ĥaqq yolında gör ne ĥöş ihsân ider
 ‘İşkî İbrâhîmden öğrenmek olur
 Ger oda yanmaqlık elüñden gelür⁷²⁰

Yüzini çevürdi günden aydan ol
 Çünki Âdem şüretine buldı yol⁷²¹

1035. Ĥaqq Te‘âlâ yüzini çün ol emîn
 Buldı didi lâ uĥibbu’l-âfilîn

Vech-i Âdem mazhar-ı zât-ı Ĥüdâ
 Oldı budur i‘tikâd-ı enbiyâ

Yüz bu yüzden gösteripdür Kirdgâr
 Ol cihetden secde iderler i yâr

Nutq u şüret degdi Âdemden bize
 Enbiyâ varı tanuqdur bu söze

Bu cihân ĥublarınıñ ĥüsni ki var
 Âdemüñ ĥüsniñden oldı âşikâr⁷²²

(M90b) (Y39b) 1040. Ĥüsni-i ĥürü’l-‘ayn u ĥilmân ser-be-ser
 Âdemüñ ĥüsni kıatında bî-eşer⁷²³

Ger yüzi vaşfından anuñ bir varaq
 Okıur isem gül olur ĥarq-ı ‘arâq⁷²⁴

(A60b)

Vech-i İbrâhîm u vech-i enbiyâ
 Aldı vechinden anuñ ferr u bahâ

719 tutup: dutup A, Y.

720 Ger: Eger A ; yanmaqlık: yanmak A. Beyitten sonra A'da: وَأَذْبُوْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنَّهُ لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا وَطَهَّرَ [Bir zamanlar Kâbe'nin yerini İbrahim'e şu şekilde hazırlamıştık: Sakın bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, orada kıyama duranlar, ruku edenler ve secdeye varanlar için evimi tertemiz et. (Hacc, 22/26)]

721 günden aydan: aydan günden A, Y.

722 ĥublarınıñ: maĥbûbınıñ Y.

723 ur: -M ; bî-eşer: bir eşer M.

724 olur: ola A, Y.

Vechinüñ sırrın bilen bilür Hâkı
Bilmeyen şeytân u mahrûm u şakî⁷²⁵

Ottuz ikki nuṭṭ-ı pâk-ı ğayb-dân
Çünkü Âdemden bilindi bî-gümân

1045. Lâ-cerem hükm ile kılmışdur Hüdâ
K'enbiyâ vü evliyâ vü aşfiyâ⁷²⁶

Ṭuta yüzünüñ yirine yüzini
Yoḥsa şıddı Hâḳḳ Te' âlâ sözini⁷²⁷

Her ki tutmaz ol eve karşı yüzün
Adı olur dîv-i merdûd u la' in⁷²⁸

Çün Halîlül-lâh bu dîne buldı yol
Her ne kim isterdi Hâḳdan buldı ol⁷²⁹

Ka' beyi ol yirde bünyâd eyledi
Enbiyânuñ rûhını şâd eyledi

(Y40a) 1050. Ḳodı rûkninde anuñ bir ḳara taş
Sırrını ol taşuñ Aḥmed kıldı fâş⁷³⁰

Ol taşı dört kez yidi kıldı tavâf
Tâ yigirmi sekkiz ola bî-ḥilâf⁷³¹

Ya' nî Ḳur'ânuñ ḥurûfınca i yâr
K'Aḥmed andan kıldı dîni âşikâr

(A61a) Bu sebebdendir yemînu'l-lâhdur
Añlar elinden şu kim âgâhdur

725 Vechinüñ sırrın: Vechi sırrını Y ; Bilmeyen mahrûm şeytân u şakî M ; Bilmeyen mahrûm u şeytândur şakî Y.

726 Ki evliyâ vü enbiyâ vü aşfiyâ Y.

727 Ṭuta: Duta A, Y ; şıddı: şıdı A, şıydı Y.

728 tutmaz: dutmaz A, Y ; olur: oldı Y. Beyitten sonra A'da: *قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ* [Haydi bakalım, yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir (Bakara, 2/144)] *وَوَحَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ قَوْلُوا وَجْوهَكُمْ شَطْرَهُ* [ve her nerede olsanız yüzünüzü ona doğru çevirin. (Bakara, 2/150)]

729 isterdi: isterse Y.

730 kıldı: itdi Y. Beyitten sonra A'da: *حَجَرَ الْأَسْوَدَ يَمِينِ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ* [Aleyhi's-selâm dedi ki: Hacerü'l-Esved Allah'ın yeryüzündeki sağ elidir. Bkz. *Avâliyyu'l Âlî*, I, 51.]

731 kıldı: itdi M.

- Bu taşâ niçün elüñ şür didi ol
Tâ ki bulasın yemînu'l-lâha yol⁷³²
- (M91a) 1055. Elde yigirmi sekiz maşşal ki var
Bu yemînu'l-lâh ider âşikâr
Çünkü on dört oldu bir el maşşalı
Didi şağdur Tañrınıñ ikki eli⁷³³
Hem buyurdu bu sözi bî-reyb u şeyn
Didi kalbu'l-ḥalki beyne'l-uşbu' eyn
Dir Hâkun vardur eli barmaqları
Aḥmed-i mürsel nebîler serveri⁷³⁴
Müşrik el sırrın çü bilmez ğayb-dân
Faḍribü minhüm didi küllü benân⁷³⁵
- (Y40b) 1060. Çün elin nuṭkınca bildi ol Emîn
Didi maḥşerde maḳâmumdur hemîn⁷³⁶
Bu eli elden koma iy nâmdâr
Tâ şehâdet barmağından şermsâr
Ölüben incinmesün cân u tenüñ
Çün tanuḳlık vire her ' uzvuñ senüñ⁷³⁷
- (A61b) Dir yemînu'l-lâh ile gök dürilür
Bu yemîn bilinicek şür urılır⁷³⁸

732 didi ol: dir resûl Y.

733 bir: her M, Y.

734 Beyitten sonra A'da: قال عم ان القلوب بين الاصبعين من اصابع الرحمن [Aleyhi's-selâm dedi ki: Kalpler Rahman'ın parmaklarından iki parmak arasındadır. Bkz. Müslim, "Kader", 3, Tirmizi, "Da'avât", 89.] Bu beyit A nüshasında, neşrimizdeki 1055. beyitten sonra gelmiştir.

735 Beyitten sonra A'da: واضربوا منهم كُلَّ بَنَانٍ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ [Parmaklarına, parmaklarına vurun. Çünkü onlar Allah'a ve Resulüne karşı geldiler. (Enfâl, 8/12-13)]

736 bildi: buldı M, Y. Beyitten sonra A'da: الله على كرسية وأنا أقوم عن يمين الله [Aleyhi's-selâm dedi ki: Allah'ın kürsisine indiği gün ben O'nun sağ tarafında dururum.]

737 cân u tenüñ: cānuñ tenüñ A, Y. Beyitten sonra A'da: وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ [Onlar derilerine: Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz? derler. Derileri de: Bizi her şeyi konuşuran Allah konuştu derler. (Fussilet, 41/21)]

738 gök: yir Y ; Bu yemîni bilicek şür urılır A.

Şûr esrârı öküştür bilesin
Câvidânî nâmeyi ger bulasın⁷³⁹

1065. Gökleri dürdi eliyle Yaradan
Kendü kaldı gitdi yir gök aradan⁷⁴⁰

Didi bu taşuñ dili vü gözi var
Söyleşiser Tañrı ile âşikâr⁷⁴¹

Añla Âdemden kinâyetdür bu söz
Hakḫ Te‘âlâdan ‘inâyetdür bu söz⁷⁴²

Didi uçmaḫdan çıḫupdur bu hâcer
Gör ne rûşen virdi Âdemden haber⁷⁴³

(Y41a) Süd olur evvel çü insâna ğıdı
Didi kim bu taş südden ağıdı⁷⁴⁴

(M91b) 1070. Her kim ister Ka‘beyi kılmaḫ tavâf
İbtidâ andan gerekdür bî-hilâf

Âdeme kâ‘im-maḫâm olduĝıçün
Şâhib-i çeşm u kelâm olduĝıçün⁷⁴⁵

(A62a) Çünkim oldı Âdeme kâ‘im-maḫâm
Bu cihetden dir aña virüñ selâm⁷⁴⁶

Orta yirinde anuñ aĝ ḫaṭṭı var
İstivâ sırrını söyler âşikâr⁷⁴⁷

739 Şûr esrârı: Şûr-ı İsrâfîl M, Y ; Câvidânî nâmeyi: Câvidân-ı nâmeyi A.

740 Beyitten sonra A'da: وَالسَّمَوَاتِ مَطَوِيَّاتٍ بَيْنَ يَدَيْهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ [Gökler de kudretiyle dürtülmüştür. O, onların ortak koştuklarından münezzeh ve çok yüksektir. (Zümer, 39/67)] يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ [Göğü, kitab durer gibi dürdüğümüz zaman, yaratmaya ilk başladı- ğımız gibi, kaumızdan verilmiş bir söz olarak onu tekrar var edeceğiz. (Enbiyâ, 21/104)]

741 dili vü gözi: gözi vü dili M ; Söyleşür Tañrı ile ol âşikâr M. Beyitten sonra A ve Y'de: قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ فِي الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ لَعَيْنَانِ يَبْصُرُ بِهِمَا لِسَانُ بَهْمَا وَلِسَانُ بَهْمَا [Nebi aleyhi's-selâm dedi ki: Hacertü'l-Esvedin iki gözü vardır onlarla bakar ve dili vardır onunla konuşur. Bkz. İbn Mâce, "Menâsik", 27; Dârimî, "Menâsik", 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 336.]

742 kinâyetdür: işâretdür Y.

743 virdi: virür A.

744 evvel çü insâna ğıdı: insâna çün evvel aĝdı A, insâna evvel çün ğıdı Y ; südden: süden M.

745 olduĝıçün: olduĝıçün A.

746 Çünkim: Çünki A. Beyitten sonra A'da: وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ [Yer, Rabbinin nuru ile parlamıştır. Kitap konmuştur. (Zümer, 39/69)]

747 aĝ ḫaṭṭı: aḫ ḫaṭṭı A, ḫaṭṭı ki Y ; söyler: eyler Y.

Çün elest vaktinde ikrâr aldı Hakk
 Kullarından iy birâder bî-nuṭaḳ⁷⁴⁸

1075. Virdi ol ṭaşa emānet didi ṭaş
 Yarıla maḥşerde esrâr ola fâş

Eyde kim varup selām virdüğünü
 Kim öpüp elin yüzün sürdüğünü⁷⁴⁹

Bileler ikrâra kimlerdür turan
 Ol ṭaşuñ sırrına kimlerdür iren⁷⁵⁰

Bu sözi fehîm itmeyen nâcî degül
 Hacca yüz kez varsa ol ḥacî degül⁷⁵¹

(Y41b)

Ka‘be esrârı firāvândur i yâr
 Sırr-ı ḥalk u sa‘y u cemre bî-şumâr

1080. Sırr-ı iḥrâm u kefâret sırr-ı şayd
 Sırr-ı ḳurbân kim bilimez ‘Amr u Zeyd⁷⁵²

Farz u sünnetden daḥı her sır ki var
 Şol ki Aḥmedden ḳalupdur yâdigâr

(A62b)

Câvidân-ı nâmede var iste bul
 Tâ bulasın Ka‘benüñ gencine yol⁷⁵³

Câvidân-nâmeyle ḥâşıldur murâd
 İste bul oḳı bilenden olma yâd⁷⁵⁴

Ḥöş naşîḥatdür ḳabûl itseñ i yâr
 Âşikâr ola saña her ne ki var⁷⁵⁵

748 Beyitten sonra A'da: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى [Bir de Rabbin, Âdemoğullarından, bellerindeki zürriyetlerini alıp da onları kendi nefislerine şahit tutarak: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? dediği vakit, pekâlâ Rabbimizsin, şahidiz dediler. (Arâf, 7/172)]

749 kim varup: varup kim Y ; elin yüzün: elin yüze A.

750 turan: duran M.

751 nâcî: ḥacî M ; Hacca bîñ kez varsa ol ḥacî degül A ; varsa ol: vardısı Y.

752 bilimez: bilmez M, bilinmez A.

753 Câvidân-ı: Câvidânî Y.

754 İste bul bilenden oḳı ḳalma yâd M, Y.

755 Âşikârâ ola saña her ne var M ; Âşikâre ola her müşkil ki var Y.

- (M92a) 1085. Ka‘benüñ genci uş oldı âşikâr
 Sen niçün müflis yürürsin h‘âr u zâr⁷⁵⁶
 Bilmeyen bu genci bil olmaz ğanî
 Bir ğanî bunsuz baña göster kanı⁷⁵⁷
Mev‘ize⁷⁵⁸
 Var ise başuñda devletden eşer
 Bir haber virem be-ġāyet mu‘ teber⁷⁵⁹
 Ol haberden n’olacağıñ bilesin
 Yâr ise bahtuñ yarağıñ kılasın⁷⁶⁰
- (Y42a) Ger işidüp kılmaz olursañ yarağ
 Bil kim olduñ Hâkķ Te‘ âlâdan ırığ⁷⁶¹
1090. Muştafâ e’n-nevmu eḥu’l-mevt dir
 Bunda çok esrâr var ‘akluñı dir⁷⁶²
 Ya‘ nî şol yir kim görürsin her gice
 Öliceκ anda varursın iy h‘āce
 Ölmedin ol yiri ma‘ mūr eylegil
 Fazl-ı Hâkķ ‘ilmiyle pür-nūr eylegil
 Çünkü ‘ilmüñ ola taḳvâ ehli ol
 Dileriseñ bulasın göklere yol⁷⁶³
- (A63a) ‘İlmle taḳvâ kaçan kim yâr olur
 Ehl-i ‘ilm ol vaḳt berḥordâr olur⁷⁶⁴

756 Beyitten sonra A'da: الحیسة إلا ذو سویتین من الكعبة لا یخرج كنز الكعبة [Kabe'nin hazinesini Habeşli iki ince bacaklıdan başkası çıkarmaz. Bkz. Ebû Dâvud, "Melâhim", 11; Beyhâkî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, IX, 176.]

757 Beyit Y'de der-kenardadır.

758 Y.

759 virem: direm A, Y.

760 yarağıñ: yarağın M.

761 yarağ: yarağ A, Y ; ırığ: ırak A, Y.

762 Bunda: Bunca A.

763 göklere: göñle A.

764 olur: ola Y. Beyitten sonra A'da ve Y'nin der-kenarında: قال عم: العلم بلا عمل وبال والعمل بلا علم محال، قال عم: العلم بلا عمل كالشجر بلا ثمر، وقال عم: العلم بلا عمل كالغيم بلا مطر صدق رسول الله [Aleyhi's-selâm dedi ki: العلم بلا عمل وبال والعمل بلا علم محال، قال عم: العلم بلا عمل كالشجر بلا ثمر، وقال عم: العلم بلا عمل كالغيم بلا مطر صدق رسول الله] Aleyhi's-selâm dedi ki: Amelsiz ilim ve bal, ilimsiz amel muhaldir. Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Amelsiz ilim, meyvesiz ağaç gibidir. Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Amelsiz ilim yağmursuz bulut gibidir. Resûlullah doğru söylemiştir.]

1095. ‘İlm u taḳvâdan kim olsa bî-naşîb
 Şöyle bil k’esfelde ḳaldı ol ġarîb⁷⁶⁵
 Bunda her ne toḥm ekerseñ ḥayr u şer
 Anda şüret bağlar iy şāḥib-naẓar⁷⁶⁶
 Var ise ‘aḳluñ şu toḥmı eke gör
 Kim göresin uyḥuda ġılmān u ḥūr⁷⁶⁷
 Görmegününden gözleruñ lezzet bula
 Gördüğüñ nesne murāduñca ola⁷⁶⁸

(A63b)

Ḳavl ile fi‘lün düriş kim ḥüb ola
 Tā ki varup bulduğıñ merġüb ola

(M92b) (Y42b) 1100. Ḳorkulu düş kim görürsin nāḡihān

K’incidür seni yā yılan yā arslan⁷⁶⁹

Her ne dürlü nesne k’incitse seni
 Bir günāhuñdan ḳopar bilgil anı⁷⁷⁰

Her günāhuñ aña bir mūzī olur
 Uyuduguñ vakit ḳatuña gelür⁷⁷¹

Ġāfil olma şehrüñi düşmen alur
 Cānuñ ol mūzī sıfatlarla ḳalur⁷⁷²

Bil mecālün olmasa def^t itmege
 Yāḥud öldürüp yoluña ġitmege⁷⁷³

765 k’esfelde: esfelde A, Y. Beyitten sonra A’dā ve Y’nin der-kenarında: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَسْتَقِيمُ [Ve Aleyhi’s-selām dedi ki: Nefsım elinde olana yemin ederim ki sizden birinin imanı kalbı ve dili istikamet üzere olmadıkça, istikamet üzere olmaz. Lisānı da, ameli istikamet üzere olmadıkça istikamet üzere olmaz. Bkz. İbn Hanbel, *Müsned*, III, 199.] fe’them.

766 şāḥib-naẓar: şāḥib-hüner A. Beyitten sonra A’dā: فَمَنْ يَغْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَغْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ [Her kim zerre kadar hayır işlemişse onu görecektir. Her kim, zerre kadar şer işlemişse onu görecektir. (Zilzāl, 99/7-8)]

767 uyḥuda: uykuda A.

768 Görmegününden: Görmeginden A, Y ; bula: ala Y Beyitten sonra A’dā: مَا تَسْتَهَيِّهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ [Orada canların çektiği ve gözlerin hoşlandığı her şey vardır. (Zuhruf, 43/71)]

769 Kim incidür seni yā arslan yā yılan A, Y.

770 k’incitse: incidür A, Y.

771 ḳatuña: yanuña Y.

772 Bu beyit A nüshasında, neşrimizdeki 1098. beyitten sonra gelmektedir. Y’de der-kenardadır.

773 Bil: Ger Y.

1105. Tâ'ib olsañ öldürürdün bî-gümân
 Yâhu görmezdün o şüretten nişân⁷⁷⁴
 Ol günâhı eksidüp terk eyle var
 Yoḥsa kalduñ gördüğünle ḥ'âr u zâr⁷⁷⁵
 Tevbesüz def' idemez artar ta' ab
 Cân ḥalâş olmaklığa ister sebab⁷⁷⁶
 Ten ḥişâridur revân aña gelür
 Bir zamân ol naḳş-i hâ' il maḥv olur⁷⁷⁷
 Uyanursın yüregün oynar atar
 Düşde ağrıyan yirün sancır batar⁷⁷⁸

1110. Şükr idersin düşün olduğına sen
 Ya' nî kurtıldum şanursın sağ esen

(Y43a) Kılmanın tevbe yıkılursa ḥişâr
 Kalduñ ol gördüklerünle ḥ'âr u zâr⁷⁷⁹

(A64a) Yok ḥişâruñ kim kaçuben giresin
 Başuña 'aḳluñı bir dem diresin⁷⁸⁰

Ger iki 'âlemde isterseñ necât
 Tevbe kıl eyyâma çün yokdur şebât⁷⁸¹

'Ömr bünyâdı nefesdür ya' nî bād
 Bād olan bünyâda var mı i' timād

(M93a) 1115. Bu ḥaberler kim işitdün âşikâr
 Ḥöş naşîḥatdur unutma zinhâr⁷⁸²

774 Yâhu: Bil ki Y ; şüretten: şüretde A.

775 eksidüp: deḡşürüp A.

776 Beyitten sonra A'da: التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ [Aleyhi's-selâm dedi ki: Günahından tövbe eden, hiç günah işlememiş gibidir. Bkz. İbn Mâce, "Zühd", 30; Taberânî, *el-Mu'cemül-Kebîr*, 10, 150]

777 gelür: girür Y.

778 ağrıyan: ağrını A ; sancır: sançar Y.

779 Beyitten sonra A'da: دواء الاوزار الندم والاستغفار [Aleyhi's-selâm dedi ki: Günahların devası pişmanlık ve istiğfardır.]

780 giresin: gidesin M, Y ; Başıña: Başuñı M.

781 eyyâma çün: eyyâmçün Y.

782 unutma zinhâr: kabûl itseñ iy yâr Y.

Uyğudan uyarıslardur seni

Bulmayısarsın bile cân u teni

Eydiserler bunca ‘ömr ü rızķ u māl

Bunca kuvvet bunca kudret māl u sāl⁷⁸³

Eyledün žāyi‘ düketdün bunları

Saīa kim destür virdi gel beri⁷⁸⁴

N’eyledün kesbün nedür virgil haber

Eydisersin ol zamān eyne’l-mefer⁷⁸⁵

1120. Tевbe kıl yād it perīşān olduğıñ

İtmez aşsı soñra peşīmān olduğıñ⁷⁸⁶

Gel vücūduñ mülki elden çıķmadın

Devr-i eyyām ol hışārı yıķmadın

(A64b) (Y43b)

İctināb itgil menāhīden zamān

Tīz geķer irer ecel iy nev-cūvān⁷⁸⁷

Şūret ü ma‘ nā ikisi yār iken

İkki ‘ālem de elūñde var iken⁷⁸⁸

Bāṭıl efkārı zamīrūñden gider

Tā ki cān mülkinden alasın ḥaber⁷⁸⁹

783 bunca ‘ömr ü rızķ u māl: bunca rızķ u bunca mal A ; Bunca kuvvet bunca kudret: Bunca kudret bunca kuvvet Y. Beyit Y’de der-kenardadır. Beyitten sonra A’da: قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ [Allahu Teālā dedi ki: O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Ancak Allah’a temiz bir kalple gelenler. (Şu’arā, 26/88-89)]

784 düketdün: yā nirdün Y.

785 Beyitten sonra A’da: يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ [İşte o gün insan, kaçacak yer neresi? der. (Kıyāme, 75/10)]

786 Aşsı kılmaz soñ peşīmān olduğıñ A ; soñra: ol vakit M.

787 itgil: eyle Y. Beyitten sonra A’da: قَالَ عَمُ: الدُّنْيَا سَاعَةٌ فَجْعَلْهَا طَاعَةً [Aleyhi’s-selām dedi ki: Dünya bir saat-tir onu ibadetle geķirin] أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَذُرْكُمْ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشِيدَةٍ [Allah azze ve celle dedi ki: Her nerede olursanız olun ölüm size yetişir, son derece sağlam kaleler içinde de bulunsanız da. (Nisā, 4/ 78)]

788 Beyit Y’de der-kenardadır.

789 Beyitten sonra A’da:

دمی از حق مشو غافل درین راه

چو می دانی که آید مرگ ناگاه

[Bu yolda, bir an bile Hakk’tan gafil olma. Çünkü biliyorsun ki ölüm aniden gelir.]

1125. Nûr u zûlmetden yağurmuşlar seni
 Cānuñ nûr aña zûlmet bil teni⁷⁹⁰
 Cānuñ a' lādandur esfelden tenüñ
 Ten ölür kalur diri cānuñ senüñ
 Lā-cerem ednā biri a' lā sever
 Ya' nî ten dünyā vü cān mevlā sever
 Ten murādı yimek içmek mülk ü māl
 Cān temennāsı cemāl-i zû'l-celāl
 Cān ğıdāsı ma' rifetdür ' ışk-ı Hakk
 Ten hevāsı sîm u zer elden bırak⁷⁹¹

(M93b) 1130. ' Āriyet tondur biş on günlük tenüñ
 Besle cānuñ ' āriyet neñdür senüñ⁷⁹²

Olma ten-perver ki ten yārūñ degül
 Bunda kalur ol vefā-dāruñ degül

(A65a) ' Ālemüñ maqşūdı sensin cānı sen
 Hayf ola ger olasın şāğird-i ten⁷⁹³

(Y44a) Mecma' a'l-baḥreyn özüñdür aç gözüñ
 Cām-ı Cemsin hîçe şatma kendözün⁷⁹⁴

Her ne kim ' âlemde vardur sende var
 Arş u ferş u berr u baḥr u nûr u nār⁷⁹⁵

1135. Nûra yardım it söyündür nāruñı
 Artur ebrāruñ düket eşrāruñı

790 yağurmuşlar: yağırdılar Y.

791 hevāsı: ğıdāsı Y ; zer: zerdür M.

792 tenüñ: senüñ Y.

793 ' Ālemüñ maqşūdusun cān sen A.

794 Beyitten sonra A'da: اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ [Allahu Teâlâ dedi ki: Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız? (Mü'minûn, 23/115)]

795 berr u baḥr: baḥr u berr Y. M'de der-kenarda:

هر چه آن هست در تو موجودست

خوب و شر را مگر نمی دانی

[Onda olan her şey sende vardır. İyi ve kötüyü sanki bilmiyor musun?]

Sende var deccâl u fir^ç avn u pelîd

Şîr u ejderhâ vü şeytân-ı ^ç anîd

Ya^ç nî buhl u mekr u hışm u arzû

Hıubb-ı dünyâ vü riyâ her zîşt hû⁷⁹⁶

Bunları terk it eyü hû kesb idin

Miğl-i kesb-i ^ç ilm u îmân kesb-i dîn⁷⁹⁷

Miğl-i şabr u hilm u ihsân u şehâ

Miğl-i îşâr u kerem ^ç ahde vefâ⁷⁹⁸

1140. Fâsık olsa cennet ehлідür sahlî

Bahlî olsa zâhid olur düzehlî⁷⁹⁹

(A65b)

Ger eyü hû hâsıl itmezseñ inan

Bildügün aşş'eylemez kılduñ ziyân⁸⁰⁰

Sen kelâmu'l-lâh-ı nâtıksın eger

Olmasañ hoş-hû maķâmuñdur saķar

Her ne kim şer^ç a muhâlifdür i yâr

İşleme hoş-hû degüldür zinhâr

(Y44b)

Çünkü halkuñdur hasen cehd eyle sen

Tâ ola halkuñ gibi hulkuñ hasen⁸⁰¹

1145. Eyü hû her kime kim olsa naşîb

Cümle hayr aña virildi dir Hâlib⁸⁰²

(M94a)

Hem didi tutsañ oruç kılsañ namâz

Yaramaz hû maḥv ider müzdin kımaz⁸⁰³

796 her: vü Y. Beyitten sonra A'da: اَتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوِيَهُ [Hevâ ve hevesini kendine ilâh edineni görüyor musun? (Câsiye, 45/23)]

797 Beyitten sonra A'da: وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا [İyi-lik yaparak kendisini Allah'a teslim eden ve İbrahim'in dinine dosdoğru olarak tâbi olan kimseden, din bakımından daha iyi kim olabilir? Allah, İbrahim'i dost edinmişti. (Nisâ, 4/125)]

798 hilm: ^ç ilm Y ; ^ç ahde: ^ç ahd u A, M.

799 -M, Y.

800 kılduñ: itdün Y.

801 halkuñ gibi hulkuñ: hüsnün gibi hulkuñ A.

802 Eyü hû: hû-yı hüş A.

803 tutsañ: dutsañ A, Y.

Yahşi hû çokdur dilerseñ zinhâr
Evvel-i aşl terk-i dünyâdur i yâr⁸⁰⁴

Dünyeden el çek kabûl it ‘ uzleti
Tâ bulasın Hakk katında ‘ izzeti⁸⁰⁵

Çün degül bünyâd-ı ‘ ömrün üstüvâr
Dünyeyi elden kor şunuñ kim ‘ aklı var⁸⁰⁶

1150. Sen saña yâr ol dağı yâr isteme
Çünkü yok yâr u vefâdâr isteme

Yâr-i Sîmurğî meger kim Kâfda
Bulasın yokdur yakîn eṭrâfda⁸⁰⁷

Manşıb u māl olsa düşmen yâr olur
Olmasa yârün dağı ağıyâr olur⁸⁰⁸

(A66a) Özüñi itgil ta‘ allukdan berî
Terk-i câh it sevmegil sîm u zeri⁸⁰⁹

(Y45a) Cân Mesîhâsına kıl ‘ ışkî sipâh
K’öldüre Deccâl-ı nefsi ola şâh⁸¹⁰

1155. Mülküñi ‘ adlile ol ma‘ mûr ide
Nûrile şehruñ tola zûlmet gide⁸¹¹

‘ Âlem-i kübrâsın iy ‘ âlî güher
Gâfil u mağrûr kalma bî-ḥaber⁸¹²

Şâh iken dilenci olmak ‘ ârdur
Dîve kul olsa melek düşvârdur

804 Yahşi hû: Yahşi M ; Evvel-i aşl: Evvel aşlı M, Y. Beyitten sonra A'da: ترك: حب الدنيا رأس كل خطيئة، قال عام: حب الدنيا رأس كل حسنات [Aleyhi's-selâm dedi ki: Dünya sevgisi tüm hataların başıdır. Dünyayı terk etmek tüm iyiliklerin başıdır. *el-Esnâru'l-Merfû'a*, 163, I; *Bihâru'l Envâr*, III, s. 7; *Kütüb-i Sitte*, c. VII, s. 242.]

805 Dünyeden: Dünyâdan A, M ; ‘ uzleti: devleti M ; bulasın: bula M.

806 dünyeyi: dünyâ M ; ‘ aklı: uşşı M, A.

807 sîmurğî: sîmurğ A, M.

808 Manşıbuñ var ise düşmen yâr olur Y ; ağıyâr: bîzâr A, Y.

809 câh: cân A.

810 K'öldüre deccâl-ı: Ki öldüre deccâl Y.

811 ‘ adlile: ‘ adlle M ; nûrile: nûrla A, M ; tola: dola A.

812 Gâfil olup kalma özüñden bî-ḥaber Y. Beyitten sonra A'da: Dimişdür kim eşyâ bir ağaca beñzer ve insân yemişine beñzer ol cihetden kim ağaçdan murâd yemişdür ve hâl bu kim ağaç yemişinden olur.

- Saňa hîdmetkâr iken yir u felek
Rabbüñi bilmege dürişmek gerek⁸¹³
- (A66b) Saňa tokkuz gök yidi yıldız gulâm
Sen kulu nefsün zihî hayf-ı tamâm⁸¹⁴
1160. Kör yaraşmaz çün Mesîhâ gözün aç
Genc-i Kârün var elünde olma aç⁸¹⁵
- Geç hevâdan olma hâkî ehl-i nâr
Nûh iken şuda boğulma zinhâr⁸¹⁶
- (M94b) Nefs ejderhâdur öldür er gibi
Ehl-i nûr olgıl havâriler gibi⁸¹⁷
- Pâk-bâz ol zinhâr iy ehl-i dîn
Âdemî ol olmağıl dîv-i la^c in⁸¹⁸
- Geldüğünden bu yire iy hoş nihâd
Âdemîlik hâşıl itmekdür murâd
1165. Hâşıl itmezseñ bu tonı şöyle bil
Senden alurlar olıarsın hacîl
- Bunda her ne tona lâyıksañ inan
Yarın ol kisvetde qalursın hemân⁸¹⁹
- Haḵk Te^c âlâ şüretidür şüretün
Şüretüne lâyıq eyle şîretün⁸²⁰
- Uz ta^c alluq bendini âzâde ol
Reng u būdan geç faķîr-i sâde ol

813 -M, Y.

814 Beyit Y'de der-kenardadır.

815 çün: -A.

816 Beyitten sonra A'da: وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ [Kim de Rabbinin divanında durmaktan korkmuş, nefsini boş heveslerden menetmiş ise, Kuşkusuz onun varacağı yer cennettir. (Nâzi'ât, 79/40-41)]

817 gibi: bigi Y. A'da beyitlerin sırası 1157, 1160, 1161, 1162, 1167, 1158, 1159 şeklindedir.

818 ehl-i dîn: pâk-i dîn Y ; olmağıl dîv-i la^c in: yolhsa şeytânsın hemîn Y.

819 Bunda her tona ki lâyıksın inan M, Y. Beyit Y'de der-kenardadır.

820 Beyit Y'de der-kenardadır.

Zât-ı a^c zâm vechidür çün şüretün

Lâyık eyle bu sıfâta şîretün A.

(Y45b)

‘İş u ‘işret cāh u manşıb mülk ü māl
Nām u nāmūs u vaṭan ehl-i ‘iyāl⁸²¹

1170. Mülküñi terk it kim olasin ḳavī
Her ta‘alluḳ k’ola şūr-ı ma‘nevi⁸²²

Her ne kim meşgūl ider Ḥaḳdan seni
Putdur ol zinhār oda şalgıl anı⁸²³

Ādem-i ḥākīdūr aşluñ zinhār
‘Ucbı terk it olma serkeş mişl-i nār

Fāriğ ol ‘aybın gözetme kimsenüñ
Tā ki Ḥaḳḳ setr eyleye ‘aybuñ senüñ

(A67a)

Dileriseñ olasin ehl-i yaḳīn
Hezl koğıl çekme kimesne ğybetin⁸²⁴

1175. Kendü ‘aybın görmeyen a‘mā olur
Dā’im ol bī-ḥürmet u rüsvā olur⁸²⁵

Dir nebī ğybet zinādandur işid
Ğybet ehlin sevmez ol ferd-i vāhid⁸²⁶

Her kim ol ayruḳlaruñ ‘aybın göre
Bil ki maḥşerde olur yüzi ḳara⁸²⁷

Bunda geldüñ k’idesin kesb-i kemāl
‘Ahdi unutduñ murāduñ mülk ü māl⁸²⁸

(M95a)

Māl olur çün mār anı terk eyle var
Mülki elden ḳo ki ḳalmaz paydār⁸²⁹

821 Beyitten sonra A'da: الأموال والأولاد قال عم: هلك الرجال في [Aleyhi's-selām dedi ki: İnsanlar mal ve evlat-
lar konusunda helak oldu.]

822 -M. Mülküñi: Belki dir Y ; k'ola: ki ola A, M. Beyit Y'de der-kenardadır.

823 zinhār: ‘ārif Y.

824 -M. Dileriseñ: Dilerseñ A ; Hezl: Hezli A, M.

825 Dā’im: dā’imā A ; u: -Y.

826 işid: işit M, Y. A'da bu iki beyit ber-akstir.

827 ayruḳlaruñ: ayruḳların M ; olur: ola A. 1174-1177 arası beyitler Y'nin der-kenarındadır.

828 k'idesin: idesin M.

829 çün mār: mār çün Y.

1190. ‘İlmdür cennet yolu didi Resûl
Fazl-ı Hakk ‘ilmidür ol ‘ilm iste bul⁸³⁷
Dünyenüñ aldanmağıl lezzâtına
Binmegil emmâre nefsiñ atına⁸³⁸
Kâni‘ ol varından idegör kerem
Nâfi‘ ol kimseye irgürme elem⁸³⁹
- (A68a) İbn-i vakt ol arzulardan cümle geç
Şâbir ol k’e’s-şabru miftâhu’l-ferec⁸⁴⁰
- (M95b) Tûrı seyr it tâ bulasın Hâzreti
Gözüñ açgıl kim göresin ‘ibreti⁸⁴¹
1195. Bu gönül ile sen iy şürîde-hâl
Zât-ı pâki bulmağa yokdur mecâl
(Y46b) İy dirîgâ h’âcenüñ azgün işi
İy dirîgâ h’âcenüñ ağduķ düşi⁸⁴²
İy dirîgâ h’âce maḥmûr u ğurûr
İy dirîgâ h’âcede yokdur ḥuzûr⁸⁴³
N’ideyin hâlünden âgâh olmaduñ
Nefse uyduñ ‘aqla hemrâh olmaduñ⁸⁴⁴
-
- 837 Nefsini bilmekdür ol ‘ilmi iste bul A, Y.
838 Dünyenüñ: Dünyânuñ A, M. Beyitten sonra A'da: وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُمْ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ أَلْهَىٰ [Bu dünya hayatı sadece bir oyun ve oyalanmadan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte asıl hayat odur. Keşke bilmiş olsalardı. (Ankebût, 29/64)]
839 varından: varına A. Beyitten sonra A'da: شَرَّ خَيْرِ النَّاسِ مِنْ يَنْفَعِ النَّاسَ، شَرُّ النَّاسِ مَنْ يَضُرُّ النَّاسَ [Kanaat eden doyar, tamah eden zillate düşer. Kanaat tükenmez bir hazinedir. İnsanların hayırlısı, onlara faydalı olandır. İnsanların şerlisi de onlara zarar verendir. Cömertliğin son haddi, olan her şeyi vermektir.]
840 arzulardan: arzudan M, Y.
841 açgıl kim: aç gel kim M, aç kim tâ Y. Beyitten sonra A'da: فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ [Ey akıl sahipleri! İbret alın. (Haşr, 59/2)]
842 düşi: işi M.
843 maḥmûr: maḥrûr A, Y. Bu iki beyit A ve Y'de ber-akstir. Beyitten sonra A'da: قَالَ عَم: قَسْوَةُ الْقُلُوبِ مِنْ كَثَرَةِ الذُّنُوبِ [Aleyhi's-selâm dedi ki: Kalplerin kasveti, günahların çokluğundandır.]
844 N'ideyin: N'eyleyem Y.

Olmaduñ bir laḫza bîdâr olmaduñ
Ferd u âzâr u sebûkbâr olmaduñ⁸⁴⁵

(A68b) 1200. Cānı iken on sekiz biñ ‘âlemüñ
Cānuñı oda atarsın yok ğamuñ⁸⁴⁶

Genc-i pinhân âşikārâ sendedür
Küntü kenz esrârı ara sendedür⁸⁴⁷

Senligüñden ‘ârîf ol kırtar seni
Ol yiter tarḫ eyle bu cān u teni⁸⁴⁸

Sende senlikden eger bâkî kıla
Noḫt saña rûḫu’l-ḫudüs sâkî ola

Kendülügüñden eger kılsañ sefer
Olasın rûḫ iḳlîminde mu‘ teber

1205. Ger işidürseñ Refî‘î pendini
Kend’özüñden uz ‘alâyık bendini⁸⁴⁹

Nice uyursın biraz bîdâr ol
Aḳluñı dir başuña hûşyâr ol⁸⁵⁰

(Y47a) Derd ḥâşıl it ger isterseñ devâ
Derdile olur ḳamu ḥâcet revâ⁸⁵¹

845 ‘Ahdi unurtduñ vefâdâr olmaduñ A, Y. Beyitten sonra A’da: اَلَمْ اُعْهَدْ اِلَيْكُمْ يَا بَنِي اٰدَمَ اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ [Ey Âdemoğulları! Şeytana tapmayın, o size apaçık bir düşmandır ve bana kulluk edin, doğru yol budur, diye size and vermedim mi? (Yâsîn, 36/60-61)] اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ عَهْدَ اللَّهِ [Onlar ki, söz verip andlaştıktan sonra Allah’a verdikleri sözü bozarlar. (Bakara, 2/27)]

846 atarsın: şalarsın Y. Beyitten sonra A’da: التَّفَكَّرُ سَاعَةٌ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Bir saat tefekkür, altmış sene ibadetten daha hayırlıdır. Bkz. Suyûtî, *el-Camî’ü’s-Sağîr*, II, 127; Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 310]

847 -A. kenz: kenzen M ; sendedür: sindedür Y.

848 Beyitten sonra A’da: التَّفَكَّرُ نِصْفُ الْإِيمَانِ [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Tefekkür imanın yarısıdır.]

849 Beyitten sonra A’da: لَٰكِنْ اَللّٰهُ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَاءُ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِيْنَ [Sen sevdiğini hidayet eriştiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir. (Kasas, 28/56)] وَقالَ عَم: أَكْثَرُوا مِنْ ذِكْرِ هَادِمِ الذَّاتِ [Ve Aleyhi’s-selâm dedi ki: Ağızların tadını kaçırın ölümü çokca anın. Bkz. Tirmizî, “Zühd”, 4. Nesâî, “Cenâîz”, 3; İbn Mâce, “Zühd”, 31]

850 Nice: Niçe Y.

851 Derd: Derdi Y ; it: kıl M, Y.

Ölidür bî-derdi şanma cānı var
Derd-mend olğıl dilerseñ i‘ tibār⁸⁵²

(M96a) (A69a) Lezzetin derdün Ebū-derdā bilür
Derd olmayan kişi nā-merd olur

1210. Derde lāyık olmaya her bî-ḥired
Derd ḥāşıl kılmayanlar ola red⁸⁵³

Dermend ol kim seni şora Ḥabīb
Derd olana ‘ ilāc eyler ṭabīb⁸⁵⁴

Noḥt ola kim bu dīvün rüsvā ola
Derd-i insāniyyetün peydā ola

‘ Āmī-i bī-‘ār ke’l-en‘ āmdur
Ṭapduğı Tañrı degül eşnāmdur

Göñl-i vîrânı tölî lât u menāt
Ka‘be qarşusunda ister sūmnāt⁸⁵⁵

852 bî-derdi: bî-derd A, M ; dilerseñ: ger isterseñ M. اللَّهُمَّ أَخْبِنِي مَشْكِينًا وَأَمْتِنِي مَشْكِينًا [Aleyhi’s-selām Allah’tan dedi ki: Allah’ım beni fakir olarak yaşat, fakir olarak öldür ve miskinler zümresiyle haşret. Bkz. Tirmizî, “Zühd”, 37]

853 Beyitten sonra A’da: وَأَإِذَا أَخْبِنْتُهُ كُنْتُ سَمْعَةً وَبَصَرَةً [Aleyhi’s-selām Allah’tan dedi ki: Kulum bana nafileler ben kendisini sevinceye kadar bana yaklaştırmaya devam eder, ben onu sevince işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Bkz. Buhârî, “Rikak”, 38.] قَالَ عَمَّ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى: لَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَّافِلِ حَتَّى أُحِبُّهُ، وَإِذَا أَخْبِنْتُهُ كُنْتُ سَمْعَةً وَبَصَرَةً وَبِي يَمْشِي وَ قَالَ عَمَّ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى: مَنْ ذَكَرَنِي أَحْبَبْتَنِي [Aleyhi’s-selām Allah’tan dedi ki: Beni zikreden beni sever, beni seven bana aşık olur. Bana aşık olana ben de aşık olurum. Aşık olduğumu öldürürüm ve öldürdüğümün diyeti benimdir.] f’efhem.

بزرگی جز بدانای میندار
که نادان همچو خاک ره شده خوار

گل این باغ را تویی غنچه
سر این گنج را تویی سرپوش

[Bilginlikten başka büyüklük kabul etme ki cahil toprak gibi düşkündür. Bu bağın toprağına/gülüne gonca sensin. Bu hazinenin örtüsü sensin.]

854 -M, Y.

855 tölî: tölü A, Y ; sūmnāt: şavma‘ât A, sümenāt Y.

- (A69b) 1215. Aña Deccâl oldı dünyâda qarîn
Noht bulısar sidreyi Rûhu'l-emîn⁸⁵⁶

Beyân-ı Vâkı^{c 857}

Baňa olaldan Nesîmî dest-gîr
Secde eyler qarşuma bedr-i münîr⁸⁵⁸

- (A70a) (Y47b) İrmeseydi Hakk na' iminden nesîm
Bize yol göstermeseydi ol kerîm⁸⁵⁹

Câhil u maḥrûm u sergerdân idüm
Her nefes biñ fikr ile ḥayrân idüm⁸⁶⁰

Benlügüm baňa hicâb olmuş idi
Bâṭınım mülki ḥarâb olmuş idi

1220. Gerçi bir kaç fenden almışdum ḥaber
Seçmez idüm anlaruñla ḥayr u şer

Bir yola gider iken azar idüm
Gâh yapardum geh girü bozar idüm⁸⁶¹

Gâh Sünnî dirilürdüm gâh ḥakîm
Hîç bir mezhebde olmazdum muḳîm⁸⁶²

856 dünyâda: kuyuda M, kırbında Y ; sidreyi: sidreye M. Beyitten sonra A'da: الدِّجَال مَكْتُوب عَيْنِهِ [Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Deccal'ın iki gözü arasında *k f r* yazılıdır. Bkz. Buhârî, "Edeb", 77, "Fiten", 26, "Tevhid", 17; Müslim, "Fiten", 90; Ebû Davud, "Melâhim", 14; "Sünen", 26.] ya' nî küfr için ḥurûf-ı muḳaṭṭa' adan bî-ḥaber idi Hakk Te' âlâ iki gözlerinin arasında kâf rî kim küfrdür muḳaṭṭa' yazdı tâ kim görmeye küfrinden bî-ḥaber ola dir bir vechle daḥî kâf rî yidi kelimedür çün Ḥavvâ yüzindeki yidi âyeti okumazdı ve hüsne niger idi ve Hakk Te' âlâ şüretinden bî-ḥaber idi lâ-cerem ol yidi kelime-i küfri anuñ gözi arasında yazdı ve daḥî deccâla Ḥazret-i Peygamber (as) مَسِيح [Mesih Deccâl ve gözü silinmiş.] didi ya' nî yüzi gözi silinmiş düz olmuş demek olur çün ol yüzindeki o ḥaṭṭları yirlerinde okumazdı ve görmezdi yüzini yek pâre fehîm itmişdi bu cihetden مَسِيح الدِّجَال مَمْسُوح الْعَيْن [Mesih Deccâl ve gözü silinmiş. -Doğrusu مَسْمُوح الْعَيْن Muhakkak Mesih Deccâl'in gözü silinmiştir, olsa gerek.- Bkz. Müslim, "Fiten", 104] didi.

857 Y.

858 Nesîmî: ' azîzim A.

859 İrmeseydi: İrmeyeydi Y ; göstermeseydi: göstermez idi M, göstermeyeydi Y.

860 ḥayrân idüm: ḥayrândum A.

861 -M. geh girü: gâh giri Y.

862 gâh: geh A, Y.

Medh iderdüm gâh tenâsül mezhebin
Gâh dehrînün ögerdüm meşrebin⁸⁶³

Gâh meşâyihden virür idüm haber
Dir idüm yokdur bulardan mu‘ teber⁸⁶⁴

1225. İşbu resme her yolu arar idüm
Şol kadar arar idüm k’âzâr idüm⁸⁶⁵

(M96b) Kande bir kâmil işidürdüm ki var
Anı bulmayınca kılmazdum qarâr⁸⁶⁶

(Y48a) Bulup arardum zamîrin ser-be-ser
Görür idüm ol dahı benden beter
Her ne dürlü ‘ ilme kim kılsam nigâh
Nesne fetḥ olmaz idi iderdüm âh⁸⁶⁷
Ol Nesîmî rahmet-i Fazl-ı Hüdâ
Ol ‘ İmâdü’l-dîn-i sırr-ı Murtażâ⁸⁶⁸

(A70b) 1230. Cân u ten göziyle gören Âdemi
Ol ki çoklar oldu andan âdemi⁸⁶⁹
Ol şehîd-i ‘ ışk-ı Fazl-ı zü’l-celâl
Bend u zindânlarda oldu mâh u sâl⁸⁷⁰
Ol Mesîhâ-veş seyâhat eyleyen
İrişüp her yirde haqqı söyleyen⁸⁷¹
Ol belâdan âh u efgân itmeyen
Söyleyen esrârı pinhân itmeyen

863 gâh: geh A.

864 gâh: geh Y ; Dir idüm: Dirdüm A.

865 Sa‘ y iderdüm şol kadar k’âzâr idüm Y.

866 işidürdüm: işidürüm A ; Anı bulmayınca: Bulmayınca anı Y.

867 olmaz idi: olmazdı M.

868 Nâgihân ol rahmet-i Fazl-ı Hüdâ A.

869 Ol gören dünyâ göziyle Âdemi Y ; oldu andan: andan oldı A, Y.

870 oldı: yatan A, Y.

871 -M, Y.

Kuṭb-ı ‘âlem pîşuvâ-yı ehl-i dîn
Server-i âfâk emîru’l-mü’minîn⁸⁷²

1235. Çün baña bildürdi kimdür Fażl-ı Hâk
Perde açıldı vü görindi ṭabak⁸⁷³

Bu ḥarâbâtumı ma‘ mûr eyledi
Zulmet-âbâdumı pür-nûr eyledi

Hızr imiş şundi baña âb-ı hayât
Aldum içdüm rıhlet itdi müşkilât⁸⁷⁴

(Y48b)

Oldı Qur’ânun rumûzı âşikâr
Bir işâret didi Hâkdan yûri var⁸⁷⁵

(A71a)

Sen daḥı Rûm ehlin âgâh eylegil
Anlara bu gizlû râzı söylegil

1240. Pes zarûrî oldı Türkî söylemek
Söyledüm bir nice gün çekdüm emek⁸⁷⁶

Bu *Beşâret-nâmeyi* kıldum tamâm
Şavmuñ evvel cum‘ası gün ve’s-selâm

(M97a)

Târîḥi kendüleyin râh-ı Hüdâ
Ser-be-ser ebyâtı oldı rehnümâ⁸⁷⁷

Yaz okı şor müşkilün ḥall eylegil
İste bul kâbil bu râzı söylegil⁸⁷⁸

872 ‘âlem: ‘ilm A.

873 Çün: ol Y ; Perde açıldı: perdeyi açdı A ; Perdei Fażl açdı görindi ṭabak Y.

874 قال عم: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى شَرَابًا لِأَوْلِيَائِهِ، إِذَا شَرَبُوا سَكَرُوا، إِذَا سَكَرُوا طَرَبُوا، إِذَا طَرَبُوا طَابُوا؛ وَإِذَا اتَّصَلُوا لَا فَرْقَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ حَبِيبِهِمْ [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Allah’ın dostları için bir içeceği vardır. Onlar onu içtikleri zaman sarhoş olurlar. Sarhoş olunca sevinirler, sevindikleri zaman zevk alırlar (metinde طربوا isterler demiş biz hadisteki şeklini aldık) zevk aldıkları zaman erirler, eridikleri zaman kurtulurlar (metinde حصلوا hasıl olurlar demiş biz hadisteki şeklini aldık). Kurtuldukları zaman ulaşır, ulaştıkları zaman birleşirler. Birleştikleri zaman onlarla sevdikleri (metinde جسمهم cisimleri demiş biz hadisteki şeklini aldık) arasında fark kalmaz. Hadisin Hz. Ali’ye aidiyeti için bkz. *Câmi’u’s-Sa’âdât*, 152/3.]

875 Bir işâret oldı Hâkdan didi var A, Y.

876 çekdüm: yidim A.

877 M’de der-kenarda “râh”a bedel “nûr” yazılmış.

878 İste bul: Var ise Y ; bu: bir A.

Şuña kim kâbil degül râz açma sen
Diler iseñ kim ola başuñ esen⁸⁷⁹

1245. Gerçi bu yolda ölen bulur hayât
Dünye habsinden irer aña necât

Lîk râzuñ dime bî-derde i yâr
Şaqlama derdi olandan zinhâr

Sözi ehline di olma bu'l-fuzûl
Kellimü'n-nâse 'alâ kâdri 'uqûl⁸⁸⁰

(Y49a) Hınzıruñ boynına aşma cevheri
Cevheri olmayan olmaz gevheri⁸⁸¹

Çün *Beşâret-nâmedür* iy nîk-nâm
Muhtaşar anuñçün oldı bu kelâm

(A71b) 1250. Şüretâ gerçi yazıldı muhtaşar
Ma' nâda key mu' teberdür mu' teber⁸⁸²

Añladuñ mı ne beşâretdür i yâr
Bu ki ma' lûm oldı zât-ı Kirdgâr⁸⁸³

Enbiyânuñ va' desi oldı tamâm
Âşikârâ oldı Fazl-ı lâ-yenâm

Gizlû râzı âşikârâ söyledi
Dört kitâbuñ müşkilin hall eyledi

Zü'l-celâl u Kâdir u Qayyûmdur
Hâkim oldur ayruğı mahkûmdur

879 Beyitten sonra A'da:

همچو منصور از انا الحق دم مزن

پیش نا محرم دم از محرم مزن

[Mansur gibi ene'l-Hak'tan dem vurma. Namahrem önünde mahremden dem vurma.]

880 kâdri 'uqûl: kaderi'l-'uqûl A, Y.

881 Hınzıruñ boynına: Boynına hınzıruñ Y. Beyitten sonra A'da: أعناق الجواهر على أعناق الخنازير. Bkz. İbn Mâce, "Mukaddime", 220] M'de der-kenarda: الخنزير: فأن حكمة خير من الجواهر ومن كرهها فهو شر من الخنزير: [Hikmet cevherden daha hayırlıdır. Kim onu kerih görürse o domuzdan daha kötüdür. Hadiste, bu ifadenin Hz. İsa'ya ait olduğu belirtilmiştir. Bkz. Abdurrezzâk, *el-Musannef*, XI, 257]

882 Şüretâ: Şürete M, Şüretde Y. Beyit Y'de der-kenardadır.

883 Bu ki: Buña A.

1255. Evvel u âhîr nihân u âşikâr
Oldur andan ğayrı şanma nesne var⁸⁸⁴
Aşl-ı mevcûdât-ı eşyâdur tamâm
Aña şâdıkdur ne dirseñ ve's-selâm⁸⁸⁵
Şâhib-i esmâ-i hüsnâ geldi bil
Aña göre uyuma tedbîr kıl⁸⁸⁶
- (M97b) On sekiz biñ 'âlemüñ sulţânıdur
Tendür eşyâ ser-be-ser ol cânıdur
Bu sözi fehîm itmek isterseñ i yâr
Câvidân-ı nâmede var iste var⁸⁸⁷
1260. Sevfe ye'ti'l-lâh oldu âşikâr
Ol ki Qur'ânda dimişdi Kirdgâr⁸⁸⁸
- (A72a) Kûs-ı sulţânî uruldu her taraf
Şûr-ı İsrâfil uruldu her taraf
Toldı bu âvâze ile bahr u ber
Kulağuñ beñzer ki işitmez meger⁸⁸⁹
- (Y49b) İy birâder şor bu âvâze nedür
Kim öliler işidüp diri olur⁸⁹⁰
Bir kadeh kevşer şuyıdur bu kitâb
Nüş kıl kim gide gözüñden hicâb
1265. Öli idük işidüp olduk diri
Ger dirilmek ister iseñ gel beri⁸⁹¹

884 -M, Y.

885 Aña: Oña Y. Beyit Y'de der-kenardadır.

886 uyuma: sen dağı Y. Beyitten sonra A'da: اَدْعُوا الرَّحْمَنَ اَيَّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى [De ki: İster Allah deyin, ister Rahmân deyin, nasıl çağırırsanız çağırın. En güzel isimler O'nundur. (İsrâ, 17/110)]

887 Câvidân-ı: Câvidânî Y ; iste var: iste bul M.

888 -Y.

889 -Y. beñzer: pekdür M. Bu iki beyit A'da ber-akstir.

890 birâder: bürâzer Y ; âvâze nedür: âvâzedür A, Y ; Öliler işidüben diri olur M.

891 Beyit Y'de der-kenardadır. idük: idük A ; olduk: olduk M. Bu iki beyit A'da ber-akstir.

‘ *Arş-nâme* sözlerinden bunda var
 Terceme kıldum ki kıla yâdigâr
 Bir nice beytin teberrük yazmışam
 Şöyle şanmağıl ki yoldan azmışam⁸⁹²
 Añladum çün terceme olasını
 Niceler anuñla yol bulasını
 Diledüm kim ben olam evvel sebeb
 Sözlerinden yazmağa ‘avn itdi Rabb⁸⁹³

1270. Hâcetüm kıldı revâ Fazl ıssı Hâk
 Sözlerinden yazdum uş bir kaç varak
 ‘Âm için yazıldı ekşer bu kelâm
 Hâşş olur elbetde ger okursa ‘âmm⁸⁹⁴
Câvidân-ı nâme sözi ekşeri
 Fehm iden olur cihânun mihteri⁸⁹⁵
 Hem *Muhabbet-nâmeden* yazdum kelâm
 Üç kitâbından Hâkuñ oldu tamâm

(M98a) (Y50a) K’okuyalar şubh u şâm evrâd için
 Kıla bizden yâdigâr irşâd için⁸⁹⁶

(A72b) 1275. Hâk söz olmaz Hâk nûrinsuz tâc-ı ser
 Tîz mükedder olur itmezler nazâr⁸⁹⁷

Diledüm bu nâme maqbûl olduğın
 Yazup ehlu’l-lâh meşğûl olduğın⁸⁹⁸

Bu risâley’istedüm iy nâzenîn
 Kime irişse öpüp süre yüzin

892 Bir nice beytin: Bir nicesini M ; Şöyle: Öyle A.

893 Sözlerinden: Sözlerümden M.

894 ‘Âm için: Yümniçün M, Y.

895 *Câvidân-ı nâme*: *Câvidân-nâme* Y ; sözi: sözidür M, Y.

896 K’okuyalar: Okuyalar A, Y ; bizden: Hâkdan A.

897 nûrinsuz: sözinsüz M; mükedder: mükerrer M, Y. Çün söz olmaz Hâk sözinsüz tâc u ser Y.

898 Diledüm: Eyledüm M.

Lâ-cerem yazdum sözün Fazluñ ki tâ
Devleti olan kulağında duta⁸⁹⁹

Nazm u neşrinden biraz virdük haber
Bir işâret ‘ aklı olana yiter⁹⁰⁰

1280. Bu kadar didük kalanın bî-ñicâb
Şerh ide men ‘ indehū ümmü’l-kitâb

Düşde gördüm didi Fazl-ı ğayb-dân
Türkî okurlardı Kur’ânı tamâm⁹⁰¹

Ğullarumdan ehl-i Rûm bir kaç kişi
Hîş gelürdi baña anlaruñ işi⁹⁰²

Uş okundı oldı ol hağ düş tamâm
Şükr aña kim biz okıduk ve’s-selâm⁹⁰³

Mün‘ imüñ ni‘ metlerine şâkirüz
Evvelüz ma‘ nâda gerçi âhirüz⁹⁰⁴

(Y50b) 1285. Hağğ Nesîminden işitdüm bir haber
Didi kim ol pâdişâh-ı baħr u ber

Şâ‘ ir olduğın dilerdi kılınuñ
Dürişüñ diledüginüñ bulunuñ⁹⁰⁵

(A73a) Hem didi emr itdi ol şâh-ı cihân
Didi sizden gelse bir söz nâġihân⁹⁰⁶

Rûzigâr ehline lâyıķ olsa ol
Zinhâr anı yazuben idün qabûl⁹⁰⁷

899 Fazluñ: Hağğkun A, Y.

900 virdük: virdük A, virdüm Y.

901 tamâm: revân A, Y.

902 anlaruñ: bunlaruñ Y.

903 ol hağ: hağ ol A ; okıduk: okıduk M.

904 -Y.

905 dilerdi: severdi Y ; diledüginüñ: diledüginde A, Y. Beyitten sonra A’da: في طريق الحب في كل المقام [Sevgi yolunda, tüm makamlarda.]

906 gelse: gele A.

907 yazuben: yazup A, Y.

(M98b) Ol sözi benüm sözüm bilmek gerek
Gerçi sizden bulunur sa‘y u emek

1290. Bundan ulu menzilet var mı kıula
Kim sözi Fazl-ı Hüdâ nuṭkı ola⁹⁰⁸

İy Refi‘î bu senüñ ḥaddüñ degül
Kim diyesin olmuşamdur Fazla kıl⁹⁰⁹

Ḳulıyam Fazluñ dimek âsân olur
Ḳul aña dirler ki didügin kıılır⁹¹⁰

Didüğinden ba‘zısın yâd idelüm
Ṭoğrı yoldur Hakk’a andan gidelüm⁹¹¹

Didi bilürlerdi Hakkı enbiyâ
Lîk sa‘y iderler idi bî-riyâ

(Y51a) 1295. Dürüşürlerdi be-cidd leyl u nehâr
Tâ ola eşyâ kemâ hî âşikâr

Didi anlar gıtdüğü yola gidüñ
Ya‘nî ahlâk-ı hamîde kesb idüñ⁹¹²

(A73b) Hem dimişdür bu sözi rüşen saña
Leyse li’l-insânî illâ mâ se‘â

Didi bu ‘ilm aşldur bilmek gerek
Farz ile sünnetleri kıılmağ gerek⁹¹³

908 ulu: özge A.

909 olmuşamdur: olmuşdur A.

910 Beyitten sonra A'da: *الحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمَقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا تَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ* [Hamd olsun Allah'a, bizden o üzüntüyü giderdi. Gerçekten Rabbimiz çok bağışlayıcı ve şükürün karşılığını vericidir. Lütfundan bizi durulacak bir yurda konurdu. Burada bize yorgunluk gelmeyecek, burada bize usanç gelmeyecektir. (Fâtur, 35/34-35)]

911 Ṭoğrı yoldur: Ṭoğrı sözdür M, Ṭoğru yoldur A.

912 Beyitten sonra A'da: *اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا الْأَشْيَاءَ كَمَا هِيَ*, وقال ع م: *تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ* [Aleyhi's-selâm dedi ki: Allahım! Bana varlığı olduğu haliyle göster. Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın. Bkz. *Bihârul Envâr*, XIV, 10-11; LVIII, 129.]

913 Beyitten sonra A'da: *قال ع م: الصلوة عماد الدين، فمن أقامها فقد أقام الدين، ومن تركها فقد هدم الدين، وقال ع م: وجه دينكم الصلوة* [Aleyhi's-selâm dedi ki: Namaz dinin direğidir. Kim onu doğru bir şekilde ikame ederse, dini ikame eder. Kim onu terk ederse muhakkak din yıkılır. Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Kim sünnetimi terk ederse benden değildir. Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Dininizin görünümü/vehi namazdır. Bkz. Buhârî, "Nikâh", 1; Müslim, "Nikâh", 5; Tirmizî, "İmân", 8; Nesâî, Nikah 4; Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 32.] *وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ*

- ‘İşkıla bu yolda dürişmek gerek
Düşde ekşer baña irişmek gerek⁹¹⁴
1300. Tâ düşinüñ ‘âlemi ma‘ mûr ola
Gördüğü hûr u kuşûr u nûr ola
- (A74a) Enbiyānuñ ba‘ zısın görmek gerek
Düşde dürlü hâcete irmek gerek⁹¹⁵
- Düşile bilmek gerek n’olasını
Kendüye vü ile ne gelesini⁹¹⁶
- Çorçulu düşden emîn olmağ gerek
Secd’idüp ehl-i yemîn olmağ gerek⁹¹⁷
- (M99a) (Y51b) Didi secd’it ol yakîn-i Rabbu’l-enām
Secdeye sa‘y it tamām itgil tamām⁹¹⁸
1305. Didi secde itmeyen şeytân olur
Yiri nâr u hâşılı hûsrân olur⁹¹⁹
- Didi zinhâr u hezârân zinhâr
Olmasun şer‘ a muhâlif sende kâr⁹²⁰

قال النَّبِيُّ عَم: الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ جَزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ [Nebî a.s. dedi ki: Salih rüya, peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüzdür. Ve Aleyhi’s-selâm dedi ki: Peygamberlikten sadece mübeşşirat/müjdeciler kalacaktır. Bkz. Buhârî, “Ta’bir”, 26; Müslim, “Rü’yâ”, 8; Tirmizî, “Rü’yâ”, 1; Ebû Dâvud, “Edeb”, 96] وَقالَ اللهُ تَعَالَى: فَادْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ [Ve Allahu Teâlâ dedi: O halde beni anın, ben de sizi anayım. Bana şükredin de nankörlük etmeyin (Bakara, 2/152)]

914 ‘İşkıla: ‘İşkıla M.

915 irmek: irmek A.

916 Düşile: Düşle M ; gelesini: olasını Y. Beyitten sonra A’da: جَزْءٌ مِنَ النَّبُوءَةِ، وَقَالَ عَم: لَمْ يَبْقَ مِنَ النَّبُوءَةِ إِلَّا الْمُبَشِّرَاتُ [Nebî a.s. dedi ki: Salih rüya, peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüzdür. Ve Aleyhi’s-selâm dedi ki: Peygamberlikten sadece mübeşşirat/müjdeciler kalacaktır. Bkz. Buhârî, “Ta’bir”, 26; Müslim, “Rü’yâ”, 8; Tirmizî, “Rü’yâ”, 1; Ebû Dâvud, “Edeb”, 96] وَقالَ اللهُ تَعَالَى: فَادْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ [Ve Allahu Teâlâ dedi: O halde beni anın, ben de sizi anayım. Bana şükredin de nankörlük etmeyin (Bakara, 2/152)]

917 Çorçulu: Çorçulu Y ; ehl-i yemîn: ehl-i yümn Y. Beyitten sonra A’da: الزَّاهِدُونَ هُمُ الْأَمْنُونَ [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Zahidler, emin olanlar onlardır.] وَقالَ: ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا [Ve dedi: O kapıdan secde ederek girin (Nisâ, 4/154)]

918 -A. yakîn-i: mu‘în Y ; it: -Y.

919 itmeyen: it itmeyen Y.

920 -M, Y.

Dir ‘amelsüz ‘ilm olur çünkim vebâl

Pes ‘amel idüñ bulunduğca mecâl⁹²¹

Ol imiş ‘âlim k’işi taqvâ imiş

‘İlm-i bî-taqvâ hemân gavğâ imiş⁹²²

(A74b)

Dir haķâyık bilmek ile bitmez iş

Dürişüp bizümle olmazsañ biliş⁹²³

1310. Dir beni kılsañ taleb iy ‘ışk eri

Olasın ikki cihānuñ mihteri⁹²⁴

Didi ‘âşıklar begidür Muştafâ

‘İşkî andan öğren isterseñ şafâ⁹²⁵

Didi menhî işleri komaķ gerek

Benden ayruğundan el yumaķ gerek⁹²⁶

Didi ‘âşık olmayanlardur cemâd

‘Âşık olmazsañ senüñ olur bu ad⁹²⁷

Ya‘ nî cāh u manşıb u emlāk u māl

Ĥurd u ĥ‘āb u nām u nāmūs u ‘ıyāl⁹²⁸

1315. Bil ki dir terk it kim olasın kavî

Her ta‘alluķ k’ola şūr-ı ma‘nevi⁹²⁹

Didi şarf it yoluma cān u teni

Terkin ur şunuñ ki yoldan qor seni⁹³⁰

921 olur çünkim: çün olur A, Y ; idüñ: it kim A, itgil Y.

922 Ol imiş: Olmuş A ; k’işi: ki işi Y ; hemân: kuru A, kırı Y. Beyitten sonra A’da: لمجالسة عليكم قال عدم عليكم [Aleyhi’s-selâm العلماء، واستماع كلام الحكماء، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحْيِي الْقُلُوبَ بِنُورِ الْحِكْمَةِ كَمَا يَحْيِي الْأَرْضَ بِمَاءِ الْمَطَرِ dedi ki: Sizin üzerinize alimlerle oturmak, hakimlerin sözünü dinlemek vardır. Muhakkak ki Allah, yağmur suyuyla yeryüzünü dirilttiği gibi, kalbi de hikmet nuruyla diriltir. Bkz. Tâberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, 76.]

923 olmazsañ: olmasan A.

924 ‘aşk: dîn Y.

925 ‘İşkî andan öğren: Andan öğren ‘ışkî A, Y ; isterseñ şafâ: ol ehl-i şafâ Y.

926 Benden ayruğundan: Bundan ayruğına M.

927 Bu iki beyit Y’de ber-akstir.

928 Beyit Y’de der-kenardadır. ‘ıyāl: ‘İyāl M.

929 Beyit Y’de der-kenardadır. ki ola şūr-ı ma‘nevî: k’ola şūrî ma‘nevî M, Y.

930 -Y. cān: cānî A ; şunuñ: şunî M. Bu iki beyit A nüshasında ber-akstir.

Keyl ü mîzân toğrı tut alma ilenc
K'âhiretde görmeyesin derd u renc⁹³¹

Hilķat-i eşyâ ki mîzân üzredür
Gör ki Hâķdan 'adl u inşâf üzredür⁹³²

(Y52a)

Ya' nî tođrulıķ gerek pîşeñ senüñ
Tođrulıķda olsun endîşeñ senüñ

1320. Didi toğrı ķavl u fi' l ol toğrı dil
K'olmayasın ikki 'âlemde ĥacil⁹³³

(M99b) (A75a)

Şadıķu'l-ķavl u seĥer-ĥîz ol didi
Sünnetüm tut ehl-i perĥîz ol didi⁹³⁴

Ger ata dîninde olmazsa oğul
Yâd olur mîrâşına lâyıķ degül⁹³⁵

Âdem ođlı şanma ol dūn himmeti
K'Âdemüñ yok anda ĥüy u 'âdeti⁹³⁶

Muştafâdan şordılar bir gün meger
Kimdür âlüñ didiler iy nâm-ver⁹³⁷

(Y52b)

1325. Didi şunlar kim taķîdür hem naķî
Âlüm anlardur benüm iy müttaķî

Kışşa-i mi' râcî ol şâh-ı ĥabîr
Haftada bir kez oķuñ elbetde dir⁹³⁸

931 K'âhiretde: Ki âhiretde Y.

932 Gör ki: Dergeh-i A, M ; üzredür: öğredür Y.

933 toğrı: toğru A ; fi' l u: fi' l A ; ol: u A, M ; K'olmayasın: Ki olmayasın Y ; ĥacil: ĥacil M. Beyitten sonra A'da: قال عم: طلب الحلال واجب على كل مسلم ومسلمة، وقال عم: فإن لكل شئ طريق وطريق الجنة العلم صدق [Aleyhi's-selâm dedi ki: Tüm erkek ve kadın müslümanlar üzerine helali istemek vaciptir. Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Her şeyin bir yolu vardır. Cennetin yolu ise ilimdir. Resûlullah doğru söyledi. Bkz. Taberânî, *el-Mu'cemül-Evsat*, IX, 277; *Kenzü'l-Ummâl*, X, 156.]

934 tut: dut A.

935 Ger: Dir A, Y.

936 K'Âdemüñ: Ki Âdemüñ Y ; ĥüy u 'âdeti: ĥüy ĥaşleti A.

937 Bu beyit Y nüshasında, neşrimizdeki 1329. beyitten sonra gelmiştir.

938 ĥabîr: dilîr A. Bu beyit A nüshasında, neşrimizdeki 1323. beyitten sonradır.

Müttaķī oluñ dimişdür zinhār
Ekrem etķādūr didi perverdigār⁹³⁹

Didi kim takvā çün oldı lafz-ı ‘amm
Müttaķī olmak gerek a‘zā tamām⁹⁴⁰

Ya‘nī elüñ ayağüñ gözün i yār
Müttaķī olmak gerekdür her ne var

1330. Didi kim takvā derün pāk ider
Müttaķī sözi dürüst idrāk ider⁹⁴¹

(A75b)

Ehl-i takvā olmayan iy yār-i pāk
Sözi fehmi itmez tamām olur helāk⁹⁴²

Dir bu resme sa‘y iderseñ bī-şebāt
Şöyle bil kim keşf olırsı ilm-i h‘āb⁹⁴³

Ya‘nī rü‘yādan haberdār olasın
Çok düşün te‘vīlin āsān bilesin

Dir şaķın anuñla mağrūr olmağıl
Sa‘y kıl zinhār anda kılmağıl⁹⁴⁴

1335. ‘İlmüme yokdur nihāyet şöyle bil
‘Ömrüñ olduķça düriş taḥşīl kıl⁹⁴⁵

(M100a)

Olmayan taḥşīle meşğül az u çok
Ḥāsirīn anlardur ayruķ kimse yok⁹⁴⁶

Söz öküşdür her naşīḥat kim bize
Andan irişdi didük aşlın size

939 Ekrem etķādūr: Ekremen etķā didi Y. Beyitten sonra A'da: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا [Allahu Teālā dedi ki: İşte kullarımızdan takva sahibi olanlara vereceğimiz cennet budur. (Mer-yem, 19/63)] إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ [Muhakkak ki Allah yanında en değerli ve en üstünüñüz O'ndan en çok korkanıñızdır. (Hucurāt, 49/13)]

940 Müttaķī takvā çün oldı lafz-ı ‘amm A.

941 kim: -Y.

942 Beyitten sonra A'da: وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ [And olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebūr'da da yeryüzüne ancak iyi kullarımın mirasçı olduğünü yazmıştık. (Enbiyā, 21/105)]

943 bī-şebāt: bī-şitāb A, iy şebāb Y ; Bil kim: Bilgil Y.

944 Tā' atümden bir nefes dūr olmağıl A ; Tā' atüñden bir nefes dūr olmağıl Y.

945 düriş: okı Y.

946 ayruķ: artuķ Y.

Sevfe ye 'ti'l-lāhuñ okı âyetin
Bunca ye 'ti'l-lāhuñ añla ġâyetin⁹⁵⁴

(A76b) (Y53b) Âhirüne's-sâbiķūn bunları bil
Var ise 'aķluñ buları istegil

1350. Bu cihetden ümmetî dir ümmetî
Ĥaķķ ĥabîbi âferîneş rahmeti

(M100b) Ümmet-i Aĥmed bulardur zinhâr
Bunları bul k'olmayasın ehl-i nâr⁹⁵⁵

Enbiyâdan dimek olur bunları
Çünkü bunlar öliyi kıılır diri⁹⁵⁶

Enbiyâ bil kim dimişdür bu sözi
K'ümme tiyle Aĥmedüñ ĥaşr it bizi⁹⁵⁷

Ümmetin bilmek dilerseñ âşikâr
İste vâşûķan ĥadışini i yâr⁹⁵⁸

1355. Bunlara virildi 'ilm iy ġâfilūn
Bunlar okur şimdi naĥnu'l-vârişūn⁹⁵⁹

(A77a) Âdemüñ sırrına biz irdük hemân
Bizden artuķ bulmadı kimse nişân⁹⁶⁰

954 ye 'ti'l-lāhuñ: ye 'ti'l-lāh A. Beyitten sonra A'da: اللَّهُ يَقُومُ يُجِيبُهُمْ [Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, bilsin ki Allah yakında öyle bir toplum getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler (Mâide, 5/54)] فَتَرْتَضُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ [Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin (Tevbe, 9/24)] إِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ [Allah güneşi doğudan getiriyor (Bakara, 2/258)] فَاتِيهِمْ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا [Allah'ın azabı, onlara beklemedikleri yerden geliverdi. (Haşr, 59/2)]

955 k'olmayasın: olmayasın Y. Beyitten sonra A'da: قال عم: الناس اثنان: عالم ومتعلم، والآخر عوج لآخر فيه، وقال عم: [Aleyhi's-selâm dedi ki: İnsanlar iki türlüdür; Alim ve ilim öğrenen. Diğerleri eğri yoldadır ve onda hayır yoktur. Ve Aleyhi's-selâm dedi ki: Marifetten bir koku/az bir miktar, çok amelden daha hayırlıdır. Bkz. Şeyh e's-Sadûk, *el-Hisâl*, I, 39. Burada ivec kelimesi hemec olarak geçmektedir; İbnKenân, *Yevmiyâtü Şâmiyye*, s. 301. Bu son hadis Hz. Ali'ye ait gösterilmektedir.]

956 kıılır: kııldı A.

957 K'ümme tiyle: Ki ümmetiyle A, ümmetiyle Y.

958 Beyitten sonra A'da: قال عم: واشوق الى لقاء إخواني يكونون من بعدى شأنهم كشأن الأنبياء، وهم منزلة الشهداء [Aleyhi's-selâm dedi ki: Benden sonra gelecek kardeşlerime kavuşma iştiyakındayım. Onların özelliği peygamberlerinki gibidir. Onlar şehitler menzilesindedirler. Bkz. Benzer hadisler için bk. Müslim, "Taharet", 395; *el-Metâlibu'l-Âliye*, 4241, 8424; *Kenzü'l-Ummal*, 345, 84.]

959 Bu beyit A ve Y nüshasında, neşrimizdeki 1348. beyitten sonra gelmiştir. وَأَنَا لَنُخْوَ نُخِي وَنُحَيْثُ وَنُخْنُ [Elbette biz dilirtiriz ve biz öldürürüz! Ve hepsinin varisleri de biziz. (Hicr, 15/23)]

960 sırrına: sözine Y ; irdük: irdük A ; bulmadı kimse nişân: kimse irmedi inan Y.

- Gevher-i baħr-i ĥaķĩķat bizdedür
Defter-i şāħib-şerĩ⁶¹ at bizdedür
- (Y54a) Bizdedür işit birāder cüz³ ü küll
Her ne isterseñ berü gel bizde bul⁹⁶¹
- ‘İllet-i ūlāyı biz bildük hemān
Şüret u ma⁶ nāya yol bulduk revān⁹⁶²
1360. Kible-i maķşūdı bizden bilesin
Ka⁶ bei vü Kudsı bizden bulasın⁹⁶³
- Çün elestüñ sırrını biz bulmuşuz
Nükte-i kālū belāyı bilmişüz⁹⁶⁴
- Sırr-ı rūḥu’l-lāhı bizden iste bul
Tālīb u rāğıb ol olma bu’l-fużūl⁹⁶⁵
- İbn eb Rūḥu’l-ķuds hem bizdedür
Bunları ister iseñ gel bizdedür⁹⁶⁶
- Çün bizüz hādī-i iķlīm-i revān
Bizden iste Zāt-ı bī-çündan nişān⁹⁶⁷
1365. İstivānuñ sırrını biz bilmişüz
Bizi bul kim ol vaşat ümmet bizüz
- (M101a) Müşkilātın bize şor her fırķanuñ
K’ola ḥayretten emīn cānuñ senüñ⁹⁶⁸
- (A77b) Şor bize niçündür eşyā aşlı dūr
Eydevüz tā ol dūrūñ aşlı nedür⁹⁶⁹

961 birāder: bürāzer Y.

962 ūlāyı: evlāyı Y ; bildük: bulduk A, Y.

963 Ka⁶ bei: Ka⁶ be M ; bulasın: bilesüz A, bilesin M.

964 bulmuşuz: bilmişüz M.

965 Tālīb u rāğıb: Tālīb-i ġālīb M, Tālīb u ġālīb Y.

966 İbn eb rūḥu’l-ķuds: İbn u eb u rūḥ-ı ķuds Y.

967 hādī-i iķlīm-i: hādī ol iķlīme Y.

968 K’ola: Ki ola A, Y ; cānuñ senüñ: cān u tenüñ M, Y.

969 bize: bizi M ; aşlı: sırrı Y.

(Y54b)

Yüz yigirmi dört bin oldı enbiyâ
Şor nedür sırrın bil iriş Tañrıya⁹⁷⁰

Ka‘beye giren neden olur emîn
Şor ki niçündür hüden li‘l-‘âlemîn⁹⁷¹

1370. Ka‘be vü Qur‘ân niçün göge gider
Şor Mesihâ kim niçün gökden iner⁹⁷²

Ka‘benün sırrı firāvândur inan
Bize şor ger Hâkdan isterseñ nişân⁹⁷³

Hayme-i mî‘âd sırrın bize şor
Nâr-ı Mûsî vü Tûrı bizde gör⁹⁷⁴

Haymenün râzı firāvândur i yâr
İste kim hayme ıssı oldı âşikâr

Şor bize sırrın ‘aşānuñ ser-be-ser
Eydevüz tâ saña andan çok haber⁹⁷⁵

1375. İste bizden kim nedür keştî-i Nüh
Girmeyen hâlik giren buldı fütüh⁹⁷⁶

Gel berü tûfân sırrına iriş
K’oldı tağda ovada kırk arış⁹⁷⁷

Sırr-ı şavmı iste şor sırr-ı zekât
İste bizden kankıdur vustâ şalât⁹⁷⁸

(Y55a)

İste ezân sırrın isterseñ kemâl
Şor ki niçün bañlasın didi Bilâl

970 nedür: neden Y ; sırrın bil: bil sırrın A.

971 neden: nedür A.

972 Mesihâ: Mesîhi A.

973 ferāvândur: öğişdür A, Y ; şor ger: şorgıl Y.

974 Nâr-ı Mûsâ ve tûrı gel bizde gör M.

975 andan: Hâkdan M.

976 keştî-i: küştî-i Y.

977 sırrına iriş: sırrına uş iriş M, A. ; K’oldı: Ki oldu A, Y.

978 şor: bul Y ; kankıdur: kangıdur A.

İstegil mîrâş sırrın ser-be-ser
İste esrâr-ı teşehüdden haber⁹⁷⁹

(A78a) 1380. Şor ki niçün geliser gökden bir ün
Gök düttündür andan iner dir düttün⁹⁸⁰

(M101b) Yir yüzinde kırk gün idiser karar
Bunlaruñ sırrın bize sorğıl i yâr⁹⁸¹

Hakk çü Âdem toprağın kıldı ‘acın
İkk’eliyle kırk şabâh itdi ‘acın⁹⁸²

(A78b) Bu sözün şor sırrını iy nâm-ver
Va‘ de-i Mûsâdan isterseñ haber⁹⁸³

Ahmed eydür Âdemün toprağın
Çünkü ald yiryüzinden ol ganî

1385. Yirden eksildi hemân dem kırk arış
Erba‘ın sırrına gel bizden iriş

Niçün isteñ dir sevâd-ı a‘zamı
Ol cemî‘-i enbiyanuñ hâtemi⁹⁸⁴

979 İstegil: İste bul Y. Beyitten sonra A'da: وَبِئْسَ لِلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزُّكُوةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ [Vay O'na ortak koşanların haline! Onlar, zekatı vermezler, ahireti de inkâr ederler. (Fussilet, 41/6-7)] إِنَّهَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الزَّكَاةِ وَالْعَامِرِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ [Sadakalar ancak şunlar içindir: Fakirler, yoksullar, o işte çalışan görevliler, kalbleri İslâm'a ısındırılacaklar, köleler, borçlular, Allah yolundakiler, yolda kalmışlar. Allah tarafından böyle farz kılındı. Allah her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. (Tevbe, 9/60)] وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَإِنَّ السَّبِيلَ گانimer olarak aldığınız her hangi bir şeyden beşte biri mutlaka Allah içindir. O da peygambere ve ona yakınlığı olanlara, yetimlere, miskinlere ve yolda kalmışlara aittir. (Enfâl, 8/41)]

980 düttündür: tütündür M, Y ; düttün: tütün M, Y ; Gök düttündür gökden inerdir düttün Y.

981 idiser: ider dir A.

982 Hakk Âdem toprağın iy çille-nişin A ; Hakk Âdem hâkin iy çille-nişin Y ; itdi: kıldı Y ; itdi ‘acın: iy çil-nişin M. Beyitten sonra A'da: خَمَرْتُ طِينَةَ آدَمَ بِيَدِي أَرْبَعِينَ صَبَاحًا [Allahü Teâlâ dedi ki: Âdem'in çamurunu kırk gün iki elimle yağurdum.] Kırk gün gicesiyle on altı kez sî vü dü ve on altı bîst u heşt sâ‘ at olur ya‘nî sî vü dü kez sî vü dü ve bîst u heşt sâ‘ at olur أَرْبَعِينَ [Şunu da biliniz ki, ganimet olarak aldığınız her hangi bir şeyden beşte biri mutlaka Allah içindir. O da peygambere ve ona yakınlığı olanlara, yetimlere, miskinlere ve yolda kalmışlara aittir. (Enfâl, 8/41)]

983 şor sırrını: sırrını şor M, Y.

984 hâtemi: a‘lemi M. Beyitten sonra A'da: عَلَيْكُمْ بِالسَّوَادِ الْأَعْظَمِ [Sevâdu'l-a‘zam üzerine olun. Bkz. İbn Mâce, "Fiten", 8; Ahmed b. Hanbel, IV, 278, 357, 383.]

Ol sevâd-ı a‘zamı bizden bilün
Kim dimişdür cum‘ayı anda kılun⁹⁸⁵

(Y55b)

Ğarañudadur didi âb-ı hayât
Sırrını şor bulmak isterseñ necât

Didi kim fakrı sevâdü’l-vech bil
Bu sözün sırrını bizden istegil⁹⁸⁶

1390. Bil sevâdu’l-vech aña râst bil
Sırrını aña bilenden istegil⁹⁸⁷

Şor neden el-fakru fahrî dir dilir
Çün sevâdu’l-vechi fi’d-dâreyn dir⁹⁸⁸

(A79a)

Gök tokuzdur şor neden didi yidi
Yir ki birdür yiddi kat niçün didi⁹⁸⁹

Yir gögün feyzin niçün eyler kabûl
Gök neden durmaz döner olmaz melûl⁹⁹⁰

Şor yirün hâlin işit iy nâm-dâr
Kim didi şevr üzre kılmışdur karar⁹⁹¹

1395. Altı günde yaradıldı dir cihân
Pâdişâh-ı âşikâre vü nihân⁹⁹²

Bu sözün şor hikmetin iy nâm-ver
Hâlik-ı eşyâdan isterseñ haber⁹⁹³

985 anda: andan A.

986 fakrı sevâdü’l-vech bil: fakrun sevâdü’l-vechi bil M.

987 -M, Y.

988 dilir: resûl Y ; dâreyn dir: dâreyni bul Y. Beyitten sonra A’da: وقال عم الفقر سواد الوجه في الدارين وقال عم: أنا به أفخر، وقال عم: لكل شيء مفتاح، ومفتاح الجنة حب الفقراء، الفقراء لا يحتاج إلى الله [Aleyhi’s-selâm dedi ki: Fakr iki cihanda yüz siyahlığıdır. Ve Aleyhi’s-selâm dedi: Fakr övüncümdür ve ben onunla iftihar ederim. Ve Aleyhi’s-selâm dedi: Her şeyin bir anahtarı vardır. Cennetin anahtarı fakirleri sevmektir. Fakirler Allah’a muhtaç olmazlar. Bkz. Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, II, 87] Çün fakır Allâhdan artuk nesne görmez dağı ihtiyâc niye kılsun dir f’efhem.

989 Yir ki: yir de A.

990 -A, Y.

991 Şor: Gel Y.

992 Beyitten sonra A’da: Cihân altı günde yaradıldığını ba‘z-ı esrârı yukarıda ağıldı ammâ şöyle bilmek gerektür Hakk Te‘âlâ hük-m-i küllî ‘aded üzerine komışdur meşelâ Hakk Teâlâ birdür her kim iki dirse kâfirdür ve elbette namâzınun farızası ikidür her kim ziyâd kılsa kâfir olur ve tavâf-ı hacc yididür ol dağı buncılayın kismet-i mîrâs dağı buncılayın pes ol cihetden ‘aded mu‘teberdür.

993 isterseñ: istersen M.

- Şor elif lâm mîm u kâf u hâ nedür
Bil bular niçün muḳaṭṭa‘ okınur
- (M102a) Şor neden yitmiş yidiyken ser-be-ser
Bil niçün yitmiş sekiz olur bular⁹⁹⁴
- Niçün on dört oldı bî-tekrâr bil
Üç daḥı zımnında var iy yâr bil⁹⁹⁵
- (A79b) (Y56a) 1400. Şor bu on dört on yidi niçün olur
Niye yigirmi tokuz yirde gelür⁹⁹⁶
- Ger muḳaṭṭa‘ râzın eydem âşikâr
İy niçe buncılayın defter tolar⁹⁹⁷
- Her kim ol söz gavırına irmek diler
Câvidân-ı nâmeye kılsun nazâr⁹⁹⁸
- Mühr-i Kur’ândur açâ gör bunları
Bunları açmak dilerseñ gel beri⁹⁹⁹
- Hâşıl eyle bakmağıl öñe şoña
Tâ dine Fazluñ kelâmından saña¹⁰⁰⁰
1405. Ser-be-ser maḳşûduñ anda bulasın
Enbiyâ ma‘ bûdın âsân bilesin¹⁰⁰¹
- Ger saña irmezse bir erden nazâr
Bulmayısarsın vücûduñdan ḥaber¹⁰⁰²
- Maḳ‘ ad-ı şıdk üzre biz kıldıḳ ḳarâr
Bize şorğıl dînde her müşkil ki var¹⁰⁰³

994 yidiyken: yidi kevn M.

995 dört: dörd A.

996 bu: ki M ; Niye: Neye Y ; dört: dörd A.

997 râzın: sırrın Y ; tolar: dolar A.

998 Câvidân: Câvidânî Y.

999 gel beri: bir eri M, Y.

1000 bakmağıl: bakmağıl M ; dine: diye M, Y. Beyitten sonra A'da: *لولا الموتي*، قال عم: أدبني ربّي الى حسن تاديباً، لولا الموتي. “Rabbim bana edebi güzel bir surette ihsan etmiş, edeplendirmiş (güzel bir fesahatle edip yapmış). Mürebbî olmasaydı rabbimi bilmezdim. Bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 72]

1001 anda: andan M.

1002 Bulmayısarsın: Bilmeyısarsın Y ; ḥaber: nişân M.

1003 kıldıḳ: bulduk M ; şorğıl dînde: şor dünyâda Y ; Bize şorğıl her ne müşkilliğünî var A.

Söz çok oldu dört kitābuñ müşkilin

Bize şor kim bilesin kuşlar dilin

Hîç bildüñ (mî) bu sözün tefsîrini

Añladuñ mı bu düşüñ ta^c bîrini¹⁰⁰⁴

(A80a) (Y56b) 1410. Yevme ye' ti'l-lâh oldu âşikâr
İste bul tâ kalmayasın h^câr u zâr¹⁰⁰⁵

Vâriş-i mülk-i Süleymân geldi bil
Mehdî-i şâhib-zamân bu oldu bil¹⁰⁰⁶

Nevbet-i şâhib-zamân kâ'im olur
Çün zamân anuñ ola dâ'im olur¹⁰⁰⁷

(M102b) Uş Mesîhâ gökden indi nâgihân
Merhabâ iy Mehdî-i şâhib-zamân¹⁰⁰⁸

Çün Mesîhâ söyleye sen güş kıl
Câm-ı vahdet al elinden nüş kıl

1415. Her kim ol meyden içer âgâh olur
Mest u ^câşık mahrem-i dergâh olur¹⁰⁰⁹

Geldi Mehdî mülk-i ev ednâ anuñ
^cArş u ferş u esfel u a^clâ anuñ

Âdemî vü vahş u tayr u âb u hâk
Bâd u âteş tâ süreyyâ vü simâk¹⁰¹⁰

1004 bildüñ mî: bildüñ M ; bu sözün: söz Y. Beyitten sonra A'da: قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفَذَ الْبَحْرُ قَبْلَ [İsa b. Meryem'den başka Mehdi yoktur. Bkz. Hâ-kim, *el-Mustedrek*, IV, 441; Suyûtî, *el-Hâvî li'l-Fetâvâ*, II, 7, 165.] Ya' nî Mehdî Kelimetu'l-lâhdur ve Rûhu'l-lâhdur anuñçün اِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ [Doğrusu Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir (Âl-i İmrân, 3/59)] didi F'efhem الله عنهما رضى الله فاطمة من اولادى فاطمة رضى الله عنهما [Aleyhi's-selâm dedi ki: Mehdi benim soyumdandır, Fatıma'nın evlatlarındandır. Allah o ikisinden de razı olsun. Bkz. Ebû Dâvud, *Sünen*, K.Mehdî, 1.]

1005 Yevme: Ya' nî M, A.

1006 bu: hân M, Y ; oldı: geldi Y.

1007 olur: ola A ; anuñ ola: anuñladur Y.

1008 Beyitten sonra A'da: لا مهدي الا عيسى ابن مريم [İsa b. Meryem'den başka Mehdi yoktur. Bkz. Hâ-kim, *el-Mustedrek*, IV, 441; Suyûtî, *el-Hâvî li'l-Fetâvâ*, II, 7, 165.] Ya' nî Mehdî Kelimetu'l-lâhdur ve Rûhu'l-lâhdur anuñçün اِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ [Doğrusu Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir (Âl-i İmrân, 3/59)] didi F'efhem الله عنهما رضى الله فاطمة من اولادى فاطمة رضى الله عنهما [Aleyhi's-selâm dedi ki: Mehdi benim soyumdandır, Fatıma'nın evlatlarındandır. Allah o ikisinden de razı olsun. Bkz. Ebû Dâvud, *Sünen*, K.Mehdî, 1.]

1009 kim ol: ki bu Y ; Mest u ^câşık: Mest-i ^câşık M.

1010 Âdemî vahş u tuyûr âb u hâk

Bâd u âteş tâ süreyyâ der simâk A ; Âdemî: Âdem Y ; tayr: tuyûr Y.

- Cümle anuñ hûkmine maḥkûmdur
Her bilinmez iş aña ma^c lûmdur¹⁰¹¹
- (A80b) Kethüdāyam gerçi mevcûdâta men
Kemterîn kulam o kâmil zâta men
- (Y57a) 1420. Andan artuḡ vâkıf-ı esrâr yok
Andan artuḡ dünyâda deyyâr yok
Ekber u aşğar muṭî^c u bendedür
Fazla kim zâtı anuñ pâyendedür
Her ne kim irerse saña ḡayr u şer
Cümlesin andan bil iy şâḡib-nazar
Gice vü gündüz anuñ esrârıdur
Her ne kim görseñ anuñ dîdârıdur¹⁰¹²
İder anuñ sözlerini şerḡ zemen
Lâ tesebbû'd-dehr ene'd-dehr fehmen¹⁰¹³
1425. Rü 'yet-i Maşşûr oldı âşikâr
Uş kınından çıkdı yine zû'l-fikâr¹⁰¹⁴
Geldi Mehdî tıldı 'âlem cümle nûr
Öliler dirildi vü urıldı şûr¹⁰¹⁵
Tırdı yirden olmadın bîñ yıl tamâm
Aḡmed-i muḡtâr anuñla ḡaşş u 'âmm¹⁰¹⁶

1011 Beyitten sonra A'da: وَعِنْدَهُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَنْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حِجَابٌ عَنِ الْبَيْنِ [Gaybın anahtarları O'nun katındadır, onları O'ndan başkası bilmez, karada ve denizde olanları O bilir ve bir yaprak düşmez ki, onu O bilmesin; ne top-
rağın karanlıklarında bir tane, ne de kuru ve yaş hiçbir şey yoktur ki, o her şeyi açıklayan Kitap'ta bulunmasın. (En'âm, 6/59)]

1012 kim görseñ: görürseñ A. Beyitten sonra A'da: فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ [Nereye dönerseniz dönün, Allah'ın yüzü oradadır. (Bakara, 2/115)] هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ [O ilktir, sondur, za-
hirdir, bätündür. O her şeyi bilendir. (Hadid, 57/3)] قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ [De ki: Hepsi Allah'tandır. (Nisâ, 4/78)] Bu iki beyit Y'de ber-akstir.

1013 sözlerini şerḡ zemen: sözleri şerḡ u zemen A ; sözlerini: sözlerin M ; ene'd-dehru fehmen: inne'd-deh-
ra efhemem Y.

1014 yine: şâḡ-ı Y.

1015 urıldı: çalındı Y.

1016 Tırdı: Durdı A.

(M103a) (A81a)

İrdi sâ^c at geldi uş şâhib-zamân
Ger nişân ister iseñ bu söz nişân¹⁰¹⁷

Bu nefesdür nefî-i şûr iy zinde-dil
İşidüp fehmi iden ölmez şöyle bil

(Y57b)

1430. Şol ki fehmi itmez olupdur h^ıâr u zâr
Bu cihânda ol cihânda ehl-i nâr

Bu sebebdendür ki anlar hâk olur
Âdemün yüzi şuyile pâk olur

Çünkü keşf oldu bize bu râz-ı dîn
Minneten li'l-Fazli rabbi'l-^c âlemîn¹⁰¹⁸

İy Hüdâvend-i zemîn u âsumân
Pâdişâh-ı âşikârâ vü nihân¹⁰¹⁹

Mihribân-ı bende-i Rahmân Rahîm
Mün^c im u Vehhâb-ı sulţân-ı ^c azîm¹⁰²⁰

1435. Şâhsın bî-^c ayb settâru'l-^c uyûb
Muṭṭali^c sin ğayba ğaffâru'z-zünûb¹⁰²¹

Rahmetün deryâsına yokdur kenâr
Fazl u ihsânuñçün iy Perverdigâr¹⁰²²

^c Âlimâ ^c ilm u kemâlün haḳḳiçün
Mâlikâ ^c izz u celâlün haḳḳiçün

Bî-niyâzâ pâk dîdâruñ haḳı
Maḥzen-i esrâr-ı güftâruñ haḳı¹⁰²³

1017 bu söz: budur Y.

1018 -A, M. Millî Ktp, A 2919, vr. 44a ve Millî Ktp., A 2711, vr. 33b'de:

Bu nefesden dirilenler hâk olur
Âdemün yüzi şuyıla pâk olur
Çünkü keşf oldu bu sözden râz-ı dîn
Minnetu li'l-Fazli rabbi'l-^c âlemîn

1019 âşikârâ: âşikâre M.

1020 Mün^c im u: Mün^c im-i A ; Rahmânı Rahîm: Rahmâni'r-Rahîm: A, Y. A'da bu beyitin mısraları ber-akstir.

1021 bî-^c ayb: her sırâ Y.

1022 Fazl u ihsânuñçün: Fazl-ı ihsânuñdan A.

1023 Bî-niyâzâ: Bî-niyâz A ; pâk: pâk u M ; Maḥzen-i: Mahrem-i A, Maḥzeni'l Y.

- Ahmed-i muhtâr u ‘Îsâ haqqıçün
Nûh u İbrâhîm Mûsâ haqqıçün¹⁰²⁴
- (Y58a) 1440. Enbiyâ vü evliyâ Kur’ân haqı
Encüm ü eflâk u çâr erkân haqı¹⁰²⁵
Şuhf u Tevrât u Zebûr İncil için
Âşikârâ kılduğun te’vîl için¹⁰²⁶
- (M103b) (A81b) Sâl u mâh u dehr u şubh u şâm için
Sâ‘at-ı şeş rûz heft eyyâm için¹⁰²⁷
Câvidân-ı nâme haqqı yâ Ğafûr
K’anda cem‘ olmuşdur ottuz ikki nûr¹⁰²⁸
Okınan eşyâda âyâtun haqı
‘Aybdan hâlî olan zâtun haqı¹⁰²⁹
1445. ‘Âşık-ı şadıklarundan kıl bizi
Hidmete lâyıklarundan kıl bizi
Koyma kim kul olavüz nefsumüze
Himmet-i ‘âlî naşib itgil bize¹⁰³⁰
Tevbe vü tevfiķi hemrâh eylegil
Gizlû esrârun dan âgâh eylegil
Kulluğundan ğâfil itme bir nefes
İy kamu qalmışlara feryâd-res¹⁰³¹
Var ise bu nüshada sehv u hata
‘Afv kıl yâ şâhib-i fazl u ‘atâ¹⁰³²

1024 muhtâr u: muhtâr M ; İbrâhîm: İbrâhîm u M, Y.

1025 eflâk u: eflâk A, M. Beyit A'da der-kenardadır.

1026 Tevrât u: Tevrât A ; Âşikârâ: Âşikâre M.

1027 Sâ‘at-ı şeş rûz heft: Sâ‘at u şeş rûz u heft Y.

1028 haqqı: haqqıçün M, Y. Bu iki beyit A ve Y nüshasında ber-akstir.

1029 Beyit A'da der-kenardadır. Neşrimizdeki 1451. beyitten sonra da tekrar gelmiştir. Y'de ise sadece neşrimizdeki 1451. beyitten sonra gelmiştir.

1030 Koyma: Koma A, Y.

1031 Beyit A'da, neşrimizdeki 1442. beyitten sonra gelmektedir, Y'de ise neşrimizdeki 1445. beyitten sonra gelmiştir.

1032 yâ şâhib-i fazl u ‘atâ: ey şâhib-i fazl-ı ‘atâ A ; yâ: iy Y.

1450. Geç Refî' İnün suçından yâ İlâh
Gerçi bî-ḥadd işledi cürm ü günâh¹⁰³³

(Y58b)

Aḥmed u ' İṣâ vü Mûsâ vü Ḥalîl
Bunlara bağışla bizi yâ Celîl¹⁰³⁴

Saña âsândur kul âzâd eylemek
Kaygulu ḥâtırları şâd eylemek

Ḳullarun'dan şay bizi yâ Zü'l-celâl
Ḳuluñ olmakdur kemal-i ehl-i ḥâl¹⁰³⁵

(A82a)

Mülk ü mâl u manşıb u câh istemez
Ḳasr-ı ' âlî yüce dergâh istemez¹⁰³⁶

1455. Ḳuluñ olduḡın rızâñ ister hemân
Ḥâcetin itgil revâ yâ Müste'ân¹⁰³⁷

Saña âsândur du'â kılmak kabûl
Ger du'âcî saña olsun şâh kul¹⁰³⁸

Bu du'âyı müstecâb it yâ Mucîb
Fazluñ izhâr it be-dîdâr-ı Ḥabîb¹⁰³⁹

Oḡyanı dinleyeni yazanı
Fazluñla yârlıḡaḡıl bağını

Ey bu nüshayı okuyan müttakî
Bir du'â nuṡḡından umar nâṡıḡı

تمامت شد بشارت نامه ای جان
به احسان بعون فضل یزدان (A son)

1033 suçından: suçından M.

1034 bizi: anı A ; bizi yâ Celîl: anı yâ delîl Y.

1035 bizi: anı A. yâ Zü'l-celâl: yâ Ze'l-celâl A. Beyitten sonra Â'da: Eger aña kul olmakdan ' âlî maḡâm olsa Muḡammed (as) yazmayaydı pes bu kitâbuñ evveli bâ-i bismi'l-lâhdur âḡiri daḡı bâdur bâdan murâd Âdem (as)dur bir vechile daḡı evveli elifdûr evvel-i seb'u'l-meşânî ile başlar âḡiri bâdur elif ve bî eb olur ki murâd Âdem ' aleyi's-selâmdur.

1036 Mülk ü mâl: Mâl ü mülk A, Y.

1037 rızâñ: rızâ A ; Ḥâcetin itgil: Ḥâcetini kıl A.

1038 -M. olsun şâh kul: şâh olsun yâ kul Y.

1039 M nüshası burada bitiyor. Y nüshası da burada "Temmeti'l-kitâb bi'avni'l-lâhi el-meliki'l-vehhâb" cümlesiyle bitiyor.

GENC-NÂME

TENKİTLİ METİN

REFÎÎ

Genc-nāme

(M104b) (İ1)

1. Ey genc-i nihān-ı bî-bidāyet
V'ey baħr-i muħīṭ-i bî-nihāyet

Ey āyīne-i cemāl-i šāhī
V'ey ma' nî-i nāme-i ilāhī¹⁰⁴⁰

Menşūr-ı tecelliyāt-ı Mevlā
Mesrūr-ı liķā-yı Hakk Te' ālā

Ey Fātiha-i kitāb-ı Yezdān
Maṭlūb-i nebāt u kân-ı hayvân
 5. Maķşūd-ı kevākib-i feleksün
Mescūd-ı ekābir-i meleksün

Mecmū' a-i kā'ināt sensün
Ser-defter-i mümkināt sensün

Eşyā talebi budur serāser
Sen kāmile vāşıl olmaķ ister

Dün gün bu talebde döner eflāk
Dā'im bu murād için dürür hāk¹⁰⁴¹

Şu seyr idüben dürüşür ey cān
Budur hevesi kim ola insān
 10. Tırmaz bu hevāda yil eser zār
Bu derd ile dutuşup yanar nār

Sen şāha kılur sücüd eşyā
Senüñle bulur vücüd eşyā
- (M105a) Özüñdür iki cihāna server
Sensün otuz ikki nuṭķa mazhar

1040 āyīne: āyine M.

1041 için dürür: için devrdür İ.

Ey âyet-i ve'd-đuhâ¹⁰⁴² cemâlün
Ve'l-leylü¹⁰⁴³ şîfât-ı zülf ü hâlün¹⁰⁴⁴

Cân mülkinün armağanı sensün
Tendür bu cihân u cân sensün

15. Dimedi mi senün için ol pāk
Levlāke lemā ḥalaktü'l-eflāk¹⁰⁴⁵

(İ2)

Ey bülbül-i kuds-i nağme-i şāf
Sîmurğ-ı hevâ-yı milket-i kıā¹⁰⁴⁶

Gel mekteb-i fakra ders-ḥ'ân ol
Bu meclis içinde dürr-feşân ol

Üstâdumuz oldu Fazl u Ahmed
Gel bu ikisinden okı ebced

Mescûd-ı sürüş kimdür Âdem
Levlāke muḥâtab oldu Ḥâtem

20. Âdemdür emîr-i enbiyânun
Ḥâtemdür ümîd-i evliyânun

Her şahş ki bunlar ola rehber
Keşf olur aña çeḥâr defter

Nefsini bilür bulur Ḥüdâyı
Firdevse girür görür liḳâyı¹⁰⁴⁷

Görür neye bakar ise yâri
Kendüde bulur cemî'^c-i varı¹⁰⁴⁸

1042 (Duhâ, 93/1)

1043 (Leyl, 92/1)

1044 Ve'l-leylü: Ve's-şemsu A.

1045 لولاك لما خلقت الافلاك [Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım. Bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 164; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 615.]

1046 kuds-i: kudsi İ.

1047 görür: bulur M.

1048 neye: neye kim I.

- Bilür ne imiş me^c âd u mebd^e
 Añlar ki nedür kamuya menşe^y1049
25. Aşhâb-ı yemînden olur ol cân
 Dünyâda vü âhîretde sulţân
 Ol şahşuñ olur maķâmı maħmûd
 El virür aña cemî^c -i maķşûd¹⁰⁵⁰
- (M105b) Olur çü sevâd-ı veche¹⁰⁵¹ maħrem
 Bilür ki nedür sevâd-ı a^c zam¹⁰⁵²
 Çün kesb ider ol kemâl-i faķrı
 K'Ahmed anuñla kıldı faķrı¹⁰⁵³
 Ol karañulukda âb-ı hayvân
 İçer ebedî kalur cāvidān¹⁰⁵⁴
30. Nâ-çâr olur adı Hızır-ı zinde
 Ol kim añılur cemî^c -i dînde
 Dirler şuda yüzer oda yanmaz
 Dilerse kıılır hevâda pervâz
 Bir lahzada seyr ider cihānı
 Mecmû^c -ı zemîn u âsumānı
- (İ3) Söyleşür anuñla cümle eşyâ
 Bînâ olur aña irse a^c mâ
^c İsâ gibi ölüler deminden
 Dirilür vü kırtulur ğamından
35. Her şahş a ki bunlar olur üstâd
 İder anı cehl odından âzâd¹⁰⁵⁵

1049 Bilür ne imiş: bilürimiş İ.

1050 maķâmı: maķām İ.

1051 nedür: budur M. الفقر سواد الوجه فى الدارين [Fakr iki cihanda yüz siyahlığıdır. Bkz. el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 87.]

1052 nedür: budur M. بالسواد الاعظم عليكم [Sevâdu'l-a'zam üzerine olun. Bkz. İbn Mâce, "Fiten", 8; Ahmed b. Hanbel, IV, 278, 357, 383.]

1053 fakr övünçtür. Diğer peygamberlere karşı onunla iftihar ederim. Bkz. el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 87]

1054 cāvidān: çü cānān İ.

1055 bunlar: hızr İ.

Bildürür aña cemî¹⁰⁵⁶ -i râzı
 Esrâr-ı şehâdet u namâzı
 Olur çü zekât u şavma rehber
 Hacc hikmetin añladur serâser
 Fî'l-cümle ne müşkil olsa dinde
 Sırrını dir aña Hızır-ı zinde
 Çün Hızır içer âb-ı zindegânî
 Kendüyi gibi Hızır ider anı¹⁰⁵⁶

40. Zinhâr ki Hızırı iste zinhâr
 Tâ gözlerüne görine dîdâr
 Fazluñ mededinden ey Müselmân
 Her küşede Hızır var firāvân

(M106a)

Ya¹⁰⁵⁷ nî ne kadar ki kulu vardur
 Var iste ki şimdi Hızır olardur¹⁰⁵⁷
 Şol buldı berât u ¹⁰⁵⁸îd u kadri
 Kim istedi hâşıl itdi Hızır¹⁰⁵⁸
 Şehzâdeler olur aña tâlib
 Âzâdeler ister anı gâlib¹⁰⁵⁹

45. Dilemez anı hasîs-mâye
 Bu cehl uyar mı Muştafâya
 Bu kubbe-i çâr tâk u şeş der
 Bu perde-i heft reng u nüh ser¹⁰⁶⁰
 Dâm oldı saña uşat bu dâmı
¹⁰⁶¹Amî gibi koma neng u nâmı¹⁰⁶¹

1056 Hızır: -î ; Kendüyi: Kendü İ.

1057 kulu: kul İ.

1058 berât u: berât M.

1059 Şehzâdeler: Şahzâdeler İ.

1060 çâr tâk u şeş der: çâr tâk şeş der M.

1061 uşat: o şâd İ.

- ‘ Aşık gibi olmaz ise bed-nām
Dirler ki henüz hām durur hām¹⁰⁶²
- Ger ister iseñ serā-yı nūrı
Terk eyle bu menzil-i gurūrı
- (İ4) 50. Bî-cānsun u cān bul ey füsürde
Cānsuz yürüme cihānda mürde¹⁰⁶³
- Gel bu zulumāt ‘ âlemin geç
Himmet kanadın gök üstine aç
- Var ‘ âlem-i rûha eyle pervāz
Tā olasin anda maḥrem-i rāz
- Ey murğ-ı zebūr-ḥ‘ān-ı Dāvūd
Ger ister iseñ maḳām-ı maḥmūd
- Ḳur‘ān ḥaberine tut kulaḡuñ
Aña göre eylegil yaraḡuñ
55. Ḥaḳḳ didi olan bu yirde a‘ mā
Olmayısar āḥiretde bīnā¹⁰⁶⁴
- Ya‘ nī şu ki bunda yāri görmez
Yārın nice kılsa zārī görmez¹⁰⁶⁵
- (M106b) Bu dünyāda ḳesb kıl kemālī
Tā yār ile bulasin vişālī
- Her kimse ki Ḥaḳdan oldı bīdār
Anlar bu cihānda gördi dīdār
- Ey levḥ u ḳalem kitāb-ı Bārī
Zinhār ki bunda iste yāri
60. Ol yirde görinen āşikāra
Bu yirde daḡı bulunur ara

1062 gibi: kişi İ ; hām durur: hāmdur İ.

1063 Bî-cānsun u cān: Bî-cānsun cān M.

1064 olan bu yirde: bu yirde olan M.

1065 kılsa: kılsun M.

Var bunda bihişt u hûr u ğılmân

Mîzân u sırât u nûr u Rıdvân

Bundağı bihişte gir ki nâ-çâr

Ol cennete yol bulasın ey yâr

Çün bunda sırâtı geçmedün sen

Cennet kapusın açmaduñ sen¹⁰⁶⁶

Geç bunda sırât-ı mustakîmi

Tâ menzilün ola Hakk na‘îmi

65. ‘Ömründe çü geçmedün sırâtı

Yârın nice bulasın neşâtı

Şağ elden okumaduñ kitâbuñ

Âsân nice viresün hesâbuñ¹⁰⁶⁷

(İ5)

Mîzâna çekilmedi şevâbuñ

Münker nekir almadı cevâbuñ

Ger içmez iseñ bu yirde kevşer

Çalduñ o cihânda h‘âr u ebter

Baş koymasañ ayağına yârün

Terk eylemeseñ yolına varuñ

70. Zülfi için olmasañ perîşân

La‘li hevesinde virmeseñ cân

Nüş eylemeseñ bu gün cefâsın

Yârın nice bulâsın vefâsın

Bu mezra‘adur eken biçerdür

Bu kañtaradur gelen geçerdür¹⁰⁶⁸

(M107a)

Geldün vü giçersün ey habersüz

N’ekdüñ ne biçersün ey hünersüz

1066 sırâtı: sırât İ ; kapusın: kapuların İ.

1067 elden: elde İ.

1068 biçerdür: biçer dir İ ; geçerdür: geçer dir İ.

Bu ‘āriyeti hayāta ‘ākil
Mağrūr oluben kalur mı ġāfil¹⁰⁶⁹

75. Ger var ise rağbetüñ bu dīne
Gir silk-i ‘ibād-ı şālihīne¹⁰⁷⁰

Bul Rūh-ı Emīni pāk-ı dīn ol
Hem-reng-i gürūh-ı mürselīn ol

Aldanma ki bī-vefādur eyyām
Fikr eyle ki n’olısar ser-encām¹⁰⁷¹

Qo añma havādişin zamānuñ
Gel okı nuķūşını cihānuñ¹⁰⁷²

Bu naķşa havādişi bedel kıl
Naķķāş u nuķūşını ezel bil¹⁰⁷³

80. Gel yolına anlaruñ kadem ur
Çık göklerüñ üstine ‘alem ur¹⁰⁷⁴

Ol yirde bir olur evvel āhir
Bātn görünür gözüne zāhir¹⁰⁷⁵

Ol menzil imiş Maķām-ı Maħmūd
Hāşıldur o yirde cümle maķşūd

Yār anda vü her ne var anda
Terk eyle hevāyı var anda

(İ6) Ol yirde ne kim görürse yārā
İşidür ü söyler āşikārā

85. Varırsañ o bezme cām iste
Tut sākī elin mūdām iste¹⁰⁷⁶

1069 kalur: olur M.

1070 ‘ibād-ı: ‘ibād u M.

1071 n’olısar ser-encām: n’olısarsen encām İ.

1072 cihānuñ: zamānuñ M.

1073 bil: kıl M.

1074 anlaruñ: añlaruñ M.

1075 görünür: görüne M.

1076 bezme: yire İ.

Rıdvân ile selsebîli kıl nûş
Gılmân saña bende hâlka der-güş¹⁰⁷⁷

Algıl elini elüne hûruñ
Gir küngüresine her kuşûruñ¹⁰⁷⁸

(M107b)

Yüzündeki nûrdur naẓar kıl
Tebîhüñi f'erci' i'l-başar¹⁰⁷⁹ kıl¹⁰⁸⁰

Var 'âlem-i nûra hulle-püş ol
Ebrâr ile anda bâde-nüş ol

90. Ol yirde şarâb u 'îş u 'işret
Var anda maķâm-ı nâz u ni' met¹⁰⁸¹

Bî-hadd u şumâr bâğ u enhâr
Her bâğda bî-hesâb gülzâr

Çok lâle vü za' ferân u sünbül
Hâtmî vü benefşe süsen u gül

Gel 'aşkına bülbül-i hoş-elhân
Derd ile okur hezâr destân¹⁰⁸²

Ol ravza pür-erguvân u nesrîn
Nîlûfer u nergis u reyâhîn

95. Tûtîler ü kumrılar firāvân
Ol bâğda öter hezâr elvân

Bu menzile girmek ister iseñ
Bu devlete irmek ister iseñ

Âdem kademinde hâk olğıl
Müstağrak-i zât-i pâk olğıl

1077 selsebîli: selsebîl İ.

1078 Algıl: Al gel İ.

1079 فَارْجِعَ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ [Gözünü döndür de bak, bir bozukluk görüyor musun? (Mülk, 67/3)]

1080 Yüzündeki: Yüzündeki M.

1081 şarâb u: şarâb M.

1082 'aşkına: 'aşka M.

- Hâşiyet-i kâf-ı kıl hüvâ'l-lâh¹⁰⁸³
 Bilürseñ olasin andan āgāh¹⁰⁸⁴
 Bu dār-ı ğurūrı ҡo sefer ҡıl
 Var  ālem-i ҡudse bir ğüzer ҡıl
 (İ7) 100. Ey fâtiḥa-i kitāb-ı eṣyā
 V'ey mazḥar-ı zāt-ı Ḥaḳḳ Te ālā
 İr ğarka-i sâbitâta fi'l-ḥāl
 Geç atlasa ҡalma bunda pāmāl
 Tâ rūḥdan olasin ḥaberdār
 Görüne ğözüñe her ne kim var
 (M108a) Dā'im saña enbiyā vü âdem
 Dirler bu sözi kim ey mükерrem
 Envā -i kemāl var sende
 Zinhār ki nefse olma bende
 105. Ger vāḳıf iseñ cihān işinden
 Dirler saña ğayb¹⁰⁸⁵  āleminden
 Kim ey ҡılan işbu rāzı ma lūm
 Zinhār ki dīve olma maḥḳūm
 Her laḥḫa şarīḥ-i bī-müdārā
  ālemde ne var ise āşikārā
 Dirler saña ey cihān-ı kāmīl
 Nefsūñ cebelinden olma ğāfil¹⁰⁸⁶
 Tivrāt-ı kelīm u lafz-ı İncīl
 Dir saña Zebūr u ḥarf-i tenzīl
 110. Şeyṭāna niṭūn zebūn olursun
 Şermende vü ser-niğūn olursun

1083 قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ [De ki: O Allah birdir. (İhlās, 112/1)]

1084 andan: anda İ.

1085 nüshada “ ayb”.

1086 cebelinden: ḥablinden İ.

Rüşen çü bilürsün işbu hâli
 Bilmez olup olma lâubâli
 Ey mazhar-ı zât-i pâk zinhâr
 Çün bunca kemâl kim senüñ var
 Bu ‘âriyeti hayâta mağrûr
 Olma ki çalındı nefhâ-i şûr
 Ey mahrem-i râz-ı pâdişâhî
 V’ey nâme-i nüshâ-i ilâhî¹⁰⁸⁷

115. Gel iste Muhammed-i Emîni
 Sertâc-ı cemî‘ -i mürselîni

(İ8) Hâtemdür ü seyyidül’l beşerdür
 Kûr’ân-ı ‘azîm u râh-berdür¹⁰⁸⁸

Bu şâhı bilürseñ âdemîsen
 Andan taleb eyle âdemi sen

(M108b) Âdemdür iki cihânda sulţân
 Cân derdine âdem idi dermân¹⁰⁸⁹

Hakk şûretini yüzünde görgil
 Her hâcetüne sözünden irgil¹⁰⁹⁰

120. Bildi bilen anı her ne kim var
 Yüzin görine görindi dîdâr

Ger bilür iseñ bu pâdişâhı
 İrdi göge devletün külâhı

Âdemdür iki cihânda makşûd
 Secde itmeyen aña oldu merdûd

Şunlar ki sücûda oldu meşgûl
 Oldı melek anlara felek kul

1087 râz-ı: râzı İ ; nâme-i nüshâ-i ilâhî: nüshâ-i nâme-i ilâhî İ.

1088 Kûr’ân-ı ‘azîm u râh-berdür: Kûr’ân-ı ‘azîm reh-berdür İ.

1089 cihânda: cihâna M ; idi: itdi İ.

1090 yüzünde: yüzinde İ ; sözünden: sözinden İ.

Ey ‘âşık-ı şâdık-ı mü’eddib
Secde it aña k’olasın muḳarrib

125. Dilerseñ ola şefî‘ üñ Aḥmed
Gel mekteb-i fakra okı ebced
Her nükte ki ola bıkı u mestūr
Vardur bu ḥurūf içinde meşūr¹⁰⁹¹

Heftād gürühla dü fırḳa
Baḥrinde ḥurūfuñ oldu ğarḳa
Gel okı bu muḥkem-i ḳadīmi
Āyât-ı sırât-ı müstaḳīmi

Likin biri olmışdur āġāḥ
Bu şehre birisi bulmadı rāḥ

130. Yol bulur ise ḥurūfa ‘ārif
Nefsinden ü Ḥaḳdan ola vāḳıf
Şunlardur olan bu rāza maḥrem
Kim okıdı Ḥaḳdan ism-i a‘zam
Ol ismile buldılar her adı
Ol adile buldılar murādı¹⁰⁹²

(M109a) (İ9)

Bu ḳavmle her kim ola hem-dem
Ḳul olur aña Cüneyd u Edhem
Şunlar ki bu ḳavme oldılar ḳul
Ḥācetleri oldu cümle maḳbūl

135. Her şaḥṣa ki bunlar ola sāḳī
El virür aña ḥayāt-ı bāḳī
Adı bu gürūhuñ oldu nācī
Her derde bular bulur ‘ilācı

1091 meşūr: menşūr M.

1092 ismile: ismle M.

Derdümüze kıldılar çü dermân
Keşf oldu bize rümûz-ı pinhân¹⁰⁹³

Şan k'ölmüş idük¹⁰⁹⁴ hayât bulduk
Zindânda idük necât bulduk¹⁰⁹⁵

İrdi bize rahmet-i Raḥîmüñ
Bulduk çü Nesîmini Na'îmüñ¹⁰⁹⁶

140. Bir cür' asından eyledük nûş
Kılduk ne ki var guşsa ferâmûş¹⁰⁹⁷

Oldı bize Fazl-ı Hâkdan âsân
Esrâr-ı nihân rümûz-ı Furkân¹⁰⁹⁸

Bildük ne ki râzı var bu şehrüñ
Esrârını añladuk bu dehrüñ

Her zerrede mihrümüzden âşâr
Her kaçrede bahrümüzden enhâr

Añla ki tılsım-ı genc-i cânsun
Maķşûd-ı zemîn u âsumânsun

145. Ger oķur iseñ kitâbumuzdan
Âgâh olasın ḥesâbumuzdan

Bizden taleb eyle lâ-mekânı
Bizden şor anuñ nedür nişâñı¹⁰⁹⁹

Biz gevher-i bahr-i kâ'inâtuz
Biz merkez-i 'âlem-i şıfâtuz

(M109b)

Biz maḥrem-i zât-ı Zü'l-celâlüz
Biz nuṭķ-ı kadîm-i bî-zevâlüz

1093 çü: çün M.

1094 ölmüş idük: ölmüşdük M.

1095 Şan k'ölmüşdük: Şan ki ölmüş idük İ.

1096 Bulduk: Bulduñ M ; çü: çün M.

1097 var guşsa: guşsa var İ.

1098 furkân: pinhân M.

1099 nişâñı: şâñı İ.

- (İ10) 150. Biz cân u cihân-ı cāvidānuz
Maṭlûb-ı zemîn u âsumānuz
Levhûz ki hemîşe oldı maḥfûz
Nuṭkuz ki olur müdām melfûz
Biz ikki cihānda pâdişāhuz
Biz ol yidi muşḥaf-ı İlāhuz
Nuṭkuz ebedî ḳadīm rūḥuz
Bil cevher-i rūḥa biz fütûḥuz¹¹⁰⁰
Naḳş-ı dü cihân nuḳûşumuzdur
Yir gök ne ki var ‘urûşumuzdur¹¹⁰¹
Yokdur dü cihân içinde deyyār
Kim yüzini bize tutmaz ey yār
155. Hîç vehm u gümân bize irmez
Kim kendüyi görse bizi görmez
Ḳo kendüligüni yola gelgil
Ya‘ nî ölümünden öndin ölgil¹¹⁰²
Çün sen ölesin dirile cânuñ
Cânı olasın ikki cihānuñ
Sen kendözüni unutmayınca
Bir er etegin yapışmayınca¹¹⁰³
Hâşıl olısar degül murāduñ
Añılmayısar cihānda aduñ
160. Zinhār ki bî-refîḳ-i kāmîl
Bu yolda bir adım atma gâfil
Zinhār ki bî-delîl zinhār
Tenḥa yürüme bu yolda ey yār

1100 ḳadīm: ḳadīm u M ; cevher-i: cevheri M.

1101 ‘urûşumuzdur: ‘arşumuzdur M.

1102 kendüligüni: kendüligi ve İ ; öndin: öndün İ.

1103 kendözüni: kendü özüni İ ; etegin yapışmayınca: etegini tutmayınca İ.

- Bir yol kim anuñ nihâyeti yok
 Haddi vü ucu vü gâyeti yok
- (M110a) Ger saña Refî'î ola hādī
 Hâşıl ola hâtırıñ murādı
- Anuñla refik olursañ ey cān
 Cān derdine andan iste dermān¹¹⁰⁴
165. Yār olur iseñ o derd-mende
 Olur saña mihr u māh bende¹¹⁰⁵
- Olursa senüñle bir nefes yār
 Keşf ola saña cemî' -i esrār
- (İ11) Her kim olur ol fakîre hem-dem
 Âsân okur andan ism-i a'zam
- Ger var ise sende 'aql-ı kâmil
 Zinhâr özüñden olma gâfil¹¹⁰⁶

temmet bi' avni'l vehhâb fî sene ihdâ ve şelâşüne ve elf el-hakîr 'Ali bin Muşta-
 fa el-mü'ezzin (M.)

yâ Rabb nigeñ dâr tu îmân ân kesî k'ın hatt-ı men beğ'aned u ber men du'â
 koned temmet 'an yedi efkari 'ibâdu'l-lâh 'Ali bin Hüseyn fî evâhîri şehri
 cemâziye'l âhîr sene 1152 (İ.)

1104 andan iste: âdem itdi M.

1105 olur: ola İ.

1106 özüñden: k'özüñden M.

ŞEHİRİYÂR-NÂME

TENKİTLİ METİN

PENÂHÎ

Şehriyâr-nâme

(M 114b) (İ1) (Ü 129b)

1. İbtidâdur ibtidâdur ibtidâ
İbtidâdan hâsıl oldu intihâ¹¹⁰⁷
İbtidâ geldi kelâm-ı lâ-yenâm
Fî vü dâd u lâm-ı Hâkdan ve's-selâm
Nuṭṭ-ı eşyâ nâṭıḳ-ı Hâkdur özi
Söyleyen kendüye kendüdür sözi
Söz olupdur kendü söz söyler 'ayân
Kendü kendü zâtını eyler beyân¹¹⁰⁸
5. Her şıfatdan hâlî itmiş kendözün
Kendü kendü yüzine tutmuş yüzün¹¹⁰⁹
Her neye kılsañ naẓar ol bî-gümân
Kendü kendüden virür saña nişân¹¹¹⁰
Ser-be-ser bu baḥr içinde kendüdür
Ya' nî eşdâf oldu her şey kendü dürr¹¹¹¹
'Âlem u eşyâ anuñ hükmindedür
İste bul sen anı kim nuṭṭuñdadur¹¹¹²
Bu şıfatlar intihâsı kendüdür
Ya' nî bu şehrüñ esâsı kendüdür¹¹¹³
10. Uş bu şehir içinde olmuşdur muḳîm
Yoludur anuñ şırât-ı müstaḳîm¹¹¹⁴

1107 hâsıl: zâhir M.

1108 kendü söz: kendüsün Ü ; Kendü zâtın kendüye eyler beyân Ü.

1109 Kendü kendü: Yine kendü Ü.

1110 kılsañ: kılsa Ü ; neye: yaña İ ; virür saña: saña virür İ.

1111 Ser-be-ser: uş bu berr u İ, Ü.

1112 anuñ: bunun M ; İste bul sen: İste bul gel Ü, Okı bilgil İ. Bu iki beyitin sıralaması Ü nüshasında ber-akstir.

1113 -Ü ; Ya' nî bu şehrüñ esâsı kendüdür: Ya' nî kim şehrüñ esâsı kendüdür M.

1114 Uş bu: İşbu M.

- Bu sebîlu'l-lâha her kim buldı yol
Bil kim anuñ hâceti oldu kabûl¹¹¹⁵
- Bu şırâtı tutuben geçmek gerek
Bu şırât üzre 'ubûr itmek gerek¹¹¹⁶
- (M115a) Bu şırât üzre kadem olmuş kadîm
Giremez bu şehre şeytânı'r-racîm¹¹¹⁷
- Neylesün bilmez bu şehrüñ yolını
Añlamaz bu ehl-i cennet dilini
15. Dili var durur velîkin sözi yok
Bir mekesdür zehri vardur balı yok¹¹¹⁸
- (İ2) 'Âciz u mañrûm u sergerdândur
Özi hayvân şüreti insândur
- Fi'l u ef'âli kamu zerķ u riyâ
Zerķle ķul olmak ister Tañrıya¹¹¹⁹
- Her kimüñ zerķi var iķrârı yok
Bir ağaçdur kim dikilmiş bârı yok¹¹²⁰
- Mü'minüñ gönlin yıķar ħannâs ile
Ya' nî sâlûsluķ şatar vesvâs ile
20. Cümleñüñ sırrını ol Ĥâlîķ bilür
Dîn yolını 'âşık-ı şâdık bilür
- Zâhid-i zerrâķ olanlar ħâm olur
'Âķıbet sâlûs olan bed-nâm olur

1115 Bil kim anuñ hâceti oldu kabûl: Anlaruñ hâcetleri oldu kabûl İ, Ü.

1116 -Ü ; geçmek: ğitmek İ.

1117 kadem olmuş kadîm: kadîm itmiş kadîm M, Ü ; şeytânı'r-racîm: şeytân-ı racîm Ü.

1118 Dili var şanur velîkin kâli yok M, İ ; kâli: dili M.

1119 ef'âli: ef'âl Ü.

1120 -Ü.

- Kim ki saña taş atarsa gül aña
Şād oluben sevinüp gülgil aña¹¹²¹
- Zerkle kulum diyenler kul degül
Ehl-i zerķuñ tâ^c ati maķbül degül¹¹²²
- (Ü130a) Çünki zerķuñ ola ism u fi^c l-i zerķ
‘Älem-i bi’l-kuvveden algıl sebak¹¹²³
25. Kût-i cân olsun dilerseñ kuvvetüñ
Vaşlına vaşl ol yitürgil fırķatüñ¹¹²⁴
- Ger dilerseñ kim olasın mu^c teber
Kendü şehrüñ sırlarından al ħaber¹¹²⁵
- Gel vücūduñ şehrine itgil naẓar
Vākıf ol olma özüñden bī-ħaber¹¹²⁶
- İy kelām-ı zāt-ı bī-çünden nişān
Bulayın diyen ķişi işt beyān¹¹²⁷
- Gel bu şehir içinde iste yarüñi
Gel bu şehir içinde gör dīdāruñi
30. Cisme cân ol cisme cân ol cisme cân
Nice yatursın berü gelgil uyan¹¹²⁸
- Ĥaķķı isterseñ segirdüp dört yaña
Kime gidersin saña gel sen saña¹¹²⁹
- (M115b) Sen saña gelseñ saña Ĥaķķ yār ola
İstedüğüñ saña sende vār ola¹¹³⁰

1121 18-22 arasındaki beyitler M ve Ü nüshalarında yoktur.

1122 Bu beyit Ü nüshasında neşrimizdeki 17. beyitten sonra gelmiştir.

1123 fi^c l-i: fi^c l u M ; ola ism u fi^c l-i zerķ: ism ola fi^c l-i zerķ Ü.

1124 Kût-i cân olsun: Kuvvet-i cân ol İ ; dilerseñ: dileriseñ Ü.

1125 Ger dilerseñ: Diler iseñ M, Ü.

1126 Vākıf ol olma özüñden bī-ħaber: Vākıf ol özüñden olma bī-ħaber İ, Ü.

1127 bī-çünden: bī-çündür İ ; Bulayın: bulayım İ.

1128 Cism-i cân ol cism-i cân ol cisme cân Nice uyursın berü gel bir uyan İ.

1129 saña gel sen saña: berü gelgil saña M.

1130 Sen saña gel kim saña Ĥaķķ yār ola M ; gelseñ: gelsen İ ; İstedüğüñ: İstedüğüñ Ü.

(İ3)

Âhiretde menzil-i dâru's-selâm
Bulayın dirseñ saña gel ve's-selâm¹¹³¹

Sendedür şol istedüğüñ sendedür
Şunda şunda gezme gelgil sendedür¹¹³²

35. Sendedür ol genc-i pinhân sendedür
Kaṭresün kim baḥr-i 'ummân sendedür¹¹³³

Sendedür eşyâ murâdı sendedür
İste bul sen seni senden olma dūr¹¹³⁴

Aç bu 'ibret gözini kim göresin
Kendü şehruñ içre yârüñ göresin¹¹³⁵

Bilesin bu varlığıñ erkânını
Göresin cân içre cânlar cânını¹¹³⁶

Bulasın her şeyde var u varuñı
Cân göziyle göresin didâruñı¹¹³⁷

40. Kim ki kendü zâtınuñ sulṭânına
İrmese girmez bu şehruñ kânına¹¹³⁸

Kendü mülkinden ırağ âvâredür
Gayreti yok neylesün bî-çâredür

Bilmedi çün kendü kendü zâtını
Ânuñ içün okımaz âyâtını¹¹³⁹

Feth iden bu şehri yârüñ şehri
Añladı bildi mekânsuz sırrını¹¹⁴⁰

1131 menzil-i: menzilüñ M ; Bulayın: Bulayım İ. Bu iki beyitin sırası M nüshasında ber-akstir.

1132 şol: ol İ ; istedüğüñ: istedüğüñ Ü.

1133 şol: ol İ ; pinhân: nihân M ; Kaṭresün kim baḥr-i 'ummân sendedür: İste bul sen seni senden olma dūr M.

1134 Bu beyit M nüshasında yoktur. Yalnız ikinci mısra'ı yukarıdaki dipnotta (36. beyitte) gösterilmiştir.

1135 yârüñ göresin: yâre giresin İ, yâre iresin Ü. Bu iki beyitin sırası İ nüshasında ber-akstir.

1136 Bilesin: Göresin İ ; Göresin cân içre cânlar cânını: Bilesin cânlar içinde cânını İ.

1137 Bulasın: Bilesin İ ; var u: varı İ.

1138 Kim ki: Her ki İ ; İrmese girmez: İrmedi irmez M.

1139 Ânuñ içün: Ânuñçün Ü.

1140 mekânsuz sırrını: gümânsuz dehrini İ, Ü.

- (Ü130b) 45. Çün bu şehriñ yârine yâr oldı ol
Her ne maşşüd ise andan buldı yol¹¹⁴¹
Çünkü yâr oldı bu şehriñ yârine
Hükmi itdi mülk ü māl u dārına¹¹⁴²
Bilmek isterseñ bu şehriñ varını
Gel işit gör nice söyler yârini
Añla uş bu sırrı kim söyler saña
Yol bulasın kendü öñden soña¹¹⁴³
Her yaradılmışuñ aşıldur özüñ
Bilürseñ remzini uş bu sözün
‘Alleme’l-esmā’e küll budur tamām
Âdeme öğretti Hakk bil ve’s-selām
- (İ4) 50. Hakk muhîr olduğı gibi ‘âleme
Nuṭk olupdur rûh cism-i âdeme
Söz didüğüm nuṭk-ı Hakkdur bî-gümân
Yirde gökde her ne var eyler beyân
İy birâder bil luṭfuñ gâyetin
Lâm u bî görgil yetirgil firḳatın¹¹⁴⁴
Baña irişen kişi dir cân olur
Küfri gider kendüsi îmân olur¹¹⁴⁵
Maşşad-ı şıdkum lisân-ı şadıkuñ
‘Âşıkıyum ma’şûkı her ‘âşıkıñ¹¹⁴⁶
- (M116a) 55. Nür-ı eşyâ çün benüm ‘aynu’l-yaḳîn
Baña iren olur aşḥâbu’l-yemîn¹¹⁴⁷

1141 yol: ol M, Ü.

1142 Hükmi itdi mülk ü māl u dārına: Hükmin itdi mülk ü māl u vārına İ ; Hükmi irdi mülk ü māl u vārına Ü.

1143 Vezin ve anlam gereğince “kendü”, “kendüye” olsa gerek.

1144 47-52. beyitler arası M ve Ü nüshalarında yoktur.

1145 Bu beyit İ nüshasında iki beyit sonra gelmiştir ve şöyledir: Baña irişen kişiler cân olur Küfr kalmaz şâhib-i îmân olur.

1146 ‘Âşıkıyum ma’şûkı her ‘âşıkıñ: ‘Âşıkıyum ma’şûkuñ her ‘âşıkıñ M.

1147 benüm: menem İ ; aşḥâbu’l-yemîn: aşḥâb-ı yemîn M, Ü.

Genciyüm genc isteyenün genciyüm
Derd-i bî-dermânların hem renciyüm¹¹⁴⁸

Şâdıku'l-va' du'l-emîndür sözlerüm
Görinür eşyâ yüzinde yüzlerüm

‘Ayniyum her ehl-i ‘aynuñ ‘aynıyum
Münkirün gönlinde beyne'l-beyniyüm¹¹⁴⁹

Nutq-ı zâtumdan ‘ayân oldu cihân
Sözlerümden kâf u nûndur lâ-mekân

60. Şehr-i cân içinde cânlar cânıyum
Kâ’inātuñ tahtınuñ sulţanıyum¹¹⁵⁰
Yiddi iklîmdür mekânım lâ-mekân
Olmuşum çün cümle şeyde bî-gümân¹¹⁵¹

Mazharum yokdur şeriküm lâ-şerik
Vâhidüm mülkümde yokdur müşterik

Nûr-ı deryâ-yı vücûd-ı mutlakum
Gâh mellâh-ı cihân geh zevrakum¹¹⁵²

Hayy u kayyûm u devâm-ı devletüm
‘Âlem-i keşret içinde vahdetüm¹¹⁵³

65. Ger dilerseñ kim bilesin sen seni
Benligüñden geç vü terk it sen seni¹¹⁵⁴
Benligüñden geçmeyen şeytân olur
Dîv-i mel‘ûndur kaçan insân olur¹¹⁵⁵

(İ5)

Zühdle şeytân eger ola melek
Hırş u fi‘linden olur yine helek¹¹⁵⁶

1148 Genciyüm uş ben bu eşyâ genciyüm İ ; Derd-i bî-dermânlar ben rencüm M.

1149 -Ü.

1150 Şehr içinde cânların cânanıyum İ ; Kâ’inātuñ tahtına sulţanım M.

1151 Olmuşum cân cümle şeyde bî-gümân Ü.

1152 Gâhî mellâhı cihân geh zevrakım İ.

1153 kayyûm: bâkî Ü.

1154 bilesin sen seni: bulasın sen beni Ü ; terk it sen seni: terk eyle seni İ.

1155 -Ü.

1156 Zühdle: Cehlle M ; melek: emek M ; olur yine: düşe ola Ü.

- Aşlı oddur oda vaşl olsa gerek
Derk-i esfelde maḳāmıdur derek¹¹⁵⁷
- Benlüğinden geçmeyen ḥōdbîn olur
Müsteḥaḳḳ-ı la^ç net u bî-dîn olur¹¹⁵⁸
70. Nefsüni tā yine gör iy müttakî
Kimseye ta^ç n itme ebsem iy faḳî
Tâbi^ç -i efsâne olmuş ta^ç n ider
Bî-ḥaberdür bî-ḥaberdür bî-ḥaber¹¹⁵⁹
- (M116b) Tâbi^ç -i nefis-i hevâ-yı şūmdur
Bu sebebden özine mesmūmdur¹¹⁶⁰
- Bilmedi mescūdı kimdür sâcidüñ
Görmedi yüzün vücūd-ı vâḥidüñ
Nūr iken nâr oldu çünkim ol la^ç ĩn
Oḳı la^ç net cānına iy ehl-i dîn¹¹⁶¹
- (Ü131a) 75. İy diyen kim ḳandedür yâr-i beḳâ
‘Aşḳla gel baḳ vücūd-ı muṭlaḳâ¹¹⁶²
- Gel bu ‘ibret mülkine gir ‘âbid ol
Yollarında cān ilinüñ sâcid ol¹¹⁶³
- Ger dilerseñ k’ehl-i ‘irfān olasın
Kim vücūduñ şehrine yol bulasın¹¹⁶⁴
- Gel beri feth it bu şehri gel beri
Nice gezersin cihānda serseri¹¹⁶⁵

1157 olsa: olmak M.

1158 la^ç net u bî-dîn: la^ç net-i bî-dîn M. Bu beyit Ü nüshasında, neşrimizdeki 66. beyitin yerinde gelmiştir. Bu üç beyit İ nüshasında şu şekildedir:

Zühdle şeytân kaçan olur helâk Aşl oddur oda faḳl olsa gerek
Benlüğinden geçmeyen ḥōdbîn olur Müsteḥaḳḳ-ı la^ç net-i bî-dîn olur
Didi esfeller maḳāmıdur derek Hırş-ı fi^ç linden düşe ola helâk

1159 Bu iki beyit M ve Ü nüshasında yoktur.

1160 şūmdur: şūm ider İ, Ü ; mesmūmdur: mesmūm ider İ, Ü.

1161 nâr oldu çünkim ol la^ç ĩn: çün nâr oldu ol la^ç ĩn M ; cānına: şânına M.

1162 yâr-i beḳâ: gel yâri baḳ M ; vücūd-ı muṭlaḳâ: vücūd-ı muṭlaḳ M.

1163 ‘âbid: mālîk M ; ilinüñ sâcid: ilinde sâlik ol M.

1164 Son iki beyit Ü nüshasında, son beyit de M nüshasında yoktur.

1165 Bu beyit İ nüshasında, neşrimizdeki 81. beyitten sonra gelmiştir.

Gel haberdâr ol bu şehriñ varına
Zulmeti tebdîl kıl envârına¹¹⁶⁶

80. Yollarından ol haberdâr iy habîr
Olasın mülk-i vücûd içre emîr¹¹⁶⁷

Vaşfın işit gir bu şehriñ şehrine
Çark olasıñ mutlak anuñ bahrine¹¹⁶⁸

Gel bu şehriñ sözlerine tut kulağ
Tâ bilesin kim nedür bu kara ağ¹¹⁶⁹

Dört direk le kâ'im olmışdur bu şehir
Kim anuñ içindedür âfâk-ı dehr¹¹⁷⁰

(İ6)

Kim ki bildi men 'arafda zâtını
Bağdı gördi okudu âyâtını¹¹⁷¹

85. Her ne isterseñ bulursın bunda gel
İstedüğün anda degül bunda gel¹¹⁷²

Ottuz ikki menzili var yolunuñ
Yetmiş üç olur makâmı ilinün¹¹⁷³

Yetmiş ikki fırka olur çün bular
Kamu ağlar fırka-i nâcî güler

Yetmiş ikki hûriye cennât ol
Fırka-i nâciden iste anı bul

(M117a)

Fırka-i nâciden isterseñ haber
Olmağ isterseñ cihânda mu' teber¹¹⁷⁴

1166 Zulmeti tebdîl kıl envârına: Zulmetin tanı vü gir envârına İ, Çark olasıñ mutlakâ envârına Ü.

1167 Yollarında al haber ehl-i habîr Ü ; ol haberdâr: al haber sen İ ; emîr: dilîr Ü.

1168 Vaşfın işit gir bu şehriñ şehrine: Vaşfını işit bu şehriñ şehrine İ ; şehrine: kânına Ü ; Zulmeti tanı vü bil envârı ne Ü.

1169 tut: dut Ü.

1170 âfâk-ı dehr: âfâk u dehr M.

1171 -M, Ü.

1172 bulursın: bulasın İ, bulınur Ü.

1173 menzili var yolunuñ: menzil var ilinün İ ; Yetmiş üç olur makâmı ilinün: Yetmiş ikidür makâmı yolunuñ İ.

1174 87 ve 90. beyitler arası İ ve Ü nüshasında yoktur.

90. Bu makâmı haķ bilen hâcî olur
Bu kelâmı fırķa-i nâcî okur¹¹⁷⁵

Oldı yetmiş ikki şehrûn leşkeri
Pâdişāhuñ emridür bil bunları¹¹⁷⁶

Üç yüz altmış burcı vardur şûrînuñ
Bu tecellî şehr-i Mûsâ Tûrînuñ¹¹⁷⁷

Didi kim şehrûn şu deñlü burcı var
Kim şıǵar her burcına yüz biñ süvâr¹¹⁷⁸

Pâsbānı burcînuñ iy pâsbān
Oldı yigirmi sekiz kişi hemān¹¹⁷⁹
95. Bunlaruñ âvâzına âvâzeler
Toptolu şehrûn içi dervâzeler¹¹⁸⁰

Bunlaruñ âvâzesinden ser-be-ser
Toldı ‘âlem hîç işitmez gûş ger

Yiddi iklîm toptoludur ünleri
Âşikâre vü nihân bil bunları¹¹⁸¹

Hakķ te‘ âlānuñ şîfâtıdır bular
Kendünüñ nuţķında zâtıdır bular¹¹⁸²

Ya‘ nî bu yigirmi sekkiz kişiden
Uyanur bunlaruñ ünün işiden¹¹⁸³
100. Ğaflet uyķusından ol bîdâr olur
Gözin açar nâzır-ı dîdâr olur¹¹⁸⁴

1175 makâmı: kelâmı Ü ; kelâmı: makâmı Ü ; okur: olur Ü ; haķ bilen hâcî olur: haķdur uş hâcî bilür İ ; okur: bilür İ.

1176 yetmiş iki: yetmiş yiddi İ, Ü.

1177 burcı vardur: menzil var İ ; şûrînuñ: şûretüñ Ü ; şehr-i Mûsâ: şehri Mûsâ İ, Ü.

1178 Didi kim: Didügüm İ ; şu: bu Ü ; her burcına yüz biñ süvâr: her bir burcına biñ il u şâr M ; yüz biñ süvâr: bin il u şâr Ü.

1179 oldı: olur İ.

1180 Toptolu şehrûn içi dervâzeler: Toptoludur şehr içi dervâzeler İ, Ü.

1181 vü: o/ev İ. Son üç beyitin sıralaması M nüshasında 96, 97, 95 şeklindedir.

1182 nuţķında: nuţķına M.

1183 ünün işiden: ünde işiden İ.

1184 uyķusından: uyķusından Ü ; Gözin açar nâzır-ı dîdâr olur: Hâķķı tanur Hâķķ anuñla hem-yâr olur İ.

- Kim ki bildi kendüyi bildi Hakkı
Bilmeyen nefsin ol oldu şaķı¹¹⁸⁵
- Hakk kelâmıdır bularuñ dilleri
Her neye dirseñ irişür elleri¹¹⁸⁶
- (Ü131b) Nutk-ı hayy-ı zât-ı Yezdândur bular
Nür-ı vech-i ‘arş-ı Rahmândur bular¹¹⁸⁷
- (M117b) Muhtelif olmuş bularuñ şüreti
‘Âlem-i ma‘ nâda birdür sîreti
- (İ7) 105. Şüreti keşretten olmuş muhtelif
Cümlesinüñ zâtı hemçün bir elif¹¹⁸⁸
- Birbirinden buları her kim seçer
Bunlaruñ sırrından oldu bî-ğaber¹¹⁸⁹
- Tûl u ‘arz yokdur bularda reng u levn
Esfel u a‘ lâ vü ‘umk u hadd u kevn¹¹⁹⁰
- Bî-şebîh u lâ-şerîk olmuş bular
Zâhir u bâtında her şey kendüler
- Hayy u bâķîdür bularuñ varlığı
Yok bularuñ şayruluğı sağlığı
110. Hem bulardur cümle şeyde fâ‘ ilât
Fâ‘ ilüñ olmaz vücûdı hayy u mât
- Her şıfatda zât-ı kâ’imdür bular
Ölmez yitmez nutk-ı dâ’imdür bular¹¹⁹¹
- Bunlar oldu cümle şeyde müstened
Hem münezzehdür bularda yok ‘aded¹¹⁹²

1185 -İ, Ü.

1186 dirseñ: şolğa İ.

1187 Nür-ı vech-i ‘arş-ı: Nür-ı ‘arş-ı vech-i: İ, M.

1188 -Ü ; Şüreti kesretten: Şüret-i kesretle İ ; hemçün bir elif: birdür çün elif İ.

1189 Birbirinden: biri birinden Ü ; buları: bunları İ ; oldu: oldur İ.

1190 yokdur: olmaz İ, Ü ; vü ‘umk u hadd: ‘amîk u hadd İ, vü ‘ukbâ hadd u kevn Ü.

1191 Ölmez yitmez: Yitmez ölmez İ, Ü. nutk-ı dâ’imdür: zât-ı kâ’imdür M.

1192 olur: oldu Ü ; müstened: müşterek Ü, müşterîk İ ; ‘aded: derk İ, Ü.

Ḳādir u Ḳahhār u Mehdî Mühtedî

Fi‘l-i müstaḳbel u mâzî mübtedî¹¹⁹³

İsm-i ‘ayn-ı ḥarf ü esmâdur bular

Şüret u nuṭḳ u müsemmâdur bular¹¹⁹⁴

115. Cümle bunlardur bil iy dānā-yı dīn

Bunlar oldu rahmeten li‘l-‘ālemīn¹¹⁹⁵

Cümle eşyâ çün bularuñ ḥükmine

Oldı maḥkûm gör bularuñ ḥükmi ne¹¹⁹⁶

Sā‘at u vaḳt u ḥesāb-ı mäh u sāl

Gice gündüz nûr-ı ḥurşid u zılāl¹¹⁹⁷

Cümle bunlardur bulardan buldılar

Ḥaḳḳı her yirde bulardan buldılar¹¹⁹⁸

Çarḥ-ı eflāk u semāvāt u zemīn

Bularuñ mülkidür iy ehl-i yaḳīn¹¹⁹⁹

(M118a) 120. Emr-i Ḥaḳdur çün bular iy merd-i Ḥaḳ

Gel bularuñ defterinden al sebaḳ¹²⁰⁰

Oḳı bulardan berü gel kuş dilin

Ḥall idesin tā ki nefsiñ müşkilin¹²⁰¹

(İ8) Bunlara dirler şehā ümmü‘l-kitāb

Ḳufl-ı eşyāya bulardur fetḥ-i bâb¹²⁰²

Belki eşyāya bulardur ümm olan

Her neye baksañ bulardur görinen¹²⁰³

1193 Ḳādir-i ḳahhār mehdî-i mühtedî İ, Ü ; Fi‘l-i: Fi‘l ü M, İ ; müstaḳbel mâzî mübtedî Ü ; müstaḳbel u mâzî vü mübtedî M. Bu iki beyitin sıralaması Ü nüshasında ber-akstir.

1194 İsm ‘ayn u ḥarf-i esmâdur bular Ü ; Şüret u nuṭḳa hem müsemmâdur İ, Ü. Son beş beyitin İ nüshasındaki sıralaması şu şekildedir: 112, 111, 110, 114, 113.

1195 oldu: olur Ü.

1196 eşyâ: ‘ālem İ ; bularuñ: bunlaruñ İ.

1197 vaḳt u: vaḳt-i İ, Ü ; nûr-ı ḥurşid u zılāl: nûr u ḥurşid u hilāl M, nûr-ı ḥurşid-i zılāl Ü.

1198 buldılar: gördiler M, Ü. Bu beyit M ve Ü nüshasında daha sonra gelmiştir bkz. 128. beyit.

1199 Çarḥ-ı eflāk u: Çarḥ-ı eflāk İ ; semāvāt u: semāvāt-ı Ü ; Bularuñ: Bunlaruñ M, Ü.

1200 merd-i Ḥaḳḳ: emr-i Ḥaḳḳ Ü.

1201 bulardan: bunlardan M, Ü ; tā ki: bunda Ü.

1202 Ḳufl-ı: Toğrı M.

1203 Belki eşyāya: Belki her şeyde Ü ; görinen: görünen Ü. İ nüshasında mısralar ber-akstir.

- Bunlaruñdur dest-i Yezdân bunlaruñ
Bunlaruñ hükminde her şey bunlaruñ¹²⁰⁴
125. Levh-i mahfûz-ı hurûf-ı Zü'l-celâl
Rakka menşûr-ı Hüdâ-yı pür kemâl¹²⁰⁵
- (Ü132a) Muşhaf-ı nûr-ı kadîm-i bî-zevâl
Haṭṭ-ı mestûr-ı kitâb-ı lâ-yezâl¹²⁰⁶
- Defter-i mülk-i vücûd-ı enverî
Nâzır-ı 'âlem cihânuñ manzarı¹²⁰⁷
- Cümle bunlardur bulardan buldılar
Haḫḫı her yirde bulardan gördiler¹²⁰⁸
- Bunlar oldı cümle dilde söyleyen
Söyleyüp söyletdüren hem söyleyen¹²⁰⁹
130. Kâf u nündür 'ayn-ı zât-ı ibtidâ
Hem şîfât oldı bular bî-intihâ¹²¹⁰
- Evvelîn u âhîrîn bunlar olur
Bunları bilen kişi Haḫḫı bilür¹²¹¹
- Kâf u nündür kâf u nündür kâf u nün
Kâf u nündan kâf u nün olmuş fûnûn¹²¹²
- Cümle feyzi evvelindedür hemân
Derc olupdur bu söze yokdur gümân¹²¹³

1204 Yezdân: kudret Ü. İ nüshasında beyit şu şekildedir:

Bunlaruñ hükminde her şey bunlaruñ Cânıdur ser-cümle-i mü'minleruñ

1205 pür: ber M ; Haṭṭ-ı mestûr-ı kitâb-ı lâ-yezâl Ü.

1206 Rakka menşûr-ı Hüdâ-yı her kemâl Ü ; lâ-yezâl: bî-bedel İ. İ nüshasında bu beyit bir önceki beyitten önce gelmiştir.

1207 Defter-i: Defteri M, Ü ; vücûd-ı: vücûdı M ; Nâzır-ı: Nâzırı İ ; manzarı: enveri Ü.

1208 Bu beyit İ nüshasında daha önce geçmiştir Bkz. 118. beyit.

1209 Bunlar oldı: Bunları bil Ü ; Söyleyüp hem söyleyen vardır diyen M, Ü.

1210 Kâf u nündür: Kâf u nûna İ, Ü ; zât-ı: zâta İ ; oldı: olur İ ; bular bî: buları Ü.

1211 İ ve Ü nüshasında son iki beyitin sıraları ber-akstir.

1212 İ nüshasında bu beyit yoktur.

1213 Cümle bunlar ḫabz-ı batında hemân İ ; Cümle bunlar ḫayz u başında hemân Ü.

- Gel buları iste bul iy merd-i rāh
Kim bular olur saña Hâkdan güvāh¹²¹⁴
- (M118b) 135. Gel buları iste sa^ç ye gālib ol
Bu'l-fuzûl olma Hâka gel tālib ol¹²¹⁵
- Bunlaruñla iresin maşşūduña
‘Ābid ol bunlara ir ma^ç būduña¹²¹⁶
- Bunları bilmek dilerseñ bunları
Aḥmed-i mürselden iste gel beri
- Aḥmedüñ şehrinde cem^ç olmuş bular
Mālik-i mülk-i vücūd kendüler¹²¹⁷
- Bunlaruñdur esfel u a^ç lā kamu
Bunlaruñ dilinde uçmak u tamu¹²¹⁸
140. Ya^ç nī yigirmi sekiz peygamberüñ
Dillerini añağıl sen bunlaruñ¹²¹⁹
- (İ9) Tā ki ilteler seni ol Hāzrete
Nūra ğark olup batasın rahmete¹²²⁰
- Uş bu menzilden irenler tapuya
Daḥı muhtāc olmaz özge kapuya¹²²¹
- İsteyen şehr-i vücūd-ı Aḥmedi
İsteyen dār-ı diyār-ı sermedī¹²²²
- Yiddi olmuşdur bu şehrüñ kapısı
On sekiz biñdür tamāmet yapısı¹²²³

1214 buları: bular M ; Kim bular saña Hâkdan güvāh M.

1215 sa^ç ye: sa^ç y-ı M ; olma Hâka gel tālib ol: olma ve Hâka tālib ol M.

1216 ma^ç būduña: maşşūduña M.

1217 Mālik: Mülk Ü ; şehrinde: şehrine M ; vücūd: vücūdī M.

1218 dilinde uçmak ü tamu: dilindedür uçmak tamu M, dilinde uçmağ u kamu Ü.

1219 añağıl: aña gel Ü.

1220 batasın: yetesin M.

1221 irenler: ayrılır Ü.

1222 isteyen: iste sen Ü ; şehr-i: şehri İ ; İsteyen: Gel işit Ü.

1223 On sekiz biñdür: On sekiz olmuş İ.

145. Aḥmedüñ şehri ḳapusu yiddidür
Ger inanmazsañ ḥadîşi uşta gör¹²²⁴

Yiddidür nûr-ı semâvât u zemîn
Yiddidür yir ṭâlibâ bilgil hemîn¹²²⁵

Her ḳapu altındadır ikki melek
Bunlaruñla yâr olur budur dilek¹²²⁶
- (Ü132b) Hâḳḳ eşiginde muḳîm olmuş bular
Bunlaruñla yâr olan kişi güler

Bunlaruñ dilin bilenler âşikâr
Her ne dilce dirseñ anuñ dili var¹²²⁷
- (M119a) 150. Bunlaruñla söyleşenler cân olur
Dervîş iken maḥrem-i sultân olur¹²²⁸

Bunlaruñ lafzında eşyâ ser-be-ser
Ġarḳ olupdur añlamaz her bî-ḥaber¹²²⁹

Nuṭḳ-ı Hâḳdur çün bularuñ sözleri
Daḥı bürhândur tamâmet özleri

Bunlaruñ dilin bilendür âdemî
Âdem oldur kim bilüpdür bu demi¹²³⁰

Âşikâre itdi esmâ sırrını
Söyledi cân muşḥafuñ tefsîrini¹²³¹
155. Şâḥib-i Te'vîl-i Hâḳdur bî-gümân
Nûr-ı esrâr-ı vücûd-ı câvidân¹²³²

1224 uşta: iste Ü.

1225 yir ṭâlibâ: her ṭâlibe İ ; bilgil: digil İ, Ü.

1226 üstinde: altında İ, Ü ; altındadır ikki melek Ü: üstinde vardır bir melek M, altında ikidir melek İ ; olur: ol Ü.

1227 -İ, Ü.

1228 Bunlaruñla söyleşenler: Bu rumûza irişenler İ.

1229 lafzında: nuṭḳında İ.

1230 bilendür: bilenler M ; bilüpdür: bilendür M.

1231 muşḥafuñ: muşḥafı M, muşḥaf Ü.

1232 Nûr-ı esrâr-ı vücûd-ı câvidân: Leyletü'l-esrâ rümûz-ı câvidân İ, vücûd: rümûz Ü.

- Zulmet içre kalmış idi kâ'inât
Tolmuş idi cümle 'âlem müşkilât¹²³³
- Dīv-i mel'ûn tutmuş idi 'âlemi
Cümle hayvân idi yokdı âdemî¹²³⁴
- Geldi 'âlem nûrını şerh eyledi
Od u şu toprağ u yilden söyledi¹²³⁵
- (İ10) Âdemüñ sırrın bilenler Âdemüñ
Bildi remzin on sekiz biñ 'âlemüñ
160. Nûr-ı İmân maşşûd-ı cândur özi
Mülk-i cânda kıble olmuşdur yüzi¹²³⁶
- Nutk-ı 'Îsâ öli dirildür hemân
Âdemüñ sözidür iy şâhib-zamân¹²³⁷
- Mehdî-i nûr-ı hidâyetdür yakîn
Hâdî-i râh-ı velâyetdür hemîn¹²³⁸
- Kenz-i eşyâ menba'-i cândur özi
'Ayn be-'ayn olur görenler ol yüzi¹²³⁹
- Şemme vechu'l-lâha idenler nazâr
Uş bu yüzüñ 'aynıdur iy pür-hüner¹²⁴⁰
- (M119b) 165. Görür ol yüz içre yüzler yüzini
Nutk-ı cân içinde gizler özini¹²⁴¹
- Nutk-ı cân olur tamâm iy nutk-ı cân
Küfri gider kendü cân olur hemân¹²⁴²

1233 Tolmuş: Dolmuş Ü.

1234 tutmuş: dutmuş Ü ; hayvân: dīv İ ; yokdı: yoğdı Ü.

1235 'âlem nûrını: Âdem nûrı Ü ; Od u yıl toprağ u şudan söyledi Ü.

1236 Bu beyit İ nüshasında yoktur.

1237 Nutk: Nefy İ ; öli: ölü Ü ; dirildür: dirildi İ ; sözidür iy: sırrıdur ol İ.

1238 Hâdî-i râh-ı velâyetdür: Mahrem-i nûr-ı 'inâyetdür İ, Ü.

1239 'Ayn be-'ayn olur görenler ol yüzi: 'Ayn olur be-'ayn görenler bu yüzi M, 'Ayn be-'ayn: 'Ayn 'ayn M. Bu beyit İ nüshasında iki beyit sonra gelmiştir.

1240 yüzüñ: sözüñ İ. Son iki beyitin yerleri İ nüshasında değişiktir.

1241 gizler: gözler İ.

1242 cân: nûr Ü.

İstedügin kendüde bulur tamâm
Pâdişâh olur aña eşyâ gulâm¹²⁴³

Cân içinde söyledükçe râzını
İşidür eşyâdan ol âvâzını¹²⁴⁴

Gizlü râzın fetḥ ider fettâḥ olur
Kâ 'inâtuñ kuflına miftâḥ olur¹²⁴⁵

- (Ü133a) 170. Ferd-i muṭlaḳdur bu sözler muṭlaḳâ
Evveli Ḥaḳḳ âḫiri döner Ḥaḳḳâ¹²⁴⁶
- İbtidânuñ intihâsı çünki Ḥaḳ
Oldı niçün okımazsın ber ṭabak¹²⁴⁷
- İy 'aceb bilsem neden mağrûrsın
Gayretüñ yok hicr ile mehcûrsın
- Cehl iklîminde dutduñ meskenüñ
Bilmedüñ sâkini kimdür meskenüñ¹²⁴⁸
- 'Aḳluñı kul eylemişsin nefsuñe
Ḥırş-ı fi' lüñ göresin neyler señe¹²⁴⁹
175. Gâlib olmuş saña nefsuñ leşkeri
'Âlem içinde yürürsin serseri¹²⁵⁰
- Bir nefes özüñden âgâḥ olmaduñ
Kendü şehrüñ taḥtına şâḫ olmaduñ¹²⁵¹
- Ḥayf ola kim var iken bu cism u cân
Virmeyesin kendü mülküñden nişân¹²⁵²

1243 Son iki beyit İ nüshasında yoktur.

1244 Cân: Ḥâl M ; söyledükçe: söyledüğü M.

1245 kuflına: kuflında İ, fi' line Ü.

1246 Evvel Ḥaḳḳ döner âḫir Ḥaḳḳâ İ.

1247 İbtidânuñ: İbtidâ İ ; ṭabak: sebak İ, Ü.

1248 sâkini kimdür meskenüñ: sâkin kimdür sâkinüñ M.

1249 Ḥırş-ı: Daḫı İ, Ḥırş u Ü ; göresin: gör seni Ü.

1250 içinde: içre dek Ü.

1251 şehrüñ: kahruñ Ü.

1252 mülküñden: mülkinden M, İ.

Qalasın fırqatde sen senden ırâk
Zulmet içre söyüne senden çerâk¹²⁵³

(İ11) Âb-ı hayvân sendedür sen bî-temîz
Qalasın mürvet degül yâr-ı ‘azîz

(M120a) 180. Pâdişâh-ı şehr şehr içre ğarîb
Geşt idersin ‘âlemi dün gün edib¹²⁵⁴

Gayrete gel gayrete gel gayrete
Keşreti terk it ulaşgıl vahdete¹²⁵⁵

Vâkıf ol esrâr-ı ‘ilm-i ‘ulvîden
İrtihâl eyle maķâm-ı süflîden¹²⁵⁶

Geç bu kâlden hâle degşür kâlûnî
Hîçe virme rûz u mâh u sâlûnî¹²⁵⁷

Her ki yüzi qarasın bilür tamâm
Pâdişâh olur aña eşyâ gulâm¹²⁵⁸

185. Hakk katında kim bilür yüz qarasın
Hakk anuñ aķ idiserdür nâmesin¹²⁵⁹

Kıl ‘imâret mülküñi k’olmuş ħarâb
Aç gözüñ tarh eyle gözden ħicâb¹²⁶⁰

Menzil-i ‘âlî-maķâm itgil taleb
Mışra ‘azm it isteme Şâm u Haleb

Ya‘ kûbuñ ħüzniyle Mışra dâhil ol
Yûsufuñ gel ħidmetinde kâmil ol¹²⁶¹

1253 ırâk: ırâğ Ü ; çerâk: çerâğ M, Ü.

1254 Pâdişâh-ı şehr şehr içre ğarîb: Pâdişâh-ı şehrsin şehrüñ ğarîb İ; edib: irüp İ, Ü.

1255 Keşreti terk: Keşret tarh İ, Keşreti ħarc Ü.

1256 ‘ilm-i: ‘ilmi İ.

1257 kâlden: hâlden M ; rûz u: rûz Ü.

1258 olur: olmuş İ.

1259 kim bilür: biliser Ü ; Hakk anuñ aķ idiserdür nâmesin: Aķ idiserdür Hakk anuñ qarasın İ, Ü ; Aķ: Ağ Ü. Bu iki beyit İ nüshasında 196. beyitten sonra gelmiştir.

1260 k’olmuş: olmuş M ; gözüñ: gözüñi M, Ü ; eyle: ola M ; gözden: yüzden Ü.

1261 ħidmetinde: ħidmetine M.

- Kim Züleyhâ şüretinde bî-galat
Añlayasın ma' nî-i şâbin kaçat
190. Şemme vechu'l-lâhı anda göresin
Mecmû'-ı eşyâda anı bilesin¹²⁶²
- (Ü133b) Keşf ola andan saña zât u şifât
Hâll ola 'ağd-i 'ukûd-ı müşkilât
Müşkilâtun müşkilidür müşkili
Nefs-i emmârenün olasın kulu
'Aklunı cem' eylegil dirgil öñün
Hâll idegör bunda 'ağd-i müşkilün
Şimdi bunda görmeseñ yâri 'ayân
Añiretde kör olasın bî-gümân¹²⁶³
- (M120b) 195. Tâlibâ gel Hakkâ gerçek tâlib ol
Hakk sözinden işit aña kâsib ol¹²⁶⁴
Tâ mülheyâ iresin maşşûduña
Her nefes şükr idesin ma' būduña
Vaḥdetün ilinde vâhid olasın
Sâcid u mescūd kimdür bilesin
Bilmek isterseñ vücūd-ı vâhidi
Görmek isterseñ sücūdı sâcidi¹²⁶⁵
- (İ12) Gel ḫalîfe sözlerinden güş kıl
'Akl u dil cân u gönül ser-ḫōş kıl¹²⁶⁶
200. Tâ ki vaḥdet şehrine yol bulasın
Pâdişâh-ı şeh'r kimdür bilesin

1262 Mecma'-ı eşyâya anda göresin İ ; Mecma'-ı eşyâya anda iresin Ü.

1263 görmeseñ yâri: görmedün yâr İ, görmişün yâr Ü ; olasın: olursın Ü.

1264 aña kâsib: ehl-i kâmil M, aña kâmil İ.

1265 Bu üç beyit İ ve Ü nüshasında yoktur.

1266 sözlerinden: sözlerine İ, M.

Çün halîfedür bu şehre üstâd
Gel halîfeye ulaştıl olma yâd¹²⁶⁷

Kim buluşdura seni sultân ile
Cân içinde oturan ol cân ile¹²⁶⁸

Gel halîfe sözlerine bî-riyâ
İrmek isterseñ gümânsuz Tañrıya¹²⁶⁹

Her kim işitmez halîfe sözünü
Göremez ol belki Tañrı yüzünü¹²⁷⁰

205. Ya' nî Âdemdür halîfe âşikâr
Ol bilür yolını bu şehrüñ i yâr¹²⁷¹

Andan özge ki kimse bilmez yolını
Añlamaz bu haqq nefesler dilini¹²⁷²

Şehre her kim gayr-ı Âdemden haber
Alsa girmez öyle bil iy pür-hüner¹²⁷³

Bülbül-i kudsî gülistân-ı irem
Ravza-i ' uşşâk şâh-ı muhterem

Maḥrem-i nûr-ı cemâl-i kibriyâ
Rehnümâ-yı enbiyâ vü evliyâ

(M121a) 210. Menba' -i zât u sıfât-ı kâ'inât
Maḥzar-ı cüzvî vü ' ayn-ı kâ'inât

Ma' den-i ' ilm-i şerîf aḥkemi
Nûr-ı tevḥîd u haḳâyık maḥremi

Şâhib-i mi' râc u vahy-i mu' cizât
Genc-i esrâr-ı vücûd-ı mümkünât

1267 şehre üstâd: şehir üstâd-ı dâd Ü.

1268 Kim buluşasın sen ol sultânla İ.

1269 Gel: Gir Ü ; sözlerine: sözlerini M.

1270 Görmez öyle belki Tañrı yüzünü M.

1271 bu şehrüñ: şehrüñ M.

1272 Añlar çün haqq nefesler dilini M.

1273 Şehir hergiz gayr-ı Âdemden haber M ; Anı bilmez öyle bil iy pür-hüner İ ; Ele girmez şöyle bil iy pür-hüner M.

Remz-i levlâk u kelâm-ı etkîyâ

Lafz-ı ilhâm u ümmîd-i aşfiyâ

‘Âşık-ı vech-i Hüdâ-yı zü’l-celâl

Mazhar-ı çeşm-i likâ-yı lâ-yezâl

215. Zübde-i ‘âlem likâ-yı câvidân
Zübde-i hayy-ı vücūd-ı lâ-mekân¹²⁷⁴

Evvel ol vâsf-ı hüden li’l-‘âlemîn

Âhîr hatm-i imâmu’l-mürselîn¹²⁷⁵

‘Âlim-i ‘ilm-i sürûr-ı sermedî

Genc-i ‘ilmün şehriyüm uş men didi¹²⁷⁶

Murtażâdur didi ‘ilmüm kapısı

Çapudandur tapucınuñ tapısı¹²⁷⁷

Oldı nûr-ı ‘ayn-ı Ahmed Murtażâ

Seyyid-i kevneyn-i Ahmed müctebâ¹²⁷⁸

220. Murtażâdur çün velâyet meskeni
Ahmed-i muhtârûñ ‘ayn-ı menba’ı¹²⁷⁹

Bu sebebden didi şâh-ı enbiyâ

‘Âlim-i sırr-ı vücūd-ı evliyâ¹²⁸⁰

Men kelâmu’l-lâhi nuṭṭ-ı nâṭıḳum

Şâdıḳum ḳavlümde gerçek şâdıḳum¹²⁸¹

(İ13)

Bu sebebden kendü seyfu’l-lâhdur

Nuṭṭ-ı Hâḳdur nâṭıḳu’l-lâhdur¹²⁸²

1274 208-216. beyitler arası İ ve Ü nüshasında yoktur.

1275 Evvel ol vâsf-ı: Evvel-i vâsf-ı M, Evvel ol vâsfı İ; Âhîr-i: Âhîri İ.

1276 ‘Âlim-i ‘ilm-i sürûr-ı sermedî: ‘Âlim hem ‘ilm-i sırrı sermedî İ; men: ben M, sen Ü.

1277 ‘ilmüm: şehriñ İ; tapucınuñ: kapucınuñ İ.

1278 Oldı nûr-ı ‘ayn-ı Ahmed: Çeşm-i ‘ayn-ı nûr-ı Ahmed İ, Çeşm-i nûr-ı ‘ayn-ı Ahmed Ü; müctebâ: Murtażâ İ, Ü.

1279 velâyet meskeni: delâlet mülkini Ü; Ahmed-i muhtârûñ ‘ayn-ı menba’ı: Ahmed-i muhtâr ‘ayn-ı ma’deni İ, Ü.

1280 enbiyâ: evliyâ Ü; evliyâ: enbiyâ Ü; ‘Âlim-i sırr-ı vücūd: Sırr-ı dâñâ-yı vücūd İ, Sırr-ı dâñâ-yı mevcūd Ü.

1281 ḳavlümde: nuṭṭa M.

1282 Bu sebebden: Bu cihetden İ, Ü; seyfu’l-lâhdur: zâtu’l-lâhdur İ.

(Ü134a)

Bildügiçün kendüyi ol Murtażā
Didi ene noqtatun fî tahtı bā¹²⁸³

(M121b)

Ya^ç nî aşl-ı noqtadur ol noqtai
Bil kim andan bilesin bu nüktei¹²⁸⁴

Noqtadur zāt u şifāta rehnümün
Noqtadur aşl-ı vücūd-ı kâf u nün¹²⁸⁵

Ehl-i tevḥidün şifâtı noqtadur
Nūr-ı ‘aynuñ ‘ayn-ı zātı noqtadur¹²⁸⁶

Noqtadur genc-i vücūd-ı kâ’ināt
Noqtadur esrâr-ı zāt-ı külliyyāt¹²⁸⁷

‘Âlemün harf u beyânı noqtadur
Âdemün ‘ilm u nişânı noqtadur¹²⁸⁸

230. Evvel âḥir noqtadur Hâkdan nişân
Hâkka kûl ol Hâkḳı bil ol câvidân¹²⁸⁹

Noqtai bil noqtai gör noqtadan
Kim hicābuñ tarḥ ola bu ortadan¹²⁹⁰

Noqtai bilmek dilerseñ Âdemün
Ḥâzretini bu vücūd-ı ‘âlemün¹²⁹¹

Noqtanuñ harfi beyânı andadur
Vaşf-ı ḥâli cism u cānı andadur¹²⁹²

Noqtanuñ harf-i nişânıdır özi
‘Alleme’l-esmâ beyânıdır sözi¹²⁹³

1283 Bildügiçün: Bildügiçün Ü ; ol: gör İ, Ü ; Didi ene noqtatun: Ene noqtatun didi M.

1284 kim: ki M.

1285 şifāta: şifāt-ı M, İ ; kâf u nün: zû-fünün İ.

1286 şifâtı: şifāt İ ; Nūr-ı ‘aynuñ: Nün-ı ‘aynuñ M ; ‘ayn-ı zātı: ‘ayn-ı zāt-ı İ, M.

1287 külliyyāt: mümkināt İ.

1288 harf u: harf M, harfi Ü ; beyânı: beyân İ ; ‘ilm u: ‘ilm İ, Ü ; nişânı: nişân İ. Bu iki beyitin sıralaması Ü nüshasında ber-akstir.

1289 bil ol: bil iy Ü.

1290 Kim: Geç M.

1291 Bu beyit İ nüshasında yoktur.

1292 harfi beyânı: harf-i beyânı M, Ü ; cism u cānı: cism cānı M.

1293 harf-i nişânıdır: harf u nişânıdır M, harfi nişânıdır İ.

235. Nüşa-i sırr-ı hakâyık kendüdür
 Nokta-i sırr-ı dakâyık kendüdür¹²⁹⁴
 Enbiyâ vü evliyâ cümle ki var
 Âdemün nuṭkıyla nâṭıkdur i yâr¹²⁹⁵
 Nuṭk-ı Âdem olmasa iy hûb-nefes
 Kim olurdu ṭâlibe feryâd-res¹²⁹⁶
 Kim bilürdi esfel u a‘ lâ nedür
 ‘ Abd u ḥâdim mezheb-i Mevlâ nedür¹²⁹⁷
 Kim bilürdi nakş ne nakşkâş ne
 Yiddi gögün ferşi ne ferrâş ne¹²⁹⁸
- (M122a) 240. Gice gündüz maṭla‘ -ı hürşîd u mâh
 Nûr-ı eşyâ defter-i ḥaṭṭ-ı siyâh
 Bî-ḳarârdur devr-i çarḥuñ rûzigâr
 Sırr-ı maḥlûḳât-ı vaşf-ı bî-şumâr¹²⁹⁹
 Söz ile bilindi bunlar ḳamusı
 Sekkiz uçmak yiddi âteş ṭamusı
 ‘ İlm-i eşyâyı kim itdi âşikâr
 Nuṭk-ı Âdemdür vü ḥükm-i Kırdgâr¹³⁰⁰
 Ḥâkim-i muṭlak vücûd-ı kâf u nûn
 Ḳıble-i aşl-ı sücûd-ı sâcidûn
245. Nûr-ı ‘ ayn-ı genc-i eşyâ ser-be-ser
 Sırr-ı Mûsâ ma‘ ni-i nâr-ı şecer
 Erba‘ in u leyle-i nuṭk-ı kelîm
 ‘ Aşra itmâmında çün nûr-ı ḳadîm

1294 -İ, Ü.

1295 i yâr: bular Ü.

1296 hûb: hoş İ, Ü.

1297 ‘ Abd u ḥâdim mezheb-i mevlâ nedür: ‘ Abd-i Âdem ḥidmet-i mevlâ nedür M ; mezheb: ḥidmet İ.

1298 nakş ne: nakş-ı Ü ; gögün ferşi ne ferrâş ne: göge ferş ne ferrâş ne İ, Ü.

1299 Bu iki beyit İ ve Ü nüshasında yoktur.

1300 ‘ İlm-i eşyâyı: ‘ Âlem-i eşyâ İ, Ü ; vü: ki İ ; ḥükm: çekme Ü.

Ḥaṭṭ-ı vech-i elvâḥ elvâḥ-ı Ḥüdâ
 Kâdir u ḥayy u likâ-yı enbiyâ
 Ṭūr-ı Sînâ-yı tecellî-i zamân
 Remz-i innî erinî vü lisân-ı len terân
 Kâtib-i kevn u ḥurûf-ı ‘âliyât
 Münşî-i eşyâ-yı zât-ı külliyyât

250. Şâhib-i mülk-i vücûd-ı ḥaymedür
 Dāvûduñ dilinde nuṭkı nağmedür
 Nuṭk-ı ‘İsâ kendüdür ‘ayn-ı ‘ayân
 Âşikârâ oldı tesbîḥ-künân¹³⁰¹

(İ14)

Andan iste noḡtanuñ sırrın ki ol
 Gösterür mülk-i vücûda toğrı yol¹³⁰²
 Göresin nûr-ı cemâl-i lâ-yenâm
 Âşikârâ kendüdür ‘ayn-ı kelâm¹³⁰³
 Od u yil toprağ u şudur bî-gümân
 Göresin nûr-ı tecellîdür hemân¹³⁰⁴

(M122b)

255. Zâhir u bâtın olasın yâr ile
 Ehl-i maḥrem olasın dîdâr ile¹³⁰⁵

(Ü134b)

Enbiyâyı göresin anda ‘ayân
 Muntazır Ḥazretten isterler beyân¹³⁰⁶
 Cümlesi bir olmuş anda bir ile
 Nûr-ı deryâ-yı vücûd-ı nûr ile¹³⁰⁷
 Vaḥdetüñ nûrında ğark olmuş bular
 Nûr ile nûr olmuş anda kendüler¹³⁰⁸

1301 244-251 arasındaki beyitler İ nüshasında yoktur.

1302 ki: kim Ü ; toğrı: toğru Ü.

1303 cemâl-i: cemâli İ, Ü.

1304 toprağ: toprak Ü ; tecellîdür: tecellâdur M, tecelliden Ü.

1305 dîdâr: dîldâr İ.

1306 göresin: göresin sen M.

1307 bir: seyr M.

1308 nûrında: nûrından Ü.

- Keşreti gitmiş vü kalmamış ‘aded
Hem ezel olmuş bular vü hem ebed¹³⁰⁹
260. Küntü kenzen maḥfî mülkinde bular
Sâkin u mesken bular olmuş bular¹³¹⁰
- Fırkati fark eylemişler aradan
Fânî gitmiş bâkî olmuş Yaradan¹³¹¹
- Vuşlat-ı nokta visâl olmuş muḥîṭ
Acı tatlı kalmamış olmuş ḥalîṭ¹³¹²
- Terkîbâtı müfredüñ olmuş vişâl
Aradan gitmiş ḥayâl u kıl u kâl¹³¹³
- Şüreti maḥv eylemişler özleri
Şemme vechu’l-lâha dutmuş yüzleri
265. Nûr-ı veche kûl hüva’l-lâhu eḥad
Ġarḳ itmiş bunları dâ’im ebed
- Evvel âḥir ibtidâ vü intihâ
Bir elifden görünür tâ ḥarf-i yâ¹³¹⁴
- Zâtı esrâr-ı vücûd-ı mülkine
Bunlar olmuş âḥirine ilkine¹³¹⁵
- ‘Âlem-i zâhirde budur yüzleri
Mülk-i bâtında görünür özleri¹³¹⁶
- (M123a) Böyle buyurmuş Resûl-i kibriyâ
Ḥarf-i vâḥid lâmelifdür bî-riyâ¹³¹⁷

1309 ve: ki İ.

1310 -İ, Ü.

1311 olmuş yaradan: kalmış yârdan İ, kalmış yaradan Ü.

1312 muḥîṭ: bular Ü ; olmuş ḥalîṭ: ḥalt bulmuş bular Ü.

1313 262 ve 263. beyitler İ nüshasında, 263. beyit de Ü nüshasında yoktur.

1314 elifden: elinden Ü.

1315 Zâtı esrâr-ı: Zât esrârüñ Ü. M nüshasında bu iki beyitin sırası ber-akstir.

1316 görünür: görünmez M, Ü. M nüshasında bu beyitten sonra ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع

ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع şeklinde 29 harf yazılmıştır.

1317 -İ, Ü.

270. Aḥmedüñ şehrinde bunlardur muḳīm
Bunlar olmuş şübhesüz ‘ilm-i ḳadīm¹³¹⁸
- Aḥmedüñ şehrini ger sen bilesin
Enbiyâyı işbu resme göresin¹³¹⁹
- Nūr-ı ḥılḳatden vücūd-ı Aḥmedi
Görmedi her kim buları bilmedi¹³²⁰
- (İ15) Aḥmedi bilmek dilerseñ Aḥmedi
Ger dilerseñ kim ḳalasın sermedi¹³²¹
- Aḥmedi her kim ki dir ise öli
Nuṭḳ ölür mi digil aña iy velī¹³²²
275. Enbiyâ ölmez şehâ ölmüş degül
Enbiyâ ölmüş diyen bilmiş degül
- Câhil u nādân ḳatında ölidür
Ölidür câhili şanma diridür¹³²³
- Enbiyâ mir’atidür mü ’minlerüñ
Şâhib-i dīnüñ daḥi bī-dīnlerüñ¹³²⁴
- Her ki vech-i enbiyâya bī-gümân
Baḳa kendü kendüyi görür hemân¹³²⁵
- Enbiyâ ölür mi iy merd-i ‘azîz
Enbiyâ ölür dimez ehl-i temîz¹³²⁶
- (Ü135a) 280. Mazḥar-ı vech-i Ḥüdâ olur Ḥüdâ
Manḳar-ı ‘ayn-ı liḳâ olur liḳâ¹³²⁷

1318 şehrinde: şehrine M ; Bunlar olmuş hâkim eşyâya ḳadīm İ ; Bunlar olmuş hâkim-i eşyâ ḳadīm Ü.

1319 ger sen: gör sen İ. Aḥmedi vü şehrini ger bilesin Ü.

1320 ḥılḳatden: ḥılḳatde Ü ; vücūd-ı: vücûdî İ ; her: -Ü ; bilmedi: görmedi Ü.

1321 dilerseñ: gerek sen M, Ü.

1322 Nuṭḳ ölürci digil iy velī İ ; aña: sen Ü.

1323 Câhil u nādân: Câhil-i nādân M, Ü. Câhili şanma diridür ölidür Ü.

1324 Şâhib-i dīnüñ daḥi mü ’minlerüñ M ; Şâhibi İ.

1325 Her ki: Sırr-ı İ.

1326 merd: yâr Ü.

1327 Mazḥar-ı: Mazharı İ ; Manḳar-ı: Manzarı İ, Mazḥar-ı Ü.

Nuṭḳ-ı zât-ı Hayy olan kaçan ölür
Aḥmede şor bu sözi Aḥmed bilir¹³²⁸

Aḥmede şor Aḥmede kim Aḥmedi
Her kim öldi dirse anı bilmedi¹³²⁹

(M123b)

Od u yıl toprağ u şu bu aradan
Gitdi kaldı anı bunda yaradan
Enbiyâyı her kim ol görmek diler
Aḥmedüñ şehrine pāk itsün nazār

285. Pāk-bāz olsañ görürsin bunları
Her ne dili dirse söyler dilleri¹³³⁰

Rehber-i zât u şifât oldu bular
Ṭālibe Nūḥ-ı necāt oldu bular¹³³¹

Elif u bî vü tî vü şî cîmden celāl
Olmayınca kim bulur Hāḳdan vişāl¹³³²

Ḥî vü ḥî vü dāl u zāl u rî vü zî
Sîn u şîn u şād u dād u tî vü zî¹³³³

‘Ayn u ğayn olmadı terkîb-i kelām
İrmeyince fî vü kâf u kâf u lām¹³³⁴

(İ16)

290. Mîm u nûn u vāv u hî yîden nidā
Geldi gördüñ maẓhar-ı zât-ı Ḥüdā¹³³⁵

Nûr-ı ilhām u tecellîdür bular
Cümleñ hāl u maḥallîdür bular¹³³⁶

1328 Nuṭḳ-ı zât-ı Hayy: Nuṭḳ-ı Hayy-ı zât İ, Ü.

1329 -Ü ; Aḥmede: Aḥmedi İ.

1330 olsañ: olsun İ ; olsañ görürsin: olsun görsün Ü ; Her ne dil dirse söyler bunları M, Her ne dili: Her diliyle İ.

1331 Rehber-i: Rehberi İ, Rehber u Ü ; zât u şifât: zât şifât İ.

1332 bî vü tî vü şî cîmden: be te vü şe cîmden Ü.

1333 Ü nüshasında harflerin okunuşları yazılmamış.

1334 terkîb-i: terkibi İ.

1335 Mîm u nûn u vāv u hî yîden nidā: Mîm u nûn u hî vü yîden bir şadā İ.

1336 ilhām u: ilhām-ı M, Ü ; hāl: ḥall İ, ḥālî Ü.

Yetmiş ikki perdeden geç vâkıf ol
Bunların sırrını aña ‘ârif ol

Yetmiş ikkidür şıfât-ı muhkemât
Yetmiş ikkiden geçenler buldı zât¹³³⁷

Yetmiş ikki fırka olur çün bular
Kamu ağılar fırka-i nâcî güler

295. Yetmiş ikki hūrî vü cennâta yol
Fırka-i nâciden iste anı bul¹³³⁸

Fırka-i nâciden isterseñ haber
Olasın ikki cihânda mu‘teber¹³³⁹

Terk iden yolında cân-ı şirîni
Şirîn eyler sözleri tefsîrini¹³⁴⁰

(M124a) (Ü135b) Dilberün yolında cân viren kişi
Dirilür ölmez vü qalmaz teşvîşi¹³⁴¹

‘Âşıkun ikki cihânda yârdur
Hânumân u mülk ü mālı vardır¹³⁴²

300. Terk-i mülk ü māl iden âzâd olur
Dost yüzün gören kişi Ferhâd olur¹³⁴³

Terk idüp inkârı yâre şâdıq ol
Şıdk yolın dutup andan ‘âşık ol¹³⁴⁴

Mülk ü māl u cāhı terk it yâr için
Manzar-ı ‘âlî beķā didâr için¹³⁴⁵

1337 muhkemât: mümkünât Ü.

1338 hūrî vü: hūrî-i M.

1339 isterseñ: iste al İ ; Olasın iki: Olmak isterseñ İ, Ü ; mu‘teber: pür-hüner Ü.

1340 iden: ider İ, Ü ; şirîni: serini Ü.

1341 Dilberün yolında: Dilberi yolında İ, Ü.

1342 Hânumân u: Cân u başı İ, Cân u baş Ü ; māl: māl Ü.

1343 mülk ü māl: māl ü mülk İ.

1344 yâre: yâr-i Ü ; dutup: tut vü Ü. Terk-i kibr u riyâyı şâdıq ol Şıdk yolını dut andan ‘âşık ol İ.

1345 Mülk ü māl u terk-i cāh it yâr için Manzarı ‘âlî likā dildâr için İ.

Mülk ü māl u terk-i cân it yâr için Manzar-ı ‘âlî beķā didâr için Ü.

‘Aşk ile ‘âşıklar ölmekdür muhâl
Böyle buyurmuşdur uş şāhib-kemāl¹³⁴⁶

‘Āşık-ı vech-i Hüdā şanma ölür
Cân cāna irişen cānān olur

305. Sen ölür şanursın illā dirilür
Dirliğinden daḥı yegreg cān olur¹³⁴⁷

Zāta irişür sıfātı terk ider
Şanma kim ‘âşıkları ölür gider¹³⁴⁸

(İ17)

Qātil-i ‘uşşāk-ı yār olur hemān
Qatl iderler tā ki qala cāvidān¹³⁴⁹

Qan bahāsı kendüdür ol ‘âşıkuñ
‘Aşk yolında toğrı varan sādıkuñ¹³⁵⁰

‘Āşık-ı nūr-ı Hüdā olur Hüdā
‘Āşıkından ma‘şūkı olmaz cüdā

310. Dost yüzün gören yine dost yüzidür
‘Āşıkuñ dilinde yārūñ sözidür

Āşıkuñ sermāyesi ma‘şūk olur
Her neye baksa gözi anı görür¹³⁵¹

Vech-i ma‘şūk olur anuñ manzarı
‘Āşıkı şanma ki gezer serseri¹³⁵²

1346 ‘Aşk ile: ‘Aşkla M ; ‘âşıklar ölmekdür: ‘âşıklara ölmek Ü ; uş: ol Ü.
Buraya kadarki yedi beyitin İ ve Ü nüshalarındaki sıralanışı şu şekildedir: 301, 302, 299, 300, 297, 298, 303.

1347 irişen: irişüp İ ; illā: öyle İ ; Dirliğinden: Dirliğinde İ.
‘Āşık-ı vech-i Hüdā şanma ölür Sen ölür şanursın illā dirilür
Dirliğinden daḥı yegreg cān olur Cānı cāna irişür cānān olur M.

1348 irişür: ulaşur İ, Ü ; ölür: ölü M.

1349 iderler: ider İ, Ü ; ki qala: kim qalalar İ, Ü.

1350 Qan: Cān İ ; yolında: içinde M.

1351 Bu iki beyit M nüshasında bir beyit olarak şöyle geçmiştir:

Dost yüzün gören yine dost yüzidür Her neye baksa gözi anı görür

1352 olur: oldur İ ; manzarı: mazharı M ; ‘Āşıkı: ‘Āşık İ ; gezer: yürür M.

- Cân içinde söyleşürler cân ile
 Ğam degül ger sözleri gelmez dile¹³⁵³
- (M124b) Maḥrem olur kendü kendü ḥāline
 Kimse bilmez kendünün aḥvālî ne¹³⁵⁴
315. ‘Aşķ erinün uşta budur menzili
 Ğayr zikrin yād ider şanma dili¹³⁵⁵
- Cân u dildendür kelāmı ğayr yok
 Yār eşiginde muķīm u seyri yok¹³⁵⁶
- Ḥālîķ-i ḥalk u vücūd-ı zāt-ı Ḥayy
 Fā‘ il-i muṭlaķ lisān-ı küllü şey¹³⁵⁷
- Zāhir u bātın elif u lām u bî
 Şāhib-i şehir-i vücūd dāl u hî
- Ma‘ ni-i esrār-ı genc-i kāf u nūn
 Nūr-ı maḥlûķāt-ı kāf u vāv u nūn¹³⁵⁸
320. Elif u dāl oldu elif lām u mīm
 Şüret-i Ḥaķķ kendüdür elif dāl mīm¹³⁵⁹
- Mülk-i sîmurg vücūd-ı Kāfdur
 Münkürün göñlinde şîn u kāfdur¹³⁶⁰
- Kāf rîdur kāf rîdur kāf rî
 Bunlar olmuş kāfirün ḥaṭṭ-ı seri¹³⁶¹
- Ḥî vü kâfuñ sözlerin güş itmedi
 ‘Ayn u lām u mîmini fehmi itmedi¹³⁶²

1353 söyleşürler cân ile: Şöyleşür ol cânla M, Ü.

1354 olur: ola İ.

1355 Ğayr zikrin yād: Ğayrı zikri yād İ, Ğayr-ı zikr-i pâ Ü.

1356 Cân u dilinde çün kelāmuñ ğayrı yok Ü ; u: uş İ ; yok: çok M, İ.

1357 Ḥālîķ-i ḥalk u vücūd-ı: Ḥālîķ-i ḥalk vücūdı -Ü ; küllü: cümle Ü.

1358 Son iki beyit Ü nüshasında, son üç beyit de İ nüshasında yoktur.

1359 elif lām u mīm: elife dāl u mīm İ ; kendüdür elif dāl mīm: kendüsüdür dāl u mīm M. Elif ü dāl u mīm oldu âdemî Şüret-i Ḥaķķ kendüsüdür âdemî Ü.

1360 mülk-i sîmurg-ı cihānuñ kāfdur İ.

1361 Kāfirün olmuş kulağı kāf rî İ.

1362 güş itmedi: işitmedi M, İ.

- Sözlerinden mîm u hî rî mîmdür
Tapusunda dâ'imâ rî cîmdür¹³⁶³
- (Ü136a) 325. 'Ayn elif fi lâm elif şîn kâfdur
Sâ'il-i maḥrûm şîn u kâfdur¹³⁶⁴
- Hakḳ sözine itmedi sîn mîm 'ayn
Görmedi Hakḳ yüzini 'ayne'l-yakîn¹³⁶⁵
- (İ18) Bilmedi her yirde Hakḳdur var olan
Od u şu toprağ u yilden söyleyen¹³⁶⁶
- Câhilûn zann u gümân olmuş özi
Gıybet ü küfr ü ḥaṭâdur her sözi¹³⁶⁷
- (M125a) Kılmadı secde vücûd-ı Âdeme
İrmedi 'aql-ı kaşîri bu deme¹³⁶⁸
330. Kim nedür bu od u yıl toprağ u şu
Ne sebebden didi aña üscudü¹³⁶⁹
- Ol ki Hakḳdan özgeye secde kılur
Şek degül kim ol kişi kâfir olur
- Emr-i Hakḳı dutmadı ol büt-perest
Da'vi-i nîst eyledi olmadı mest
- Var deyüp olmadı ol yâr var
Yok didüğüçün olupdur ḥ'âr u zâr
- Elif u dâl ile mîmüñ remzini
Görmedi bu 'ayn-ı gamze yirini¹³⁷⁰

1363 Sözlerinde hî vü râ vü mîmdür İ ; Sözlerinde nûn u hî vü rî vü mîm Ü.

1364 'Ayn u elif lâm şîn u lâmdur Sâyiri maḥrûm u sîn u kâfdur İ.

Gayn elif lâm elif şîn kâfdur Sâyir maḥrûm sîn u kâfdur Ü.

1365 sözine itmedi: sözün inanmadı M ; 'ayne'l-yakîn: 'aynen be-'ayn Ü.

1366 toprağ u: toprağ Ü.

1367 Hâşılı zann u gümân olmuş sözi M ; küfr ü ḥaṭâdur her: küfre ḥaṭâdadur Ü.

1368 'Aql-ı kaşîr irdedi bil bu deme İ, Ü.

1369 od u yıl: od yıl Ü ; Ne: Ol M.

1370 Bu üç beyit İ ve Ü nüshalarında yoktur.

335. Gayrı gördi Âdemi ol oldu gayr
 Şer şandı Âdeme bulmadı hayr¹³⁷¹
 İkki olmaz şâhib-i mülk bir dürür
 İkkilikde kalan bî-tedbîr dürür¹³⁷²
 Pâdişâh-ı mülk-i bî-hemtâ olur
 İkkidür diyen aña rüsvâ olur¹³⁷³
 Uş Penâhî saña birlik dilini
 Söyledi remz ile aña hâlini
 Bunca sözler kim ‘ayân oldu ‘ayân
 Hâzret-i Âdemden olmuşdur nişân¹³⁷⁴
340. Diler iseñ kim ola dînüñ dürüst
 Âdemüñ gel sözlerine olma süst
 Âdemüñ gel hidmetinde hâk ol
 Nuṭṭı şuyyla vücûd-ı pāk ol¹³⁷⁵
 ‘Alleme’l-esmâ beyânı muhtaşar
 Andan öğren iste olma bî-ḥaber¹³⁷⁶
 ‘İlm-i evvel ‘ilm-i âḥir andadur
 Âdemi gâyib dime uş bundadur¹³⁷⁷
- (M125b) Ehl gözinden yüzi gâyib degül
 Nuṭṭı-ı dilden sözleri gâyib degül¹³⁷⁸
345. Âdemi bilmek dilerseñ iy peser
 Âdemüñ oğlanlarından al ḥaber¹³⁷⁹

1371 Âdeme: Âdemi İ.

1372 İkkilikde kalan: İkkilikde mülk M, Ü ; bir dürür: birdür M, Ü ; tedbîr dürür: tedbîrdür M, Ü.

1373 İkkidür diyen aña: İkkilikde şek tutan rüsvâ olur İ ; İkkilikde dutma şek kim hiç olur Ü.

1374 -İ, Ü.

1375 gel: kim İ ; ol: ola İ, olup M ; Nuṭṭıyla söyle vücûd-i pak olup M ; Nuṭṭı söyle kim vücûduñ pāk ola İ.

1376 Hâkdan oldu Âdeme andan ḥaber İ ; Andan oldu andan olma bî-ḥaber Ü.

1377 gâyib: gayb İ. Bundadur: Bendedür M.

1378 yüzi gâyib: yüzi ayır İ ; gâyib: şâhib İ, ḥâyib Ü ; Ehl-i yüzden yüzini uş gâyib degül Ü.

1379 -İ. peser: beşer Ü.

Âdemüñ oğlanlarından kıl taleb
Kim bulardur vâriş-i ‘ilm u edeb¹³⁸⁰

Her ne isterseñ bulardan iste gel
Tâ ki müşkili vücûduñ ola hâl¹³⁸¹

Âdemüñ sırrın bilür oğlanları
Şûret oğlanları ma‘ nâ kulları¹³⁸²

(İ19)

Gördiler Âdem yüzini âşikâr
Bildiler Âdem sözidür her ne var¹³⁸³

(Ü136b)

350. Nutk u şavt u harfe yol buldı bular
Enbiyânuñ zâtını gördi bular¹³⁸⁴

Gördiler her şeyde yârüñ vechini
Tanıdılar anda vechu’l-lâhını¹³⁸⁵

Yetmiş ikki perdeden geçdi bular
Harf u fi‘l u noktayı açdı bular¹³⁸⁶

Bildiler neymiş vücûd-ı mümkünât
Terkibât içinde zât-ı müfredât¹³⁸⁷

Zât-ı Bâkî ve devâmı bildiler
Ni‘ met u câm u müdâmı bildiler¹³⁸⁸

355. Bildiler hem esfel u a‘ lâ nedür
Tanıdılar echel u dâñâ nedür¹³⁸⁹

İbtidâ vü intihâyı bildiler
Asl-ı aşl olan liqâyı bildiler¹³⁹⁰

1380 Ademüñ: Ademi İ, Ü ; Kim: Ki M ; ‘ilm: mülk Ü.

1381 vücûduñ: vücûd İ.

1382 Şûret oğlanlarıdır bil kulları M.

1383 yüzini: yüzün İ ; sözidür: söziyle İ, sözüni Ü ; her ne: her çi Ü.

1384 Nutk u harf u şavta yol buldılar İ. Nutk u hurûf şavta hem yol buldılar Ü.

1385 Tanıdılar vechle Allâhını İ, Ü.

1386 -İ, Ü.

1387 neymiş: yetmiş İ.

1388 Bu beyit İ nüshasında 357. beyitten sonra gelmiştir. Zât-ı Bâkî: Zât u Bâkî M ; Güft-i hâşını vü ‘avâmı bildiler Ü ; Küntü kenzi hâşş u ‘âmı bildiler İ.

1389 -İ, Ü.

1390 Câhil u şeytân nedendür tıydılar İ. Asl-ı: Ehl-i Ü.

- Âdem u hayvânı kimdür bildiler
Secde-i şükr ü tevâzu‘ kıldılar¹³⁹¹
- Gördiler dost yüzini ‘ayne’l-yakîn
Bildiler oldılar aşhâbu’l-yemîn
- (M126a) ‘Ârif u dānâyı kimdür bildiler
Cāhil u şeytān nedendür duydılar¹³⁹²
360. On sekiz biñ ‘ālemüñ sırrın bular
Cān göziyle baqdılar vü gördiler¹³⁹³
- Sen daḥı pāk it vüçüduñ cūdını
Tā göresin ‘ālemüñ mevcūdını¹³⁹⁴
- Göresin bu çarḥ u eflāk u zemîn
Gice gündüz görinen nūr-ı mübîn¹³⁹⁵
- Bunca eşkāl u taḥayyür u şuver
Bunca esrār u tefekkür ḥayr u şer¹³⁹⁶
- ‘Ālem u eşyā vü āfāk ser-be-ser
Kā’ inātuñ mevcūdâtı muḥtaşar¹³⁹⁷
365. Cümle sende derc olupdur bilesin
Ger vüçüduñ mülkine yol bulasın¹³⁹⁸
- Âşikāre zāhir u bâtın saña
İsteriseñ keşf ola öñdin soña¹³⁹⁹
- Gel Penāhî sözlerini güş kıl
Zinde ol āb-ı ḥayâtı nüş kıl¹⁴⁰⁰

1391 Âdem u: Âdemi İ, Ü ; şükr ü: şükr Ü. Ehl-i asl olan likāy bildiler İ.

1392 Bu iki beyit İ ve Ü nüshalarında yoktur.

1393 bular: görür M ; baqdılar vü gördiler: baqdılar vü gördiler İ, bakuben anı görür M.

1394 pāk it: pāk Ü.

1395 -İ, Ü.

1396 eşkāl u taḥayyür u şuver: eşkālî tecellî şuver İ, eşkāl u taḥayyül u şuver Ü ; esrār u tefekkür ḥayr u şer: esrārî taşavvur hem niger İ, esrār u taşavvur u fiker Ü.

1397 ‘Ālem u eşyā vü āfāk ser-be-ser: ‘Ālem-i āfāk-ı eşyā ser-be-ser İ, Ü.

1398 mülkine: şehrine İ.

1399 Keşf olmak isteseñ öñdin soña İ, M ; isteseñ: dirseñ M.

1400 sözlerini: sözlerine İ.

- Selsebîl u kevşerûn elüñdedür
Nuṭṭḱ-ı Âdem sözleri dilüñdedür¹⁴⁰¹
- Fehm-i idrâküñdedür bu naṭṭḱ-ı cihân
Zerre olmuş zerre zerre iy cüvân¹⁴⁰²
- (İ20) 370. ‘Aḳl-ı uşfûrî hümâ itmiş şikâr
Sâ‘ati gün günü devr-i rûzigâr¹⁴⁰³
- Oḳumuşdur cân kelâmından sebak
Şafha-i Âdem kitâbından varak¹⁴⁰⁴
- Ḳıble-i cân eylemişdür özini
Şemme vechu’l-lâh idüpdür yüzini¹⁴⁰⁵
- Sözlerin itmiş dilinde nağme-sâz
Nuṭṭḱı zikru’l-lâh olupdur çoḡ u az¹⁴⁰⁶
- (M126b) Nâme-i sıdk u şafâ hoşluḡile
Ḥaḳḳ kelâmıdır bu söz geldi dile¹⁴⁰⁷
375. Raḥmeti baḥrinde cânı lâ-cerem
Ġarḳ itdi şâhib-i fâzl u kerem¹⁴⁰⁸
- Nûr deryâsında ġavvâş oldu cân
Bir şadef çıkardı cân andan nişân¹⁴⁰⁹
- (Ü137a) Bir güher çıkdı şadefden iy ḥalef
Ki ḥaṭâdur câhile itme telef¹⁴¹⁰
- ‘Ârife esrâr-ı Ḥaḳḳ gizlü degül
Gizlüdür diyen anı gözlü degül¹⁴¹¹

1401 elüñdedür: ilüñdedür M.

1402 idrâküñdedür: idrâkindedür İ ; iy cüvân: cavidân M

1403 ‘Aḳl-ı ‘uşfûrî hemân itmiş şikâr Sâ‘ati gün günü dūrür rûzigâr İ, Ü.

1404 -İ, Ü.

1405 idüpdür: idüp İ.

1406 -İ, Ü.

1407 şafâ hoşluḡile: şafâluḡile İ ; hoşluḡile: tevḳikle Ü.

1408 cân: cân İ ; fâzl u kerem: fâzl-ı kerem İ.

1409 çıkardı: çıkar Ü.

1410 -İ. Bu şadef baḥr şadefden iy şadef Şakladuḳ câhiller itmeye telef Ü.

1411 anı: aña Ü.

Qande kim var ehl-i Hakk Hakk andadur
Raḥmet-i Hakk ehl-i Hakk şânındadur¹⁴¹²

380. Evvel âhîr Hakkdan irdi bu kelâm
Ma' nisin bil kim tamâm oldı tamâm¹⁴¹³

Yıllarından ger tevâriḥ isteseñ
Göreyüm bir târiḥi nedür diseñ¹⁴¹⁴

Dir sekiz yüz yıl u altmış yıl idi
Bu tamâm olmaqlığa taḥvîl idi¹⁴¹⁵

Nuṭḡ-ı Hakkdan oldı bu sözler tamâm
Aylarında adıdur mâh-ı şıyâm¹⁴¹⁶

Günlerinde doldı şerḥi mecmû'ı
Çârdeh günde vü rûz-ı erba'ı

385. Sâ'ati vaḡt-i Zühaldur Müşterî
Alup indirdi elinden defteri

1412 ehl-i Hakk: ehl Ü.

1413 Ma' nisin: Ma' nâyı İ, M.

1414 Göreyüm: Görelüm İ, Ü ; târiḥi nedür: târiḥin kanı İ.

1415 yıl idi: yıldı İ ; taḥvîl idi: te'vildi İ.

1416 İ ve Ü nüshası burada bitiyor. İ'nin ketebe kaydı: Temmet el-kitâb bi'avni'l-meliki'l-vehhâb min yedi ḡa'ifi'l-'ibâd, ḡâk-i eḡdâm-i ehlu'l-lâh 'Alî bin Hüseyin 'an sâkin-i Tophânelik min maḡallâti İskenderiye. Sene ihdâ erba'îne mi'e ve elf.

FEYZ-NÂME

TENKİTLİ METİN

MİSÂLÎ

Feyz-nāme

(MK8b) (Ü1b)

(MY78b) (Ö143b)

1. Bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm¹⁴¹⁷

1. Saṭr-ı bismi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm
Âdem u Ḥavvâdur iy dîv-i racīm

Ya' nî bismi'l-lâhdan iste Âdemi
Fazl-ı Hakk sultân-ı her dü ' âlemi

Maẓhar-ı küll a' zam-ı esmâdur ol
Dürr-i ka' ra sî vü dü deryâdur ol¹⁴¹⁸

Cümle-i ' âlem bedendür cân o
Kân-ı cevher gevher-i ' ummân o¹⁴¹⁹
5. Ser-be-ser ' âlem şifâtıdur anuñ
Reng-i her şey nakş-ı zâtıdur anuñ

Kâ'inâtuñ nakşınıñ nakşkâşıdur
Cümle mevcûdât ayak ol başıdur

Fer' idür eşyâ vücûd-ı mutlak ol
Küllü şey maḥlûkdur lîkin Hakk ol¹⁴²⁰

Ay u gün tokuz felek hem yiddi yir
Zâtınıñ mir'atıdur bu sırra ir¹⁴²¹

1417 Faşl-ı Evvel der beyân-ı Âdem u Ḥavvâ Ö.

1418 esmâdur: eşyâdur Ü, M, Ö ; ka' ra: ka' r-ı Ö ; Ma' den-i ' ilm ü sehâ-vâlâdur ol Ü ; Kân-ı gevher gevher-i ' ummândur ol M.

1419 cân o: cândur ol Ö ; ' ummân o: ' ummândur ol Ö

Cümle ' âlem bedendür cânı ol Dürr-i fakr-ı sî vü dü eşyâdur ol M.

Cümleye beden dîrür hem cândur ol Kân-ı cevher gevher-i ummândur ol Ü.

1420 maḥlûkdur: maḥlûkıdur M.

1421 sırra ir: ser-be-ser Ü.

- Bâtin-ı eşyâ hem oldur zâhir ol
İbtidâ vü evvel oldur âhîr ol¹⁴²²
10. Mâlik oldur ya‘ nî mülk-i ‘ âleme
Fehm ider her kim ki irdi Âdeme¹⁴²³
- Âdemi bilmek dilerseñ Âdemi
Kıl taleb evvel rumûz-ı Hâtemi
- (MY79a) İrmezseñ ger Hâtemüñ esrârına
Añlamazsın Âdemüñ esrârı ne¹⁴²⁴
- Ya‘ nî Hâtemden taleb kıl Âdemi
K’Âdemüñ sırrınuñ oldur mahremi¹⁴²⁵
- (MK9a) Bildi çün yigirmi sekkiz harfi ol
Pâ vü çâ vü jâ vü gâya buldı yol
- (Ö144a) 15. Lâmelifi eyledi kâ’im-makâm
Ottuz ikki olmak içün ol imâm
- (Ü2a) Mazhar-ı tām oldı hatm-i enbiyâ
Fahır-i ‘ âlem serfirâz-ı evliyâ
- İrmemişdür nuṭṭına gayrı nebî
Lâ nebiyye ba‘ dî anuñçün didi¹⁴²⁶
- Oldı çün nuṭṭından anuñ âşikâr
Pes yine Qur’ânı andan iste var¹⁴²⁷
- Sırr-ı Qur’ân andadur bul Ahmedi
K’ol durur elvâh-ı ‘ ıṣṣuñ ebcedi
20. Ebced-i ‘ aşk ya‘ nî yiddi haṭṭıdur
Evvel anı okı kim ma‘ nâ budur

1422 oldur: ol bir Ö.

1423 Âdeme: Hâteme Ö.

1424 İrmeseñ: İrmeseñ Ö ; Añlamazsın: İremezsın Ö.

1425 sırrınuñ oldur: sırrına oldur MK, sırrına oldı M.

1426 İrmedi nuṭṭına anuñ gayrı nebî Lâ nebiyye ba‘ dî anuñçün dir nebî MK.

1427 nuṭṭından: nuṭṭında M.

Yiddi ھاٲٲ-ı aşldur ümmü'l-kitāb
Muştafādan okı kim budur kitāb

Leyletü'l-mi' rācda Yezdānı Resül
Bu yidi ھاٲٲile gördi anı ol¹⁴²⁸

Çünkü bu şeklile gördi Zātını
Anda buldı ma' nī-i āyātını

Şüret-i Raḥmānı gördi āşikār
Añladı kim mazḥarıdur her ne var¹⁴²⁹

25. Bildi kim dīdār-ı Zātı kendüdür
Añladı kim ten şadefdür kendü dürr

Didi anuñçün beni her kim görür
Ḥaqqı görür fehm it iy erbāb-ı nūr

(MY79b)

Ten göziyle kimse görmez Aḥmedi
Zirā görmiş nice kāfir var idi

Sırrını çün Aḥmedün fehm itmedi
Görmemişdür ma' nīde ol Aḥmedi

Ma' rifet göziyle gel gör Aḥmedi
Şüret-i levḥinde okı ebcedi

(Ö144b)

30. Ya' nī ھاٲٲı yiddidür yiddi yiri
Kim ھاٲ-ı ḡılmān u ḥürdur her biri

İkki yiddi çārdeh olur ' ayān
Lafzatu'l-lāhdan virür saña nişān¹⁴³⁰

Şüret-i Raḥmān budur dīdār bu
Okı Ṭāḥādan budur envār bu

1428 Leyletü'l-mi' rācda yazdı ya' nī ol M ; Leyletü'l-mi' rācda Yezdānı ol MK, Ö ; Bu yidi ھاٲٲıyla gördi bilmiş ol Ü.

1429 Şüret-i raḥmānı: Şüret-i Raḥmānda Ü ; Bildi kim gördi Raḥmānı āşikār M.

1430 virür saña: saña virür Ö.

(MK9b) (Ü2b)

2. Der beyân-ı sırr-ı hâkikat-i besmele¹⁴³¹

Ger tefahhuş kılsa sâ'il iy hâkîm
 Satr-ı bismi'l-lâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm
 Âdem ile nicesi Havvâdur ol
 Yâ nice bulmaḡ gerekdür aña yol¹⁴³²

35. Diñle ez-men 'indehû 'ilmü'l-kitâb
 Ger hâkikat aña isterseñ cevâb
 Evvelâ Havvâyı taḡsîm idelüm
 Ba' d-ez-ân Âdem yolına gidelüm
 Haṭṭ-ı Havvâ ibtidâdan yiddidür
 Kim yidi deryâ odur hem yiddi dürr
 Ol yidi haṭṭuñ yiri daḡı yidi
 K'Aḡmed aña sırr-ı yir gökdür didi
 İkki yiddi çardeh haṭdur 'ayân
 Tâlibâ gel bir daḡı diñle beyân
 40. 'Ârız-ı Havvâda yokdur yiddi haṭṭ
 K'anda yazmadı anı dest-i Çalap¹⁴³³

(MY80a)

Âdemüñ yüzinde yazdı Kirdgâr
 K'ol durur naḡḡâş-ı naḡş-ı her nigâr
 Buldı anda dest-i kudretten karar
 Anuñ içün k'ol durur cā-yı karar
 Haṭṭ-ı 'ârız 'anfeḡa bîni vü leb
 Yiddi haṭdur virmedi Havvâya Rab

(Ö145a)

Lîk vardur bu yidi haṭṭuñ yiri
 Oḡı andan haṭṭ-ı yigirmi biri

1431 Faşl-ı dovjom der beyân-ı te'vîl-i bismi'l-lâh ki nisbet be-Âdem u Havvâ dâred Ö ; Faşl-ı Evvel M ;
 Der beyân-ı bismi'l-lâh Ü.

1432 nicesi; nicesini MK.

1433 dest-i çalap: üstâd-ı haṭṭ MK, M, Ö.

45. Oldı bismi'l-lâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm
 Noḳtasuz yigirmi bir ḥarfdür ḳadîm¹⁴³⁴
 Ḥaṭṭ-ı Ḥavvâya muṭâbık oldı bu
 Ḥûr-i cennetden saña irgürdi bû¹⁴³⁵
 Bir de ez-men 'indehû 'ilmü'l-kitâb
 Saṭr-ı bismi'l-lâha gel eyle ḥesâb¹⁴³⁶
 Bî-mükerrer ya' nî olur on ḥurûf
 Añla kim olmak dilerseñ feylesûf¹⁴³⁷
- (Ü3a) Noḳtası hem dördtür anuñ âşikâr
 Gösterür on dört ḥuṭûṭ-ı Kirdgâr¹⁴³⁸
50. Ger dilerseñ bir daḥı Ḥaḳdan nişân
 Ḳavs-i 'aşkı kııl taleb uşta nişân¹⁴³⁹
- (MK10a) Ya' nî bismi'l-lâhdan okı on ḥurûf
 Sırr-ı Ḥaḳdur ictihâd it bul vukûf¹⁴⁴⁰
 Çâr lafzıyla yine on dört olur
 Sırr-ı ḥaṭṭ-ı ḥulḳ-ı Ḥavvâ görünür¹⁴⁴¹
 'Ârif ol gel bir daḥı eyle taleb
 Bulasın tâ sırr-ı Ḥavvâ sırr-ı Rabb¹⁴⁴²
 Lafz-ı bism u lafz-ı Allâh iy cüvân
 Lafz-ı Raḥmân u Raḥîm ez-gayb-dân
55. Çâr olur üç şedde ile yiddidür
 Bu da yiddi ḥaṭṭ-ı Ḥavvâ sırrıdur

1434 ḥarfdür ḳadîm: harf-i ḳadîm Ü, Ö ḥaṭṭ-ı ḳadîm M.

1435 bû: rû MK.

1436 'ilmü'l-kitâb: ümmü'l-kitâb Ü ; bismi'l-lâha: bismi'l-lâhı Ö.

1437 ya' nî olur: olur evvel Ö ; kim: ger Ö ; Añla gel olmak dilerseñ feylesûf Ü ; Añla olmak dilerseñ feylesûf MK.

1438 ḥuṭûṭ-ı: ḥuṭûṭı Ü, ḥurûf-ı M.

1439 uşta: iste M.

1440 Sırr-ı Ḥaḳdur: Sırr-ı Ḥaḳdan Ü.

1441 Sırr-ı ḥaṭṭ Ḥaḳḳ ḥüsn-i Ḥavvâ görünür Ü ; Sırr-ı ḥaṭṭ-ı ḥüsn-i Ḥavvâ görünür M, Ö.

1442 'Ârif olgıl bir daḥı eyle ḥesâb Ü ; sırr-ı Rabb: sırr-ı eb M, Ö.

(MY80b)

Çâr lafzuñ noktası hem çârdur
Sekkiz olur k'añla kim esrârdur¹⁴⁴³

Bir degüldür zülf-i Havvâ ikkidür
Sekkiz olur k'ottuz ikki gösterür¹⁴⁴⁴

Kıldı Havvâ hatların saña beyân
Satr-ı bismi'l-lâhi'r-raḥmân iy cüvân

(Ö145b)

Hem bu hatlar çâr 'unşurdan i yâr
Bîst u heşt u sî vü düdür âşikâr

60. Satr-ı bismi'l-lâh hem yigirmi bir
Çâr lafz üç şedde ile iy dilîr

Oldı yigirmi sekiz harfe delîl
Tâlib-i Yezdân iseñ budur sebîl

Dört nukaṭla hem bu yigirmi sekiz
Ottuz ikki olur iy ehl-i temîz¹⁴⁴⁵

Âdem ile virdi Havvâdan nişân
Satr-ı bismi'l-lâhi'r-raḥmân iy cüvân

Ger bu dîne eyler iseñ rağbeti
Besmeleyle budur e bâ nisbeti

(Ü3b)

65. Bî-i bismi'l-lâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm
Buyurur 'Arş-nâmede Fazl-ı kadîm¹⁴⁴⁶

Ya' nî bîdür Âdem-i ḥākî i yâr
Bilesin olsañ eger sen saña yâr¹⁴⁴⁷

Harf-i bî yî iledür yî yî ile
Üç yî mevcûd oldı ya' nî bî ile

1443 lafzuñ: nuṭkuñ M ; k'añla: añla Ö.

1444 k'otuz: otuz Ö.

1445 nukaṭla: nokṭa MK.

1446 Bî-i: Bâ-i Ö. Bu beyitten önce Ö nüshasında: "Faşl-ı Sevvom der beyân-ı te'vîl-i bâ-i bismi'l-lâh" yazıyor.

1447 Bilesin olsañ eger kim sen nigâr Ü ; Bilesin ger sen olursañ saña yâr Ö.

- Hem cümelde bî ikidür iy zekî
 Üç yî onardur olur ottuz iki¹⁴⁴⁸
- Virdi saña nuṭṭ-ı Âdemden nişân
 ‘Alleme’l-esmâ budur rûşen beyân
- (MK10b) 70. Cā’ ilun fi’l-‘arzi didi Zât-ı pāk
 Kıldı ḥākim Âdemi ber-rû-yı ḥāk
- (MY81a) Ya’ nî “e” kim mazhar-ı Allāhdur
 Muḥkem u hem sırr-ı Zâta rāhdur¹⁴⁴⁹
- Cümle ḥarfe aña kim evvel “e”dür
 Anuñ altı hem qarârgāhı “b”dür¹⁴⁵⁰
- (Ö146a) “E” yidi noḡṭadan oldı âşikār
 Yiddi noḡṭa gizlūdūr “e”de i yār
- Bir iken yiddi yidiyken bir olur
 Fehm kıl kim bu ne gizlū sır olur
75. Yiddi bîst u heşt u sekkiz sî vü dü
 Gösterür birdür velîkin cümle bu
- Bir elifde otuz biri bulmaḡ budur
 Her birinde ottuz ikki gizlidür
- Bî-nuḡatdur çünki evvel oldı “e”
 Anuñ altında qarâr eyledi be¹⁴⁵¹
- “E”ye be oldı ḥalîfe iy ḥakîm
 Bî anuñçün dir aña Fazl-ı qadîm
- Bî cümelde ikki eczâda iki
 Dört olur hem dördi birdür iy zekî
80. Pā vü çā vü jā vü gādan açdı yol
 Âdemüñ sırrını ya’ nî anda bul

1448 Üç yî otuz iki olur otuz iki Ü ; Üç yî onardur olur hem otuz iki M ; onardur: otuzdur Ö.

1449 Ya’ nî “e” kim: Ya’ nî aña M ; Zâta: Zât-ı Ö.

1450 Anuñ altı hem qarârgāhıdur M.

1451 Bî-nuḡatdur: Bî-noḡṭadur M, MK.

- Bî ikidür üç nuḳatla biş olur
İsm-i Fazl u ism-i Allāh gösterür¹⁴⁵²
- (Ü4a) Bî cümelde yâ ile iy merd-i rāh
On ikidür on iki ḥaṭṭ-ı güvāh
İkki eczâ ile on dördür ‘ayān
Âdemüñ on dört ḥaṭın eyler beyān
Bî nuḳatla biş olur iy âdemî
On ikiyle hifdeh bil bu demî¹⁴⁵³
85. Vardı bî hifdeh şalātuñ sırrına
Fehm kıl bî kim dūrür hem sırrı ne
- (MY81b) Bî cümelde on iki iy dīn eri
Ḥük-m-i âyetdür tarḥ itgil biri¹⁴⁵⁴
Şerḥ ider on bir saña sırr-ı sefer
Kıl anı şol dem ki kılasın sefer¹⁴⁵⁵
- (Ö146b) On yidiyle on biri cem‘ eyle var
Tâ ki nuṭḳ-ı Aḥmed ola âşikār
- (MK11a) On ikidür bî iki eczâ ile
On biş olur noḳṭa-i ol bâ ile¹⁴⁵⁶
90. Cum‘ a sırrından virür saña ḥaber
Añladuñsa Ḥaḳdan olduñ bâ-ḥaber
On yidiyle on bişi cem‘ it i yār
Sî vü dü ola şalât-ı Kirdgār¹⁴⁵⁷
Çün şalātuñdan ḥaberdār olasın
‘Arif-i dīn merd-i esrār olasın

1452 Bî ikidür üç nuḳatla: İkidür üç noḳṭa ile Ö.

1453 hifdeh: hifdehdür MK, on yididür Ö.

1454 Ḥük-m-i âyetle yüri tarḥ it biri Ü, Ḥük-m-i âyetdür tarḥ eyle biri M, Ḥük-m-i âyetdür ki tarḥ eyle biri Ö.

1455 dem ki: dem M, MK, Ü.

1456 ol bâ ile: bî yâ ile Ö. “Bâ ile” derken söz konusu olan elbette be’nin eczasındaki iki harfin yani be ve yenin noktaları toplamı olan üç noktadır.

1457 Otuz iki ol şalât-ı Kirdgār Ü.

Bîi gördüñ mi ne remz itdi ‘ayân
Sırr-ı Âdemden nice virdi nişân¹⁴⁵⁸

Bîye nisbet sî vü yek harf-i kadîm
Âdeme olmuş şırât-ı müstaķîm¹⁴⁵⁹

95. Sî vü dü oldı hurûf-ı lem-yezel
Kim şifât-ı Zâtdur olmaz bedel¹⁴⁶⁰

Ya‘ nî bu harf kim şifâtıdur anuñ
Münfekk olmaz ‘ayn-ı zâtıdur anuñ

3. Der beyân-ı takşîm-i huṭût-ı vech-i Âdem¹⁴⁶¹

Ger okursañ hatlarıñ esrârını
Göresin lâ-büd Hâķuñ dîdârını

(Ü4b)

Dört kirpik ikki hâcib ḥaṭṭ-ı ser
Hûr u ğılmân şüretidür iy peser

Ḥaṭṭ-ı ‘arız ḥaṭṭ-ı bîñî ḥaṭṭ-ı leb
Kim bular ba‘d-ez-bülûğ irür zi-Rabb¹⁴⁶²

100. Yiddidür bunlar daḥı gel kıl nazar
Şüretüñden almak isterseñ ḥaber

(MY82a)

Ḥaṭṭ-ı ümm yiddi yidi ḥaṭṭ-ı peder
Çârdehdür çârdeh aña maķarr

(Ö147a)

Oldı yigirmi sekiz hâl u maḥal
Añlar iseñ devlete olduñ maḥal

Çün bu ḥaṭlar oldı yigirmi sekiz
Der izâ-yı nuṭķ-ı Hâķdur bilesiz

‘Anfekayla ḥaṭṭ-ı serden iy peser
Kılasın mânend-i Aḥmed çün güzër

1458 nice virdi nişân: saña virür nişân Ü.

1459 sî vü yek: sî vü dü Ü ; şırât-ı müstaķîm: şırâṭu’l-müstaķîm Ö.

1460 zâtdur: zâtıdur M, Ö.

1461 Faşl-ı çahârom der beyân-ı takşîm-i huṭût-ı vech-i Âdem Ö ; Faşl-ı dü M ; Der beyân-ı takşîm-i vech-i huṭût-ı Âdem ‘aleyhi’s-selâm Ü.

1462 zi-Rabb: zi-eb M.

105. Zîr u bâlâ sekkizer ھاٲٲ olısar
 Añla budur ma‘ nî-i şakķı‘l-ķamer
 İkki sekkiz hem olur on altı ھاٲٲ
 Sî vü düdür bâ-maħal düşme ğalaٲ
 (MK11b) Sî vü dü nuٲķ-ı Hüdâdan âşikâr
 Saña yüz gösterdi okursañ i yâr¹⁴⁶³
 İbtidâ yigirmi sekkiz ھاٲٲ ki var
 Aşlı ħāk u âbdur hem bād u nār
 Oldı ‘ unşurdan bu dört kez bîst u heşt
 Ba‘ d-ez-ân gel bîst u heşt bâ çār heşt¹⁴⁶⁴
110. Hemçünân ol daħı dört kez sî vü dü
 Saña sekkiz ravzadan irgürdi bû¹⁴⁶⁵
 Her ھاٲuñ sekkiz behîşt eyler zuħûr
 İçe gör kevşer budur ğılmân u ħûr
 Ger bu sâğardan içerseñ kevşeri
 Göresin dîdâr-ı Fazl-ı ekberi¹⁴⁶⁶
 Ma‘ nîde her ھاٲtuñ ottuz ikkidür
 Gevher-i baħr oldur ottuz ikki dūr¹⁴⁶⁷
 (Ü5a) Ger şinâver olasın bu baħre sen
 ‘ Âlemi hep kân-ı cevher bulasen¹⁴⁶⁸
115. Şerbet-i ħikmet dūrür gel nûş kıl
 Hızır-veş mest ol seni bî-hûş kıl¹⁴⁶⁹
 (MY82b) (Ö147b) Ma‘ rifet ħamrın içüp hûşyâr ol
 H‘âb-ı ğafletden uyan bîdâr ol

1463 gösterdi: göstere Ö.

1464 Ba‘ d-ez-ân gel sî vü dü bâ çār heşt Ö.

1465 Hemçünân ol daħı dört kez sî vü dü Sî vü düdür gerçi dime sî vü dü
 Oldı sekkiz bîst u heşt u sî vü dü Saña sekkiz ravzadan irgürdi bû M.
 Gerçi birdür dime sî vü dü: Ö.

1466 Fazl-ı ekberi: feylesüf-ı ekberi M.

1467 Ma‘ nîde: Ma‘ nîde çün Ö ; oldur: ol durur Ö.

1468 cevher bulasen: gevher göresen Ö.

1469 bî-hûş kıl: medhûş kıl Ü.

Sen seni fehmi eylemezseñ bunda ger
 Kande Hakkdan bulasın yarın eşer
 Lem yerâ'l-lâh dir nebî bu dünyede
 Görmeyen Hakkı görmez anda da¹⁴⁷⁰
 Sen seni gördünse görürsin Hakkı
 Göremezseñ görmedün Kur'an Hakkı¹⁴⁷¹

120. Fazl-ı yezdân kulları buldı Hakkı
 Sen gerekse şâdmân ol ger şakî¹⁴⁷²
 Men 'aref didi kelâmında 'Alî
 Sâkî-i kevşer velâ-yı her velî¹⁴⁷³
 Bilmeyen nefsi ni ya' nî Rabbi ol
 Kaçan idrâk eyleye vü bula yol¹⁴⁷⁴
 Pes nice bilmek gerekdür nefsi tâ
 Nefsi bilmekle biline Hüdâ¹⁴⁷⁵
 Ya' nî nefsiñ bu vücûduñdur seniñ
 Bîst u heşt u sî vü dü aña teniñ

125. Ba' zılar nefse didiler rûhdur
 Bâb-ı ma' nâdur bu da meftûhdur¹⁴⁷⁶
 Rûh nuṭṭ-ı Kirdgâr-ı lem yezel
 K'aña yokdur tâ ezel hark u halel¹⁴⁷⁷

(MK12a)

Hâydur ölmez ten gibi pâyendedür
 Lâ yezâl u lem yezeldür zindedür
 Bil ki hem ten ölmez aña ehl-i hâl
 Zâkir u nâṭık olan ölmek muḥâl¹⁴⁷⁸

1470 görmez: göremez Ö.

1471 Göremezseñ: Görmez iseñ M, Ö.

1472 şâdmân ol ger şakî: şâdmân ol müttakî Ü ; şakî: kaçık MK, Ö.

1473 velâ-yı: evlâ-yı M.

1474 eyleye vü bula yol: eylese bula yol M.

1475 gerekdür: gerek Ö ; Nefsi bilmekle biline: Nefsiñi bilmekle bilinür Ö.

1476 ma' nâdur: ma' nâda M, Ö.

1477 hark u halel: havf u halel Ü, Ö.

1478 -Ö.

4. Der beyân-ı nuṭḡ-ı tevḥîd¹⁴⁷⁹

Nuṭḡ birdür çünki maḥrecden zuhûr
İde rûşen olısar sî vü dü nûr

130. Bîst u heşt u sî vü düdür nuṭḡ-ı Hakk
İkkisinden de ğaraḡ Hakkdur be-hakk

(Ü5b) (MY83a) (Ö148a)

Bîst u heşt u sî vü düdür rāh-ı Zāt
Hakkça mir'at oldı ya' nî bu sıfāt

Diñle ez men 'indehû 'ilmü'l-kitāb
K'olasın ikki cihānda kāmıyāb¹⁴⁸⁰

İkki hācib çār müje ḥaṭṭ-ı ser
Ḥaṭṭ-ı evveldür yididür iy peser

Şûret-i emred budur kim Zü'l-celāl
Perdei kaldırdı yüzden ez-kemāl

135. Aḥmede 'arz eyleyüp mest eyledi
Zülfinûñ tārında dilbest eyledi¹⁴⁸¹

Ḥāk u āb u bād āteşden i yār
Bîst u heşt olur yidi ḥaṭṭ āşikār¹⁴⁸²

Ḥaṭṭ-ı serden çün Halīl itseñ güzer
Görine rāh-ı Hüdā-yı dādger¹⁴⁸³

Yiddi iken sekkiz oldı iy cüvān
Sî vü dü olur zi-' unşur bî-gümān¹⁴⁸⁴

Gel şürü' eyle ḥuṭṭ-ı Ādeme
Ümmet olmak dilerseñ Ḥāteme¹⁴⁸⁵

1479 Faşl-ı pencom der beyân-ı nuṭḡ-ı tevḥîd ve nev'-i diğır taksîm-i ḥuṭṭ-ı Ādem 'aleyhi's-selām Ö ; Faşl-ı Se M.

1480 'ilmü'l-kitāb: ümmü'l-kitāb Ü.

1481 tārında: dārında M.

1482 bād āteşden: bād u āteşden Ö.

1483 dādger: kārđer Ü, kārđer M.

1484 Otuz ikki olur ' unşur ile bî-gümān M.

1485 Maḥrem olmak ister iseñ Ḥātem'e M ; dilerseñ: isterseñ Ö.

140. ‘Ârızından iste hâtt-ı Âdemi
Âdemî olmak dilerseñ Âdemî¹⁴⁸⁶
Hâtt-ı enf u hâtt-ı ‘ârız hâtt-ı leb
Yiddi hâtdur kim bulardur hâtt-ı Rabb¹⁴⁸⁷
Bu yidi hâtt çâr ‘unşurdan i yâr
Oldı yigirmi sekiz ez-Kirdgâr
Zîr-i lebde ‘anfeka hâtt-ı vasat
İstivâ ile ikidür bî-ğalat¹⁴⁸⁸
Sekkiz olur hem tabâyi‘ den işit
Ottuz ikkidür okı gel bir iş it
- (MK12b) 145. Hâtt-ı mâder ya‘ nî kim hâtt-ı peder
Bîst u heşt u sî vü dü olur bular
- (MY83b) ‘Aynuñı aç bir dahı gel kıl hesâb
(Ö148b) Okı ez men ‘indehü ‘ilmü’l-kitâb¹⁴⁸⁹
Âdemün hâtt-ı beyâzın kıl taleb
K’âşikâre göresin dîdâr-ı Rabb
(Ü6a) İkki hâtt bâlâ-yı ebrü iy peser
İkki hâtt hem zîr-i ebrü kıl nazar
İkki müjgân altın okı ikki hâtt
İkki hâtdur bîñî üsti bî-ğalat¹⁴⁹⁰
150. Okı yañaqdan iki hâtt âşikâr
Hem iki hâtt gösterür zîr-i ‘izâr
İstivâsuz ikki hâtdur la‘ l-i yâr
Çârdeh hâtt-ı beyâz olur i yâr

1486 ‘Ârızından: ‘Ârızında Ö.

1487 Hâtt-ı ‘anfeka hâtt-ı ‘ârız hâtt-ı leb M ; Rabb: eb Ö.

1488 lebde: lebden Ö.

1489 gel kıl: eyle Ö.

1490 altın oku iki hâtt: altında iki hâtt M.

Oldı onı ağ on dördi siyâh
Okı aq it yüzüñ ez-Fazl-ı İlâh¹⁴⁹¹

Gör ki yigirmi sekiz hatt-ı nigâr
Ağ u qaradan görindi âşikâr

İstivâ ile dehen çün ola şakk
Görinür rûşen on altı hatt-ı Hakk

155. ‘Anfeķayla hatt-ı serden kıl ‘ubûr
Kara hatdan bulasın on altı nûr¹⁴⁹²

Oldı aq on altı on altı siyâh
Kim yazupdur dest-i kudretle İlâh

Çâr ‘unşurdan olur iy merd-i dîn
Dört kez ottuz ikki hattuñ bil yaķın

Yiddi kat üstindedür sî vü dü hatt
Herbiri ottuz ikidür bî-galat

Ya‘ nî ‘unşurdan bu sekkiz sî vü dü
Ottuz ikki kez otuz ikki kamu¹⁴⁹³

160. Pes bu taķdîr üzre her bir hatt ‘ayân
Virdi saña ottuz ikkiden nişân¹⁴⁹⁴

(MY84a) (Ö149a) **5. Der beyân-ı taķsîm-i sî vü dü dendân-ı Âdem¹⁴⁹⁵**

Tâlibâ gel bir daķı diñle beyân
İsteriseñ keşf ola sırr-ı nihân

Sî vü dü diş sî vü dü yirde qarâr
Eylemişdür dest-i kudret âşikâr¹⁴⁹⁶

1491 Evvelâ on dört ağ u hem on dört siyâh MK ; On dört ağ on dörd hatt-ı siyâh Ö.

1492 nûr: hür M.

1493 otuz ikki kamu: otuz iki olur kamu Ö.

1494 Virdi otuz ikinden saña nişân MK.

1495 Faşl-ı şîşom der beyân-ı taķsîm-i sî vü dü dendân-ı Âdem Ö ; Faşl-ı çahâr M ; Der beyân-ı taķsîm-i sî vü dü dendân-ı Âdem ‘aleyhi’s-selâm Ü.

1496 eylemişdür: eylemiş Ö ; âşikâr: ibtikâr M.

(MK13a)

Ba^ç zınuñ yigirmi sekkizdür dişi
Fehm kıl tarh it gönüldeñ teşvîşi¹⁴⁹⁷

(Ü6b)

Buldı yigirmi sekiz yirde ma^çarr
‘Ârif ol aç ‘aynuñı eyle nazâr
Bağlamış dendānı lahm ez-pes u pîş
Bîst u heşt u sî vü dü fehm eyle pîş¹⁴⁹⁸

165. Añla dendān oldı dört kez sî vü dü
Her biridür bād u âteş hāk u şu¹⁴⁹⁹
Oldı hem on altı kerre sî vü dü
Gösterür on altı hatdan saña rû
Ya^ç nî her bir hatt hemān on altıdur
Fehm iderseñ ba^çrsin ma^ç nî dür¹⁵⁰⁰
Şeş cihetle dört sî vü düden i yâr
İste bîst u çâr otuz ikkiyi var
Ya^ç nî on altı yigirmi dört ile
Kırk kez ottuz ikkiden geldi dile
170. Âdemüñ ta^çhmîrini kıldı beyân
Sî vü dü dendān-ı dürr-i ba^çrsin cān
Diş ki yigirmi sekiz ola hemān
Kırk yigirmi sekkizi eyler beyân¹⁵⁰¹
Seksan olur her dü çil çün cem^ç ola
Fehm iden bu sekseni işit n’ola¹⁵⁰²
Ya^ç nî kim ottuz iki harf iy yigit
Ma^ç nî-i eczâda seksendür işit

1497 tarh it: gider Ü.

1498 ez-pes u pîş: ez-nîş-i diş M, ez-pîş u pes Ö ; pîş: bes Ö.

1499 bād u âteş hāk u şu: hāk âteş bād u şu MK, Ü ; bād u âteş hāk şu M.

1500 Fehm iderseñ ba^çrsin ma^ç nâ budur Ü.

1501 Diş ki yigirmi sekiz: Diş yigirmi sekiz çün Ö ; Kırk kere yirmi sekiz eyler beyân M.

1502 Seksan olur her dü çeb çün cem^ç ola M ; işit n’ola: geldi yola Ü, Ö.

- (MY84b) (Ö149b) Gör ne sırruñ sırrıdur iy merd-i rāh
 ẖilḳatüñ saña nice olmış güvāh¹⁵⁰³
175. Zāhir u bāṭın seni kıılır beyān
 Āyineñ yine seni eyler ‘ayān¹⁵⁰⁴
- Evvel u āḫirde senden ğayrı yok
 Anlamazsañ varlıguñ hem ola yok
- Ottuz ikki nuṭḳ-ı Hakk femden zuḥūr
 Bulur anı fehmi der ehl-i ḫubūr¹⁵⁰⁵
- Nuṭḳ-ı ḫurşid aña şark oldı dehen
 Maḫrec-i nuṭḳ oldı fem ez-zü’l-minen
- Mağribi hem ikki sem‘ üñdür senüñ
 ‘Ārif ol derk eyle ma‘ nāsın bunuñ¹⁵⁰⁶
- (Ü7a) 180. Hem ‘Acem tutağa didi la‘l-i leb
 Lām u bîdür ya‘ nî şor sırrın zi-Rabb¹⁵⁰⁷
- (MK13b) Lām otuz hem bî ikidür iy cüvān
 ‘Alleme’l-esmā kıılır saña beyān
- Nuṭḳ otuz ikki leb ottuz ikki hem
 Kırk kez ottuz ikkiyi cem‘ it be-hem¹⁵⁰⁸
- Kırk iki kez sî vü dü olur i yār
 Vākıf ol aç ‘aynuñı gel kıl şumār¹⁵⁰⁹
- Kırk iki hem bîst u heşt u çārdeh
 Rüşen eyler Aḫmedüñ sırrın çü meh¹⁵¹⁰
185. Aḫmedi vü Ādemi eyler beyān
 Sî vü dü dendān nuṭḳıyla deḫān

1503 sırrıdur: sırrısın Ö.

1504 Āyineñ yine seni: Āyetüñ seni yine M.

1505 ehl-i ḫubūr: ehl-i ḫuyūr Ü, fehmi iden ehl-i ḫubūr M, ehl-i ‘ubūr Ö.

1506 Mağribi: Mağribin Ö ; ‘Ārif ol derk eyle: ‘Ārif derk eyle M, ‘Ārif ol it derk Ü, ‘Ārif derk eyle MK.

1507 la‘l-i leb: la‘l u leb Ö.

1508 Kırk kez otuz ikkiyi: Kırk iki kez otuz iki Ö.

1509 kez: hem Ö ; ‘Ārif aç gözüñi sen eyle şumār Ü.

1510 sırrın: rüyın Ü.

Gördi buñca sî vü dü buldı zuhûr
Aḥmed aña ḥavz-ı kevşer dir budur

Didi kim içen bu şudan ölmez ol
Maḥşer ıssisinde teşne qalmaz ol¹⁵¹¹

Şâddur rûḥ-ı revânı ola şâd
Kim ğamı tarḥ itdi ol zîbâ nihâd¹⁵¹²

(MY85a) (Ö150a)

Bâb-ı dінде kâr-ı müşkil kıomadı
Açdı sırrı ‘ uqdei ḥall eyledi¹⁵¹³

200. Faḥr-i ‘ âlem şehsüvâr-ı mülk-i dîn
Muştafâ ḥatm-i cemî‘ -i mürselîn
Ḳutb-ı ‘ âlemdür Ḥabîb-i Kibriyâ
Şem‘ -i cem‘ -i enbiyâ vü evliyâ

6. Der beyân-ı sî vü dü sūrâḥ-ı vech-i Âdem¹⁵¹⁴

İste ez men ‘ indehû ‘ ilmu’l-kitâb
Şüretüñ yiddi sūrâḥından cevâb¹⁵¹⁵

İkki çeşm u ikki bînî ikki sem‘
Yiddi olur bâ-dehen çün ola cem‘

Bu yidi eyler ‘ anâşırdan i yâr
Saña yigirmi sekiz ḥaṭṭ âşikâr¹⁵¹⁶

205. Eylemişdür hem yidi yirde qarâr
Ya‘ nî andan iste on dört ḥaṭṭ-ı yâr¹⁵¹⁷

(Ü7b)

İkki yiddi ikki yigirmi sekiz
Olur anı Fazl-ı Ḥaḳdan bilesiz

1511 Didi kim: Hem didi Ö ; şudan: ḥavzdan M.

1512 Şâddur: Şâd ider Ü, Şâdîdür M.

1513 kıomadı: qalmaz Ü.

1514 Faşl-ı heftom der beyân-ı heft sūrâḥ-ı vech-i âdem ‘ aleyhi’s-selâm Ö ; Faşl-ı penç M ; Der beyân-ı sūrâḥ-ı vech-i Âdem ‘ aleyhi’s-selâm Ü.

1515 ‘ ilmu’l-kitâb: ümmü’l-kitâb Ü.

1516 ḥaṭṭ: ḥaṭṭı Ö.

1517 ḥaṭṭ-ı yâr: ḥaṭṭ i yâr Ü, M.

- İstivâ ile iki ottuz iki
Olısar ger añlar iseñ iy zekî¹⁵¹⁸
- Ol dañı hem bîst u heşt u sî vü dü
Râh-ı Yezdândur saña gösterdi rû¹⁵¹⁹
- (MK14a) Yüzde olan istivâ hattına gel
Añlayasın ger virürse saña el¹⁵²⁰
210. Ya‘ nî vechüñ orta hattın kıl taleb
Kâmyâb olmağ dilerseñ tâ zi-Rabb¹⁵²¹
- Hatt-ı ser cebhe miyân-ı ebruvân
‘Anfeğa bîñî zenağ fem hem zebân
- Sekkiz olur dört sekizdür âşikâr
Oğı rüşen gel ‘anâşırdan i yâr
- (MY85b) (Ö150b) Âdemüñ vechin tamâm itdük beyân
Zâhir oldı andaki sırr-ı beyân¹⁵²²
- Ka‘be ‘aşkına Halîl-i Kirdgâr
Didi İsmâ‘îlî kurbân eyle var¹⁵²³
215. Çünkü kurbân eylemek kaşd eyledi
Destine tığ aldı bismi’l-lâh didi
- Emr-i Hâkdur didi virmedi emân
Gördi Hâkğ İsmâ‘île kıyar revân
- Kıldı hem lütfından ol sâ‘at nidâ
Çek elüñ buldı yirin emr-i Hüdâ¹⁵²⁴
- Bir çoğ eyle yirine kurbân anuñ
Olmasın aña dañı kaşduñ senüñ

1518 İstivâ ile iki kez sî vü dü Olısar ger añlar iseñ iy ulu Ö.

1519 Râh-ı Yezdândur: Râh-ı Yezdândan Ü, Ö ; rû: gösterdi bu M.

1520 Yüzde olan: Yüzden okı Ü; Añlayasın kibr virürse saña yol Ü.

1521 Vechüñ: vechinüñ: M, Ü, MK.

1522 Zâhir oldı andaki: Zâhir oldı saña Ü ; sırr-ı beyân: sırr-ı nihân M, Ö.

1523 Halîl-i: Halîle Ö.

1524 Kıldı hem: Eyledi Ö.

- Vardı bir çoç eyledi kırbân aña
Kim aña oldu ‘ıvaz oldu rehâ¹⁵²⁵
220. Bu sözi şerh itmenüñ ma‘ nâsi ne
Tâ sūrāhuñ iresin ma‘ nâsına¹⁵²⁶
- Koyunuñ yiddi sūrāhu var i yār
Rüşen eyler bîst u heşt haṭṭ-ı nigār¹⁵²⁷
- Ol cihetden fidye oldu gūsfend
Añladuñsa Hākdan olduñ sūdmend
- (Ü8a) Tālībā gel ellerüñ esrārına
Añlayasın kim anuñ esrārı ne
- Her bir elde çārdeh oldu benān
İkkisi yigirmi sekkizdür ‘ayān
225. Okı dirsekle bileklerden i yār
Çār haṭṭ āşikār ez-Kirdgār¹⁵²⁸
- Bîst u heşt u sî vü düdür iy cüvān
Zāhir oldu saña esrār-ı nihān
- Pā-yı ādem hemçünān iy ādemī
Bîst u heşt u sî vü dü bil bu demi
- (Ö151a) Çār ka‘b ile otuz ikki olur
Ādemi fehmi it ne ‘ālemden gelür¹⁵²⁹
- (MK14b) (MY86a) Sırr-ı engüştān beyān olsa eger
Bir nice bunuñ gibi defter tolar¹⁵³⁰
230. Cümle taḫsīmden hemān ancak ġarāz
Ottuz ikki kim şıfātıdur ġarāz¹⁵³¹

1525 Kim ‘ıvaz oldu aña buldı rehā Ö.

1526 Bu sözi fehmi itmek ma‘ nâsi ne MK.

1527 haṭṭ-ı nigār: haṭṭ āşikār M.

1528 haṭṭ: haṭṭı Ö.

1529 ka‘bla: ‘unşurla M, ka‘b ile Ö.

1530 olsa: ola Ö.

1531 Otuz iki: Bîst u heştür MK, otuz ikidür M, Ö.

Sî vü dü oldı şıfât-ı Zü'l-celâl
 Bir güneşdür kim aña yokdur zevâl¹⁵³²
 Kendüyi keşf itmege kıldı zuhûr
 Yoḥsa birdür muṭlaḳ ottuz ikki nûr¹⁵³³
 Zâhiri oldı şıfat bâtını zât
 Bir dürür zât u şıfat uş beyyinât

7. Der beyân-ı devâzdeh sūrâḫ-ı Âdem
 ‘aleyhi’s-selâm¹⁵³⁴

‘Ârif ol gel bir daḫı dînle beyân
 Rûşen ola tâ saña esrâr-ı cân

235. Kûh ma‘ nîsin gel it Kehfün ḥesâb
 İste çün Mûsâ bu ma‘ nâdan cevâb
 Yiddidür vechûn sūrâḫı iy cüvân
 Çeşm u bînî sem‘ le ḥaṭṭ-ı dehân
 Nâfe pistân ikki sūrâḫ âşikâr
 Biş sūrâḫ olur bular daḫı i yâr¹⁵³⁵
 On ikidür Kehf-i kûhuñ kıl ‘aded
 Böyle ḥılḳat itdi Allâhu’s-şamed
 İkki maḥrec nâf ile ḥaṭṭ-ı dehân
 K’istivâ bularda olmuşdur nihân¹⁵³⁶

(Ü8b)

240. Çünki bu dört ḥaṭṭdan idesin ‘ubûr
 Âşikârâ dört iken sekkiz olur
 On ikiyken oldı on altı ‘ayân
 Bâ-maḥal hem sî vü dü eyler beyân

(Ö151b)

Gör ki ser-tâ-pâ kelâmu’l-lâhsın
 Maḫzar-ı zât u şıfâtı’l-lâhsın

1532 kim aña yokdur: kim irmez aña M, kim aña irmez Ö.

1533 muṭlaḳ: muṭlaḳâ Ö.

1534 Faşl-ı heştom der beyân-ı devâzdeh sūrâḫ-ı Âdem Ö; Faşl-ı şeş M.

1535 Nâf u pistân iki maḥrec âşikâr Ö ; olur: oldı Ö.

1536 bularda: bunlardan Ö.

(MY86b)

Bîst u heşt u sî vü dödür hilkatün

Âyîne oldu saña hem fıtratuñ

Ser-be-ser eşyâ sebîlündür senün

Hakḳ ṭarîḳinde delîlündür senün¹⁵³⁷

245.

Sen saña ger yol bulasın iy cüvân

Göresin dîdâr-ı Fazl-ı gaybdân

Anı bul kim k'ol durur âb-ı hayât

Cehl zulümâtından isterseñ necât

(MK15a)

Hâk-pâyı çeşme-i kevşer dürür

Kuhldür dil gözine cevher dürür¹⁵³⁸

Ya' nî her kim nuṭṭkını sem' eyledi

Ol perîşân 'aqlını cem' eyledi

H'âb-ı gâfletden uyandı oldu hay

Koydı çün kim menzil-i Yezdâna pay

250.

Âdemün sırrına irdi buldı yol

Kande kim bakdıysa gördi Hakḳı ol¹⁵³⁹

'Ârif-i nefis 'ârif-i Rabb oldu çün

Zıkr ider Qur'ânda Hakḳ anuñçün¹⁵⁴⁰

Arz-ı Allâh 'âkıbet li'l-müttaḳîn

Müttaḳînündür semâvât u zemîn

Lâyık oldu Âdemün mîrâşına

Anladuñ mı Âdemün mîrâşı ne

Âdemün mîrâşı 'ilmidür i yâr

Bul anuñ mîrâşını cehd eyle var

255.

Âdemün 'ilmin çü hâşıl eyledün

Kendüni Yezdâna vâşıl eyledün

1537 Hakḳ ṭarîḳinde: Hakḳ ṭarîḳatde MK.

1538 Hâk-pâyı: Hâk-pây-ı MK, M ; gözine: çeşmine Ö.

1539 Hakḳı: Hakḳdur Ü, Hakḳ Ö.

1540 'Ârif-i nefis 'ârif-i Rabb: 'Ârif-i Rabb 'ârif-i nefis M, MK.

- (Ü9a) Yirde gökde kande kim kılsañ naz̄ar
H̄aḡdan özge görmiyesin kār-ger
- (Ö152a) Zāhir u bāṭında mālīkdür Eḡad
Küllī eşyā mazhar-ı zāt-ı Şamed
- (MY87a) Bir dūrūr ikki degüldür Zāt-ı pāk
Fehm idenler ‘ākıbet olmaz helāk
Zinde olur Hızır-veş pāyendedür
H̄ūr ile ḡilmān gibi ḡülşendedür¹⁵⁴¹
260. Cāvidāndur cāvidāndur cāvidān
Bā-hezerān h̄ūr u ḡilmān der-cinān¹⁵⁴²
Lā yezāl u lem yezel bākīdür ol
H̄aḡḡa çün kim bunda bulmışdur vuşul
Bunda görendür gören anda H̄aḡı
Fehm ider şol kim ki oldı müttakī
Anuñiçün dir ki lev keşfe’l-ḡitā
K’evvel āḡir bulmadı ḡayr-ı H̄üdā¹⁵⁴³
Perde keşf olsa didi olmaz ziyād
Bu yaḡınüm fehm kıl iy ḡōş-nihād¹⁵⁴⁴
265. Şāh-ı merdān nuṡḡıdur fehm it tamām
Bunda ḡatm itdük kelāmı ve’s-selām
- (MK15b) **8. Der beyān-ı sī şad u şeşt üstühān-ı ādem**¹⁵⁴⁵
Ādemün a‘ zāsına kıl gel şurū‘
‘Ārif ol ādāb-ı dīndür kıl ḡuşū‘¹⁵⁴⁶

1541 ḡilmān: cennet M, MK.

1542 ḡilmān der-cinān: ḡilmān u cinān M.

1543 Anuñiçün şāh dir keşf-i ḡitā Ü, Ö.

1544 fehm: sem‘ Ö.

1545 Faşl-ı nohom der beyān-ı sī şad u şeşt üstühān-ı Ādem ‘aleyhi’s-selām Ö ; Der beyān-ı sī şad u şeşt üstühān-ı Ādem ‘aleyhi’s-selām Ü.

1546 kıl gel şurū‘: gel kıl şurū‘ Ü.

- Bul meşâbîhde hadîş-i Hâtemi
 Üç yüz altmış didi uzv-ı âdemi¹⁵⁴⁷
- Üç yüz altmış altı kez altmış olur
 Her birinde kâf ile nûn görünür
- Ya‘ nî altı bîst u heşt u sî vü dü
 Oldı ser-tâ-pâ vücûd iy nîk-hû
- Altı kez altmış ‘anâşırdan i yâr
 Bîst u çâr altmış olur ‘addeyle var
- (Ö152b) 270. Sâ‘at-i leyl u nehârı gösterür
 Ya‘ nî her bir sâ‘atüñ altmış durur¹⁵⁴⁸
- (Ü9b) Diñle gel iy tâlib-i zât u sıfât
 Üçyüz altmış üstüh‘ândur yiddi kat
- Cild u lahm u reg siñir kan üstüh‘ân
 Yiddi katdur mağzile iy hurredân¹⁵⁴⁹
- Yiddi kerre üç yüz altmışdur i yâr
 Kırk iki kez altmış olur âşikâr
- Her bir altmış bîst u heşt u sî vü dü
 Gösterür hürşîd-veş rüşen be-tu
275. Kırk iki hem bîst u heşt u çârdeh
 Olur ara Aḥmed-i Muḥtârda¹⁵⁵⁰
- Gel berü eyle tabâyi‘den ḥesâb
 Kırk iki kez altmış iy kâm-yâb¹⁵⁵¹
- Ya‘ nî yüz altmış sekiz kez kırk iki
 Oldı idrâk eyle Ḥaḳdan iy zekî

1547 hadîş-i Hâtemi: hadîşde Hâtemi MK.

1548 her bir: dir her Ö.

1549 siñir kan üstühân: sekiz ḥân üstühân MK, siñir ḥûn üstühân Ö.

1550 Olur ara: ol durur ez Ö.

1551 altmış: altmış MK.

Hem bu yüz altmış sekiz iy merd-i dîn
Altı kerre bîst u heşt olur yakîn¹⁵⁵²

Kâf u nûnuñ her biridür bîst u heşt
Derk iden her dü cihânı kıldı geşt

280. Virdi saña nuṭṭ-ı Aḥmedden nişân
Altı kerre bîst u heştdür üstülḥ¹⁵⁵³ân

Üç yüz altmış çünkim oldı üstülḥ¹⁵⁵⁴ân
Üç yüz altmış kerre saña gaybdân¹⁵⁵⁴

Günde eyler dir nazâr şâh-ı Hicâz
Ya‘ nî ‘ uzvuñdan zuhûr ider bu râz¹⁵⁵⁵

(MK16a)

Şöyle kim geldi vü tibyân eyledi
Fazl-ı Yezdân âşikârâ söyledi¹⁵⁵⁶

Kıldı ser-tâ-pâ rumûz-ı gaybı fâş
Şûret-i Hâkdan görindi zülf ü kâş

(Ö153a)

285. Hey nice ancak bu ḥaṭṭ-ı zülf ü kâş
Hâkḳı ızhâr eyler oldı tâğ u tâş¹⁵⁵⁷

Nuṭṭkile kâ’im dürür ya‘ nî bu kevn
Gösterür eşyâda kendin levn levn

Mülk anuñdur mâlik oldur lâ-yezâl
Ḥâliḳuñ mülkine irer mi zevâl

(Ü10a)

Çünki mülk içinde mâlikdür kadîm
Pes neden fânî olur mülk-i kerîm

Çâr ‘ unşur zâtına olmuş libâs
Bu kadîmdür ḥâdişe kıлма kıyâs

1552 Hem bu yüz: Hem yüz Ü, M, MK, .

1553 Aḥmedden: Hâtemden Ö ; bîst u heştdür: bîst u heşt u Ö.

1554 çünkim oldı: oldı çünkim Ö.

1555 ider: ide M.

1556 tibyân: bünyân Ö.

1557 ḥaṭṭ-ı zülf u kâş: zülf ü ḥaṭṭ u kâş Ö.

290. Yaz u kış berg-i dırahtân-ı hazân
Kim zühür eyler me‘âdinden ‘ayân¹⁵⁵⁸
Hâdiş oldur bî-karâr u bî-şebât
Kim bitürür yetürür bu dört şifât
Ya‘nî kim ‘unşur durur bu dört şifât
Kim bular oldu vücūd-ı kâ’inât
Lik bunların kıyâmıdır hurûf
Añlar iseñ Hâkdan olduñ feylesüf¹⁵⁵⁹
Ottuz ikki harfdür aşl-ı bu cihân
K’olmuş ol eşyâ derûnında nihân¹⁵⁶⁰
Anlarınladur kıyâm-ı kâ’inât
K’ol durur zâhir şifât bâtında zât
295. Zât-ı hüd vâhiddür isterseñ cevâb
Söz budur Allâhu a‘lem bi’s-şavâb

9. Der beyân-ı sî şad u şest derecât-ı felek¹⁵⁶¹

- Gel berü eyle semâvâta ‘urûc
Bilesin tâ kim nedür sırr-ı burûc
- (MY87b) Didi Hâkķ seb‘a semâvâtin tıbâķ
‘Aynuñı aç bu söze tutğıl kulaķ¹⁵⁶²
- (Ö153b) Ya‘nî tokuz göge Hâkķ didi yidi
Kaşd-ı Yezdân añladuñ mı ne idi
Gök yidi olınca yir dağı i yâr
Yiddi olmak lâzım oldu añla var
- (MK16b) 300. Yiddi gök yiddi haţ-ı Âdem dürür
K’ol Hâķuñ esrârına maħrem dürür

1558 berg-i dırahtân-ı hazân: berg-i dırahtâ u hazân MK, berg u dırahtân u hazân Ö ; ‘ayân: hemân Ö.

1559 Añladuñsa: Añlar iseñ MK.

1560 derûnında nihân: aşl-ı cihân MK ; Ottuz iki hurûfdur aşl-ı cihân M.

1561 Faşl-ı dehom der beyân-ı sî şad u şest derecât-ı felek ; Faşl-ı heşt M.

1562 tutğıl: gel tut M, gel dut Ö.

- Müşterî Mirrîh Zuhal Zühre i yâr
Hem ‘Uṭārid Mihr u Mehdür âşikâr
315. Yiddi göklerle bu da on dört olur
Kim ğaraḡ andan ḡaṭ-ı Âdem dūrūr
Ṭoḡuz eflākūn burūcī on iki
Cem‘ olıcaḡ bīst u yekdür iy zekī¹⁵⁶⁷
On iki burcile bu nüh âsumān¹⁵⁶⁸
Yiddi necmi hem aña cem‘ eyle var
Tâ kim ola nuṭḡ-ı Aḡmed âşikâr
- (MK17a) Kehkeşânından semānuñ kıl ‘ubūr
Eyleye tâ Âdemüñ nuṭḡı zuhūr
- (Ü11a) 320. Âdem ile Ḥâtem eyler âşikâr
Yirler ü gökler ve mâ fihâ ne var
Maḡşūd ancaḡ bu degüldür iy yigit
Ma‘ nî-i digeḡ girüdür gel işit¹⁵⁶⁹
Kıl ṭaleb ez-ve’s-semâ’ zât’ül-burūc
K’anda mevcūd oldu on ikki burūc
Bu burūcuñ her biri ottuz derec
Aç gözüñ sem‘ it degüldür cā-yı lec
Bir derecdür kevnde seyrânı günüñ
Añlar isen yeg ola günden günüñ
325. Pes bu taḡdîr üzre fehmi it yūri var
Üç yüz altmışdur derec ez-Kirdġâr
Üstüh‘ân-ı Âdemi eyler beyân
Oḡı ḡavlınden Resūlūn iy cūvân

1567 Bīst u yek olur bular iy zekī Ö.

1568 bu nüh: ṭoḡuz Ö.

1569 Maḡşūd: Maḡsad Ö ; Ma‘ nî-i digeḡ dūrūr gel işit Ü ; Ma‘ nî-i digeḡ ki bunda gel işit Ö.

(MY88b)

Üç yüz altmışdan haber virdi saña
K' aňlayasın gelesin senden saña¹⁵⁷⁰

(Ö154b)

**10. Der beyân-ı takşım-i kamer muṭâbık-ı
vech-i Âdem¹⁵⁷¹**

Tâlibâ gel bir dahı dînle beyân
Tâ saña feth ola bu sırr-ı nihân

Oldı sî itmâm-ı meh ender nehâr
Bîst u nüh olur gehî aña qarâr¹⁵⁷²

330. Gâh olur on dört gice zâhir yürür
Gâh olur on dört gice pinhân olur¹⁵⁷³

Geh olur kim kendüyi eyler hilâl
Añladuñ mı kim nedendür bu hayâl

Ya' nî Qur'ânıñ hurûfî iy hümmâm
Bîst u heşt u bîst u nüh olur temâm

Lâm elife harf-i vâḥiddür didi
Muştafâ imâm-ı dîn-i sermedî¹⁵⁷⁴

Anuñ içün bîst u nüh olur i yâr
Var ise 'aqluñ yûri var iste var

335. Bir kâvilde dir ikidür lâm elif
Ottuz olur aña düşme muḥtelif¹⁵⁷⁵

(Ü11b)

Âdemüñ kaşın beyân eyler hilâl
Bula on dört gicede çünkim kemâl

(MK17b)

Yirleriyle âdemüñ on dört ḥaṭın
Gösterür geh gizlenür aña yakîn

1570 Üç yüz altmışdan: Altı altmışdan Ö ; virdi: vir gel MK ; senden saña: tâ sen saña Ö.

1571 Faşlı yânzdehom der beyân-ı takşım-i kamer ber-muṭâbık-ı vech-i âdem Ö ; Faşl-ı noh M ; Der beyân-ı takşım-i kamer muṭâbık-ı vech-i Âdem 'aleyhi's-selâm Ü.

1572 nehâr: nihân Ö ; qarâr: kırân Ö.

1573 Gâh on dört gicede zâhir yürür Gâh on biş gicede pinhân olur Ö.

1574 Lâm elife: Lâm elif MK ; imâm-ı dîn-i sermedî: dîn-i imâm-ı sermedî Ö.

1575 dir ikidür: ikidür dir M, Ö.

Menzili yigirmi sekkizdür mehûn
K'ide ruhsârını rûşen sen mehûn¹⁵⁷⁶

Ay u gün yıldız menâzil-i âsumân
Ma' rifet göziyle bak sensin hemân

340. Añla sensin dimenûn ma' nâsı ne
Varasın tâ hilkatûn ma' nâsına

Ya' nî vahdet te'vîli sensin i yâr
Añlar iseñ olmayasın ehl-i nâr

(Ö155a)

Çün seni derk idesin iy nîk-hû
Der izâ-yı bîst u heşt u sî vü dü

(MY89a)

Âdeme yol iltesin kim aşl odur
Sâcid ol didârına kim Fazl odur¹⁵⁷⁷

Ben beni bildüm deyü 'ucb eyleme
Dilûne her ne gelürse söyleme

345. Añladuñ mı seni kimdür yaradan
Çün bilesin gidesin sen aradan¹⁵⁷⁸

Yüzüni şükrâne içün yire sür
Eyle şeytânûn iki gözini kûr

Âdemûn vechine ya' nî sâcid ol
Gice gündüz çün melâ'ik 'âbid ol

Bîst u heşt u sî vü düdür çün namâz
'Ömrûn oldukça niyâz eyle niyâz

Çünkü terk itdün şalât-ı Âdemi
Eyledün terk Âdem ile Hâtemi

350. Âdem u Hâtemden i' râz itdi kim
Şöyle bil kim ol durur dîv-i racîm

1576 Geh ide ruhsârını rûşen mehûn Ü.

1577 iltesin: iletetin MK.

1578 Gidesin sen: gidesin M, MK.

- Ser çekenler secdeden şeytân olur
Sâcid olan ‘ aşık-ı Yezdân olur
- Çaldı tûbun ‘ aşık-ı Yezdân olan
Aldı menzil ‘ ârif-i Raḥmân olan
- (Ü12a) ‘ İlmi bilmekden ğaraḥ oldur ki sen
‘ Âmil olup tã‘ atüñde olasen
- Çün ‘ amel olmaya ‘ ilmüñ sûdı yok
Pes ‘ amel eyle utan iy odı yok
355. Çün me‘ âd u mebdë’üñ Ḥaḫdur senüñ
Pes niçün tedbîrin itmezsüñ anuñ¹⁵⁷⁹
- (MK18a) Zât önüne yüz gerekdür varmağa
Ḥaḫk yüzine göz gerekdür bakmağa
- (Ö155b) Anda senden kesb idiserler taleb
Ne cevâb virseñ gerek bilsem ‘ aceb
- Şon peşimânlık saña sûd eylemez
Âdem olan yirini od eylemez
- Bu naşihatdür zi-Faḫl-ı lâ-yenâm
Sem‘ iden görmez ziyân temme’l-kelâm
- (MY89b) **11. Der beyân-ı taḫsîm-i sırr-ı şalât**¹⁵⁸⁰
360. Gel berü diñle şalât esrârını
Görmek isterseñ Ḥaḫuñ dîdârını
- Muştafâya oldı farz elli namâz
Añladuñ mı ne işâretdür bu râz
- Şoñra taḫfîf istedi Yezdândan
Bişe geldi okı gel Raḫmândan
- Biş namâzı niye üç kısım eyledi
Hem ḫazar cum‘ a sefer ism eyledi

1579 Pes: Yâ Ö ; anuñ: bunuñ Ö.

1580 Faşl-ı dunzdehom der beyân-ı taḫsîm-i sırr-ı şalât Ö ; Faşl-ı deh M.

- Oldı on yiddi hâzar on bir sefer
Cum‘a on biş oldı hem ez-kârger
365. On yidiyle on biri cem‘ eyle var
Tâ ola yigirmi sekkiz âşikâr¹⁵⁸¹
- Muştafânûn nuṭkı izhâr eyleye
Hem namâzuñ keşf-i esrâr eyleye¹⁵⁸²
- On yidiyle on bişi cem‘ eyle tâ
Kim göresin sî vü dü nuṭk-ı Hüdâ¹⁵⁸³
- Bîst u heşt u sî vü dü oldı şalât
Fehm idenler buldı âteşden necât
- (Ü12b) Ya‘ nî fehm itmek odur kim kılasın
Hâlıkun dîdârın anda göresin
370. Sûdı yok zîrâ mücerred bilmenüñ
Ecri bî-ḥaddür namâzı kılmanuñ
- (Ö156a) ‘Âşık olmaḳdur Hâka kılmaḳ namâz
‘Âşık-ı Hâkḳ iseñ eyle pes niyâz¹⁵⁸⁴
- Elli emr olduḡunuñ te‘vîli ne
Kıl taleb tâ iresin te‘vîline
- Oldı yigirmi sekiz ḥarfün hemân
Noḳtası yigirmi ikki iy cüvân
- (MK18b) (MY90a) Ya‘ nî kim ḥarf u noḳta pencâh olur
K’anı Hâḳdan fehm iden âğâh olur¹⁵⁸⁵
375. Elli emr olduḡunuñ ma‘ nâsı bu
Çünki bildün turma kıl iy nîk-hû
- Hem niçün biş oldı bil her gün namâz
İste Hâḳdan tâ olasın ehl-i râz

1581 kârger: dâdger Ö ; yigirmi sekkiz: yigirmi sekiz ḥarf: Ü, M, MK.

1582 nuṭkı: nuṭkın M, nuṭkını Ö ; Hem namâzuñ keşfin izhâr eyleye M.

1583 Göresin otuz iki nuṭk-ı Hüdâ MK.

1584 ‘Âşık olmaḳdur Hâkḳa kılmaḳ: ‘Âşık olmaḳ Hâkḳa kılmaḳdur Ö.

1585 noḳta: nuḳat Ö ; iden: ide MK.

Oldı biş melfûz-ı Allâh iy cüvân
Biş anuñçündür namâz ez-ğaybdân¹⁵⁸⁶

Ma[‘] nâ budur bir dağı diñle i yâr
Ebden iste remzin anuñ âşikâr

Ya[‘] nî elif üç olur eczâ-yı bî
İkkidür hem mişl-i ħarf-i tî vü şî¹⁵⁸⁷

380. Elif u bî çünki Âdemdür i yâr
Bişde anuñçün namâz itdi qarâr
Bir dağı budur ki fî vü dâd u lâm
İkki nokta üç ħurûf oldı tamâm¹⁵⁸⁸

Ol cihetden bişe geldi iy hümmâm
K’âşikârâ ola Fazl-ı lâ-yenâm¹⁵⁸⁹

Hem muķatṭa[‘] çârdehdür iy cüvân
Kim bular ħayr-ı mükerrerdür [‘]ayân

Muĥkemātuñ zübdesidür cevheri
Başka başka oldı bunlar her biri

385. Ya[‘] nî bu on dört ħurûf içre [‘]ayân
Biş nuķat vardur taleb kıl iy cüvân

(Ü13a) (Ö156b)

Nokta izâsında biş oldı namâz
[‘]Ömrüñ olduķca dürüş pes kıl namâz¹⁵⁹⁰

Hem elifde iste fî vü şâdda dâl
Nûnda ħarf-i vâvı iy şâhib-kemâl

Çârdeh bularla oldı hifdeh hem
Fehm iderseñ görmeyesin ħüzn ü ħam¹⁵⁹¹

1586 Oldı çün lafzatu’l-lâh iy cüvân Ü.

1587 Ya[‘] nî elif üç olur eczâda yî M ; eczâda bî Ö.

1588 oldı: olur Ö.

1589 K’âşikârâ ola: K’âşikâr oldı MK ; namâz: niyâz Ö.

1590 biş oldı: oldı biş Ö.

1591 ħüzn ü ħam: derd ü ħam Ö.

(MY90b)

Anuñçün oldı üç kısım iy dilir
Kim hurûf üç oldı gel sırrına ir

390. Hem bu üç harf dañı üçerdür ‘ayân
Fînün ikki noktasın tarlı it hemân¹⁵⁹²
Oldı eczâ ile her biri üçer
Bu dañı dâl oldı aña kıl nazar¹⁵⁹³

12. Der beyân-ı sırr-ı şalât-ı Cum‘a¹⁵⁹⁴

(MK19a)

Kıl taleb Cum‘a şalâtından haber
Dîn-i Hakkda tâ olasın mu‘teber

Cum‘aya âyîne dimişdür Resûl
Bilesin bu sırra iderseñ duñl

Cum‘a ile ottuz ikkidür namâz
Kim tamâm anuñla oldı cümle râz

395. Oldı Âdemden kinâyet Cum‘a çün
Hakk aña âyîne dir anuñ için

Farz-ı Cum‘a ikki rek‘atdür hemân
K’ol durur vustâ şalât iy hurde-dân

İkki oldı hutbesi hem kıl nazar
Virdi pâ vü çâ vü jâ gâdan haber¹⁵⁹⁵

İkki rek‘at ikki hutbe çâr olur
Bu kinâyet aña kim z’ân çâr olur

Minbere şimşir ile k’eyler ‘urüc
Hutbeye başlar hañib eyler hurüc

(Ö157a)

400. Şimşir anda istivâya dâlldür
K’istivâyı bilmeyenler zâlldür

1592 üçerdür: üçdür MK.

1593 aña kıl: aña kim M, hoşca kıl Ö.

1594 Faşl-ı sizdehom Der beyân-ı sırr-ı şalât-ı Cum‘a Ö ; Faşl on bir M.

1595 İki oldı: oldı iki Ö ; Böyle buyurdı Resûl-i mu‘teber M.

- Remz ile dimekdür Âdem günidür
Cum‘ ayı fehmi itmeyenler dünîdür
- (Ü13b) Kim ki bilmez Cum‘ anuñ esrârını
Görmeyiserdür Hâkuñ dîdârını
- (MY91a) Ya‘ nî kır dîr şol ki Cum‘ a sırrına
İrmedi tâ kim irince ğavrına
- Hem buyurdı fa‘zribû fevka‘l-‘ unuñ
‘Aynuñı aç gel okı Qur‘ânda Hâk¹⁵⁹⁶
405. Hükmi-i âyetle kırılmağdur sezâ
Şol kim inkâr eyleye budur cezâ
- Kim ki bilmez ma‘ nî-i maşşalların
Boynın ur dîr kır ayakla ellerin¹⁵⁹⁷
- Hilâte şol kim ki pes bulmaya yol
Olur elyak emr ile bu katle ol¹⁵⁹⁸
- Vahdete gel girü şirketden i yâr
Pâk olup arın yûri cehd eyle var¹⁵⁹⁹
- Bu temâmet hayf ola saña ki sen
Dîv-veş dîdârdan redd olasen¹⁶⁰⁰
410. K’olasın ikki cihânda bî-naşîb
Bunda kör vü anda kör hem iy ğarîb¹⁶⁰¹
- (MK19b) Elde fırsat var iken fevt eyleme
Zinde iken cânı der-mevt eyleme¹⁶⁰²
- ‘Ârif-i nefis ‘ârif-i Rabb olagör
Kâşif-i sır vâkıf-ı eb olagör

1596 ‘Aynuñı aç okı Qur‘ândan sebak M.

1597 Boynını ur kır ayakla ellerin Ü.

1598 kim ki pes: kimse kim Ö.

1599 girü: girü vü MK.

1600 saña ki sen: kim saña sen Ö.

1601 K’olasın: Olma gel Ö ; anda kör hem: anda hem kör Ö.

1602 Zinde iken cân gel mevt eyleme Ü, Zinde-dil cânıñ mevt eyleme M.

- Cümle ‘âlem saña hîdmetkâr iken
Cân ile cismüñ senüñle yâr iken
Ma‘ rifet kesb it gözüñ aç ‘ârîf ol
Sa‘ y kıl tâ kim bulasın sırra yol¹⁶⁰³
- (Ö157b) 415. Hakkâ irdüñ çünki bulduñ nefse râh
Zîrâ nefsündür senüñ râh-ı İlâh¹⁶⁰⁴
Sen seni fehmi itmeyince bilmiş ol
Bulmayısarsın hakikat Hakkâ yol
Bilmeyenler Hakkı ke’l-en‘âm olur
Der dü ‘âlem ‘âkıbet nâ-kâm olur
- (MY91b) Oldı esfel-i sâfilîndendür yakîn
Kande bulur vaşl-ı gılmân hür-ı ‘în
Müsteḥakk olmadı Hakkdan cennete
Lâyık-ı nâr oldı düşdi miḥnete
- (Ü14a) 420. Çün sezâvâr olmadı ol rahmete
Mişl-i şeytân elyâk oldı la‘nete
La‘netîdür la‘netîdür la‘netî
Sen ânı şanma ḥabîbüñ ümmeti
Ahmede ümmet olan oldur kim ol
İstivâya çün Ḥalîl ırgürdi yol¹⁶⁰⁵
Ümmet-i evsaṭ bu ümmetdür i yâr
Ümmet ol bu ümmeti var iste var
- 13. Der beyân-ı sırr-ı kâf nûn**¹⁶⁰⁶
Okı ez men ‘indehü ‘ilmü’l-kitâb
Tâ olasın Fazl-ı Hakkdan kâmyâb¹⁶⁰⁷

1603 Sa‘ y kıl tâ bulasın nefsüne yol M, Ö.

1604 senüñ: saña Ö.

1605 Ahmede: -MK.

1606 Faşl-ı çahardehom der beyân-ı sırr-ı kâf u nûn ve gayruhü Ö ; Faşl on iki M.

1607 ‘ilmü’l-kitâb: ümmü’l-kitâb Ü.

425. Kâf ile nūndan cihān buldı zuhūr
Kūn didi Qur'ānda Hakk iy kân-ı nūr

Altı günde halk olupdur dir cihān
Ya' nī kâf u nūn üçer harfdür 'ayān¹⁶⁰⁸

Altı harfün her birin bir gün didi
Muştafâ sultân-ı mülk-i sermedī

Niçün altı günde halk oldu cihān
İster iseñ idelüm Hakkdan beyān

(MK20a) (Ö158a) Altı günde dimenün ma' nāsı ne
İresin tā sā' atün ma' nāsına

430. Altı günün sā' ati iy nev-cüvān
Yetmiş ikkiden virür saña nişān¹⁶⁰⁹

K'oldı yigirmi sekiz harfün hemān
İnbisâtı yetmiş ikki bî-gümān

(MY92a) Altı günden nuṭk-ı Ahmeddür ġarāz
Añlar ol kim olmaya ehl-i ġarāz

Didi Ādem günidür yiddinci gün
Fehm iderseñ bulısarsın kutlu gün

Cum' adur yiddinci gün ya' nī i yār
Ādemi Cum' a güninde iste var

435. Zıkri geçmişdür bunun bālāda hem
Ma' nī-i āḫar taleb kıl bî-elem

Yiddi günün sā' ati iy merd-i dīn
Añla seksen dört olur Hakkdan yaḫīn¹⁶¹⁰

(Ü14b) Üç yigirmi sekkiz olur ya' nī ol
Yiddi günden Muştafāya vara yol

1608 'ayān: hemān Ö, inan M.

1609 virür saña: saña virür Ö.

1610 Hakkdan: Hakkā Ö.

Ġaraḡ altı vü yidi günden hemân
Âdem u Hâtem dűrűr bil bî-gűmân¹⁶¹¹

Kâf u nűndan bu degűl ancaḡ murâd
İstimâ^ç it Hâḡdan olma nâ-murâd

440. Oldı tevḡîd-i űḡâdet der-sefer
Altı var kıl olasın çűn der-sefer

Kâf ile nűndan ^çibâret oldı bu
Altı ḡarfinden saña gűsterdi rű

Añladuñ çűn bunı kıl bizden taleb
Tâ kim idrâk eylesin sırr-ı Rabb¹⁶¹²

Ya^ç nî tokuzdur teűḡḡűd der-ḡazar
Durma kıl çűnkim olasın der-maḡarr¹⁶¹³

(Ö158b)

Kâf u nűn daḡı tokuzdur bâ-nuḡat
Sırr-ı Hâḡdur fehm kıl dűűme ḡalat¹⁶¹⁴

445. Cum^ç ada oldı teűḡḡűd çűn sekiz
Kâf u nűn oldı anuñçűn sekiz

Kâf ile nűn ya^ç nî dűrderdűr¹⁶¹⁵ hemân
Noḡḡa-i nűnuñ birin ḡarḡ it revân¹⁶¹⁶

Tâlibâ gel bir daḡı diñle kelâm
Kâf u nűn sırrın zi-Faḡl-ı lâ-yenâm

(MK20b) (MY92b)

Altı vű sekkiz tokuz oldı çű kűn
Ŭç teűḡḡűd rűűen oldı hemçű kűn¹⁶¹⁷

1611 Ġaraḡ altı didűgi günden hemân Ö.

1612 bizden: bizde M, Ö ; Rabb: eb Ö.

1613 Durma: Ṭurma Ö.

1614 fehm kıl: añlaḡıl Ö.

1615 Sayfa kenarına altı yazılmıű ancak űçer harf ve birer nokta ile kâf ve nűn'un eczalarında dűrt alamet vardır. Nűn'un eczasındaki iki nűndan birinin noktasının hesaptan çıkarılacaḡı bir sonraki mısradâ sűyleniyor.

1616 dűrderdűr hemân: dűrt dűrtdűr uyan Ö ; revân: hemân Ö.

1617 rűűen oldı hemçű kűn: oldı rűűen bî-sűḡan Ö.

Üç nev^ç oldu şalātuñ âşikâr
Üç nev^ç oldu teşehhüd hem iy yâr

450. Kün dağı bir nokta ile oldu üç
Kıl tefekkür rāh-ı dīnde çekme güç

Kün ikidür bā-nukaṭ hem se olur
Bir kavle sırr yetmişdür gelür¹⁶¹⁸

Ya^ç nî yetmişdür cümelde kâf u nûn
Yetmiş üç bā-lafz-ı kün iy zû-fünûn¹⁶¹⁹

Yetmiş üç fırka nişânın virdi bu
Añla yetmiş üçden ol iy nîk-ḥû¹⁶²⁰

(Ü15a)

Yetmiş üçüñ biridür ehl-i necât
Böyle dir kavlinde fahr-i kâ'inât

455. Lām elifi kâf u nûnı añla var
Nâcî-i maḥşer olam dirseñ i yâr¹⁶²¹

14. Der beyân-ı sırr-ı kıyâm u rükû^ç u sücûd¹⁶²²

Bir dağı gel diñle iy şâhib-vücûd
Kim rükû^ç la kıyâm u hem ku^ç üd

Bîst u heşt u sî vü dü eyler^ç ayân
İste tâ keşf ola bu sırr-ı nihân

(Ö159a)

Çün kıyâm itdüñ elif olur yaḳîñ
Hem rükû^ç uñ dâl olur bil iy emîn

Çünkü^ç azm itdüñ sücûda oldu mîm
Ya^ç nî Âdemden ḥabîr ol dir kerîm

1618 sırr: sırrı Ü ; yetmişdür: yetmişden M. Bir kavle hem sırr yetmişden gelür MK.

1619 lafz-ı: nokta-i Ö.

1620 üçden ol: üçü sen Ö.

1621 Nâcî-i maḥşer: nâcî-i maḥşerden MK.

1622 Faşl-ı pânzdehom der beyân-ı sırr-ı kıyâm u rükû^ç vü ku^ç üd u sücûd u ḡayruhû Ö ; Faşl on üç M ; Der beyân-ı sırr-ı kıyâm u rükû^ç Ü.

460. Turmañ oturmañ egilmeñ Ādemi
 Gösterür aç ‘aynuñı ol ādemi¹⁶²³
 Ādemi fehmi itmeyen bulmaz necāt
 Mürde-i sermed kaçan bulur hayāt
 Ādemün ‘ilmindedür āb-ı hayāt
 Nüş idenler cāvidān olmaz memāt¹⁶²⁴
 Ādemün ‘ilmin bilenler Hızır olur
 Çün Mesīhā zindedür şanma ölür
 (MY93a) Öli anlardur ki Qur’āndan nişān
 Bulmayup kalmışdurur ender-gümān¹⁶²⁵
465. Yiddi oldı cünbüşi her rek‘ atıñ
 Şüretünde gösterür yiddi haıtuñ
 (MK21a) Ottuz ikki rek‘ at içre iy cüvān
 Bu yidi mevcüddur bil bī-gümān¹⁶²⁶
 Yiddi kerre bīst u heşt u sī vü dü
 Der izā-yı heft haıtt iy nīk-hū
 Āyet-i Allāhu ekber fātiḥā
 Hemçünāndur gel gürūh-ı şāliḥā
 Yok şalātuñ sırrına ḥadd ile ‘add
 Maḫşūd ottuz ikkidür bil ez-Eḫad¹⁶²⁷
- (Ü15b) 470. Çün sücūda varasın iy serfirāz
 Yiddi ‘uzvuñdan görinür yiddi rāz¹⁶²⁸
 Ya‘ nī elün ayağıñ dizün be-ser
 Yiddidür kim secdede ḥāke irer

1623 Durmak oturmak aılamak Ādemi M, Ö.

1624 olmaz: bulmaz M, Ö.

1625 Öli: Ölü M, Ö.

1626 mevcüddur: mevcüd durur Ö.

1627 ḥadd ile ‘add: ḥadd u ‘add Ö.

1628 sücūda varasın: kıyāma durasın MK, kıyāmıda durasın M, kıyāma turasın Ü.

(Ö159b)

Yiddi yirile hemân on dört olur
Bu rumûzı ehl-i Fazl olan bilür

Oldı ‘ unşurdan iki kez bîst u heşt
Âñladuñ mı kim nedür bu seyr u geşt¹⁶²⁹

Nehy u cümle emrden maqşûd olan
Esfel u a‘ lâda hem mevcûd olan¹⁶³⁰

475. Hilkatüñ esrârını eyler beyân
Âdemî ol fehmi kıl Hâkdan utan

Hâtemi bul Hâtemi bul Hâtemi
‘ Ârif ol Hâtemden iste Âdemi

Enbiyâ vü evliyâdan hem garaž
Âdem ü Hâtemdür iy şâhib-garaž

Geç garaždan Âdeme döndür yüzüñ
K’andadur didâr-ı Yezdân aç gözüñ

Şûret-i Âdemden i‘ râz eyleme
Ya‘ nî terk-i Fazl-ı feyyâz eyleme

(MY93b)

480. Çünkü bügdüñ yüzüñ Âdemden i yâr
Hâkdan i‘ râz eyledüñ bil âşikâr¹⁶³¹

Üscudü didi çü Raḥmānu’r-raḥīm
Secde kıl k’olmayasın dīv-i racīm

Sâcid olanlar melek oldı melek
Oldı seyrāngāhı ender nüh felek

Ya‘ nî kim gökler maḳām-ı rūḥdur
Rūḥa cümle yir ü gök meftūḥdur

Gökleri yiri çü taḳsīm eyledi
Ottuz ikki ḥarfî tefhīm eyledi¹⁶³²

1629 seyr u geşt: sergüzeşt M.

1630 Cümle emr u nehyden maqşûd olan Ö ; hem: her Ö.

1631 Çünkü bildüñ yüzüñ Âdemde i yâr Hâkdan i‘ râz itmeden bil âşikâr Ü.

1632 Gökleri yiri çü: Gökleri yir için Ü.

- (MK21b) 485. Kendüde eşyâyı vü eşyâda hem
Kendüyi buldı çü bî-hüzñ ü elem
Mazharında buldı cümle ‘ âlemi
Okıdı her şeyde sırr-ı Âdemi¹⁶³³
- (Ü16a) Eyledi Yezdâni çünkim bunda seyr
Anda da seyr budur olmaya ğayr¹⁶³⁴
- (Ö160a) **15. Der beyân-ı esrâr-ı vuzû’ ve ğayruhû**¹⁶³⁵
Gel berü sırr-ı vuzûyı kıl taleb
Didi biş ‘ uzvı yumağ gerek Çeleb¹⁶³⁶
Ya‘ nî biş ‘ uzvuñdan oldı âşikâr
Bîst u heşt u sî vü dü ğaţţ-ı nigâr
490. Lafzatu’l-lâh oldı biş ‘ uzvuñda biş
Añla bu sırrı bizümle gel biliş
Sağ elüñ parmağı penc ü şolı penc
Hemçünândur ricl bil iy kân-ı genc¹⁶³⁷
Geldüñ imdi şüretüñ tibyânına
Bilesin tâ Hâlîkuñ ihsânı ne
Ğaţţ-ı ‘ ârız ‘ anfeķa ser oldı bir
İkki şârib oldı bir nev‘ iy dilîr
(MY94a) Ğaţţ-ı bîñî dağı bir nev‘ oldı hem
Müje bir nev‘ ebrû bir iy muhterem
495. Çârdeh ğaţţ oldı biş nev‘ âşikâr
Kim bulardur ğaţţ-ı dest-i Kirdgâr¹⁶³⁸
İsm-i Allâhdur bu biş ‘ uzvuñ senüñ
Añladuñ bildüñ mi hîç sırrın bununı

1633 sırr-ı Âdemi: vech-i Âdemi Ü.

1634 Anda da seyrânı bu olmaya ğayr MK.

1635 Faşl-ı şânzdehom der beyân-ı esrâr-ı vuzû’ ve ğayruhû Ö ; Faşl on dört M.

1636 vuzûyı: vuzûdan Ö.

1637 şolı: şol Ö.

1638 ğaţţ-ı dest-i Kirdgâr: dest-i ğaţţ-ı Kirdgâr Ö.

Lafzatu'l-lâh gibi bişerdür i yâr
Her birinde oldu on dört âşikâr

Ol sebebdan bunları yu didi Rabb
K'âşikârâdur bularda hâtt-ı eb¹⁶³⁹

Yu dimekden bunları oldur murâd
K'ottuz ikki fehmi ola iy hōş-nihâd

500. Başdan ayağa kelâmu'l-lâhsın
Gel okı kim mazharu'l-lâhsın

Penç ' uzva fa'ğsilû didi Hüdâ
Likin üçer sünnet itdi Muştafâ¹⁶⁴⁰

Ya' nî elüñ ayağın yüzün kamu
Üçer üçer yu didi ender vuzû¹⁶⁴¹

(MK22a) (Ü16b)

(Ö160b)

Cümlesin ' add eyle olur bîst u heşt
Ma' nî-i in rüşen ez-Mahmûd geşt

Âbdestün dağı saña oldu yol
Pes seni fehmi eyle kim budur uşûl¹⁶⁴²

505. Ger seni fehmi eylemezseñ söyle bil
Zâhir ü bâtında olursın hacil

Bunda gelmekden murâd iy âdemî
Sen seni bilmek dürür hem Âdemi

Âdemi idrâk iden insân olur
Şol kim idrâk itmedi hayvân olur

Belki hayvândan dağı ebterdür ol
Ne sebebdan dirseñ iy şâhib-uşûl¹⁶⁴³

1639 Ol vecihle bunları didi ki Rabb M ; sebebdan: cihetden Ö. Bu beyit Ö nüshasında neşrimizdeki 503. beyitten sonra gelmiştir.

1640 Likin: Lik Ö.

1641 Bu beyit Ö nüshasında neşrimizdeki 497. beyitten sonra gelmiştir.

1642 saña oldu: oldu saña M, Ö.

1643 ebterdür: kemterdür M, Ö, Ü.

(MY94b)

Anuñ için kim kemâl insâdadur
Nuṭṭ u ‘aql u fehm ü idrâk andadur¹⁶⁴⁴

510. Tâ be-mâhî hûkm ider ez-âsumân
Cümle vahş ü tayr kabzında hemân¹⁶⁴⁵

Her neye kim kaşd iderse el virür
‘Aql-ı küllî zîrâ kim Âdemdedür¹⁶⁴⁶

Bu cemâl ü hüsn ü kudret bu kemâl
Şöyle kim insâdadur ez-Zü'l-celâl

Yok durur hayvânda vü eşyâda bil
Hâk durur bu nuṭṭuma Kur’ân delîl¹⁶⁴⁷

Bunca kudret var iken ol bî-ḥaber
Kendözünden çünkim almaya ḥaber

515. Şöyle bil kemter zi-ke’l-en‘âm olur
Dün olup çün dîv nâ-fercâm olur¹⁶⁴⁸

Şûreti âdem velî hayvân durur
Âdemî sanma anı şeytân durur

(Ö161a)

Hâkka kul olmadı ümmet Aḥmede
Düşdi bin derdile nâr-ı sermede

Pes düriş sa‘y eyle kesb it ma‘rifet
Kim gereklü âhiretdür âhiret

Âhiret derdinde ol çün enbiyâ
Tâ olasin ez-gürûh-ı evliyâ

(Ü17a)

16. Der beyân-ı sırr-ı ezân¹⁶⁴⁹

520. Gel ezân sırrına isterseñ kemâl
Şöyle kim kıldı beyân şâhib-kemâl

1644 fehm ü idrâk: fehm-i idrâk M, Ö.

1645 ez: ân Ü.

1646 küllî: küll Ö.

1647 hayvânda vü eşyâda: eşyâda vü hayvânda Ö, hayvânda eşyâda M ; nuṭṭuma: nuṭṭumuz Ö.

1648 Şöyle bil kim anı ke’l-en‘âm olur Ü.

1649 Faşl-ı hifdehom der beyân-ı sırr-ı ezân ve gayruhü Ö.

(MK22b)

Oldı on yiddi ezân-ı şubh i yâr
 Kâmeti hem on bir oldı aşikâr
 İkkisi çün cem‘ ola iy âdemî
 Rûşen eyler saña nuṭṭ-ı Hâtemi
 İkki farzı sünnetidür hem iki
 Ottuz ikki olur aña iy zekî
 Zâhir eyler sî vü düyü sermedî
 Anuñ içün Hakk aña Kur‘ân didi¹⁶⁵⁰

(MY95a)

525. Nuṭṭ-ı Âdem nuṭṭ-ı Hâtemden nişân
 Virdi niçün olmaya Kur‘ân i cân
 Şubhda çün sırr-ı Âdem görünür
 K’anda Kur‘ân âşikârâ okınur
 Sâ’irinde okınur mı âşikâr
 K’anda artıkdur fazilet aña var
 Mağrib u ‘ışâda gerçi okınur
 Kim degül günden giceden sayılır¹⁶⁵¹
 Vardur anlaruñ dağı remzi zi-Rabb
 Fazl-ı Yezdân kullarından kıl taleb

530. Yine esrâr-ı ezâna gelelüm
 Ne zuhûr eyler Hüdâdan görelüm

(Ö161b)

Zuhr u ‘aşr u mağribüñ ‘ışâ ile
 On bişerdür okuğıl inşâ ile¹⁶⁵²
 Kâmet on birdür gel anı kıl ‘aded
 Fehm kıl k’urmaya râhuñ dîv-i red¹⁶⁵³
 Çâr evkât altmış olur hem ezân
 Bîst u heşt u sî vü dü eyler beyân

1650 Hakk: halk Ü.

1651 Kim degül gündüz gicedür sayılır Ü ; Ol degül Ö.

1652 mağribüñ: mağrib ü Ö ; okuğıl: gel okı M, Ö.

1653 Kâmeti hem on birerdür kıl ‘aded Ü ; Kâmeti hem on birdür kıl ‘aded M, Kâmeti hem on birdür kıl ‘aded Ö ; dîv-i red: dîv u red Ö.

- (Ü17b) 535. Çār vaqtüñ kâmeti hem çill u çār
Şânzdeh hem bîst u heştdür âşikâr
Hatt-ı Aḥmed nuṭḡ-ı Aḥmed gösterür
Her kimüñ kim ‘aynı açıkdur görür¹⁶⁵⁴
Çār vaqtüñ farzı hem on biş i yâr
Vitr-i vâcib sünnet on üç iste var
Bîst u heştdür cem‘ olıcaḡ iy cüvân
Bu da virdi nuṭḡ-ı Aḥmedden nişân
Elli bişdür penç vaqtüñ kâmeti
Gel şalâta kâ’im eyle kâmeti
Ola çünkim yetmiş ikkiden birün
Hifdeh elli biş ḡalur iy zû-fünün
- (MK23a) (MY95b) 540. Biş ezân yetmiş yidi olur ‘ayân
Muḡkemât izhâr ider ez-Ġayb-dân
Gör şalât u kâmet u râz-ı ezân
Kendü sırruñdan saña virür nişân¹⁶⁵⁵
Hep kavâ‘id cümle-i erkân-ı dîn
Saña râh olmışdurur ez-Ġayb-bîn¹⁶⁵⁶
Ġaflet itme aç gözüñ iy merd-i râh
Saña gel kim sendedür vech-i İlâh
Dinle bu sırrı ki şâh-ı mülk-i dîn
Ya‘nî Aḥmed raḡmeten li’l-‘âlemîn
545. Buldı ol ḡavm-i Habeşden bir eri
Kim Bilâl ism urmuş idi mâderi¹⁶⁵⁷
- (Ö162a) Kendüye kıldı müezzîn Muştafa
Fehm iderseñ olasın ehl-i şafâ

1654 Hatt-ı Aḥmed nuṭḡ-ı Aḥmed: Nuṭḡ-ı Hâtem nuṭḡ-ı Âdem Ö.

1655 saña virür: virür saña Ö.

1656 olmuşdurur: olmuşdur Ö ; Ya‘nî Aḥmed raḡmeten li’l-‘âlemîn M.

1657 urmuş idi: itmişdi MK, Ö.

Ğayrı kılmadı müezzîn sırrı ne
 Baħr-i ھikmetdür dala gör ھا' rına
 Ya' nî ism-i bî vü lâm u lâmelif
 Oldı fehm it düşme dînde muhtelif
 Bî vü lâm u lâmelifdür bâ-nuķat
 Der-¹⁶⁵⁸aded on biş ھesâb it bî-ğalat

550. Altmış üç olur cümelde uşta şay
 Bulasın yetmiş sekiz iy ehl-i rây
 Anuñ isminden bulundu muhkemât
 Oldı anuñçün mü ¹⁶⁵⁹'ezzin-i şalât

(Ü18a)

17. Der beyân-ı sırr-ı Ka'be ve ğayruhü¹⁶⁵⁹

Diñle ez men ¹⁶⁶⁰'indehü ¹⁶⁶¹'ilmü'l-kitâb
 Kim buyurmuşdur ھabîb-i kâm-yâb
 Ka'benüñ gencin çıkarur bir kişi
 İkki inciklü ھabeşden iy kişi
 Ka'benüñ genci nedür bilmek gerek
 Hem iki inciklüye gelmek gerek

555. İkki inciklü Bilâldür âşikâr
 Kim virür bâng-ı ezân leyl ü nehâr
 Ka'benüñ genci tavâfidur anuñ
¹⁶⁶²'Ârif ol esrârını fehm it bunuñ

(MY96a)

Ya' nî Âdem sırrını eyler beyân
 Ol sebebdan olur ol genc-i nihân

(MK23b)

Bir de oldur kim siyahîdür ھabeş
 Añla ebyad çehre ol olma ھabeş¹⁶⁶¹

1658 isminden: isminde Ö ; mü'ezzin-i şalât: mü'ezzin der şalât Ö.

1659 Faşl-ı hijdehom der beyân-ı sırr-ı Ka'be ve ğayruhü Ö ; Faşl on biş M ; Der beyân-ı Ka'be ve ğayruhü Ü.

1660 gencin: kenzin Ö.

1661 Añla ebyad çehre olma ol ھabeş Ü.

- Cebhesinde istivā var āşikār
Gör ne nisbetdür naẓar kıl aña var
- (Ö162b) 560. Ka^ç be rükninde hâcerden açdı yüz
Kimde kim var añladı ol gördi göz¹⁶⁶²
Var durur rüşen hâcerde istivā
Hem Bilāl oldu muvāfık aña tā
Karşusunda Ka^ç benüñ ol rāz ile
Bāng ide rüşen bülend āvāz ile
Ana nice nisbeti vardur bunüñ
Bu da besdür var ise ^ç aklıñ senüñ
Pes müezzın anuñ içündür Bilāl
Fehm ider şol kim ki oldu ehl-i hāl
565. Eşhedi eshed okur idi Bilāl
Ba^ç zı ümmet Aḥmede şāḥib-kemāl¹⁶⁶³
Didi sīni şīn yirine Ḥaḳḳ kabūl
Eyledi kılduñ mı bu sırra duḥūl
^ç Ālem-i vahdetde sīn u şīn ḳamu
Bir dūrūr ikki degül iy nīk-ḥū
Ḥarf-i sīn muḥkem dūrūr şīn iy cüvān
Noḳtaludur müteşābihdür ^ç ayān
Ya^ç nī şīni sīnden iy ^ç ārif taleb
Kıl kim aşl oldur okı var ez-Çeleb¹⁶⁶⁴
- (Ü18b) 570. Noḳta vaz^ç olunsa ber-bālā-yı sīn
Ḥarf-i sīn iken olısar ^ç ayn-ı şīn¹⁶⁶⁵
Hemçünāndur sā’ir-i menḳūta hem
İste ^ç arşu’l-lāhdan anı bī-elem¹⁶⁶⁶

1662 ol: ve Ö.

1663 Aḥmede şāḥib-kemāl: Aḥmed u şāḥib-kemāl M ; idi: didi Ö.

1664 aşl oldur okı var ez-Çeleb: aşl oldur okı ez-Çeleb Ö.

1665 Noḳta vaz^ç olmasa ber-bālā-yı şīn Ḥarf-i sīn iken olısar ^ç ayn-ı sīn Ö.

1666 menḳūta: menḳūt Ö ; anı: sen Ö.

- K'anda rûşen eylemişdür Fazl-ı Hakk
Bilmek isterseñ okı var al sebak
- Çün müyesser ola saña iy cüvân
Bulasın 'Arş-nâmeyi ez-Ğayb-dân
- Kıl taleb turma *Muhabbet-nâmeyi*
Bilesin tâ kim *Muhabbet-nâmeyi*¹⁶⁶⁷
- (Ö163a) 575. Bunlar ile gerçi hâşıldur murâd
Câvidân iste dilerseñ ger ziyâd
- Baħr-ı a'zam *Câvidandur Câvidân*
Anuñ ırmağıdur ol ikki revân
- (MK24a) Gerçi ben anlara ırmağdur didüm
Hâzret-i Cāvîde nisbet söyledüm¹⁶⁶⁸
- Yoħsa her birisidür baħr-ı muhîṭ
Fehm ider bu sırrı erbâb-ı basîṭ
- Çünkü erbâb-ı kemâlin bulasın
Her birisinden murâduñ alasın
580. Cehliden isterseñ olasın hâlâş
Baħr-ı hikmet ol durur iy dürr-i hâş¹⁶⁶⁹
- Ğaffet itme iste bir şâhib-kemâl
Bilesin 'âlemde kim neymiş kemâl
- Hikmeti Lokmândan iste iy hâkîm
K'andadur dârû-yı cühhâl-i saķîm
- Ṭutagör bir ehl-i Fazluñ dâmenin
Tâ saña keşf ide sırr-ı 'âlemîñ

1667 turma: durma Ö.

1668 ben anlara ırmağdur: men anlara ırmağdur Ö.

1669 ol durur: ehлідür Ö.

18. Der beyân-ı esrâr-ı Ka'be şerrafeha'l-lâh¹⁶⁷⁰

İste Hakkdan Ka'benüñ esrârını

Bulasın tâ Âdemüñ didârını

585. Oldı Ka'be Âdeme kâ'im-makâm
Secdegâh idindi anı hâş u 'âm

(Ü19a)

Bilmedi niye tutarlar yüzlerin

Ka'beye Hakk açmadı çün gözlerin

Buña tutuñ yüzünüñ didi imâm

Tâ zuhûr idince Fazl-ı lâ-yenâm

Ka'be ma' nide hemân Âdem dürür

Maḥrem anuñ sırrına Hâtem dürür

(Ö163b)

Nâzil oldı vahy ü fermân-ı Celîl

Ka'betu'l-lâhı binâ itdi Hâlîl¹⁶⁷¹

590. Didi ol dem taş kim taş üstine
Korsan âvâz çıkmâğa bil kaşdı ne

Başlayıcak hilkat-i insâna Hakk

Hîç şadâ olur mı aña tut kulaḡ¹⁶⁷²

Ya' nî Ka'bedür vücûdı Âdemüñ

Kıblesidür on sekiz bin 'âlemüñ¹⁶⁷³

Söyleyelüm bir de dîñlerseñ cevâb

Ka'be sırrından k'olasın kâm-yâb

Kıblegâh-ı enbiyâ vü evliyâ

Secdegâh-ı aşfiyâ vü etkîyâ

(MK24b)

595. Kuds idi evvel niçün oldı Hicâz
Ahmed anı eyledi cây-ı niyâz

1670 Faşl-ı nevâzdehom Der beyân-ı esrâr-ı Ka'betu'l-lâh Ö ; Der beyân-ı esrâr-ı Ka'be şerrafeha'l-lâhu te'âlâ Ü.

1671 itdi: ide Ö.

1672 Hiç şadâ peydâ olur mı dut kulaḡ Ö.

1673 MK'de başlık bu beyitten sonradır.

- Nice müddet kıble itmişdi Resûl
Enbiyâ-veş Kıdsi iy şâhib-uşûl
Çün fevelli vecheke buyurdı Zât
Ka‘ beye ‘azm itdi fahır-i kâ’inât
- (MY96b) Ka‘ bede bildi fazîletdür ziyâd
Kodı Kıdsi Ka‘ beyi kıldı murâd
Çünkü taḥmîr eyledi Hakk Âdemi
Yiddi yirden aldı ḥâk-i Âdemi
600. Muşţafânuñ kıl ḥadîşinden taleb
Tâ ki keşf ola saña esrâr-ı Rabb¹⁶⁷⁴
Ka‘ beden aldı cebîn u başını
Şuşamaz bulan bu şuyuñ başını
Kıdsdendür şadr u zahrı Âdemüñ
Bu iki yir efdalidür ‘âlemüñ
- (Ü19b) Gögsüne arkasına tutdı yüzin
Kabl-ez-Aḥmed evliyâ vü mürselîn¹⁶⁷⁵
- (Ö164a) Hâşgâh-ı enbiyâ vü evliyâ
Zahr-ı Âdemdür bil iy merd-i Ḥüdâ
605. Sîne Qur’ân u ma‘ârif kânıdur
Ol cihetden kıble-i insânîdür
Bundan öñdin Kıdse vechin enbiyâ
Ol sebebden tutdılar iy ḥôş-likâ¹⁶⁷⁶
Gördi Aḥmed nuṭk u ḥüsn ü ḥaṭṭ u ḥâl
Âdemüñ vechindedür cümle kemâl
Ka‘ beye tutdı hemândem yüzini
Ma‘ rifet kuḥliyle açdı gözini

1674 ḥadîşinden: ḥadîşinde MK.

1675 evliyâ vü mürselîn: enbiyâ-i mürselîn Ö ; Kıble itdi evliyâ vü mürselîn M.

1676 vechin: vechi M, vech Ö.

Veche yüz tutmağı evlâ gördi ol
Şadra nisbet anı a' lâ gördi ol

610. Kıble oldı lâ-cerem ümmü'l-kurâ
Secdegâh-ı ' âlem ez emr-i Hüdâ

Ka' beye şanma bu ta' zîmi i yâr
Âdemüñdür bu fazîlet aña var

Hâcî şanur Ka' beye ta' zîm ider
Añlamaz kim Âdeme tekrîm ider

(MY97a) Anda varmağdan murâd iy kân-ı cûd
Âdemüñ vechine kıлмаğdur sücûd

(MK25a) Hâcî çünkim itmedi fehî Âdemi
Haccı maqbûl olmadı bil bu demi¹⁶⁷⁷

615. Ka' bedede dîdâr görmez cüz-dîvâr
Kande dîdârı görisedür hımâr¹⁶⁷⁸

19. Der beyân-ı te'vîl-i Hacerü'l-Esved¹⁶⁷⁹

Diñle ez men ' indehü ' ilmi'l-kitâb
Ka' be esrârından isterseñ cevâb

Ka' benüñ rûkninde var bir kara taş
Rûz-ı âhîrde idiser sırrı fâş¹⁶⁸⁰

(Ö164b) İkki gözi dili ola söyleye
Hâlîkuñ esrârını şerh eyleye¹⁶⁸¹

(Ü20a) Bu hacir cennetden olmışdur birün
Südden ağidi didi iy zû-fünün

620. Anı karartdı hata-yı âdemî
Bil bu sırrı ço hatâyı âdemî

1677 demi: Âdemi Ö.

1678 hımâr: hımâr MK.

1679 Faşl-ı bîstom Der beyân-ı te'vîl-i Hacerü'l-Esved güyed Ö ; Faşl on altı M ; Der beyân-ı te'vîlât-ı Hacerü'l-Esved Ü.

1680 âhîrde idiser: âhîrde idisedür Ö ; Rûz-ı âhîr idisedür sırr-ı fâş MK.

1681 Dili: bir dili Ü, M, MK.

Böyle buyurur Emîn-i mülk-i dîn
Hâdî vü rehdâr-ı halk-ı ‘ âlemîn¹⁶⁸²

Var kelâmında okı vü kıl taleb
Tâ saña keşf ola andan sırr-ı Rabb¹⁶⁸³

Nicesi nâţık olısar ol hâcer
Hemçü Âdem fehmi it al andan haber¹⁶⁸⁴
Ra ’s-i Âdemden kinâyetdür o taş
Derki ider anlar kim ola kutlu baş

625. Çârdeh hatt-ı ruḥ-ı Âdem i yâr
Yirler ile bîst u heştür âşikâr

Tavfı hem yigirmi sekkizdür anuñ
Fehm idersiñ var ise ‘ aqluñ senüñ¹⁶⁸⁵

(MY97b)

İbtidâ tavf-ı hacerdür yidi hacc
Yiddi ‘ umre râst gel düşme ‘ ivec¹⁶⁸⁶

Farz-ı Hâkdur bu iki yiddi tavâf
Bilesin olduñsa ger âyîne şâf¹⁶⁸⁷

Âdemüñ on dört hatı var âşikâr
İkki yiddi farz kıldı Kirdgâr

630. Yiddişerdür hem kudüm ile vedâ‘
Çârdehdür diñle ez zât-ı muţâ‘

Çârdehdür çârdeh hattıñ yiri
Sünnet anı gösterür iy dîn eri¹⁶⁸⁸

(MK25b)

Farz u sünnet bîst u heştür iy cüvân
Hatt-ı hüsn-i Âdemi eyler beyân

1682 Hâdî vü: Hâdî-i M, Ö.

1683 Rabb: eb Ö.

1684 al andan: andan al M, Ö.

1685 Tavâfı hem yigirmi sekiz anuñ Ü, M ; var: yâr Ö.

1686 İbtidâ-yı tavâf hacerdür yiddi hacc M.

1687 Bilesin ger olasın âyîne şâf Ö.

1688 Çârdehdür ol yidi hattıñ yiri MK.

(Ö165a)

Bîst u heşt oldı tavâf-ı ân hâcer
 Bîst u heştdür hem haţ-ı vech-i peder
 İdesin çün istivâsından ‘ubûr
 Sî vü dü haţţ zâhir eyler hemçü nûr

635. Uşta böyle söyleyiserdür o taş
 Hâl diliyle eyledi esrârı fâş¹⁶⁸⁹

(Ü20b)

Oldı vech-i Âdeme kâ’im-makâm
 Varıcağ virmek gerek aña selâm
 Aña degüldür selâmuñ iy cüvân
 Âdemüñ vechinedür ez-Ğayb-dân
 Südden ağ olduğı anuñ iy hakîm
 Ya‘ nî rûşen eyler esrâr-ı Kerîm¹⁶⁹⁰

Yiddi haţţ şîr ile bulur perveriş
 Ma‘ nî-i nâzik dürür fehmi it iriş¹⁶⁹¹

640. Vech-i Âdemden hâcer ya‘ nî nişân
 Gösterür rûşen zi-Fazl-ı Ğayb-dân

Nisbeti oldı o taşuñ şîr ile
 Rehnümün-ı haţ durur tağdır ile

(MY98a)

Vaşfına yokdur nihâyet Ka‘ benüñ
 Şerhine olmadı gâyet Ka‘ benüñ
 Külli fehmi itmek dilerseñ iy cüvân
 Fazl-ı Yezdândan taleb kıl câvidân¹⁶⁹²

Ger saña el vire ol deryâ-yı nûr
 Fazl-ı Hâkdan bulasın bîñ bîñ sürür

645. Fazl-ı Yezdân ‘ilmidür ‘ilm iste var
 Hâşıl eyle k’olmayasın ehl-i nâr

1689 esrârı: esrâr Ö.

1690 anuñ: oldur Ö.

1691 bulur: olur M, Ö.

1692 Külli: Gel Ü.

Ger bu ‘ilmi hâşıl itmezseñ inan
 Aḥmede olmaduñ ümmet iy cüvân
 Âdemoğlu olmaduñ ‘abd-i Ḥüdâ
 Vuşlat-ı dîdârdan düşdüñ cüdâ

(Ö165b)

20. Der beyân-ı esrâr-ı Beyne’l-‘alemeyn¹⁶⁹³

Bir daḥı sem‘ it zi-Faẓl-ı bî-zevâl
 Bulasın tâ sırr-ı feyz-i lâ-yezâl¹⁶⁹⁴

Gel işit esrâr-ı Beyne’l-‘alemeyn
 Añlayasın tâ rumûz-ı ‘âlemîn

(MK26a)

650. Pâ bürehne ser bürehne iy cüvân
 Sür‘ atle kııl ‘ubûr andan revân

Ba‘d-ez-ân atmak gerek üç yiddi taş
 Bîst u yek ez-vech-i Ḥavvâ k’ola fâş

(Ü21a)

Anda hem giymek gerek iḥrâm-ı dü
 Añladuñ mı neye oldı dâll bu

Varalum sırr-ı maḳâm-ı Âdeme
 Görelüm yol nice varur Ḥâteme

Başların anda tırâş itmek gerek
 Bu ne sırdur fehmi idüp bilmek gerek

655. Kaşr ide saçını Ḥavvâ cümle hem
 Ehl-i Rûm olsun gerek ehl-i ‘Acem¹⁶⁹⁵

Hem ‘Arafât üstine cem‘ olalar
 Kırk kişinüñ ismini yâd ideler

Âşinâ vü akṛabâsından tamâm
 Kırk eri zıkr eyleyeler iy hümâm¹⁶⁹⁶

1693 Faşl-ı bîst u yekom Der beyân-ı esrâr-ı Beyne’l-‘alemeyn Ö ; Faşl on yidi M ; Der beyân-ı sırr-ı beyne’l-‘âlemîn Ü.

1694 feyz-i: Faẓl-ı Ü.

1695 Kaşr ide: Kaṭ‘ ide M ; Ḥavvâ: ḥavâtîn Ü, Ö.

1696 eyleyeler: ideler bil Ö.

(MY98b)

Bu ne dimekdür bunun esrârını
Añladuñ mı bañr-ı dîn şehvârını¹⁶⁹⁷

Ger dilerseñ idelüm Hâkdan beyân
Tâ ki gönülünden gide zann ü gümân¹⁶⁹⁸

660. Oldı Beyne'l-^c alemeyn iy hoş-nihâd
Âdemüñ ebrû-yı tākından murâd

Geçmek anı istivâya dâlldür
Sür^c at ile kim ki geçmez zâlldür

(Ö166a)

Remz ile dir saña kim irmek gerek
Yol budur bu menzile irmek gerek

Geç anı k'oldur şırât-ı müstaķīm
Bulasın tâ hūr u firdevs-i na^c ĩm¹⁶⁹⁹

Gel şürü^c it ikki iħrâm sırrına
Biri tül u biri kûteh sırrı ne

665. Pâ vü çâ vü jâ vü gâyı gösterür
Kûteh iħrâmuñ delili uş budur

Bîst u heşt eyler beyân iħrâm-ı tül
Cân gözin aç olma a^c mâ işte yol

^c Alleme'l-esmâe külden açdı râh
Âdem u Hâtem görindi ez-Īlâh

Olmağ anda baş açuğ yalın ayak
Çık libâs-ı dünyâdan dir ya^c nî Hâk¹⁷⁰⁰

(MK26b)

Ka^c betu'l-lâh ^c aşkına ol fânî dir
Gör ne mu^c cizdür anuñ sırrına ir¹⁷⁰¹

(Ü21b)

670. Didi iħrâmı dikilmiş olmaya
Geliser her kim tavâf-ı Ka^c beye

1697 Bu ne: Bu M, MK.

1698 Tâ gönülünden gide zann ile gümân Ö.

1699 firdevs-i na^c ĩm: firdevs u na^c ĩm Ö.

1700 Çık libâs-ı dünyâdan: Çek libâsı dünyede MK.

1701 fânî dir: fânîdür Ü, kalbündür M ; anuñ: Âdemüñ Ü.

Bu da bir ẖoş nüktedür iy bahtiyār
 Âhîret kaftânını giy ya' nî var
 Ba' d-ez-ân üç yiddi taş sırrına gel
 Atılır şeytân için ol tâ ezel

(MY99a)

Bîst u yek ẖattı çü şeytân bilmedi
 H̱üs-i Havvâdan haberdâr olmadı

Görmedi çün şüret-i Havvâyı dîv
 Başladı bâ hud' a vü mekr u gırîv

675. H̱iḻkate yol bulmadı çün ol racîm
 Recm idüñ dir anı seng ile Kerîm

Ya' nî bîst u yek kelâm-ı cehli var
 Kendözünden tarh kıl iy ẖüşyār

(Ö166b)

Bir daḥı oldur ki işbu bîst u yek
 Üç yigirmi sekkiz olur dutma şek¹⁷⁰²

Her yidi ya' nî 'anâşırdan 'ayân
 Saña üç kez bîst u heşt eyler beyân

Nice remzi var degüldür bu hemîn
 Kıl taleb ez-Fazl-ı Rabbü'l-'âlemîn¹⁷⁰³

21. Der beyân-ı ẖalk-ı ser u kaşr-ı gîsü¹⁷⁰⁴

680. Gel taleb eyle beyân-ı kaşr u ẖalk
 Anda fermân oldu k'ola cümle ẖalk

Añladuñ mı kim tırâş olmak neden
 Cây-ı Âdemde fenâ bulmak neden¹⁷⁰⁵

Naqş ola Âdem makâmında kamu
 Kim tamâm Âdem dürür iy nik-ẖü

1702 dutma: gel tutma Ü, M, MK.

1703 remzi: sırrı Ö.

1704 Faşl-ı bîst u dovvom der beyân-ı ẖalk-ı ser u kaşr-ı gîsü Ö ; Faşl on sekiz M ; Der beyân-ı kaşr-ı ẖalk kaşr-ı kesr MK ; Der beyân-ı ẖalk-ı gîsü Ü.

1705 bulmak: olmak Ö.

- Âdeme nisbet kamu nokşân durur
Fehm ider şol kimse kim insân durur
- Hem tırâş olmakda vardur fâ'ide
‘Aynuñ aç bil nedür bu kâ'ide
685. Hüsni ü zînet bîşter olur iy yâr
Birbirinden fark olur hıtt-ı nigâr
- (Ü22a) Şâf olur âyîne-veş hüsni ü cemâl
K'ayrıla serden hıtt-ı şâhib-kemâl
- (MK27a) (MY99b) Hıtt-ı ‘arızdan degüldür hıtt-ı ser
Ya' nî başka hıtt durur ender mağarr¹⁷⁰⁶
- Ğaraz oldur bîst u heşt u sî vü dü
Oğına fehm eyle halkdan kaçdı bu¹⁷⁰⁷
- Nâzil oldı âyet-i muhallıkîn
Hem anuñçün halk iderler bil yakîn¹⁷⁰⁸
690. Aħmed evvel zülfine virmişdi yol
Çün tırâşuñ sırrına kıldı duhûl
- Eyledi başın tırâş imâm-ı dîn
Hıtt-ı ‘arızdan cüdâ kıldı hemîn
- (Ö167a) Zülfini evvel qodı hem çün Halîl
Her bölüğün üçer itdi ez-Celîl
- Kâf u nûn sırrını şerh eyledi
Ya' nî künden mağlûkuz cümle didi¹⁷⁰⁹
- Ya' nî esrârın temâmet kıldı derk
Ba' d-ez-ân halk oldı anı kıldı terk¹⁷¹⁰

1706 -Ö.

1707 halkdan kaçdı: Halkdan kaçd MK, Ö. “Halkdan” olması gerekir.

1708 iderler: olurlar MK, Ö, olalar M.

1709 nûn: nûnuñ Ö.

1710 Ya' nî: Anuñ Ö.

695. Ma' nîdür bu şanma kıldı anı terk
 'Urvetü'l-vuşkâyı belki tutdı berg¹⁷¹¹
 'Urvetü'l-vuşkâyı tut zinhâr tâ
 K'olmayasın rāh-ı Yezdāndan cüdā
 Ya' nî kim budur şırāt-ı müstaķīm
 Yāb sekiz ravza-i Fażl-ı kādīm¹⁷¹²
 Bu kapudan kim ki girdi içerü
 Açdı aña sî vü dü firdevs rû
 Bu şırâtı geçmeyen maħrûm olur
 Sürilür rıdvāndan hem şûm olur
700. Vuşlat-ı dîdārdan dūr olısar
 Dûzeħîdür şanma mağfûr olısar
 Tâ ebed kaldı 'azāb-ı saħtile
 Bunda hem-reng olmadı çün baħtile¹⁷¹³
 Dûzeħîdür dûzeħîdür dûzeħî
 Okı ecirnâ mine'n-nâr iy aħî

22. Der beyân-ı cebel-i 'Arafât

- (MY100a) İster iseñ ger a' rāfindan haber
 Diñle tâ kim bilesin neymiş hüner¹⁷¹⁴
- (Ü22b) Âdem u Havvâ vücûdudur o kûh
 Fehm ider anı olan nâcî gürûh
- (MK27b) 705. Aradılar birbirini buldılar
 Anda döndiler özine geldiler
 Birbirinüñ şüretinden âşikâr
 Okıdılar sî vü dü haţt-ı nigâr¹⁷¹⁵

1711 belki: bil ki Ö.

1712 Yāb: Bāb Ö ; Bāb sekizdür ravza-i Fażl-ı kādīm MK.

1713 ebed: ezel MK ; hem-reng olmadı: hem ol olmadı M.

1714 a' rāfindan: 'Arafâtıdan Ü, Ö, 'Arafâtıñdan M.

1715 şüretinden: şüretinde Ö ; haţt-ı nigâr: haţtı iy yâr M, Ö.

(Ö167b)

İkkisi de ḥöd-şinās oldu zi-Ḥaḳḳ
Ba‘ d-ez-ân yüz tutdılar dönüp be-Ḥaḳḳ¹⁷¹⁶

Añla cem‘ olmaḳdan ol taḡa ‘ ayān
Ya‘ nī ara bul vücūduñdan nişān

Böyle dimekdür bu remzi añla var
Nūr iken cehd it yirüñi kılma nār¹⁷¹⁷

710. Çil ḥurūfuñ sırrıdır hem kırk kişi
K’oldı yetmiş ikkinüñ ḳamu işi¹⁷¹⁸

Yetmiş ikkiden çıḳa çün sī vü dü
Anda bâḳī kırk ḳalır iy nīk-ḥū

23. Der beyān-ı ḥayme-i Mūsā ‘aleyhi’s-selām¹⁷¹⁹

İste Ḥaḳdan bir daḡı iy pür-hüner
Ḥayme-i mī‘ād-ı Mūsādan ḥaber

Ḥaḳḳ te‘ālā Mūsāya vaḡy eyledi
Anda bünyād eyle bir ḥayme didi

On bir eyle şuḳḳasın ol ḥaymenüñ
Ḳıblesi olsun ümmetinüñ hem senüñ

715. Şuḳḳanuñ pehnāsın eyle dört arış
Ḳarşusunda secde ḳıl Ḥaḳḳa iriş

Hem tınābı ḥaymenüñ ez-her taraf
Ellişer olmaḳ gerekdür ez-şeref¹⁷²⁰

Tül-i her şuḳḳası bīst u heşt arış
Ola didi añla sırrına iriş¹⁷²¹

(MY100b)

Bu ne sırdur bunı fehmi etmek gerek
Añlayup Ḥaḳdan yaña gitmek gerek

1716 yüz tutdılar dönüp be-Ḥaḳḳ: yüz tutdılar be-süy-ı Ḥaḳḳ Ü.

1717 yirüñi kılma: yirüñ eyleme Ö.

1718 ḳamu işi: ḳavm u eşi Ö.

1719 Faşl-ı bīst u sevvom Der beyān-ı ḥayme-i mī‘ād-ı Mūsā ‘aleyhi’s-selām Ö, Ü.

1720 gerekdür ez-şeref: gerek iy pür-şeref Ö.

1721 şuḳḳası: şuḳḳa Ö.

- Niçün on bir eyle didi şukķayı
Bilesin bulsañ eger bu fırķayı
- (Ü23a) 720. Yâ neden dir her taraf elli tınâb
Eyle iy Mûsâ nedür buña cevâb¹⁷²²
- (Ö168a) Şukķanuñ pehnâsı dörd u tûli hem
Bîst u heşt ola didi iy muhterem
İste ez-men ‘ indehû ‘ ilmü’l- kitâb
Bulmak isterseñ su ‘âlûme cevâb¹⁷²³
- (MK28a) Şukķa on bir olduğı iy merd-i râh
Ya‘ nî dâl itdi sefer sırrına şâh
Her tınâbuñ elli olduğı i yâr
Noktasıyla bîst u heşt harf âşikâr¹⁷²⁴
725. Elli olur uşta harf uşta nuķat
Çünki ma‘ dūd ola bulmazsın ğalať
Oldı yigirmi sekiz harfe delîl
Ol yigirmi sekkiz arış ez-Celîl
Çâr pehnâdan ğaraź her bir arış
Bîst u heşt u sî vü dūdür bil iriş
Kendü zâtında hurûf-ı lem-yezel
Her biri ottuz ikidür bî-‘ ilel¹⁷²⁵
Remzi budur çâr pehnânuñ ‘ ayân
Gösterür Âdem vücûdından nişân
730. Hâymedür ya‘ nî vücûdı Âdemüñ
Maķşadı oldur cemî‘ -i ‘ âlemüñ¹⁷²⁶

1722 taraf: yaña Ö ; Eyle iy Mûsâ: Eyledi Mûsâ MK.

1723 su ‘âlûme: suâlünden M, MK, Ö.

1724 Her tınâbuñ: Hem tınâbı Ö.

1725 zâtında: zâtından Ö.

1726 Maķşadı oldur: Maķşûdı oldı Ö.

- Oldı hayme Âdeme kâ'îm-mağâm
Nice müddet sâcid oldu ol imâm¹⁷²⁷
- Gerçi yaptı haymeyi ol kân-ı cûd
Lîk Âdemden yaña kıldı sücûd¹⁷²⁸
- (MY101a) Âdeme ta'zîm için emr oldu bu
Turma pes döndür pederden yaña rû
- Gel vücûd-ı Âdemün sırrına ir
Aç gözün hem 'aqluñı başuña dir
735. Hayme Âdemdür didüm rüşen saña
Pes gelüp esrârın anuñ şorsaña
- (Ö168b) Sağ elün hem sağ ayağun iy cüvân
Bîst u heşt bend oldu gel şây uş benân
- (Ü23b) Şolı dağı hemçünândur aña var
Ger olursa 'aql-ı küllün saña yâr
- Bîst u heştdür râst hem çeb bîst u heşt
Gel vücûduñ haymesini eyle geşt
- Bu hurûfuñ noktası nâhun durur
İkki elde eyle 'add kim on durur
740. Nâhun olur yirler ile çil u çâr
Dört aya hem noqtadandur kıl şumâr
- On dağı ayakda vardur âşikâr
Maşal ile her taraf pencâh i yâr¹⁷²⁹
- (MK28b) Haymeyi aña vücûd-ı bu'l-beşer
Müsî-i Hakk olmak isterseñ eger
- Hayme sensin hayme sensin hayme sen
Haymeye döndür yüzün iy pâk-ten

1727 Nice müddet: Nice kim var Ö.

1728 Lîk: Lîkin Ö.

1729 Bu iki beyitin ikinci mısraları Ö nüshasında ber-akstir.

24. Der beyân-ı hatt u benân¹⁷³⁰

Eyle gûş iy tâlib-i firdevs-i heşt
Yetmiş ikkidür be-eczâ bîst u heşt

745. Yetmiş ikkinüñ on altısı ‘ayân
Üçer oldı ez-Ĥüdâ-yı Ġayb-dân
On ikisi ikkişerdür ez-Eĥad
Ba‘ d-ez-ân hatt u benânıñ eyle ‘add¹⁷³¹

(MY101b)

Ya‘ nî vechüñ hatlarından tâ-be-pâ
Ĥâsib ol kim reh bulasın saña tâ¹⁷³²

Şânzdeh hattdur yüzünde ikkişer
Her iki bir ma‘ nîde sekkiz ider

Elde vü ayakda parmak şânzdeh
Oldı ĥilkatde üçer iy merd-i reh

(Ö169a)

750. Hem çehâr engüştüñ oldı ikkişer
Sekkiz ile olısar işnâ ‘aşer
Ĥattların mafşalların heftâd u du
Bu daĥı Ĥaĥdan saña gösterdi rû¹⁷³³
Bir daĥı iy tâlib-i dîdâr-ı Rabb
Müttakî olmak dilerseñ kıl taleb
Yetmiş ikki ĥuṭṭuñdan ‘ayân
Sırr-ı Ĥaĥdur qalmaya saña nihân¹⁷³⁴

(Ü24a)

- Sî vü dü hattdur beyâz ile siyâh
K’anda yazdı dest-i kudretle İlâh¹⁷³⁵
755. Sî vü dü dendân ile iy serfirâz
İkki ottuz ikkiden gösterdi râz

1730 Faşl-ı bîst u çârom Der beyân-ı hatt-ı beyâz-ı vech-i Âdem be-nev‘-i diğer Ö ; Faşl on tokuz M.

1731 hatt u benânıñ eyle ‘add: hatt-ı beyâzuñ kıl ‘aded Ö.

1732 saña tâ: sen saña Ö.

1733 Gösterdi: gösterür M, Ü.

1734 Yetmiş iki it ĥuṭṭuñdan beyân Ö.

1735 hattdur beyâz: hatt-ı beyâz Ö.

İstivâda vâkı‘ olan ھاٲٲا gel
 Bilesin tâ ھاٲٲat-i Zât-ı ezel
 ھاٲٲ-ı ser cebhe miyân-ı ebruvân
 ھاٲٲ-ı bînî vü lebân iy nev-cüvân
 ‘Anfeķa zîr-i zenaħdur ikki ھاٲٲ
 Sekkiz olur gel ھاesâb it bî-ġalat
 Her dü sî vü dü ile cem‘ eyle var
 Tâ kim ola yetmiş ikki âşikâr

- (MK29a) 760. Yetmiş ikkidür ھاٲ-ı vechüñ senüñ
 Kıl taleb eczâda esrârın bunuñ¹⁷³⁶
 ھاٲ-şinâs olmak dilerseñ iy cüvân
 İşte ser-tâ-pâ vücûduñdan nişân
 ھاٲٲ-ı vechüñ idelüm evvel beyân
 K’ola saña gün gibi bu sır ‘ayân
 K̲ara ھاٲٲ on altı hem on altı aķ
 Ottuz ikkidür bu sırra tut k̲ulaķ

- (MY102a) K̲ara ھاٲtuñ yiridür on altı hem
 Sî vü dü dendâna gel iy muħterem

- (Ö169b) 765. On ikidür hem vücûd üzre sūrāħ
 Fehm ider kimde ki var aķl-ı ferāħ¹⁷³⁷
 İkki kerre sî vü düdür el ayak
 Yüz ve elli altıdur cem‘ it zi-ھاٲٲ¹⁷³⁸
 Ya‘ nî bu yüz elli altıdan i yār
 Üç yigirmi sekkizi tarħ eyle var
 Aħmedüñ nuṭķına kısmet kıl anı
 Yetmiş ikki ħaldı bâķî bil anı

1736 Bu beyit Ö nüshasında, neşrimizdeki 762. beyitten sonradır.

1737 Fehm ider: Añlar ol Ö.

1738 Yüz ve elli altıdur: Hem yüz elli altıdur Ö.

- Bîst u heştdür yetmiş ikkide hemân
Muştafâdan gösterür saña nişân
770. Gel taleb kıl bir dahı iy nîk-hû
Seksen olur inbisât-ı sî vü dü
- (Ü24b) Kara hatdur bâ-maḥal ottuz iki
Ak hatt on altı aḥla iy zekî
- Sî vü dü dendân ile ya‘ nî ‘ayân
Seksen eczâ gösterür ez-Ğayb-dân¹⁷³⁹
- Gizlü bir gencînesin fehîm eyle var
Kim tılsım olmuş saña Ḥaḳdan i yâr¹⁷⁴⁰
- Ḥikmet üzre ḥalk olupdur ḥilḳatüñ
Saña seni göstere tâ fıtratuñ
775. Okuduñsa ger yüzüñüñ qarasın
Enbiyâ-veş sū-yı Ḥaḳḳa varasın¹⁷⁴¹

25. Der beyân-ı muḥkemât
muṭâbık-ı vech-i Âdem¹⁷⁴²

- Diñle ez men ‘indehü ‘ilmü’l-kitâb
Bulmak isterseñ zi-Ḥaḳḳ ümmü’l-kitâb
- Oḳı Qur’ânda ḥurûf-ı muḥkemât
K’oldı ol yetmiş sekiz ber emr-i Zât
- (MK29b) (MY102b) Sûresi yigirmi toḳuzdur anuñ
Evvel-i her sûredür sırrı bunuñ
- (Ö170a) Bîst u nühdür der izâ-yı müfredât
Kim bulardur zât-ı Yezdâna şıfât

1739 Sekseni gösterdi fazl-ı ğayb-dân Ö.

1740 Ḥaḳdan: Ḥattuñ Ö.

1741 yüzüñüñ: yüzüñde Ö.

1742 Faşl-ı bîst u pencom Der beyân-ı muḥkemât ber-muṭâbık-ı vech-i Âdem ‘aleyhi’s-selâm Ö ; Faşl yigirmi M ; Der beyân-ı muḥkemât muṭâbık-ı vech-i Âdem ‘aleyhi’s-selâm Ü.

780. Oldı bir ma' nide hem yetmiş yidi
 Yâ-yı yâsin çün bile şayılmadı
 Yâ-yı yâsin zîrâ kim harf-i nidâ
 Oldı anuñçün ezân-ı Muştafâ
 Kıldı yetmiş yiddi her gün biş vaqt
 K'anı okurdı Bilâl iy nîk-baht
 Zikri geçmişdür bunıñ ya' nî i yâr
 Ara yetmiş yiddiyi vechüñde var
 K'okuyasın şüretüñde muhkemât
 Yol bulasın hatlaruña kat kat
785. Bîst u heştdür bâ-maḥal ḥaṭṭ-ı siyâh
 Çârdehdür ḥaṭṭ-ı ebyaz ez-İlâh
 Dürr gibi dendân-ı âdem bîst u heşt
 Hem sûrâḥ-ı vech heftdür eyle geşt
 Heft u hem dü bîst u heşt u çârdeh
 Ya' nî yetmiş yiddidür iy merd-i reh¹⁷⁴³
 Çârdeh ḡayr-ı mükerrer muhkemât
 Çârdeh ḥaṭṭuña oldı beyyinât
 Ya' nî bu yetmiş yidi muhkem ki var
 Reh-nümâdur ḥaṭṭuña ez-Kirdgâr
790. Müfredât u muhkemât u inbisât
 Saḡa rehdür yine iy ehl-i bisât
 Hâḡdan oḡuḡıl vüçüduñ muşḡafın
 Bilesin tâ ümmet-i evsaṭ şafın¹⁷⁴⁴
 Seni şerḡ eyler zemîn u âsumân
 Saḡa şâhid oldı Ḳur'ân iy cüvân

(Ü25a)

1743 Heft u: Heft Ö.

1744 oḡuḡıl: oḡı gel Ö.

Ka‘be vü Kıuds-i Mübârek hayme hem
Tavf-ı hacc ihrâm u ‘îd iy muhterem¹⁷⁴⁵

(MY103a) (Ö170b) Sırr-ı şavm u ma‘nî-i sırr-ı zekât
Cum‘a vü sırr-ı ezân vusṭâ şalât

795. Cümle bu sırr-ı İlâhî âşikâr
Saña olmuşdur delîl ez-Kirdgâr
Sen özün-den bî-haber der-hâbsın
Fülk-i Nûha girmediñ ğark-ı âbsın

(MK30a) Anlamazsañ ger seni ez-Zât-ı pāk
Cehl tûfânında olursuñ helāk¹⁷⁴⁶

Hzır iken sen teşne olmak iy cüvân
‘Ayb ola aç ‘aynuñı Hâkdan utan

Çeşme-i âb-ı hayât iken niçün
Zulmete düşüp yürürsin ser-nigün

800. Mürde olmak ‘İsâya olmaz revâ
Kadrüñi bil cevher ol düşme be-pâ¹⁷⁴⁷

Katreye muhtâc olasın baır iken
Yatduğñ gülzâr iken ola diken¹⁷⁴⁸

Pâdişâh iken gedâ-hâl olasın
Şems iken çün zerre pâ-mâl olasın

Dîve kul olmak Süleymân ola ‘âr
Âdemî ol olma çün dîv ehl-i nâr¹⁷⁴⁹

(Ü25b) Sen saña gel sen saña gel sen saña
Serserî düşme çü hayvân her yaña

1745 Hacc tavâf ihrâm u ‘îd iy muhterem Ü ; ihrâm u ‘îd: ihrâm-ı vahîd Ü, M, MK.

1746 ger seni: sen seni Ö.

1747 cevher ol düşme be-pâ: cevher olma bî-bahâ M.

1748 Yatduğñ: yatağñ M, meskenüñ Ö.

1749 Süleymân: Süleymâna Ö.

805. Cümle-i ‘âlem bedendür cân sen
 Hep şadefdür lü’lû’-i ‘ummân sen¹⁷⁵⁰
 Zerrelerdür reng-i elvân-ı cihân
 Âsumân-ı tende sen hûrşîd-i cân
 Pes niçün fehmi eyleysin sen seni
 Pâye-i ebrâra ir olma denî

26. Der beyân-ı se nev‘-i şalât¹⁷⁵¹

(Ö171a)

Ger saña sâ’il su’âl itse i yâr
 On bir on biş on yidiyi âşikâr¹⁷⁵²

(MY103b)

Haṭṭ-ı vechüñde nice bulmak gerek
 Çün enâmîl ol dört olmak gerek¹⁷⁵³

810. Fazl-ı Yezdândan aña budur cevâb
 İstimâ‘ it tâ olasin kâm-yâb
 Yiddi haṭṭ-ı ümm yidi haṭṭ-ı peder
 Kim yazupdur dest-i kudret mu‘ teber¹⁷⁵⁴
 Haṭṭ-ı ser bâ ‘ anfeḳa ez-istivâ
 İkkişerdür geç on altı ola tâ
 Bir daḥı haṭṭ-ı beyâzuñ âşikâr
 Hifdeh oldı çün hâzar kıl i‘ tibâr
 On yidi fetḥ oldı on bir kıl taleb
 İster iseñ keşf ola esrâr-ı Rabb
 815. İkki ebrû çâr müje iy cüvân
 Şârib u bînî ile ondur ‘ ayân

1750 bedendür: bir bedendür Ö.

1751 Faşl-ı bîst u şeşom der beyân-ı se nev‘-i şalât ber-tatbîk-i huṭûṭ-ı vech-i Âdem ‘aleyhi’s-selâm Ö ; Faşl yigirmi bir M.

1752 itse: ide MK, Ö.

1753 Çün ataya yol dürist bulmak gerek Ö.

1754 ümm: ümmî Ö.

(MK30b)

Ḥaṭṭ-ı ‘ārız ‘anfeka hem ḥaṭṭ-ı ser
Ulaşıkdur birdür iy ehl-i nazar¹⁷⁵⁵

On bir olur çün sefer cem‘ eyle var
Bîst u heşt ola şalâtuñ âşikâr

Ḥaṭṭ-ı binî çünki maḥfidür i yâr
Kılmadı Mūsā ‘adede i‘ tibâr¹⁷⁵⁶

Deh ḥaṭ-ı elvâh-ı Mūsā ya‘ nî bu
Oldı idrâk it anı iy nîk-ḥû

(Ü26a)

820. Ḥaṭṭ-ı ‘ārız ḥaṭṭ-ı ser birdür yidi
‘Anfekayla şâribin on eyledi¹⁷⁵⁷

Pes bu taqdîr ile iy şâhib-kemâl
Bir dürür ḥaṭṭ-ı beyâz ez-Zü’l-celâl¹⁷⁵⁸

On ḥaṭṭ ile on bir olur kıl nazar
Hifdeh ile bîst u heştdür bî-ḥatar

(Ö171b)

Çârdehdür kara ḥaṭṭ bî-istivâ
Bâ-beyâz on biş olur iy ḥôş-likâ¹⁷⁵⁹

(MY104a)

On yidiyle sî vü dü eyler zuhûr
Gösterür didâr-ı âdem hemçü nûr¹⁷⁶⁰

825. Bir daḥı Ḥaḥdan budur aña cevâb
Bîst u heştdür kara ḥaṭṭ ender-ḥesâb

Oldı mânend-i ḥazar mişl-i sefer
Kıl tefekkür ez-Ḥüdâ-yı kârger¹⁷⁶¹

‘Anfekayla ḥaṭṭ-ı ser der-istivâ
Fazl buldı çâr ḥaṭṭ ez-Kibriyâ¹⁷⁶²

1755 ehl-i nazar: şâhib-nazar Ö.

1756 ‘adede: ‘adedde Ö.

1757 şâribin on eyledi: şârib ile on didi Ö.

1758 ile: üzre Ö.

1759 Bâ: Tâ Ö.

1760 eyler: olur Ö.

1761 kârger: dâdger Ö.

1762 ‘Anfekayla ḥaṭṭ-ı serde zi-istivâ MK, Ö ; Fazl buldı: Fazla buldı MK.

- Bîst u heşt haţţ ya' nî kim ottuz iki
Oldı idrāk eyle anı iy zekî
- On bir u on yiddi on bişden murād
Ottuz ikkidür hemān iy hōş-nihād
830. Bîst u heşt u sî vü dü haţţ gösterür
Üç nev' olmak şalāt ez-Ḥaqq budur
- Ya' nî bu se kısım-ı esrār-ı namāz
Saña dāll oldı yine iy ehl-i rāz
- Pes huţūtuñ sāğışınca kıl şalāt
Tā saña yüz göstere Zāt u şifāt
- Ger şifātuñdan haberdār olasın
Enbiyā-veş ehl-i didār olasın
- Anuñçün kim şifātuñdur delil
Zāt-ı Ḥaqqā hem saña oldur sebîl
- (MK31a) 835. Kānde mümkindür şifātı bilmedin
Zāt-ı Ḥaqqā varmağa iy ehl-i dîn
- Lā-cerem anlar durur tullāb-ı Zāt
İbtidā eyler oğur haţţ-ı şifāt¹⁷⁶³
- (Ü26b) Aḥmede ikra' kitābek didi Rabb
Kıl Ḥaqqı ya' nî huţūtuñdan taleb
- (Ö172a) Bulasın çünki vücūduñdan cevāb
Kāfidür nefsiñe ol yevmü'l-ḥesāb
- Pes tarīk evvel budur kim Ḥātemi
Bulup anda fehmi idesin Ādemi¹⁷⁶⁴

1763 anlar durur tullāb-ı Zāt: şunlar ki olur tālib-i Zāt Ö.

1764 anda: andan Ö.

(MY104b)

27. Der beyân-ı hılķat-i vücūd-ı Âdem

be-nev^c -i dīger¹⁷⁶⁵

840. ‘Ârif ol gel bir daḥı eyle taleb
İster iseñ keşf ola esrâr-ı Rabb
Ottuz ikki kez otuz ikki i yâr
Oldı ser-tâ-pâ ḥuṭûṭuñ kıl şumâr¹⁷⁶⁶
Nice ottuz ikki kez ottuz iki
Olısardur dirseñ aña iy zekî
Diñle ez men ‘indehû ‘ilmü’l-kitâb
Ref^c ola gönñlün gözinden tâ ki ḥ‘âb¹⁷⁶⁷
İkki sekkiz oldı yüzde aķ ḥat
Fazl-ı Yezdândan oķı düşme ğalaṭ
845. Dört sekizdür kara ḥaṭṭ hâl u maḥal
Hemçünñ naķş itdi naķķâş-ı ezel
Dört sekizdür sî vü dü dendân hem
Yiri daḥı dört sekiz iy muḥterem
Pîş u pes hem laḥm-ı dendân iy cüvân
Oldı sekkiz kez sekiz ez-ġayb-dân
İstivâyla sūrâḥ iy kân-ı dürr
Ser-be-ser ‘uẓvuñda hem on altıdur
İkki sekkiz oldı bu da iy cüvân
Yirleriyle ottuz ikkidür hemân
850. Dört sekkiz tâ-be-merfaķ ikki el
Dört sekizdür ka^c b ile pâ der-maḥal¹⁷⁶⁸
Ottuz ikki kez sekiz eyler beyân
Kim iki yüz elli altıdur ‘ayân

1765 Faşl-ı bîst u heftom der beyân-ı hılķat-i ser tâ pâ vücūd-ı Âdem be-nev^c -i dīger Ö ; Faşl bîst dü M ;Der beyân-ı hılķat-i vücūd-ı Âdem ‘aleyhi’s-selâm be-nev^c -i dīger Ü.

1766 ḥuṭûṭuñ: vücūduñ Ö.

1767 gönñlün gözinden tâ ki ḥâb: gönñl gözinden hicâb Ö.

1768 Dört sekizdür tâ merâfîķ iki el Ö.

- (Ö172b) Hâk u âb u bād u âteşden i yâr
Sekkiz ottuz ikkiyi gel kıl şumâr
- (MK31b) (Ü27a) Olur ottuz ikki kez ottuz iki
Fehm ider anlar kim oldılar zekî
- (MY105a) Ottuz ikki kez otuz ikki i yâr
Bîñ yigirmi dört ‘adeddür âşikâr
855. On sekiz kez sî vü dü on altı hem
Oldı yigirmi sekiz iy muhterem¹⁷⁶⁹
Gösterür ‘uzvuñ serâser iy cüvân
Nev‘ nev‘ Âdem ile Hâtemden nişân
Şeş cihâta kısmet olursa eger
Şerhi tatvîl olur itdük muhtaşar
Tâlibâ gel bir dañı eyle taleb
Rüşen ola sırr-ı hilkât tâ zi-Rabb
Ottuz ikki kerre ottuz ikki haţţ
Oldı ser-tâ-pâ vücûduñ bî-ğalaţ
860. Bir de ottuz ikki nuţğ-ı Zü’l-celâl
Kim zühûr-ı Fazl-ı Hakk’a oldı dâll
Ottuz üç kez sî vü dü oldı kamu
Kıl taleb k’ancağ degül maşşûd bu
Okı gel sūrâh-ı ten zîr ü zeber
İkki sekkiz k’olmışdur ‘add bular¹⁷⁷⁰
İstivâdan vâkî‘ olan haţta gel
Kim nice halk eylemişdür lem-yezel¹⁷⁷¹
Haţţ-ı ser cebhe miyân-ı ebruvân
Bîñ vü dü leb dehen sinn u zebân

1769 Oldı bîñ yigirmi dört iy muhterem M. Buna göre $18 \times 32 + 16 \times 28 = 1024$.

1770 ‘add: ‘aded Ü ; sūrâh-ı ten zîr ü zeber: ser zîr-i sūrâhı iy peser MK ; Okı gel zîr-i sūrâhı iy peser M, Ö.

1771 haţta gel: haţţ-ı küll M, MK, haţţ degül Ü.

865. ‘Anfeḳa ḡāh-ı zenaḥ hem sîne ḥalḳ
Kim vasaṭda eylemiṣdür Zāt ḥalḳ
Her dü maḥrec nāf ile cem‘ it i yār
Şānzdeh ḥaṭṭdur zi-Yezdān āşikār
(Ö173a) İkki sekkizdür bu da ez-Zü’l-celāl
Okı idrāk eyle isterseñ kemāl
Dört sekiz oldu bular da iy cüvān
Sī vü seyle cem‘ eylegil ez-Ġayb-dān¹⁷⁷²
- (MY105b) K’ola ottuz yiddi kerre sī vü dü
Bişini biş vakte vir iy nīk-ḥū
- (Ü27b) 870. Ottuz ikki nuṭḡ izāsında ‘ayān
Ottuz ikki bākī ḳaldı bī-gümān
Dest-i ḳudret böyle ḥalḳ itdi seni
‘Ārif ol derk eyle göresin seni
- (MK32a) **28. Der beyān-ı taḳsīm-i ikra’ e’l-Ḳur’āne**
‘alā ḥarfın vāḥidin¹⁷⁷³
Dīñle ez men ‘indehū ‘ilmü’l-kitāb
İster iseñ kim saña fetḥ ola bāb
İkra’ e’l-Ḳur’āne ‘alā ḥarfın didi
Şehsuvār-ı mülk-i dīn serveri¹⁷⁷⁴
Ya‘ nī bir ḥarf okı Ḳur’ānı tamām
K’anda mevcūd oldu ser-tā-pā kelām
875. Aşl-ı Ḳur’ān bīst u heṣtdür iy cüvān
Elif u bī tā-be-yī ez-Ġayb-dān
Müfredāt u hem müsemmadur bular
Cümle maḥlūḳāta esmādur bular

1772 Sī vü sī vü dü ḳible ez-ḡayb-dān Ü ; cem‘ eylegil: cem‘ kıl M ; seyle: seye Ö.

1773 Faşl-ı bīst u heṣtom der beyān-ı taḳsīm-i ikra’ e’l-Ḳur’āne ‘alā ḥarfın vāḥidin Ö ; Faşl bīst se M.

1774 dīn serveri: dīn-i sermedī Ö.

- Evveli oldu müssemâ bunların
 Soñ gelen harfidür esmâ bunların
 Ya' nî bunlardur müsemmâ ile ism
 Cümle mevcûdâta hem cân ile cism
 Bâtin-ı eşyâ bulardur âşikâr
 Zâhir-i her şey bulardur aña var
880. Bîst u heştdür gâhî olur sî vü dü
 Yine birdür cümlesi iy nîk-ñû
 Zâhir oldu şîfât-ı bâtında Zât
 Aña budur varlık ender-kâ'inât
 Zikri geçmiştür bunun bâlâda hem
 Bu degül ancak ğarañ iy muhterem
 Gel berü sulţân-ı rusûlün kavline
 Göresin tâ emri ne hem kavli ne
- (Ö173b)
- (MY106a) Aşl-ı Qur'an bîst u heştdür iy cüvân
 Cümlesi bir harf-i muṭlaḳdur inan
885. Nicesi bir harfidür dirseñ eger
 Saña tibyân idelüm ez-Kârger¹⁷⁷⁵
- (Ü28a) Bâtin-ı eşyâda birdür bîst u heş
 Kim şîfâtıdur anuñ kühsâr u deşt
 Bir dūrür hem bâtin-ı insânda
 Zât-ı muṭlaḳdur hem ol dem anda
 Bîst u heşt maḥrecden olur âşikâr
 Yoksa ma' nîde hemân birdür i yâr
 Gice gündüz тұrmayup nuṭṭ eyleseñ
 Kudretüñ irdükce ya' nî söyleseñ
- (MK32b) 890. Söyledükce nâķış olmaz artar ol
 Görinen esfelde oldur berter ol

1775 ez-kârger: iy pür-hüner Ö.

Her ne söylerseñ elif bîdür hemân
Bundan özge nesne yokdur iy cüvân

Hîç görünmez bir şadâ peydâ olur
Şavt iken bir harf dîr-i yektâ olur¹⁷⁷⁶

Hemçünândur cümle-i eşyâda hem
Harf-i vâhiddür degüldür bîş u kem

Maḥrecüñden çün zuhûr ide ‘ayân
Bîst u heşt u sî vü dü olur hemân¹⁷⁷⁷

895. Çünki taḥrîr ola ber kırtâş i yâr
Ol dem olur sî vü dü harf âşikâr

(Ö174a)

Zât iken geldi şîfât oldı ‘ayân
Yine kendü kendüi eyler beyân

Pes bu taḳdîr üzre Qur’ân oldı harf
Bir dîrür bir aña iy merd-i şigerf

Pes Resûlu’l-lâhuñ oldı ḳavli râst
Fehm ider her kimde kim ḳavl ola râst¹⁷⁷⁸

Taş u toprakdan şecerden ser-be-ser
Her ne kim eşyâda vardur iy peser

(MY106b)

900. Çün taḥarrük eyleye ez-emr-i Zât
Şavt ider andan zuhûr iy ḥôş-şîfât
Ol şadâ bir harf u hem bir nokṭadur
K’aşlı cümle sî vü dü harfûñ budur
Nuṭkı Aḥmed böyle idrâk eyledi
Ol cihetden harf-i vâhiddür didi¹⁷⁷⁹

(Ü28b)

Böyle fehm it sen de isterseñ cevâb
Söz budur Allâhu a‘lem bî’ş-şavâb

1776 Şavt: Şüret Ü ; harf dîrr-i: harfdür Ö.

1777 Maḥrecüñden: Maḥrecinden Ö.

1778 Fehm ider her kim k’ola ḳavli dîrüst M.

1779 Nuṭkı: Nuṭkın Ö.

**29. Der beyân-ı takṣīm-i ikra'e'l-Ḳur'âne 'alâ
ḥarfin vâhidin be-nev'-i diğer¹⁷⁸⁰**

Bir daḥı iy ṭâlib-i Zât-ı ezel
Dinler iseñ aydalum ez-lem-yezel

905. İkra'e'l-Ḳur'ân 'alâ ḥarfin ki var
Vâhidin ḥarfine dek aña i yâr

Bîst u nühdür ḥarf u nokṭa eyle 'add
Bilesin tâ sırr-ı Allâhu's-şamed

Lâmelifle bîst u nühdür müfredât
Bu da taṭbîk oldu aña hem zi-Zât¹⁷⁸¹

(MK33a)

Ḥarf-i Ḳur'ân oldu biş hem iy cüvân
İsm-i Allâh gösterür saña 'ayân

Üç nuḳatla sekkiz olur âşikâr
Saña sekkiz ravzadan irgürdi yâr¹⁷⁸²

(Ö174b)

910. Oldı eczâ ile Ḳur'ân çârdeh
Gösterür Allâhı rüşen hemçü meh

Ya' nî on dört ḥaṭṭ-ı vech-i Âdemi
Lafz-ı Ḳur'ândan okı iy âdemî

Noḳtasıyla bîst u sedür kıl şumâr
Bâ müsemma bîst u heştdür aña var

Lafz-ı Ḳur'ân biş ḥurûf oldu 'ayân
Hem-reh oldu üç nuḳatla iy cüvân¹⁷⁸³

(MY107a)

Ḥarf u nokṭa sekkiz olur kıl nazâr
Alasın tâ kendü ma' nândan ḥaber

1780 Faşl-ı bîst u nühom Der beyân-ı takṣīm-i ikra'e'l-Ḳur'âne 'alâ ḥarfin vâhidin be-nev'-i diğer Ö ; Faşl bîst çahâr M.

1781 Bu da taṭbîk oldu hem ez-sırr-ı Zât M.

1782 yâr: bâr Ö.

1783 Hem-reh üç nokṭa oldu bî-gümân MK.

915. Sekkiz oldu sî vü dünüñ maḳsimi
 Ya‘ nî andan iste nuṭṭ-ı Ādemi¹⁷⁸⁴
 Bîst u se ile bu sekkiz aşikâr
 Gösterür ottuz biri ez-Kirdgâr
 ‘Ālem-i vahdetde Ḳur’ân oldu bir
 Cem‘ it ottuz ikki ola iy dilîr
 Sî şad u şeṣṭ oldu hem ender-cümel
 Ḥarf u noḳta lafz-ı Ḳur’ân bî-ḥıyel¹⁷⁸⁵
 Altı kerre bîst u heṣṭ u sî vü dü
 Rûşen eyler ya‘ nî Ḥaḳdan saña bu¹⁷⁸⁶

920. Gel beyân-ı ḥarfe iy merd-i Ḥüdâ
 Fehm kıl esrâr-ı ḥarfi ez-Ḥüdâ¹⁷⁸⁷

(Ü29a)

On üç olur der-‘aded iy pür-hüner
 Ḥarfüñ eczâsı nuḳaṭla kıl naẓar
 Çârdeh olur müsemmâ ile hem
 Mişl-i Ḳur’ândur bu da iy muḥterem
 Noḳta-i fî ile hem ḥarf oldu çâr
 On üç eczâ ile cem‘ eyle i yâr
 Hifdeh oldu çün ḥurûf-ı muḥkemât
 Bâtınında gizlûdür on bir zi-Zât

(Ö175a)

925. Bu da oldu bîst u heṣṭ u çârdeh
 Gösterür mânend-i Ḳur’ân saña reh¹⁷⁸⁸

Ḥî sekiz rî ikki yüz ender-cümel
 Ḥarf-i fî seksendür ez-Zât-ı ezel

(MK33b)

İkki yüz seksen sekiz olur ‘ayân
 Toḳkuz ottuz ikkiden virür nişân

1784 Der-kenârda: “ma‘ nâsi”.

1785 Sî: Se Ö ; bî-ḥıyel: bî-ḥalel Ö.

1786 ya‘ nî Ḥaḳdan saña bu: saña Ḥaḳdan ya‘ nî rû Ö.

1787 beyân-ı ḥarfe: beyân-ı ḥarfın MK ; ez- Ḥüdâ: şüretâ M, kıl edâ Ö.

1788 oldu: olur Ö.

- Kāf ile nūn nūh felekden açdı rāh
Her biri ottuz ikidür kıl nigāh¹⁷⁸⁹
- (MY107b) Lafz-ı harf u lafz-ı Kur'āndan garaž
Yine Kur'āndur bil iy şāhib-garaž¹⁷⁹⁰
930. Harfi bu vech ile fehmi itdi Resūl
Anuñ için harfe Kur'an didi ol
Dir 'Alī her kim baña bir harf eger
Ögredürse 'abdiyüm iy pür-hüner
Ya' nī bir harf içre Kur'anı tamām
Baña şerh itse zi-Rabbi lā-yenām¹⁷⁹¹
Cümleten Kur'anı bir harf ańlasa
Harfde hem Kur'anı işbāt eylese¹⁷⁹²
'Ārif-i Rabb 'ārif-i nefis olur ol
Olurum bunuñ gibi insāna kıl¹⁷⁹³
935. Böyle dimekdür kelām-ı şāh-ı dīn
Fehm iderseñ olasın ehl-i yakīn¹⁷⁹⁴

30. Der beyān-ı sırr-ı el-'ilmu noqtatun

keşşerahe'l-cāhilūn ve ene noqtatu'l-bāi¹⁷⁹⁵

- Bir dağı gel kıl taleb iy kām-yāb
Şāh-ı Merdānuñ kelāmından cevāb
- (Ü29b) Didi 'ilme noqtadur ol kān-ı cūd
Ańla bu esrārı şāhib-i vücūd¹⁷⁹⁶

1789 Kāf u nūn u nūh felekden açdı rāh M, Ö.

1790 Der-kenārda: şāhib-naazar.

1791 içre: üzre Ö.

1792 Cümleten: Cümle-i Ö ; hem: -Ö.

1793 'Ārif-i Rabb 'ārif-i nefis: 'Ārif-i nefis 'ārif-i Rabb Ö.

1794 olasın: olursın M.

1795 Faşl-ı şıyom der beyān-ı sırr-ı 'ilm-i nokta ki 'Alī 'aleyhi's-selām buyurur el-'ilmu noqtatun keşşerahe'l-cāhilūn ve ene noqtatun tahte'l-bāi bismi'l-lāh Ö ; Faşl bīst penç M.

1796 şāhib-i vücūd: iy şāhib-vücūd M.

(Ö175b)

‘İlmden maḳṣūd olan ancak hemân
Sî vü dūdūr fehmi kıl ez-Ġayb-dân

Aşlı oldur cümle ‘ilmüñ aña var
Tâ olasıñ Fazl-ı Hâḳdan kām-kār

940. ‘Ālem-i vahdetde ḥōd bu cümle ḥarf
Birdür olmaz tâ-ezel taġyîr-i ḥarf¹⁷⁹⁷

Bîst u heşt u sî vü dü bir ḥarf hem
H̱arf u nokta fehmi it iy kân-ı kerem

‘Ārifâna bir daḥı gel kıl taleb
Tâ saña yüz göstere esrâr-ı Rabb

(MY108a)

Ḳoya ber-ḳırtâş çün kilki debîr
Nokta peydâ olur evvel iy dilîr¹⁷⁹⁸

Nokta şekli iken çekilür ḥarf olur
Keşret eyler cümle ‘ilme zarf olur¹⁷⁹⁹

(MK34a)

945. Mücmel iken hem mufaşşal olısar
Yine birdür ma‘ nîde eyle nazâr

Gel şürü‘ it Ādemüñ bünyâdına
Bilesin tâ şehri ne bünyâdı ne

Ādemüñ zâhrında iy şâhib-kemâl
Dürr-i nuṭfe nokṭadur ez-Zü’l-celâl

Çünküñ ide rahm-i Havvâya nüzûl
Yiddi ḳat üzere ḳılır izhâr ol

Nuṭfe iken yiddi ḳat oldu i yâr
Nokta-i Ḳur’âna nisbet aña var

950. Ḳatre iken yiddi deryâ oldu bu
Çün zuhûr ide tamâm iy nîk-ḥû

1797 taġyîr-i ḥarf: tefsîr u şarf Ü, taġyîr u şarf M, Ö ; ebed: ezel MK.

1798 Ḳoya çün ḳırtâşa ger kilki debîr Ö.

1799 zarf: ḥarf MK, M, şarf Ö ; Keşret eyler: Keşret ile Ö.

- Bîst u heşt u sî vü düdür haqları
Dest ü pâda cümle-i maşalları
Başdan ayağa kelâmu'l-lâhdur
‘Arş-ı Hâkdur şüret-i Allâhdur
- (Ö176a) Zâhir olur nuţfeden bunca kemâl
‘İlm gibi nokţadan iy ehl-i hâl¹⁸⁰⁰
- (Ü30a) Buyurur hem nezele'l-Kurân imâm
Ya‘ nî indi yiddi harf üzre kelâm
955. Ol yidi harf oldu fî vü yî vü mîm
Dâl u lâm u vâv u nûndur ez-Kerîm
Ya‘ nî kim yigirmi bir harf iy cüvân
Kim virür ol hüsn-i Havvâdan nişân
Bu yidiye nâzil oldu ez-Kemâl
Gel okı fehm it anı ez-Zü'l-celâl¹⁸⁰¹
- (MY108b) Lafz-ı nokta çâr harf u se nuķat
Oldı hem derk eyle anı bî-ġalat¹⁸⁰²
Ol yidi harf oldu nokta iy cüvân
Nokta hõd zâtında birdür bî-gümân
960. Ger ‘anâşır gözleseñ iy kâmurân
Nokta sırrı bîst u heşt eyler beyân
İnbisâtın gel okı iy zû-fünûn
Ya‘ nî nokta-i hî vü tîdur kâf u nûn¹⁸⁰³
Bî-nuķat oldu hem on harf âşikâr
Dört müsemma ile ondörtür i yâr
Se nuķatla hifdedür iy sırr-ı Zât
Rûşen eyler saña hifdeh muḥkemât¹⁸⁰⁴

1800 Gel okı fehm it anı ez-zü'l-celâl M.

1801 yidiye: yidiyle Ö.

1802 harf: hurûf Ö ; hem derk: idrâk Ö.

1803 kâf u nûn: kâf nûn M.

1804 hifdedür iy sırr-ı Zât: on yididür sırr-ı Zât Ö.

(MK34b)

Oldı nokta der-cümel iy kām-kār
Hem yüz altmış dört ‘aded ez-Kirdgār

965. Ellisi esrār-ı pencāh gösterür
Bākī anda yüz ile on dört kalur
Sûre-i Qur’āndan virdi nişān
Ol cihetden nokta Qur’āndur ‘ayān
Anuñ için noktaya dir ‘ilm şāh
‘Ārif ol kim noktadur sırr-ı İlāh¹⁸⁰⁵

(Ö176b)

31. Der beyān-ı utlubū’l-‘ilme velev bi’ş-şīn¹⁸⁰⁶

Gel hadîşin istimā‘ it Aḥmedüñ
K’iresin sırrına şāh-ı sermedüñ
Utlubū’l-‘ilme velev bi’ş-şīn didi
Arañuz ‘ilm olsa ger der-Çīn didi

(Ü30b)

970. Buña vardur bir nice dürlü cevāb
Feth ide men ‘indehū ‘ilmü’l-kitāb
Evvelā ‘ilmi nedür bilmek gerek
Girü Şīn te’vīline gelmek gerek

(MY109a)

Oldı yigirmi sekiz harf aṣl-ı ‘ilm
Noktasıyla ellidür iy kân-ı ḥilm
Oldı yetmiş ikki eczā-yı ḥurūf
Hem yüz olur bā-müsem mā bul vukūf
Ellidür evvel be-nokta āşikār
Yüz olur ya‘ nī be-eczā kıl şumār
975. Ellisi pencāh şalāta oldı yol
Yüzüñ on altısın iy şāhib-uşul
Kısmet it on altı ḥaṭṭ-ı Ādeme
Ba‘ d-ez-ān yüz tut rumūz-ı Ḥāteme

1805 nokta: noktadur Ö.

1806 Faşl-ı sī vü yekom der beyān-ı hadîş-i utlubū’l-‘ilme velev kâne bi’ş-şīn Ö ; Faşl yigirmi altı M.

Ya‘ nî seksen dört olur üç bîst u heşt
Ma‘ nî-i rüşendür eyle seyr u geşt¹⁸⁰⁷

‘ İlmden gel bir dağı dînle beyân
Tâ saña Hâkdan ola hâtır-nişân¹⁸⁰⁸

İkki nev‘ oldı hurûf-ı lem-yezel
Noktalu vü gayr-ı menkût ez-ezel

980. Ya‘ nî muhkem çârdehdür iy cüvân
Müteşâbih yânzdeh ez-Ğayb-dân¹⁸⁰⁹

Hifdeh olur fî vü vāv u dāl ile
Hâldür bu hâsıl olmaz kâl ile

(MK35a) (Ö177a)

Bunı böyle şerh itmekden murād
Añladuñ mı neymiş iy zîbā-nihād

Didi arañ ‘ ilmi Çinde Muştafā
Gel berü sem‘ eyle iy kân-ı vefā¹⁸¹⁰

Şeş ‘ adeddür harf u nuķat lafz-i Şîn
Bā-müsem mā heft olur iy merd-i dîn

985. Bîst u heştüñ maķsimidür yiddi hāt
Bu yidi pes bîst u heştdür bî-ğalat

Şād u yî vü nūndan Şîn âşikār
Çârdehdür bā-nuķat gel kıl şumār

(MY109b)

Üç müsem mā ile oldı hifdeh hem
Muhkemātuñ ‘ aynıdur iy muhterem

(Ü31a)

Oldı Şîn yüz elli hem ender-cümel
Bu da oldı bîst u heşt harfe bedel

Bir de budur der-lügāt Şîn oldı Çîn
Kim ‘ ibāretdür zi-zülf-i müşg-i çîn

1807 Ma‘ nî-i rüşendür: Gülşen ma‘ nâdur M, Ö.

1808 Tâ saña hâzır ola Hâkdan nişân M.

1809 yânzdeh: pânzdeh M. Doğrusu “yâzdeh” dir.

1810 arañ ‘ ilmi Çinde: ara ‘ ilmi Şinde Ö.

990. Zülf-i çîn hûd istivâdur âşikâr
 Der-vasat halk eylemişdür Kirdgâr
 İstivâ hattından olur sî vü dü
 İstivâya varmadın iy nîk-hû
 ‘Alleme’l-esmâi küll buldı zuhûr
 Hülde girmez kılmayan andan ‘ubûr¹⁸¹¹
 Ottuz ikki oldı çünkim ‘ilm tamâm
 Sünbül-i dilberden iste ve’s-selâm¹⁸¹²
 Utlubû’l-‘ilme velev bi’ş-şîn dağı
 Harf u nokta bîst u nühdür iy ağı

995. Bîst u nühdür harfe muṭâbık oldı hem
 Gör ne mu‘ciz gösterür şâh-ı kerem
 Ya‘ nî Ahmed rahmeten li’l-‘âlemîn
 Şâfi‘-i ümmet hüden li’l-müttaḳîn
 Gevher-i baḫr-ı ledün lü’l-‘i cân
 Mazhar-ı zât u şifât-ı Gayb-dân

(Ö177b)

Pîşuvâ-yı enbiyâ vü evliyâ
 Serfirâz-ı etḳıyâ vü aşfiyâ¹⁸¹³
 Olduḡınca yir ü gök nuṭḳ u kelâm
 Her nefesde rûḫına bîñ bîñ selâm

32. Der beyân-ı küntü nebiyyen ve Âdeme beyne’l-mâ’i ve’ṭ-ṭîn¹⁸¹⁴

(MK35b)

1000. Gel okı küntü nebiyyen Âdemi
 Sırr-ı beyne’l-mâ’i ve’ṭ-ṭîn âdemi
 Âdem ender-âb u ḫâk iken dağı
 Ben peyamberdüm dir Ahmed iy ağı¹⁸¹⁵

1811 buldı: bulmaz MK, Ö ; kılmayan andan: kılmaz andan kim Ö.

1812 ‘ilm tamâm: ‘ilm-i tām Ö.

1813 aşfiyâ: ezkiyâ Ö.

1814 Faşl-ı sî vü düyüm der beyân-ı küntü nebiyyen ve Âdeme beyne’l-mâ’i ve’ṭ-ṭîn Ö ; Faşl bîst heft M.

1815 âb u ḫâk: ḫâk u âb Ö.

(MY110a)

Soñra gelmişdür Hâbîb-i Kirdgâr
Bunı fehm eyler şığâr u hem kibâr

Âdem evvel geldi ez-emr-i Hüdâ
Hâtem oldu hatm-i cümle enbiyâ

(Ü31b)

Beyne mâ' u tîn iken Âdem i yâr
Ol nice peygamber olur aña var

1005. *Nüşba-i Nevde* beyân itmiş dürür
Fazl-ı Hakk sırrı 'ayân itmiş dürür

Pes maḥallinde taleb kıl iy cüvân
Tâ ki bu sır qalmaya saña nihân

Didi levlâk Aḥmedüñ şânında Zât
Hilḳat-ı eflâk u cümle kâ'inât

Senüñ izhârüñcün oldu ez-ezel
Böyle dir kavlinde şâh-ı lem-yezel

Muṣtafa peygamber-i âḥir zamân
Oldı bilür bunı cümle ins ü cân

1010. Hilḳat-ı eflâk nâ-ma' lüm durur
Her beşer zihninde nâ-mefhûm durur

(Ö178a)

Muṣtafa'dan evvel oldu hilḳati
Pes niçün Hakk eyler aña minneti¹⁸¹⁶

Pes kadîm olmak gerek ez-âsumân
Aḥmed-i muḥtâr-ı sulṭân-ı cihân

Minnet olmaz minnet-i Yezdân eger
Evvel olmazsa felekden iy beşer¹⁸¹⁷

Hestî-i Aḥmed dürür bundan murâd
'Aynuñı aç fehm it iy zîbâ-nihâd

1816 Hakk: ḥalk Ü ; eyler aña: aña eyler Ö.

1817 Minnet olmaz idi Yezdâna eger Ö ; olmazsa: olmasa Ö ; beşer: peser Ö.

1015. Nuṭṭ-ı Aḥmed bîst u heṣtdür âşikâr
Kim kadîm u lem-yezeldür ańla var¹⁸¹⁸

Hestî-i Aḥmed semâvât u zemîn
Oldur ol derk it zi-Rabbü'l-¹⁸¹⁹ âlemîn

Bunı da kıl *Nüşa-i Nevde* taleb
K'ańlayasın tâ kelâm-ı Faẓl-ı Rabb¹⁸¹⁹

(MY110b) Bir daḥı sem¹⁸²⁰ it kelâm-ı Aḥmedi
El-kanâ¹⁸²¹ at kenzu lâ-yefnâ didi

(MK36a) Ya¹⁸²¹ nî kâf u nûn elif hem ¹⁸²⁰ ayn u tî
Çârdehdür kâfdan ḥaṭṭâ be-yî¹⁸²⁰

1020. Muḥkemât esrârına oldu delîl
Kenz-i Ḥaḳḳ oldur bil iy merd-i sebîl

Ḥarf u nokṭa bîst u heftdür âşikâr
Bâ-müsemmâ bîst u heṣt olur i yâr

(Ü32a) Bî-nuḳaṭ ḥarf-i kanâ¹⁸²¹ at oldu penç
Vir şalât-ı ḥamseye iy kân-ı genc
Ḥarf u nokṭa hem kanâ¹⁸²¹ at oldu deh
Çârdeh eczâ ile iy merd-i reh

Bîst u çâr oldu ¹⁸²¹ adedde âşikâr
Rûşen itdi sâ¹⁸²¹ at-i leyl ü nehâr

1025. El-kanâ¹⁸²¹ atdan ḥesâb itseñ eger
Yiddi olur bî-nuḳaṭ eyle naẓar

(Ö178b) Yiddi ḥaṭṭ-ı Âdemi eyler beyân
K'aşl-ı her ḥaṭṭdur daḥı genc-i nihân

Bu yidi zımnındadır iy kân-ı cû
Ya¹⁸²¹ nî sırr-ı bîst u heṣt u sî vü dü¹⁸²¹

1818 kadîm u: kadîm-i Ö.

1819 nevde: nevden Ö.

1820 be-yî: be-tî Ö.

1821 kân-ı: kâm-ı Ö.

El-kanā‘ at kenzu lā-yefnā daḥı
Ḥarf u noḡta bīst u nühdür iy aḥı

Altıyüz yigirmi birdür bā-cümel
Hem kanā‘ at fehmi kıl ez-lem-yezel

1030. Oldı on kez bīst u heşt u sī vü dü
Çün terāviḥ altıyüz iy nīk-ḥū
Bīst u yek hem virdi Ḥavvādan nişān
Pes kanā‘ at nice olur kenz-i fān

33. Tetimme-i risāle-i Mişālī fermāyed¹⁸²²

İy Mişālī muḥtaşar kıl sözi var
Fehm ider her kim ki ‘ aklı oldı yār¹⁸²³

Bunca bu şerḥ u beyān-ı Âdemi
Maḡşūd oldur k’Âdem ile Ḥâtemi¹⁸²⁴

Bulasın sen hem saña yār olasın
Kendü sırruñdan ḥaberdār olasın¹⁸²⁵

1035. Kime mazḥarsın seni sen bilesin
Bunda hem ölmezden evvel ölesin¹⁸²⁶
Ölmek oldur kim vücūduñ ser-be-ser
Ḥarfe tebdıl ola iy şāḥib-naẓar

(MK36b) (MY111a)

Çün mübeddel ola ser-tā-pā tamām
Ḥatt-ı ‘ uzvuñ ya‘ nī kim ender-kelām

(Ü32b)

Ma‘ nīde öldüñ dirildüñ iy cüvān
Çünki Qur’ān-ı vücūduñdan nişān
Bulduñ olduñ hem ḥaḡīḡatde şehīd
İkki ‘ âlemde sa‘ ĩd oldun sa‘ ĩd

1822 Faşl-ı sī vü siyom der beyān-ı ‘ am

1823 ‘ aklı oldı; oldı ‘ aklı Ö.

1824 beyān-ı: beyāndan Ö.

1825 sen hem: hem sen Ö ; sırruñdan: sırrından MK.

1826 evvel: öñdin Ö.

- (Ö179a) 1040. Sende çün bulduñ liķāsın Hālīkuñ
 Diñle gel fermānını pes fālīkuñ¹⁸²⁷
 Buyurur men kâne yercū der-kelām
 Ya‘ nī şol k’ister liķādan ala kām
 Eylesin şālih ‘amel pes iktisāb
 Ola ba‘ d-ez-mevt tā kim kām-yāb¹⁸²⁸
 Çünki kılmaya ‘amel iy kām-ı cūd
 Vāķıf-ı sır olmak itmez aña sūd
 Bī-‘amel olan ziyān eyler ziyān
 ‘Āķıbet hōr u hacīl olur inan
1045. Lāyık olmaz rahmete Yezdāndan
 Çıkmayısar tā-ebed nīrāndan
 Tobun ol çaldı bu gün meydānda
 Bildi vü kıldı ‘amel her anda
 Bīst u heşt u sī vü dü üzre ‘ayān
 Kılasın çünkim ‘amel iy nev-cüvān
 Bağlar ol tā‘at hezārān şekl-i hūb
 Çün ruķ-i maķbūb-ı Keşşāfu’l-kulūb
 Çün olasın ten hişārından revān
 Bulur anuñ ‘aynını muṭlak hemān¹⁸²⁹
1050. Lā-yezāl u lem-yezel pāyendedür
 Bu sıfatlarla hemīşe zindedür
 Yir ü gök ādem gibi nuṭķ eyleye
 Her ne kim maķşūd olursa söyleye¹⁸³⁰
- (MY111b) Söylemişdi bunda remz ile nihān
 Anda rüşen söyleyiser bī-gümān¹⁸³¹

1827 fālīkuñ: hālīkuñ Ö.

1828 Eylesin: Eyleyüp Ö.

1829 hemān: devrān M, MK, revān Ö.

1830 eyleye: eylese M ; söyleye: söylese M.

1831 Söylemişdi: Söylemişdür Ö.

Ya' nî her ne kim görürse âşikâr
 Nutka gelüp söyler anuñla i yâr
 Yidügi ni' met anuñla Âdemi
 Söyleşüp nutk eyleye çün âdemî

(Ü33a) (Ö179b)

1055. *Câvidân-ı nâmedendür* bu beyân
 Var maḥallinde taleb kıl iy cüvân¹⁸³²

(MK37a)

Ḳudret olduğınca tibyân eyledük
 Ya' nî keşf-i sırr-ı Yezdân eyledük

Sî vü se faşl üzre bünyâd oldı bu
 Ḥarf-i sî vü seden açdı saña rû

Sî vü se ḥarfi şu kim idrâk ider
 Ma' rifet şuyıyla ḳalbin pâk ider

Feyz-nâme oldı nâm-ı nüşha hem
 Feyze irür her kim okur bî-elem

1060. Kıl taleb sırrın zi-Fazl-ı bî-zevâl
 Târîḥinden okı feyz-i lâ-yezâl¹⁸³³

Hem Cemâziye'l-Ülâ iy kân-ı cüd
 Mâhıdur buldı evâsıtıda vücüd¹⁸³⁴

İrdi itmâma Budin tahtında bu
 Güni de seşenbedür iy kâm-cü

Hem biñ elli altı beyt oldı tamâm
 Ottuz üç kez sî vü düdür ve's-selâm

Ḥayr ile el ḳaldura sū-yı semâ
 Fâtiha iḥsân ide ḳıla şenâ¹⁸³⁵

1832 *Câvidân-nâmedendür*: *Câvidânî nâmedendür* Ö ; maḥallinde: maḥallinden Ö.

1833 *Târîḥinden*: *Târîḥinde* Ö.

1834 *Cemâziye'l-Ülâ*: *Cemâziye'l-Evvelün* Ö ; *Evsatında* *mâhınun* buldı vücüd Ö.

1835 -Ö.

KAYNAKÇA

?. *Risâle*, Millet Kütüphanesi. Ali Emîrî, Farsça. No. 1052. vr. 70a.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed (v. 1162/1748), *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlül-İlbâs am-meş-tehera mine'l-Ehâdis alâ Elsineti'n-Nâs* (nşr. Yusuf b. Mahmud), I-II, Dımaşk: 2001.

Ahmed b. (Muhammed b.) Hanbel eş-Şeybânî (v. 241/855), *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, I-VI, İstanbul: 1982.

Ali el-Kari, Nureddin Ali b. Muhammed (v. 1014/1606), *el-Esrârü'l-Merfûa fi'l-Ahbârî'l-Mevzûa = el-Mevzûâtü'l-Kübrâ* (nşr. Muhammed es-Sabbâğ), Dârü'l-Emane, Beyrut: 1971/1391.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali (v. 458/1065), *es-Sünenü'l-Kübrâ* (nşr. Muhammed Abdulkadir Atâ), I-X, Beyrut: 2003.

Brown Edward G. (1907). "Further notes on the literature of the Hurufis and their connection with the Bektashi order of dervishes", *Journal of Royal Asiatic Society*, ss. 533-581.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (v. 256/870), *el-Edebü'l-Müfred* (nşr. Semîr b. Emîn ez-Züheyri), I-II, Mektebetü'l-Meârif, Riyad: 1998/1419.

_____, *el-Câmiu's-Sahîh* (nşr. Mustafa Dîb el-Buğa), I-VI, Beyrut: 1987.

Dârekutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer b. Ahmedb. Mehdi (v. 385/995), *es-Sünen* (nşr. Şuayb Arnavut-Hasan Abdulmunim Şelebî), I-V, Beyrut: 2004.

Ertaylan, İsmail Hikmet (hızl.) (1946), *Hurufî Edebiyatı Örnekleri: Genc-nâme-i Refî'i*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1989), *Hurufî Metinleri Kataloğu*, Ankara: TTK Yay.

Hâkim en-Neysâbü'rî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdullâh (v. 405/1014), *el-Müstedrek ale's-sahîhayn* (nşr. Mustafa Abdulkadir Ata), I-IV, Beyrut: 1990.

Meclisî, Muhammed Taki b. Maksud Ali (v. 1110/1698), *Biharü'l-Envari'l-Câmia li-Düveri Ahbari'l-Eimmeti'l-Ethar: el-Kitâb ve'l-Müellif*, Müessesetü'l-Vefa, Beyrut: 1983/1403

Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. Haccâc el-Kuşeyrî (v. 261/874), *el-Câmiu's-Sahîb*, I-III, İstanbul: 1981.

Refî'î, *Beşâret-nâme*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Farsça. No. 1041. vr. 56b-103b.

_____, *Genc-nâme*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî, Farsça. No. 1041. vr. 104b-110a.

Tabersi, Mirza Hüseyin Nuri (v. 1320/1902), *Müstedrekü'l-Vesail*, y.y., 1991/1411

Tirmizi, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (v. 279/892), *es-Sünen* (nşr. Ahmed Muhammed Şakir), I-V, Beyrut ts.

Tohumcu Nimet (2002), *Misali'nin Kitâbı Manzûme-i Feyznâme-i İlâhî Mesnevîsi*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Usluer, Fatih (2007). “Misâlî'nin Miftâhu'l Gayb'ı Metin ve Açıklama”, *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Litterature and History of Turkish or Turkic*, C. 2/2, ss. 697-722.

_____, (2009), *Hurûfîlik; İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

_____, (2010), “Feyznâme-i Misâlî Neşirleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi*, C. 56, ss. 299-323.

_____, (2012), *Fazlullah Esterâbâdî, Câvidannâme; Dürr-i Yetim İsimli Tercümesi*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

_____, (2014), “Farsçadan Türkçeye Hurûfî Metin Tercümeleri”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX*, İstanbul: Klasik, ss. 352-376.

Yiğit, Mehmet (1986), *Refî'î'nin Beşâret-nâme'si: Dilbilgisi, Karşılaştırmalı Metin, Sözlük*, Doktora Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

DİZİN

A

- Abdussamed (Şâhruh'un emîrlerinden)
14
Acem 46, 248, 286
Âhîret-nâme 14
Ahmedî Lor 13
Alevî 15
Ali (Ali b. Ebi Tâlib) 60, 89, 243, 309
Ali b. Hüseyin 24, 26
Ali b. Mustafa el-Müezzîn 22, 24, 26
Aliyyü'l A'lâ 9, 13
Âmilöğlü 9, 14
Anadolu 9, 10, 13, 14, 15, 16, 19, 20,
24
Arafât 29, 286
Arnavutluk 16, 26, 31
Arş-nâme 14, 20, 158, 237, 280
Arş-nâme Tercümesi 9
Arşî 15
Azerbaycan 13

B

- Balkanlar 14, 15, 16, 19, 27
Bektaşî 13, 15, 16, 25, 27, 321, 322
Belkıs 52
Beşâret-nâme 9, 10, 14, 19, 20, 21, 22,
37, 76, 155, 156
Beyt-i Ma'mûr 42, 62, 122, 132
Beyt-i Makdis 42, 62, 63, 122
Beytül-Atîk 42, 62, 133
Bilâl 168, 277, 278, 279, 297
Bû-leheb 62
Budapeşte (Budin) 27, 31, 319
Burâk 105

C-Ç

- Câvidân-nâme (Câvidân-ı nâme) 13,
14, 17, 20, 27, 60, 76, 79, 92,
121, 127, 132, 137, 139, 157,
158, 171, 175, 280, 319
Câvidî Ali 14, 15
Cebrâîl (Cibri'l, Cibrîl, Cebre'il) 76,
90, 105, 107, 108, 112, 113

- Cüneyd (Bağdâdî) 189
Çin 312, 313, 314

D

- Dâbbetu'l-Arz 83, 86, 132
Dâvûd (peygamber) 54, 183, 217
Deccâl 52, 75, 145, 146, 153
Dürr-i Yetîm 15

E

- Ebu Mansur İclî 17
Ebu Yusuf Yakub b. Ishak Kindî 18
Ebu'l-Hasan 22
Edhem (İbrahim) 189
Edirne 15
Ehrişmen 123
Emir Gıyâseddin 9, 13
Emir Nûrullah 9, 13, 14

F

- Fahreddin Acemî 15
Fâtiha 69, 70, 271
Fazlullah (Esterâbâdî) 13, 14, 16, 17,
20, 21, 23, 25, 127, 237, 242
Fazl 92, 156, 159, 165, 171,
173
Fazl-ı Hak 43, 46, 49, 51, 58,
66, 71, 92, 127, 133, 140, 150,
155, 190, 233, 249, 267, 280,
285, 303, 310, 315
Fazl-ı Hüdâ 154, 160
Fazl-ı Yezdân 57, 110, 131,
243, 256, 276, 285, 299, 302
Fazl-ı İlâh 246
Ferhad 221
Feyz-nâme 9, 27, 30, 319
Firişteoğlu Abdülmecid (Abdülmecid b.
Firişte) 14, 30

G

- Genc-nâme* 9, 14, 19, 22, 23

H

Habeş 277, 278
 Hacı Surh 14
 Halep 211
 Halvetî 16
 Hamza 120
 Hayme-i Mî'âd 42, 62, 168, 291
 Hızır 155, 181, 182, 242, 254, 271, 298
 Hicâz 120, 256, 281
 Hidâyet-nâme 14
 Hisâlî Efendi 30
 Hüdühüd 79, 87
 Hz. Muhammed (Ahmed) 23, 39, 53, 54, 56, 57, 61, 63, 65, 67, 70, 74, 76, 79, 80, 84, 87, 89, 90, 93, 97, 101, 105, 112, 113, 114, 118, 119, 121, 131, 133, 134, 136, 139, 166, 169, 176, 180, 181, 188, 189, 208, 209, 214, 219, 220, 234, 236, 240, 241, 244, 248, 249, 260, 267, 277, 279, 289, 295, 301, 306, 312, 314, 316
 Ahmed-i Muhtâr 59, 70, 105, 115, 173, 175, 255, 315
 Ahmed-i Mürsel 38, 48, 55, 63, 76, 85, 137, 207
 Emîn 69, 120, 137
 Mustafâ 48, 58, 61, 62, 74, 80, 88, 103, 108, 116, 117, 140, 162, 182, 235, 262, 263, 268, 274, 277, 281, 296, 313

I-İ

İşk-nâme 14
 İşkurt Dede 14
 İbn-i Arabî 16, 18
 İran 9, 14
 İbrahim (peygamber) 54, 135, 175
 Halil 65, 81, 87, 105, 106, 128, 133, 135, 136, 176, 244, 250, 267, 289
 İncil, 39, 53, 64, 175, 187
 İsâ (Peygamber) 52, 53, 54, 55, 70,

130, 132, 175, 176, 181, 209, 217, 298

İsfahan 14
 İskenderiye 26
 İsmâ'il (peygamber) 250
 İsrâfil 157

K

Ka'be (Beytu'l-lâh) 29, 42, 63, 81, 128, 133, 134, 136, 137, 139, 140, 167, 168, 279, 281, 282, 283, 285, 287, 298
 Kalenderî 16
 Kanunî 15
 Kârûn 147
 Kehf 252
 Kemaleddin Kaytag 13
 Kismet-nâme 9
 Kirman 19
 Kuds 106, 167, 281, 282, 298
 Kur'an 16, 21, 29, 37, 38, 39, 46, 47, 53, 54, 62, 64, 65, 70, 80, 81, 90, 92, 97, 102, 115, 120, 132, 136, 155, 157, 168, 171, 175, 183, 188, 234, 243, 253, 260, 271, 275, 276, 296, 297, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 311, 312, 317

M

Mahmut Paşa 15
 Mahşerî 30
 Mansûr (Hallâc) 51, 173
 Mecma'a'l-Bahreyn 144
 Meh 259, 261
 Mehdi 131, 132, 172, 173, 205, 209
 Mekke 106, 134
 Melâmî 16
 Mescid-i Aksâ 128
 Mesih (Mesihâ) 73, 147, 154, 168, 172, 271
 Mevlevî 16
 Mısır 211
 Miftâhu'l-Gayb 22, 27, 30
 Mihr 259
 Mir Fâzîlî 14
 Miranşah 13

Mirrîh 259
 Misalî (Gül Baba) 15, 22, 27, 30, 31, 317
 Muhabbet-nâme 20, 158, 280
 Muhîti (Dede) 9, 15
 Mukîmî 15
 Murtazâ (Dervîş) 14
 Murtazâ (Hz. Ali) 54, 88, 154, 214, 215
 Musa (peygamber) 29, 76, 77, 82, 83, 84, 119, 168, 169, 175, 176, 203, 216, 252, 291, 292, 293, 300
 Kelîm 54, 128, 187, 216
 Mustafa Cemalî Üskübî 30
 Müşterî 229, 259

N

Nemçe 31
 Nesîmî (İmâdü'd-dîn) 9, 10, 13, 19, 22, 23, 24, 153, 154
 Noktatu'l-Beyân 30
 Nûh 54, 147, 168, 175, 220, 298
 Nûsha-i Nev 316

O

Orta Asya 14
 Osmanlı 13, 15

P

Penahî 15, 22, 24, 26, 193, 225, 227
 Preveze 19

R

Refî'î 9, 10, 14, 19, 20, 21, 23, 24, 151, 160, 176, 192
 Rûhu'l-emîn 153, 185
 Rûhu'l-kuds 167

S-Ş

Sâhib-i Te'vîl 59, 70, 208
 Salât-nâme 14, 15
 Sehl b. Tusterî 18

Semer kand 13
 Seyyid İshak 9, 13
 Seyyid Muhammed Ali 31
 Seyyid Muhammed Nurî Aksarayî 30
 Seyyid Mustafa Fahrî el-Kâdirî el-Alevî 30
 Sîmurg 146
 Süleyman (Peygamber) 52, 83, 149, 172, 298
 Sünnî 153
 Şâhruh 13, 14
 Şam 211
 Sehriyâr-nâme 9, 22, 24, 26
 Serh-i Câvidân-nâme 14
 Şeyh İbrahim 13

T

Tahkîk-nâme 14
 Tebriz 13
Tercüme-i Hâb-nâme 14
 Tevrât 39, 53, 64, 85, 175, 187
 Timur 13
 Tophanelik mahallesi 26
 Tür-i Sînâ 77, 150, 168, 203, 217
 Türk 46

U

Utârid 259

V

Vahdet-nâme 15

Y

Yâsîn 47, 297
 Yûsuf (peygamber) 101, 102, 107, 211

Z

Zebûr 53, 64, 175, 187
 Zelîhâ (Züleyhâ) 102, 212
 Zühâl 229, 259
 Zühre 259

